Midrash

Bet ha-Midrasch.

Sammlung

kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der ältern jüdischen Literatur.

Zweiter Theil

enthält:

Chronik des Moses; Geschichte Judith's; Midrasch Cônen; Tractat von den himmlischen Hallen; Geschichte von R. Josua b. Lewi; Schilderung des Paradieses; Buch Serubabel; die Zeichen des Messias; Midrasch der zehn Märtyrer; Midrasch vom Segen Jakob's; der Thron Salomo's; Salomo's Wanderjahre; Tractat von den Tempelgeräthen; Midrasch Maase Tora; Eldad ha-Dani; Buch Henoch; Erzählung von Abraham; die Perle Rab's.

Nach Handschriften und Druckwerken gesammelt und nebst Einleitungen herausgegeben

von

Adolph Jellinek.

Leipzig,

Druck und Verlag von Friedrich Nies.

1853.

בית המדרש

בו נקהלו לעמוד על נפשם מדרשים קטנים ישנים ומאמרים שונים יקרים מפנינים אנשי לב אליהם פונים וכל ישראל אומרים ועונים הננו להם לקונים:

חדר שני

בו הושבתי אספתי וערכתי ע"פ כתבי יד ודפוסים יקרים המערכה הזאת:

דברי הימים של משה רע"ה; מעשה יהודית; מדרש כונן; מס' היכלות; מעשה דר' יהושע בן לוי; סדר גן עדן; ס' זרובבל; אותות המשיח; מדרש אלה אזכרה; מדרש ברכת יעקב אע"ה; דמות כסא של שלמה המלך ע"ה; מעשה בשלמה המלך ע"ה; מס' כלים; מדרש מעשה תורה; ס' אלדד הדני; ס' תכוך; מעשה אברהם; מרגניתא דבי רב:

ולמען ירוץ הקורא בם מבוא שמתי בראשם אני הדורש לכבוד התורה

אהרן יעללינעק

כין וככד להרב הגאון לבי הירש ברודא זצ"ל מקבר ס' ארן לבי ותאומי לביה ודרשן בקהל לפסיא:

לפסיא

בדפוס ובהוצאות האדון המדפיס המפואר פֿריעדריך ניעס

שנת בֹּיֹת המדרֹש של אֹהרן לפ"ק:

Vorwort.

Wieder übergebe ich dem Publicum *achtzehn* „kleine Midraschim oder midraschartige Stücke," die in vier Folio-, fünf Quart- und sieben Octav-Schriften zerstreut waren, deren Text nicht blos nach verschiedenen Editionen, sondern zum Theil nach Handschriften kritisch bearbeitet ist, die zusammen mit den *siebenzehn* Stücken des ersten Theils dieser Sammlung eine kleine Handbibliothek ausmachen, in welcher auch der Geschichtsforscher Belehrung finden kann, wie die folgende Einleitung es beweiset. Diese Letztere bietet nämlich mehr des Neuen als die zum ersten Theil des „Bet ha-Midrasch," vorzüglich dadurch, dass ich durch die Freundlichkeit des auf dem Gebiete neutestamentlicher Literatur berühmten Editors, des Herrn Professors *Tischendorf* in Leipzig, einige von Demselben aus Kahira mitgebrachte *arabische* Codices, die Nr. I, V und XVII dieses Theils in arabischen Bearbeitungen enthalten, benutzen konnte.

Die folgenden Theile werden sich einem andern Gebiete der jüdischen Literatur zuwenden, wozu bereits durch Copien wichtiger Handschriften Vorbereitungen getroffen worden sind. Doch würde es mich freuen noch einige, in Bibliotheken und bei Privaten handschriftlich vorhandene Midraschim (wie Midrasch Tadsche, Midrasch Esfa, Midrasch der Haftarot, Pesikta dewajehi beschalach) veröffentlichen zu können.

Da weder ich noch die *Nies*'sche Buchdruckerei Mühen und Opfer scheuen, so hoffe ich in der Erwartung, vom gelehrten wie nichtgelehrten Publicum unterstützt zu werden, mich nicht getäuscht zu sehen.

Leipzig, Ende August 1853.

Der Herausgeber.

Einleitung.

I.

Chronik des Moses[1]).

(Hebräischer Text S. 1 — 11.)

Das Leben Mosis wurde schon im hohen Alterthume von den ihn besonders verehrenden *Essäern* (Josefus, de bello judaico II, 8. 9.) reich ausgeschmückt. Dafür zeugt die von einem essäischen Juden verfasste Schrift[2]) „Offenbarung *an* Moses" — *ἀποκάλυψις Μωϋσέως*, auch „die kleine Genesis" und „das Buch der Jubiläen" genannt[3]) —,

---

[1]) Vergl. *Zunz* „die gottesdienstlichen Vorträge der Juden," S. 145.

[2]) Den essäischen Charakter bezeugt die Verehrung der *Sieben*zahl und die Strenge der *Sabbatfeier*. Vergl. den Schluss der „Jubiläen" bei Dillmann III, 70. In einem andern Zusammenhange werden wir die ganze reichhaltige essäische pseudepigraphische Literatur darstellen.

[3]) Vergl. *Fabricius*, cod. pseudepigr. V. T. s. v. Moses und *Treuenfels* im Lbl. des „Orient" 1846, 81 ff. Ein Theil derselben, der von *Adam* handelt, wurde „das Leben Adam's" — *βίος Ἀδάμ* — genannt, und war den Alten als ספרא דאדם הראשון (Zunz, a. a. O. S. 128; J. *Fürst* im Lbl. des „Orient" 1848, 589) bekannt. *Dukes'* Erläuterung des ספרא דאדם הראשון (zur rabbinischen Sprachkunde S. 36) ist nicht sachgemäss. Die ganze Anlage der „Jubiläen" sowie die Rolle, welche die „*himmlischen Tafeln*" in denselben spielen, passen zu jener Stelle in Schemot

die Moses zum Mittelpunkt der Sage macht und die nach einer äthiopischen Uebersetzung jetzt ganz bekannt ist (deutsch von *Dillmann* in Ewald's „Jahrbücher" II und III). Auch *Josefus* — der Mitglied des Essäerordens war — kennt viele Sagen über Moses; wie: die Vorherverkündigung der Geburt Mosis, worauf das pharaonische Gebot, die israelitischen Knaben in den Nil zu werfen, sich gegründet; die leichte Entbindung Jochebed's (vergl. Sota 12 a); Moses reisst Pharao die Krone vom Haupte; im Kriege gegen die Aethiopier bedient sich Moses der Ibisse gegen die Schlangen; und die *Tochter* des äthiopischen Königs verliebt sich in ihn. (Vergl. Josefus, Alterthümer II, 9. 2. ff.) — Das Targum Jeruschalmi zu Ex. 1, 15 erzählt einen Traum, den Pharao vor der Geburt Mosis gehabt hatte. — Die *Muhammedaner* haben viele auf Moses sich beziehende Sagen von den Juden aufgenommen. S. *Weil*, biblische Legenden der Muselmänner, S. 126 ff.

Reichen nun die Sagen über Moses in ein hohes Alterthum, so ist doch die vorliegende „Chronik des Moses" ihrer schriftstellerischen Bearbeitung nach jünger. Zuerst wurde nämlich das Leben Mosis mit Benutzung älterer schriftlicher Denkmäler (vergl. oben) in einer „ausführlichen Chronik des Moses" dargestellt [4]), die ganz in das *Sefer ha-Jaschar*" übergegangen ist, und aus welcher der *Jalkut* Auszüge enthält, die auch in der That mit dem ס' הישר und nicht mit *unserer* „Chronik des Moses" übereinstimmen [5]). Später wurde eine *kürzere* Recension dieser

---

Rabba, c. 41: אמר משה למי אומר אמר לו אני מראה לך. מה עשה הקב"ה הביא לו ספרו של אדם הראשון והראה לו כל הדורות וכו'.

Später wurde das wirklich vorhanden gewesene „Buch Adam's" zu einer Metapher.

4) Aruch s. v. אהרן; Samuel b. Meïr zu Num. 12, 1; Ibn Esra zu Ex. 2, 22. S. *Zunz* a. a. O.

5) Daher auch Vieles in den Citaten des Jalkut als dem דברי הימים entlehnt steht, was nur im ס' הישר nicht aber in *unserer* Chronik sich befindet. Besonders hervorzuheben sind Jalkut 52 d unten die Worte: המכשפים הכתובים בספר הישר!

Chronik veranstaltet, welche die hier abgedruckte ist. Man bemerkt in derselben manche Lücken und Mangel an Zusammenhang [6]; es mussten daher einige Correcturen angebracht werden [7]. Auszüglich ist die „Chronik des Moses" im *Midrasch Wajoscha* (s. Bet ha-Midrasch I, S. 40 — 45) verarbeitet

Im Drucke erschien unsere Chronik Const. 1516, Ven. 1544, Paris 1629 mit lateinischer Uebersetzung, Amsterdam 1735, 8. s. l. (in Russland) 1819, 8. Die lateinische Uebersetzung von Gaulmyn ist auch in Gfrörer's Prophetae veteres pseud. (Stuttg. 1840, 8.) enthalten.

Prof. *Tischendorf* brachte aus Kahira unter andern werthvollen Handschriften, (s. meine Berichte über dieselben in *Frankel's* „Monatsschrift für Geschichte und Wissens. d. Judenth." 2. Jahrg.), auch eine *arabische* Bearbeitung der „Chronik des Moses" mit, die 35 Bl. in kl. 8 umfasst [8]. Sie beginnt mit einer Lobpreisung Gottes — einem arab. tesbiach — erzählt dann die Schicksale Mosis bis zu seiner Sendung nach Egypten, wie unsere „Chronik"

---

6) S. 3 wird *Bileam* genannt, dessen in unserer Recension früher gar nicht gedacht wurde. S. 4 fehlt bei den von uns in Parenthesen gesetzten Worten (וגם ליצחק) etwas. S. 5 ist die Erzählung des Krieges mangelhaft.

7) Nach dem ס' הישר, auf welches sich unsere Chronik am Schlusse bezieht. Siehe „*Bet ha-Midrasch*" I. S. XXI Anmerk. 1. Ich hebe folgende Verbesserungen heraus. S. 1 Z. 2 v. u. stand מקצתם für מקצת העם מנשיהן; S. 2 Z. 2 v. o. stand מן יונק חלב ומן אוכל וכו'; S. 5 Z. 14 v. o. war ganz unverständlich, und ich setzte nach חרבו noch והמית. Der äthiopische König heisst in ס' הישר immer קיקנוס. Die Namen der Zauberer S. 5 schrieb ich ינים וממרים für אנים וסמרים. Das *arabische* דברי הימים schreibt indessen auch אנים וממרים.

8) Der Anfang: نبتدى الآن بقصة سيدنا משה אע"ם zeigt entweder, dass sie Theil einer grössern Legendensammlung ist oder für das Recitiren in der Synagoge — daher auch ein eulogischer Schluss — bestimmt war.

und das ס׳ הישר, und fügt dann hinzu, wie Moses in alle *sieben* Himmel, dann in das Paradies und in die Hölle gestiegen sei, dort die Engel, die verschiedenen Arten von Belohungen und Strafen geschaut habe [9]). Durch die Güte des Hrn. Prof. *Tischendorf* sind wir im Stande hier einige Proben mitzutheilen, welche zugleich beweisen mögen, dass das Arabische aus dem Hebräischen übersetzt ist. Der Traum Pharao's lautet: וכאן בעד אן מאת סיידנא יוסף ואכותו עא״ס חלם פרעון מנאם אן רוג̇ול [10]) כביר מוואקר ואקף קודמהו ובידהו מיזאן וכאן הו במזן אהל מצר ג̇מיעהום כובאר וצוג̇אר פי כפה ואחדה מוואזין כול אהל מצר ג̇מיעאן [11]) וצאר יחסב פי קלבהו עלא דיל עג̇יבה כתיר ופאק מן נומהו וערף אניהו מנאם חק. פי למא אצבח אללה אלאנהאר לם כול ג̇מיע עולמת מצר ואחכא להום דאלך אלמנאם פזעו כול אלנאס אלחצ̇רין ואל ג̇אייבין פזעו אן עט̇ים מן האדא אל מנאם. פי קאם ואחד מן אל אכאבר אלדי קודמם אלסולטאן וקאל יא סיידי האדל מנאם ידל עאן תשויש כתיר פי ארץ̇ מצר. פי קאל להום אל מלך ואי האדא אל תשוישה. פי קאלו לל מלך תעלם באן יתואלד ולד מן בני אסריאיל ויכרב כול ארץ̇ מצר:

Die Erzählung von dem Schutz, den die neugebornen Kindlein durch gottgesandte Engel fanden, lautet: ואללה ס״ו מן לוטפו עליהום ארסל להום מלאייכתהו ליג̇פלהום וידהוהום וירהנוהום וכאנו יעטוהום לכול ולד ג̇וז חג̇ארה ימאסכוהום פי כול יד חג̇ר ואחדה ירצ̇ע מנהא לבן ואחדה ירצ̇ע מנהא עסל וכאנו

---

9) Das Steigen in die Himmel scheint den „Hechalot“ (vergl. Ziuni 93 cd und das מעין החכמה im 1. Th. des „Bet ha-Midrasch“) entlehnt zu sein, und die Fahrt in das Paradies und die Hölle ist der „Geschichte von R. Josua ben Lewi“ nachgebildet.

10) Die Vocale werden durch Buchstaben (wie הום = هُم) bezeichnet. Das غ wird durch ein ג mit dem Punkte *über* demselben und das ظ durch ט̇ dargestellt. Das Teschdid wird oft durch die Verdoppelung des teschdidirten Buchstaben vertreten. Das Jod makssura wird durch א ausgedrückt. Auch ist die Sprache mehr vulgär als klassisch.

11) Des Lammes in der andern Schale wird hier nicht gedacht.

אלמלאייכה יכברוהום וכאן יכבר [12]) שערהום קוואם לאג̇ל מא
יסתורהם וכאן ד̇לך אלשער יטוול קוואם לחד ארכבהום לאג̇ל מא
ינסתרו בהו מן רחמה אללה עליהום ואיצ̇א פעל מעהום ג̇מיל
ואווצ̇אה ללארץ̇ אן תבלעהום והסתיר עליהום אלא אן [13]) יכבארו
ובעדהא תפתח אל ארץ̇ וכאנו ירג̇עון לאהלהום ויערפו אבאהתהום
ואמאהתהום וליים כאנו אהלהום יחפורו מג̇אייר פי אל ארץ̇
יוכפוהום פי אלמג̇אייר ל״אן כאנו אהל פרעון אלכאפר יתחייל
עליהום חתא יקתלוהום וכאנו אהל פרעון יחרהו אל ארץ̇ עלא שאן
יקתלוהום תחת אלארץ̇ כמא קאל אלנץ̇ על גבי חרשו חורשים
האריכו למעניתם:

Auszüge aus der Höllenfahrt Mosis siehe unten Nr. V.

II.

Geschichte Judith's [1]).

(Hebräischer Text S. 12 — 22.)

Die Geschichte Judith's, wie sie in dem apokryphischen Buche erzählt ist, wird hier in einem fliessenden hebräischen Styl, der an den Ton des ס׳ הישר erinnert, mit Verflechtung vieler Bibelstellen und Benutzung der מגלת אנטיוכוס (vergl. den Anfang), einige Abkürzungen und die Auslassung des Namens Achior — der in *unserer* Geschichte als ein gefangener König figurirt — abgerechnet, getreu geschildert. Nach einer *alten* Handschrift ist sie zuerst in der kabbalistischen Sammlung חמדת ימים (Livorno, 1763), Abschnitt חנוכה, abgedruckt worden. Sie ist keine Uebersetzung des Buches Judith, sondern eine im Genius der hebräischen Sprache freie Bearbeitung, welche die von R. Akiba Levi [2]) und von S. Fränkel angefertigten Uebersetzungen im Betreff des Styles übertrifft. Hervorzuheben ist, dass in dieser Geschichte Judith — der jüdischen Sage gemäss — גבינה mit sich führte.

---

[12]) Analog dem hebr. גדל פרע שער ראשו.

[13]) In der Handschr. אלא אלאן.

[1]) Vergl. „*Bet ha-Midrasch*" I, S. XXIII.

[2]) Am a. O. müssen Anmerk. 4 und das Wort „*erste*" Z. 8 v. o. gestrichen werden.

III.

Midrasch Cônen.

(Hebraischer Text S. 23 — 39.)

Dieser Midrasch zerfällt in folgende *vier*, von verschiedenen Verfassern herrührende Theile [1]):

I. מדרש ה׳ בחכמה יסד ארץ [2]), von S. 23 bis S. 27, Z. 13 v. o. Dieser Theil beschäftigt sich mit der Verherrlichung der *Tora*, die nach einer altalexandrinischen Anschauung mit der *Weisheit* (Spr. 3, 19) identificirt wird. Da diese, durch den Einfluss des Platonismus, als vorweltlich und als das Princip der Weltschöpfung [3]) betrachtet wurde, so wird auch das Hexaëmeron geschildert, was mit dem 4. Buch Esra c. 6, 38 — 55 zu vergleichen ist. Das schon in der ed. princeps am Schlusse stehende חסלת zeigt, dass dieser Theil beendigt ist. Er kann entweder für das Fest der Gesetzgebung [4]) oder das Neujahrsfest — das die Erinnerung an die Weltschöpfung feiert — ursprünglich eingerichtet worden sein. — S. 25 Z. 1 und 2 v. u. habe ich für das sinnlose שמש משאת העולם als Conjectur שמשמש את העולם gesetzt.

---

[1]) Die Eintheilung in 23 *Capitel* ist eine vom Wilnaer Editor willkürlich gemachte und unwissenschaftliche.

[2]) Rasiël 12b wird dieser Name ausdrücklich genannt. Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 169 Anmerk. b.

[3]) Dadurch wird der von den Commentatoren misverstandene Anfang des *Bereschit Rabba* klar. R. Hoschaja bezieht sich nämlich auf das Wort בראשית, welches das Targum Jeruschalmi mit בחוכמתא übersetzt, und die vorweltliche חכמה führte ihn auf die Schilderung der Weisheit in den Spr. C. 8. Bereschit Rabba muss daher mit dem Worte בראשית beginnen, welches z. B. in der Ausgabe des יפה תואר fehlt.

[4]) Mehre Gedichte für dieses Fest im deutschen Machasor lehnen sich auch an die Schilderung der Weisheit in den Spr.

II. בריית א דמדות העולם[5]), von S. 27 תנו רבנן bis S. 32 Z. 11 v. o. Hier werden die vier Weltgegenden geschildert mit dem Paradiese im Osten und der Unterwelt im Norden. Die Schilderung des Paradieses (worin hier das 6. und 7. Haus fehlt) und der Unterwelt ist der מעשה דר׳ יהושע בן לוי (s. weiter Nr. V und VI dieser Sammlung) oder dem סדר גן עדן וגיהנם wörtlich entlehnt[6]).

III. מעשה בראשית, von S. 32 ארכו של עולם bis S. 37 Z. 13 v. o. Dieses älteste Stück des Midrasch Cônen, das sich im Buche Rasiël 35a — 36b unter dem Titel מעשה בראשית fast ganz findet und viele Parallelen zu ähnlichen Schilderungen im Buche *Henoch* bietet[7]), ist ein Ueberrest der alten essäischen Kosmogonie, der auch vom ersten Theil unseres Midrasch benutzt wurde[8]). In einer Handschrift, die ich besitze (vergl. weiter Nr. IV), steht die Recension des Buches Rasiël unter der Aufschrift: זה סדרו של עולם לפי מה שנמצא בספר הקומה, und in der That findet sich das ס׳ הקומה im B. Rasiël gleich nach dem מעשה בראשית. Am Schlusse dieses Theiles standen noch Engelnamen, die man gewöhnlich nicht gern schrieb und druckte. Ein ähnlicher Fall findet sich im *„Alfabet des R. Akiba,“* wo in dem Fragmente aus dem Buche Henoch (11a ed. Amst.) die Engelnamen im Drucke ausgelassen wurden.

IV. מדרש כונן[9]), von S. 37 ד״א bis zu Ende. Dieser Theil, welcher der späteste ist, zeigt, wie vernünftig Gott Alles eingerichtet, parallelisirt die Weltgegenden mit den israelitischen Stämmen und den Engeln und schliesst

---

5) Daher die Aufschrift in der ed. princeps: אתחיל מידת העולם בסייעתא דבורא עולם.

6) Das גיהנם betreffend, so ist das *aramäische* Fragment in *Nachmani's* שער הגמול zu vergleichen.

7) Vergl. meine Notiz in der Zeitschr. der D. M. Gesellschaft VII, 249.

8) Nämlich die Stelle in יום שני S. 25, die sich in der Recension des Buches Rasiël 36a oben findet.

9) Weil der Accent besonders darauf ruht, dass Gott die Welt vernünftig *einrichtete* (כונן).

mit einer Stelle aus den „*Hechalot*,“ nach welcher die Engel jeden Tag Gott preisen. Er benutzt die *Pesikta* des R. Cahana [10]) Abschnitt 46 und Bamidbar Rabba Cap. 2. Er kommt auch in einem handschriftlichen דרש לסוכות vor [11]).

Diese vier Theile, die allmälig von Copisten zusammen abgeschrieben wurden und keinen innern Zusammenhang haben, führen den Titel „*Midrasch Cônen*“ von den Worten כונן שמים בתבונה (Spr. 3, 19). Er ist Ven. 1601, Krakau 1648, Zolkiew 1785, Wilna 1836 in 4 erschienen. Letztere Ausgabe, die mit einem Commentar von Chaj. Jak. *Sluzky* versehen ist, hat trotz der Bemühungen des gelehrten Editors viele Fehler (wahrscheinlich besass er nicht die seltene Venez. Ausg.), und oft vermisst man ganze Zeilen in derselben. Einige Verbesserungen des Wilnaer Herausgebers habe ich in Parenthesen gesetzt.

IV.

Tractat von den himmlischen Hallen [1]).

(Hebräischer Text S. 40 — 47.)

Dieser Tractat — auch פרקי היכלות und מעשה מרכבה genannt — schildert den himmlischen Gottesthron, enthält eine poetisch ausgebildete Angelologie — die von den jüdischen Silluk- und Keduscha-Dichtern häufig benutzt wird — und eine Darstellung der sieben himmlischen Hallen, ist verwandt mit den Ideen des Buches *Henoch* [2]), hat eine

---

[10]) Das מעין החכמה (Nr. V des 1. Th. unserer Sammlung) steht auch in der Pesikta Abschn. 20.

[11]) S. „*Bet ha-Midrasch*“ I, S. XXX.

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 166. 167. Vergl. auch *Steinschneider* Bibl. hebr. Bodlej. s. v. היכלות, wo Vieles mit Fleiss gesammelt ist.

[2]) Eine andere Recension der היכלות handelte ausdrücklich von *Henoch*. S. *Recanati* Pentateuch-Commentar 35 a b u. hier Nr. XVI. Vergl. auch *Ziuni* 13 d, 14 a. Recanati citirt übrigens a. a. O. 62 d eine Stelle aus den היכלות, die sich am Schlusse unserer מס' היכלות findet.

Stelle aus dem alten שיעור קומה[3]), und ist in *vorliegender* Gestalt[4]) ein Ueberrest der altessäischen מעשה מרכבה. Er ist mit Zusätzen von *Josef Chiquitilla* (s. Anmerk. 4) Ven. 1601 und Krakau 1648, 4. — in der Sammlung ארזי לבנון erschienen. — Wir lassen hier noch eine Zusammenstellung der zahlreichen Fragmente aus den „Hechalot“ folgen (vergl. auch Nr. XVI):

לקוטים מספר היכלות:

(לקטתי אותם מספרים שונים)

(א) **ובהיכלות** זוטרתי מפורש בלשון הזה: פתח היכל ששי נראה כמי שיש בו מאה אלפים רבבות גלי מים ואין בו אפילו טפה אחת של מים אלא אויר זיו אבני שיש טהור שסלולות בהיכל שזיו מראיהן דומין למים: (רב האיי גאון בתשובה המובאת בעין יעקב פרק ב׳ דחגיגה).

(ב) **וכן** מפורש בהלכות (בהיכלות) רבתי בלשון הזה: מפני ששומרי פתח ההיכל שיש שם מטילין אלף אלפי גלי מים ואין שם אפילו טפה אחת אלא אויר זיו אבני שיש טהור שהן צלולות בהיכל שהיה זיו פניהם דומה למים ואם אמר מים הללו מה טיבן וכו׳: (ערוך ערך אבן המנוגעת).

(ג) **ובפרקי היכלות** פי׳ יותר דבר זה ואמרו כי יש היכל ידוע למעלה וכשמגיעים שם אותם העולין למרכבה שאינם הגונים ונראה להם בתוך אותו היכל ענינים גדולים והוא מדמה בדעתו שהם מים והוא שואל ואומר מה טיבן של אלו המים מיד

---

3) Vergl. die Berechnung der פרסה am Anf. des 2. Cap. mit Rasiël 37 b, 38 a.

4) In *meinen* „Beiträgen zur Geschichte der Kabbala“ II, 61 habe ich bereits nachgewiesen, dass die *gedruckten* פרקי היכלות von *Josef Chiquitilla* bearbeitet worden sind. Ich habe nun in dieser Sammlung alle Zusätze Chiquitilla's weggelassen, und so den ursprünglichen Text hergestellt. Später kaufte ich eine Handschrift, welche die מס׳ היכלות *ohne jene Zusätze* wirklich enthält! Auch fehlen in derselben mehre ד״א im letzten Capitel, die eine jüngere Zuthat sind.

קול יוצא מלמעלה ומכריז על זה האיש שהוא ממנשקים העגל ומיד נענש: (שערי אורה שער ה׳ דף ס״ג א׳ דפוס אופינבאך).

(ד) וכן איתא בספר היכלות: אמר ר׳ ישמעאל אמר לי מטטרו״ן שר הפנים כשבקש הקב״ה להעלות אותי למרום בתחלה שגר לי ענפ״יאל השר ונטלני מביניהם לעיניהם והרכיבני על כרוב גדול וברכב אש ובסוסי אש ומשרתי כבוד והעלני עם השכינה בשמי מרום כיון שהגעתי שמה היו חיות הקדש ושרפים וכרובים וגלגלי המרכבה ומשרתי אש אכלה הריחו ריחי ה׳ אלפים וש״ס רבבות פרסאות ואמר מה ריח ילוד אשה פה ומה טעם טיפת לבן שיעלה בשמי מרום השיב הקב״ה ואמר משרתי צבאי כרובי ואופני אל ירע לבכם בדבר הזה שכל בני כפרו בי ובמלכות הגדולה ועבדו ע״ז וסלקתי שכינה מביניהם וזה שנטלתי שכרי מכל עמלי תחת כל השמים: ועוד איתא תמן אמר ר׳ ישמעאל סח לי מטטרו״ן שר הפנים כיון שלקחני הקב״ה לשמש תחת כסא הכבוד וגלגל המרכבה וכל מערכי השכינה נעשה בשרי שלהבת אש וגידי אש לוהטת ועצמותי גחלי רתמים ועפעפי זוהר כרקיע וגלגלי עיני לפידי אש ושער ראשי להטי להבה וכל איברי לכנפי אש בוערת וגוף קומתי לאש יוקדת מימיני חוצבי להבי אש ומשמאלי בוער לפידין מסביבותי נפרחים רוח סערה: וכן איתא שם אמר ר׳ ישמעאל שאלתי למטטרו״ן שר הפנים מה שמך אמר לי ע׳ שמות נגד ע׳ אומות שבעולם כעין שמו של הקב״ה מלכי אבל מלכי קורא אותי נער: (ציוני י״ג ד׳ י״ד א׳).

(ה) בספר היכלות: הקב״ה מחבק ומנשק שמו של דיוקני של יעקב החקוק בכסא הכבוד ומשים שתי זרועותיו על שתי זרועותיו של יעקב ואמר אשרי האב שמקלסין אותו בניו בקדושה הללו: (רזיאל ט״ו ב׳) ובספר היכלות יש אפילו כשקורעין ספר חובות מקטרג בפה עד שבאין מפרי שבועה ומלמדין זכות ומלקין לו: (שם מ״ה א׳).

(ו) בפרקי היכלות: שאמר שם גנב אדם דבר אחד יודע ומכיר רצח אדם ידע בו ומכיר ולא עוד וכו׳: (דרשת הרמב״ן דף 29).

(ז) בפרקי היכלות: אמר ר׳ ישמעאל צופה ומביט היכל אלהי ישראל ורואה כל מה שעושים לפני כסא כבודו ליודע מה שהיה והוה וכל מה שעתיד להיות בעולם ויודע ג״כ למי משפילין למי מגביהין למי שמחלישין אותו למי מגבירין למי מרוששין למי מעשרין למי ממיתין למי מחיין למי מנחילין תורה למי נותנין לו חכמה. גדולה מכולם שהוא צופה ומביט ומגיד בכל מעשה בני אדם שעושין אפילו בחדרי חדרים בין מעשים טובים בין מעשים מקולקלים. גנב אדם יודע ומכיר בו נואף אדם יודע ומכיר בו רוצח

נפש יודע ומכיר בו נחשד על הנדה יודע ומכיר בו סיפר לשון הרע יודע ומכיר בו ומכיר בכל כשפים: (עמק המלך דף ס"ג ע"א).

(ח) **בספר היכלות:** א"ל שר הפנים לר' ישמעאל על שירטוטי הפדחת והיד וכפות: (ציוני ס"ד א').

(ט) **וזהו** שארז"ל בספר היכלות: ומתעטפים כסות אש ולבנה וכו', — ועוד אמרו בספר היכלות: מי לא ירומם אותו מלך נורא על כל משרתיך ברתת בזיע משרתים בבהל וברעד מתבהלים כל משרתים בגזרה בפה אחד מוציאין מפני אימה ויראה שעומדין לפניו אין בהם מוקדם ומאוחר וכל המעכב את הקול מחברו כשיעור נימא של שער נדחה לאש וללהבה וכו' (רקנטי פי' התפלות ל"ח א' וב').

(י) **כענין** שאמרו רז"ל בספר היכלות: שלשה פעמים בכל יום כסא כבודך משתטח לפניך ואומר התכבד ושב עלי מלך מפואר שמשאך חביב עלי ואין כבד עלי: (רקנטי פי' על התורה פ' ויצא דף ס"ב ד'; ועיין סוף מס' היכלות).

(יא) **ובספר היכלות** נתבאר זה וכך מצאתי כתוב שם בלשון הזה: אמר ר' ישמעאל אותו היום חמישי בשבת הידה כשבאה שמועה קשה מכרך גדול של רומי לומר יתפסו ארבעה אנשים מאבירי ישראל רשב"ג ור' יהודה בן בבא ור' אלעזר בן דמה וח' אלפים ת"ח מירושלם פדיון שלהם וכיון שראה ר' נחוניא בן הקנה גזרה זו עמד והורידני למרכבה ובקשתי משר הפנים ואמר לי כתבו ב"ך של מעלה ונתנו לסמאל לומר לו רד והכחד מאבירי ישראל כל נחת טוב ירך וכתף להשלים גזרה וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת ושמורה זאת הנקמה להנקם ממנו עד שיגיע יפקוד ה' על צבא המרום במרום וכו' ועל מלכי שנשחטו ומוטל הוא וכל שרי מלכיות במרום כגדיים וכבשים של יום הכפורים. ע"כ מצאתי שם: (רקנטי טעמי המצות י"ו ע"ב. ועיין פי' על התורה פ' וישב). Vergl. nun noch das מעין החכמה im 1. Theil unseres „Bet ha-Midrasch," das einen Theil der „Hechalot" ausmacht, und die ähnlichen Citate aus den Hechalot bei *Recanati* טעמי המצות, 37 a b (auch in חמדת ימים Abtheilung ימים נוראים, 100 a b c abgedruckt, ohne Angabe der Quelle) und *Ziuni*, 93 c d. Vergl. auch die פרקי דר' אליעזר, Cap. 4, von den Worten ד' כתות של מלאכי השרת angefangen.

V.

Geschichte von R. Josua ben Lewi [1].

(Hebräischer Text S. 48 — 51.)

Die Ausschmückungen und Eintheilungen des Paradieses und der Hölle rühren von den *Essäern* her [2]), welche sie den Griechen nachgebildet haben. *Josefus* erzählt nämlich von den Essäern: „Den Guten, sagen sie, indem sie denselben Glauben haben wie die Griechen, stehe ein Leben jenseits des Meeres bevor, und ein Ort, der weder durch Regen, Schnee noch Hitze belästiget werde, sondern den stets ein sanfter vom Meere her wehender Wind kühle. Den Schlechten aber verheissen sie einen dunkeln und frostigen Winkel, voll von unaufhörlichen Strafen (de bello jud. II, 8. 11). Als nach der Zerstörung des zweiten Tempels ein Theil der Essäer mit den Peruschim sich vermischte — ein anderer Theil ging zum Christenthum über; daher eine jüdisch- und eine christlich-essäische, pseudepigraphische Literatur — wurden ihre phantastischen Schilderungen unter den Juden heimisch. R. Josua b. Lewi — der mit Essäern Umgang hatte (vergl. Berachot 19; Rosch ha-Schana 22, wo er von den טובלי שחרית und der קהלא קדישא דבירושלים spricht) — wurde nun zum Helden einer „divina commedia“ (nach *Steinschneider's* geistreicher Benennung in seinem Artikel „jüdische Literatur,“ 379) gemacht, worin das Paradies und die Hölle geschildert werden. Diese Schilderung — die in verschiedenen Recensionen vorhanden ist — war auch in aramäischer Sprache abgefasst [3]), was für ihr hohes Alter zeugt.

---

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 141. Vergl. *Steinschneider* Bibl. hebr. Bodlej. s. v. מעשה, col. 610 ff.

[2]) Daher wurden sie häufig in essäischen Schriften, wie im Buche Henoch und im מעשה בראשית gefunden.

[3]) Ein Fragment der aramäischen Schilderung steht in *Nachmani's* שער הגמול, das auch in der Wilnaer und Lemberger Ausgabe der מעשה דר׳ יהושע ב״ל mit abgedruckt ist.

— Unsere Recension ist zuerst im כל בו §. 120 aufge-
nommen, dann in Wilna 1802 und Lemberg 1850 8. er-
schienen. In תורה אור von *Josef Ibn Jachja* Cap. 38 steht
unsere Geschichte — bis zur Schilderung der Hölle —
unter dem Namen אגרת שלח ר׳ יהושע ב״ל ע״י מלאך המות
מהוך ג״ע לר׳ גמליאל וזקני ישראל. — Das *arabische* דה״י של
משה רע״ה erzählt auch, dass die Hölle und das Paradies
dem Moses gezeigt wurden (s. oben S. X). Der Anfang
der Erzählung lautet folgendermassen: פי דׁלך אלוקת סמע
מוסה סוט ינאדי ויקול מן אל סמא אל ז׳[4]) והוא יא מוסה אעלם
אן אתת בךׄ לענדי ואווריתך כורסי וקארי וכדׄלך תרא גׄן עדן וגׄהינם
חתא הרא אל רשעים פי אייאהו עדׄב קאעדין מעדבין וגן עדן חתא
תרא גׄזא אל צדיקים ואיש מוהייאה להום לאלדׄי יפעל אלכׄיר.
פי דׁלך אלוקת בעת רב אל עזה אל מלך וקאל להו רוה מעא
עבדי מוסה ואפתח להו גהינם וכאליה ינצׄור אל רשעים פי אי עדׄאב
הום מעדבין. פי דׁלך אלוקת גׄא גבריאל ופתח להו גיהנם
תלהב. פי קאל יא גבריאל מא אטיק ארכׄול גהינם מן קווית אל
נאר קאל להו יא מוסה לא תכׄאף לאין פי נאר גהינם אקווא מן
הדׄאדי באלף מראה ואנא אכׄליך תמשי פיהא כמא ימשי אל
אנסאן פי אל מֵא ולא תנכוני רגליך בנרהא וכול האדׄא בקוצׄרת
אללה ס״ו. פלמא גׄא מוסה יעבור גהינם הרבת נאר גׄהינם מן
קודאמהו. פי דׁלךׄ אל וקת גׄא אל מלאך נסריאל אלדׄי מוכאל
עלא גהינם וקאל למוסה מן אנת קאל להו אנא מוסה אבן עמרם.
קאל להו אל מלאך נסריאל ולמא דא גיירת הנא והדׄא מא הו
מוצׄעאך קאל להו נאעם מא הו מוצׄעי אלא גׄבני אל שיי״ת חתא
יוריני עדׄאב אל רשעים פי גהינם. פי הלךׄ אל סאעה קאל רב
אלעז לל מלאך נסריאל אורי עבדי מוסה אל רשעים כיף הום
מעדבין פי גיהנם. פי דׁלךׄ אל וקת גׄא מוסה אלא נסריאל ודׄכל
במוסה אלא גהינם פי אוול מחׄצר וראה רשעים: Dann wer-
den die verschiedenen Höllenstrafen geschildert[5]), unter
Andern auch für Plaudern in der Synagoge während der
Toravorlesung, des Schema und des Priestersegens (ויתכלמו

---

4) Moses ist nämlich nach der vorausgehenden Erzählung im 7. Himmel.

5) Mit Benutzung der מס׳ גיהנם und der מס׳ חיבוט הקבר. — In *einer* Recension der „Hechalot“ wird übrigens auch erzählt, dass Metatron dem Moses die Geheimnisse des Himmels, die Hölle und das Paradies gezeigt habe.

פי בית הכנסת פי וקת ספר תורה ופי וקת קראית שמע וכהנים)
sowie für das Schreiben des שם המפורש für Nichtjuden,
was auf Amulette hinweist. Dann wird dem Moses das
Paradies gezeigt, was mit folgenden Worten eingeleitet
wird: ת̈ם בעד ד̇לך פתח מוסה עיני וראה אל מלאך ג̇בריאל
וצקת וסג̇ד לו קאל אל מלאך ג̇בריאל למוסה ראית ג̇הינם קאל לו
ראיית. ת̈ם בעד ד̇לך קאל אל מלאך גבריאל למוסה תעאלא חתא
אואריך ג̇"ע אמר הקב"ה לשכינה תסיר מעא מוסה ודאכ̇ל ג̇"ע ג̇ו
אל מלאייכה לקודאמו וקאלו לו זכית. פי קאלו להו לדאנא זמנך̇
לתתואפא מן אל דונייא קאל להום לא חזן ג̇ית אלא אנטר עט̇מת
הקב"ה ואג̇ר אל צאלחין פי ג"ע כיף הום ואקפין פי וקפו אל
מלאייכה ושבחו למוסה וקאלו ימחסן מוסה עבד אללה יא מחסן
מוסה מאלוד מרא זכית לצעוד סבע סמאוות ימחסן אל שעב....
ת̈ם בעד דאכ̇ל מוסה ג̇"ע וראה מלאך ואחד ג̇אלם תחת צאג̇ר
אל חייא. פי סאל מוסה לג̇בריאל וקאל להו מן הוא אל מלאך
האדא וקאל להו רסי מלאכי פי ג̇"ע. פקאל אל מלאך למוסה מן
אתה קאל להו אנא מוסה אבן עמרם: Moses sieht dann die
Erzväter und andere Fromme auf verschiedenen Thronen
im Paradiese sitzen, und nachdem er dasselbe verlässt,
nennt ihn ein Bat-Kol: „Diener Gottes, Vertrauter meines
Hauses!“ (כ̇רג̇ת בת קול וקאלת למוסה רבינו עאל"ס עבד אללה
ס"ו אמין ביתי כמא קאל אל פסוק בכל ביתי נאמן הוא).

VI.

Schilderung des Paradieses.

(Hebräischer Text S. 52 — 53.)

Bei Nr. V haben wir bereits bemerkt, dass es verschiedene Recensionen der von R. Josua ben Lewi gemachten Beschreibung des Paradieses giebt. Eine derselben ist vorliegende Schilderung, die mehr unter muhammedanischem Einflusse entstanden zu sein, und auf welche *Maimuni* in seiner Einleitung zum Abschnitt חלק (wo er die verschiedenen Ansichten über das zukünftige Leben aufzählt) anzuspielen scheint. Die Gegner Maimuni's in Frankreich nahmen unsere „Schilderung“ stark in Schutz,

(Vergl. den Brief seines Sohnes, מלחמות ה' genannt). Sehr poetisch ist die Beschreibung, wie die Frommen die Freuden der Kindheit, der Jugend und des Greisenalters abwechselnd als Kinder, Jünglinge und Greise durchleben. Unser סדר גן עדן, das als besonderes Stück in Handschriften gefunden wird (s. Bibl. hebr. Bodlej. a. a. O.), ist in Jalkut z. Genesis §. 20 und im שבט מוסר C. 25 abgedruckt.

VII.

Das Buch Serubabel.

(Hebräischer Text S. 54 — 57.)

Dieses kleine Büchlein ist eine Art jüdischer „*Apokalypse* [1]“; und wie die christlichen Chiliasten eine zweite Parusie Christi erwarteten [2]) und von derselben die Gründung des tausendjährigen Reichs hofften, so soll nach unserm Büchlein im 10. Jahrhundert — 990 oder nach einer andern Leseart 970 Jahre nach der Zerstörung des Tempels — der Messias kommen, dem viele Kämpfe durch *Armilus* — der römische Romulus als Typus des messianischen Gegners [3]) — vorangehen. Es ist nichts als Judenhass von Eisenmenger, wenn er (entdecktes Juden-

---

[1]) Wie in der „Offenbarung des Johannes“ (18, 9) Rom eine Hure genannt wird, so entsteht nach „Serubabel“ (S. 56) Armilus aus Unzucht. Johannes und Serubabel richten ihre Visionen besonders gegen Rom.

[2]) Besonders interessant sind die chiliastischen Anschauungen von *Justin dem Märtyrer*. Vergl. *Otto*, de Justini Martyris scriptis et doctrina, p. 184 ff. Das ביום אכלך ממנו מות תמות (Genes. 2, 16) erklärt Justin (dial. c. Tryph. p. 278 ed. Otto) dadurch, dass *ein* Tag nach der Schrift 1000 Jahre bedeute und Adam kein Alter von 1000 Jahren erreicht hatte.

[3]) Siehe *Zunz* a. a. O. S. 282 Anmerk. d.

thum II, 704 — 713) dieses Büchlein gegen die Juden benutzt, da es nur vom jüdischen Standpunkte aus das behauptet, was in der „Offenbarung des Johannes" vom christlichen Gesichtpunkte aus gesagt wird. Unser Buch *Serubabel* ist sehr alt, da schon *Saadja* die Armilussage kennt (vergl. *Zunz* a. a. O. S. 282 Anmerk. d) und es von *Ibn Esra*[4]) (zu Ex. 2, 22; s. *Zunz* S. 140 Anmerkung c) erwähnt wird.

Unser Abdruck ist nach zwei Handschriften der Leipziger Raths-Bibliothek (cod. XXII und cod. XXXVIII) gemacht worden, und weicht von der Recension, die Const. 1519 und Wilna 1819 8. (letztere Ausgabe zusammen mit dem B. מלכיאל) erschien, in einigen Punkten ab.

VIII.

Die Zeichen des Messias.

(Hebräischer Text S. 58 — 63.)

Die *zehn Zeichen*, welche der Ankunft des Messias vorausgehen werden, schliessen sich in ihrem Genre an das Buch „Serubabel" (Nr. VII) an und sind ebenfalls in dem Tone der „Apokalypse" geschrieben. Sie beruhen auf sehr alten Nationalsagen[1]), die zur Zeit der Noth und des Elends immer lebendiger hervortraten. *Armilus* wird hier ausdrücklich mit dem Antichrist identificirt (S. 60), was im Buche Serubabel und im „*Midrasch Wajoscha*" (Bet

---

[4]) Die Stelle lautet: וכלל אומר לך כל ספר שלא כתבוה נביאים או חכמים מפי הקבלה אין לסמוך עליו ואף כי יש בו דברים שמכחישים הדעת הנכונה וככה ס׳ זרובבל וגם ס׳ אלדד הדני והדומה להם:

[1]) Der Ausdruck ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב (S. 58), der auch in אותיות דר׳ עקיבא, 6b ed. Amst. vorkommt, bietet keine Anhaltpunkte für die Zeit der Abfassung. Vergl *Zunz* a. a. O. S. 169.

ha-Midrasch I, 56) noch nicht der Fall ist. Unsere Recension ist dem aus alten Stücken bestehenden Sammelwerkchen אבקת רוכל, S. 2 b ff. ed. Amst. entlehnt. Auch ist in der zu Constantin. 1519 erschienenen Sammlung kleiner Hagadot ein ס' אותות המשיח enthalten[2]).

IX.

Midrasch der zehn Märtyrer[1])

(Hebräischer Text S. 64 — 72.)

Dieser Midrasch — der auch „Midrasch Ele Eskerá" heisst, weil nämlich eine für den Versöhnungstag bestimmte Selicha, welche die Hinrichtung der zehn Märtyrer betrauert, mit den Worten אלה אזכרה beginnt und in den Ausdrücken mit unserm Midrasch übereinstimmt — erzählt, dass *ein* römischer Kaiser zehn berühmte Mischnalehrer habe hinrichten lassen, damit die Schuld der zehn Söhne Jakob's, die ihren Bruder Josef verkauften, gesühnt werde[2]). Obwohl unser Midrasch andere Quellen, wie die „*Hechalot*" — wo von den zehn Märtyrern die Rede ist und von R. Ismael's Unterredung mit den Engeln im Him-

---

[2]) Ist mir aber nicht zu Gesichte gekommen. — In cod. 17 der Leipziger Rathsbibliothek steht eine kurze Recension der „*Zeichen des Messias*" mit der Ueberschrift: והעתקתי אותות ממשיח ממדרשי רב האי גאון ז"ל. Vergl. auch Kerem Chemed VIII, 101.

[1]) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 142; *Grätz* in Frankel's Monatsschrift I, 307 ff.; *Beer* das. II, 153 ff.

[2]) Diese Anschauung von der Sühne der Söhne Jakob's ist sehr alt; vergl. *Recanati* Anf. וישב. Acher konnte wirklich die Hinrichtung des R. Chuzpit der Vergeltungslehre nicht gemäss finden. Es werden daher auch in unserm Midrasch dem römischen Kaiser Zweifel an der Vergeltungslehre in den Mund gelegt.

mel erzählt wird[3]) — und den Midrasch Cônen (S. 25 יום שלישי) benutzt, so bildet er doch ein abgerundetes episches Ganzes[4]). Wenn übrigens auch die Conjectur *Grätz*'ens (a. a. O.), dass die ersten zwei Märtyrer Simon b. Naras und Ismael, der *Sohn* eines Hohenpriesters, waren, wodurch die historische Gleichzeitigkeit der 10 Märtyrer bestätigt würde, sich bewähren sollte[5]), so ist doch die ganze Scenerie unseres Midrasch sagenhaft eingerichtet. Er wurde zum ersten Male von mir besonders nach einem Codex der Hamburger Stadtbibliothek mit Zusätzen edirt (Leipzig, 1853). In diesem neuen Abdrucke habe ich mehre Verbesserungen angebracht[6]). — Eine der *Tischendorf*'schen Handschriften enthält auch eine arabische Elegie auf die zehn Märtyrer.

---

[3]) Siehe *Recanati* a. a. O. und den Anhang zu meiner besondern Ausgabe des Midrasch Ele Eskerá S. 18 ff.

[4]) Blos die Erzählung von R. Ismael's Geburt (S. 65; verg. auch לקוטי הפרדס von Raschi, 4 a b) ist etwas störend, und sie ist in der That in dem Hamburger Codex (Nr. 136) durch einen besondern Strich bezeichnet und fehlt auch in der erwähnten Selicha. Zu bemerken ist noch, dass während in den לקוטי הפרדס von R. Ismael b. *Elischa* die Rede ist, man hier Ismael b. *Jose* liest!

[5]) Die Sage schmückt nur die Details aus, alterirt aber nicht das Hauptfactum in der Geschichte; daher hat der *Grätz*'sche Gesichtspunkt von der Gleichzeitigkeit der 10 Märtyrer gegen den Verf. des „Juchasin" Vieles für sich.

[6]) Besonders hebe ich hier רומי für ביתי (S. 66 Z. 12 v. o.) hervor.

X.

Midrasch vom Segen Jakob's [1]).

(Hebräischer Text S. 73 — 82.)

Der Titel, unter dem unser Midrasch bekannt ist, nämlich: שיטה חדשה לבראשית רבה על ברכת יעקב אבינו לבניו giebt zugleich seine Stellung in der Midrasch-Literatur an. Er ist eine andere Recension des *Bereschit Rabba* zu Genes. Cap. 49 und 50, 1 — 10, oder zu dem Segen und den letzten Lebensmomenten Jakob's. Wahrscheinlich wurde der Segen Jakob's schon frühzeitig vielfach erläutert; und daher mögen verschiedene Recensionen entstanden sein. Auszüge aus unserm Midrasch finden sich im *Jalkut* [2]), und wie die von uns in Parenthesen gesetzten Worte (S. 80 und 81) zeigen, kamen immer neue Zusätze hinzu. Nach der Vermuthung von *Zunz* (a. a. O. S. 291 Anmerk. e) wäre unser Midrasch dem R. Mose ha-Darschan (bl. in der 2. Hälfte des 11. Jahrh.) zu vindiciren.

Er ist Venedig 1602 und Hamburg 1782, 4 erschienen, und ist an manchen Stellen, wahrscheinlich durch Schuld der Copisten, lückenhaft.

XI.

Der Thron Salomo's.

(Hebräischer Text S. 83 — 85.)

Die orientalische Plastik hat den Salomonischen Thron, als das Sinnbild israelitischer Macht und Grösse, reich ausgeschmückt. Unsere Beschreibung desselben, die dem כל בו §. 119 entlehnt ist, schliesst sich dem Targum Scheni

---

1) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 254 ff.

2) Nach demselben wurde der Text an manchen Stellen berichtigt. S. 78 letzte Zeile v. u. liest Jalkut נושקו für נוקשו.

zu Ester und dem Midrasch Abba Gorion (Bet ha-Midrasch I, 2) an, und ist wahrscheinlich dem Letztern, wo dem Jalkut zufolge ausführliche Details über den Thron standen, die in unserer Ausgabe dieses Midrasch aber vermisst werden, entnommen. — Lehrreiche Erläuterungen und Parallelen zu der Targum'schen Schilderung des Salomonischen Thrones hat S. *Cassel* in den „wissenschaftlichen Berichten der Erfurter Akademie" I, S. 37 ff. geliefert.

XII.

Salomo's Wanderjahre.

(Hebräischer Text S. 86 — 87.)

Der Orient machte Salomo zum Mittelpunkt der Sagenbildung, und so sehen wir hier den weisen König als bussfertigen Wanderer, als Kochkünstler und als den Helden eines Romans! Unsere Sage, die dem Buche עמק המלך, 14d 15a entnommen ist, knüpft an die Berichte über Salomo und den Dämonenfürsten Aschmedai im Tractat Gittin, 7. Abschn. an.

XIII.

Tractat von den Tempelgeräthen.

(Hebräischer Text S. 88 — 91.)

Die Ueberschrift dieses dem Buche עמק המלך, 14b cd entlehnten — auch Wilna 1802 und Lemberg 1850 gedruckten — apokryphischen Tractats lautet: אלו המשניות כתבו ה' צדיקים גדולים והם שימור הלוי וחזקיה וצדקיה וחגי הנביא וזכריה בן עדו הנביא והם גנזו הכלים של בה"מ ועושר האוצרות שהיו בירושלים ולא יתגלו עד יום בוא משיח בן דוד במהרה בימינו

אוכי"ר, und er ist die pseudepigraphische Nachahmung der ברייתא דמלאכת המשכן (Ven. 1602; Hamb. 1782; Offenbach 1802), die sich mit der Einrichtung der Stiftshütte beschäftigt. Ausser der messianischen Idee spielt der Engel Schamschiël eine Hauptrolle in diesem Tractate.

XIV.

Midrasch Maase Tora[1]).

(Hebräischer Text S. 92 — 101.)

Lehren, Verhaltungsregeln und Erfahrungssätze sind in diesem, dem R. Jehuda ha-Nasi fälschlich zugeschriebenen[2]) Midrasch nach Zahlengruppen von *drei* bis *zehn* zusammengestellt, die verschiedenen Werken entnommen sind. Er wird von Tosafot zu Berachot 8b (s. v. ישלים פרשיותיו) citirt, und ist ausser im כל בו §. 118 Const. 1519; Ven. 1544; Amsterdam 1697 gedruckt. Letztere Ausgabe endigt schon bei den Worten ומוצא אני מר ממות את האשה (S. 101 Z. 1 v. o.). Auch differirt sie in der Anordnung der Sentenzen von dem כל בו[3]). — Eine ähnliche Bearbeitung unseres Midrasch bis zur Zahl funfzehn fortgeführt, enthält das חופת אליהו רבה im Anhange des ראשית חכמה, Bl. 316a — 320b ed. Amsterdam.

---

[1]) *Zunz* a. a. O. S. 284.

[2]) Im כל בו lautet die Aufschrift: מעשה תורה נאמר ע"י רבינו הקדוש ז"ל.

[3]) Der von *Zunz* S. 284 Anmerk. *d* urgirte Satz שבעה דברים נוח לו לאדם (S. 99 Z. 6 v. o.) enthält nach *meiner* Interpunction wirklich sieben Sachen; nur ist das Wort אותם corrumpirt.

XV.

Eldad ha-Dani [1]).

(Hebräischer Text S. 102 — 113.)

Eldad ha-Dani — auch Abu-Dâni oder Daud ha-Dani, d. h. vom Stamme Dan, genannt (vielleicht machte man eine Anspielung auf אלדד ומידד מתנבאים) — blühte im Anfange des 10. Jahrhunderts zu Fez, machte Reisen mit einem דוד החרש bis nach Indien, besuchte die Wohnorte der zehn Stämme, kehrte dann zurück und hielt sich in Kairawan auf, wo er von den zehn Stämmen, besonders vom Stamme Dan — daher sein Name ha-Dani —, von deren Lebensweise, deren gesetzlichen Einrichtungen, den Nachkommen Mosis [2]), dem Flusse Sambation viel erzählte. Die Juden Kairawan's wendeten sich deswegen an R. Zemach b. Cafna, Gaon zu Pumbedita, besonders wegen einiger Vorschriften über das Schlachten und die Trefot, worauf er ihnen erwiederte, dass er schon früher von diesem Eldad gehört habe und dass von der *Tradition* nicht abgewichen werden dürfe. Auf dieser Thatsache beruht unser ספר oder כתב אלדד הדני, das aus *drei* Theilen besteht: 1. aus einem Berichte *über* Eldad nebst dessen Relationen (S. 102 — 107); 2. aus einer eingeschalteten Abhandlung, die הלכות שחיטה und הלכות טריפה der zehn Stämme [3]) enthaltend (S. 108 — 112); 3. aus der An-

---

[1]) Vergl. *Zunz* a. a. O. S. 139 ff; *Landauer* im „Orient“ 1845, 562 ff. 1846, 121 ff.; *Luzzato* das. 1846, 481 — 82.

[2]) Die Beni-Musa werden auch von *Schâhrestâni* im كتاب الملل والنحل p. 168 ed. *Cureton* erwähnt.

[3]) Dass diese הלכות, wie sie uns vorliegen, nicht von Eldad herrühren können, geht aus dem Umstande hervor, dass ja nach dem Berichte der Kairawaner Eldad's Sprache nicht ganz verständlich war. — Was übrigens Tosafot und Ascheri zu Cholin, Anfang, im Namen der הלכות ארץ ישראל anführen, steht *nicht* in den Halachot

frage an R. Zemach Gaon mit einem neuen differirenden Berichte über die zehn Stämme [4]) und der Antwort desselben (S. 107. 108. 112. 113). Diese drei Theile, welche die *mündlichen* Berichte Eldad's bearbeiteten, wurden als *Tendenzschrift gegen die Karäer* [5]) verbreitet. Wahrscheinlich wurden die Berichte Eldad's von den Karäern gegen die Tradition benutzt, indem sie geltend machten, dass halachische Differenzen zwischen den 10 Stämmen und den rabbanitischen Juden obwalten; daher R. Zemach in seiner Antwort besonders die Tradition in Schutz nimmt. —

Obwohl das ס' אלדד הדני oft gedruckt wurde (s. *Fürst,* Bibl. Jud. s. v. Eldad ha-Dani), so ist es doch sehr selten geworden. Unser Abdruck ist nach einem — allerdings typographisch schlecht ausgestatteten zu Zolkiew 1772, 8 nach der Constant. Ausgabe vom Jahre 1516 oder 1519 (vergl. das Titelblatt) gedruckten Exemplar [6]) gemacht worden, die mit der von *Luzzatto* (a. a. O.) beschriebenen Ausgabe s. l. e. a. übereinstimmt.

---

des Edad, und ich weiss nicht, warum *Asulai* (Schem II. s. v. הלכות א"י ed. Benjakob) die Idendität beider Halachot behauptet.

4) Diese Differenz zeigt, dass der 1. und der 3. Theil verschiedene Bearbeitungen sind.

5) Im 10. Jahrhundert schrieb auch *Saadja* gegen die karäische Sekte.

6) Im Besitze des Herrn Dr. J. *Fürst* in Leipzig. — S. 108 Z. 12 v. u. fehlte nach הלרותיה das Wort הגרמותיה, wofür קולמסיה gesetzt ist. Nach Luzzato a. a. O. steht in der ed. s. l. e. a. הגרמותיה קלמוסיה. — In den Auszügen, die in Eisenmengers „entdecktes Judenthum" II, 527 ff. stehen, sind oft andere Lesearten zu finden. Für חי היה חי היה (S. 105 Z. 5 v. o.) liest E. אחינו שבטי ישורון (S. 540). Auch kommen in der E.schen Recension ein Fürst ניקולי מבני אהליאב (S. 527) und die כוזרים (S. 530) vor.

XVI.
Das Buch Henoch.

(Hebräischer Text S. 114 — 117.)

Dass es ein *hebräisches*, dem in der äthiopischen Uebersetzung erhaltenen ähnliches *Buch Henoch* gegeben habe, geht daraus hervor, dass die in demselben behandelten Themen, wie die Visionen *Henoch's* und *Noah's*, Angelo- und Dämonologie, Astronomie und Kosmologie, Schilderungen des Paradieses und der Hölle sich in hebräischen Schriften wiederfinden[1]), und dass der Karäer Salmon ben Jerucham im 10. Jahrhundert ein ס'שם בן נח[2]) und Mose de Leon[3]) sowie der Sohar gegen Ende des 13. Jahrhunderts ein ס' חנוך kennen und citiren. Nur zu den Parabeln des der essäischen Literatur angehörenden Buches Henoch fehlen die Parallelen, weil diese, auf geschichtliche Ereignisse anspielend[4]), später verloren gingen. Grosse Stücke dieses Buches sind in die Pirke de-Rabbi Eliëser[5]) und in die „*Hechalot*" übergegangen — daher die Letzteren gradezu in einer Handschrift der Oppenheim'schen Bibliothek (1061 Q.) ס' חנוך heissen[6]) — wo Henoch besonders als *Metatron*[7]) figurirte. Aus dem

---

[1]) Siehe meine Notiz in der Zeitschrift der D. M. Gesellschaft, Jahrg. 1853, S. 249.

[2]) Vergl. *Jost* im Lbl. des „Orient" 1845, 814. Dieses ס' שם בן נח sowie das von S. b. Jerucham genannte ס' הרזים sind dieselben, die das Buch *Rasiël* 2a — 3b und 34a — 35 benutzt.

[3]) Siehe weiter unten die Auszüge. Nachweise über das Buch Henoch im *Sohar* giebt *Zunz* in der kleinen Schrift „etwas über rabbinische Literatur," S. 19.

[4]) Siehe *Ewald*, Geschichte des Volkes Israel, II, 2. S. 397 ff.

[5]) Vergl. S. *Sachs* in Frankel's Monatsschrift I, 279.

[6]) Vergl. *Steinschneider* Bibliotheca hebr. Bodlej. s. v. היכלות.

[7]) *Ziuni* 39a sagt über diesen Namen: מטטרון פי' מורה הדרך כדאיתא בספרי אצבע של הקב"ה נעשה מטטרון למשה והראהו כל א"י.

Schicksale, welches das hebräische Buch Henoch erfuhr — dass es nämlich verschiedenen Schriften einverleibt wurde — lässt sich auch nachweisen. dass es allmälig aus besondern Theilen zusammengefügt wurde.

Was das von uns hier mitgetheilte und so genannte Buch Henoch betrifft, so bildet es, obwohl es auch mit den „Hechalot“ zusammenhägt[8]), doch ein Ganzes, worin Henoch als Metatron geschildert wird. Es befindet sich in dem „Alfabet des R. Akiba“ 10c — 11d ed. Krakau, 11a — 12e ed. Amsterdam, dem es später einverleibt und, damit es hineinpasse, mit Zuthaten versetzt wurde[9]). Besonders zu bemerken ist, dass in demselben viele gereimte Sätze vorkommen.

Wir lassen jetzt die Stellen aus dem ס' חנוך folgen, welche *Mose de Leon* in seinem handschriftlichen ס' משכן העדות oder ס' הסודות 4. Th. citirt: ראיתי בסוד ספרי החכמה בחכמת עליונ' הקדמונים אשר אמרו במה שאמרו **בספר חנוך** והודיעו כי בנסע הרקיע הזה נגבה למעלה סוד (עד צ"ל) הטבעת הגדולה אשר לפאת דרום והיא יהד תקוע אצל רקיע בפיאה ההיא ורקיע עומד ושם נראה גוון אחד ועליו ממונה וזורח אור שר אחד העומד מימין הכסא והוא שר גדול ושם נראה גוון אהר ועליו ממונה וזורח אור שם שר אחר והוא מתחת ימין הרקיע חוזר ועומד שם ובעמוד רקיע זורחות אותיות שם מחוקק בכ"ב אותיות והוא סוד שם המפורש אשר ממנו עומדין ומרעידים כל צבא המסעות של מעלה ואזי הרקיע חוזר ועדיין בתוך גוון אותיות של אש שחורה. כי הגוון ההוא לבן ועל שם זה נקרא לבנת ספיר. ואמרו בתרגו' חוזרת אבן טובה שורח תמיד, וטבעת ההיא מחזק' ברקיע ועומדת ובשעה שעומד בא ממונה אחד העומד על י"ב אלף משרתים שומרים משמרת שערי אותו רקיע לצד דרום וקורא השם מיוחד וקורא בו כי למען מעלות צדיקים אשר בגן ניתן לו רשות להסתכל בהן וכיון ששומעין קול גדודיו כך ורואין אותיות פורחות באותו רקיע כולם

8) Vergl. *Recanati* Pent.-Comment. 35a und die oben S. XVI mitgetheilte Stelle aus *Ziuni*. — Die Sprache erinnert auch an die מס' היכלות. Aus der arabischen „Chronik des Moses“ (s. oben Nr. I) wissen wir ferner, das Metatron dem *Moses* alle Geheimnisse offenbarte.

9) Wie die Krakauer Ausgabe angiebt, fehlt auch in der That diese ganze Stelle in der ersten Ven. Edition.

באימה וביראה וברעש גדול בקולות רעמים ואומרי׳ בשכ״מלו. ועוד שהצדיקים עומדין כאן שומעין קול חיילי מרומים בתוך רקיע כורעים ומשתחוים ואומרי׳ ק׳ ק׳ ק׳ הש׳ צבאות. ואמ׳ כי אברהם הזקן הוא שומע ושמח ואמר מלא כל הארץ כבודו. ובנסע הרקיע לצד פאת הצפון ושם טבעת אחרת ועליו שר גדול העומד משמאל הכסא ואחז באותה טבעת והרקיע עומד והוא גבוה על י״ב ריבוא חיילים וגדודים כלם אש מביט ורואה אותיות הש׳ מחוקק על רקיע וכל דיבור ודיבור שיוצא מפיו יוצאים מתוכו י״ח אלף ברקים של אש ואש אדומה וקורא האותיות ויודע כי למען הצדיקים אשר בג״ע ..... ואמרו בספר חנוך הידוע לחכמים קדמונים אשר כי הוא מספר כל ענייני גן ומגלין כי ג׳ חומות יש בגן זו לפנים מזו מחיצות ידועות והרקיע אשר בגן חופף על כולם ובין כל מהיצה ומחיצה נטעי נאמנים ואילנות של בשמים והיכלות בנויות ורוחות בני (אדם) שם כפי מעשיה׳ בעה״ז ורואין בין מחיצה למחיצה אלה לאלה כמוכן עששיות דולקות בזוהר המחיצה אשר מבחוץ היא מחיצה מוכנת על מתכונתה כמראה אש לבנה ואין אש זולתי למראית העין. ובכל יום ויום על החומה הזאת ורואין כי עופות מצפצפות בכל מיני זמר כגון בבוקר. ואמר חנוך כי ראה אותם ואין ידוע מי הם ומה עניינם: **Dann folgen Details über die drei Mauern.**

XVII.

Erzählung von Abraham[1]).

(Hebräischer Text S. 118 — 119.)

Bereits im 1. Theil unseres „*Bet ha-Midrasch*“ S. 25 — 34 haben wir eine „Erzählung von Abraham“ mitgetheilt und in der Einleitung (das. S. XVI) bemerkt, dass sie nach dem Arabischen gearbeitet sei. Die vorliegende „Erzählung“ ist dem Pentateuch-Commentar *Bechaji ben Ascher's* 25 cd ed. Ven. entlehnt, der sie einem Midrasch — wahrscheinlich dem „Bereschit Rabbati des R. Mose

---

[1]) Vergl. *Steinschneider* Bibliotheca hebr. Bodlej. col. 609, no. 3877.

ha-Darsahan“ (s. *Zunz* a. a. O. S. 287 ff.) — entnommen hat [2]) und die in צאינה וראינה Aschn. לך לך jüdisch-deutsch wiedergegeben ist. Sie ist aus einem grössern selbständigen מעשה אברהם abgekürzt, wofür folgender Umstand spricht. Unter den *arabischen* Handschriften, die Prof. *Tischendorf* aus Kahira brachte, befindet sich auch eine „Erzählung von Abraham (قصة ابراهيم ابونا ע״ס), die mit der hier mitgetheilten übereinstimmt, nur dass sie ausführlicher ist. Wir theilen hier eine Probe mit. Der Anfang lautet: קאלו אל עולמא אליהום אל סלאם אן לילה אן
אתואלד אבראהים אבונא ע״ס ט̇הר כוכב פי אל סמא אלד̇י לם
ט̇הר מ̇תלהו קט אבדן צ̇ויצ̇איי אן עט̇ים ואסמהו אל משתרי וכאן
חואליה ארבע כואכיב .ונמרוד אל מלך ואקף מע אל וזרא בחועו
לחתא צ̇ארו אל כואכיב אלד̇י הום חואלין אל משתרי פי קאם
צ̇אר אל משתרי ובלע אל כואכיב אלד̇י כאנו חדאה ואל מלך
נמרוד בינצ̇ור פי קאל אל מלך איש האד̇ה ומא יכון האד̇ה אל
אמר ל עט̇ים פי קאלו להו אסאל אללה ת״ע בקא אל מלך יסתעג̇ב
פי ג̇אב אל עולמא ואל עארפין פי קאלו להו יא מלך מא הו
אלא ולד פי האדל בלד אתואלד אל לילה והו יועסא לאל מלך
ויבקא להו אל חוכם ואל אסתטאעה ואל עז ואל שרף וכול האד̇ה
מן ענד רב אל אעלמין ותכון לד̇הו סאמען פי אל עאלם ועלא
ידיה תכון דרייתהו מוברכא וימליך אל דונייא ויתבדדו ג̇מיע אל
אומם פי ג̇אויב אל מלך נמרוד וקאל אן כאן דל כלאם צחיח והו
כמא קולתו פי נצ̇אוור עלא האדל ולד ונקתולהו וכאן תרח אבוה
וזיר מן אל וזרא בחוע אל מלך נמרוד והו קאצ̇ר פנאתהום פי
ג̇אויב תרח וקאל אללה אללה יא איהו אל מלך ואל אעלם יקול
לאן דל כלאם בתאע אלד̇י זאד פל דונייא לאנסאן צ̇עיף מסכין
ואג̇ב יעטיכום ולדהו חתא הקתולוה פי ג̇אויבוה אל וזרא אלא
תרח וקאלו להו אן אחסן ראיינא ענד אל מלך פי יעטי לאבוה
תוקלהו דהב ונקתולוה פי ג̇אוב אל מלך וקאל אלגולאם אלד̇י
אתואלד אל לילה נאכד̇וה נקתולוה ונעטי לאבוה תוקלהו דהב מ̇תל
מא קולתו לאג̇ל יטיב כ̇אטר אבוה פי ג̇אוב תרח וקאל לאנהו כאן
מן וזרת נמרוד ונמרוד אל מלך לם כאן יערף אן דל ולד אלד̇י
אתואלד אן הו אבן תרח פי קאל אל מלך לאל וזרא איש אל
ראיי אלד̇י שורתו עלייא לנעמלהו פי קאמו קאלו להו מ̇תל לפרץ
(l. פרס) וקודאמהו שעיר פי ג̇אויבהום ואחד מן אל וזרא וקאל

---

[2]) Bechaji leitet sie mit den Worten ein: ובמדרש אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים.

***

להום פי אדֹא קתלתו האדל פרץ (פּרפּ .l) אל שעיר מן יאכולהו
וכדֹלךְ אנתו אדֹא אכֹדתו האדל ולד וקתלתוה ואעטיתו לאבוה
תוקלהו דהב איש ינפעהו האדל דהב עואץׄ אל ולד והאכדֹא למא
קין קטל קבל אבוה פי מא מאת איש אפאד לאבוה מא כֹסראהו
פי שאמו כֹבר אינו אבן תרח פי סאלו אלא תרח וקאלו להו
האדל ולד אלדֹי אתואלד דיךְ אל לילה אווא לך יא תרח פי
גאויבהום תרח וקאל נעם זאד לי ולד ומאת פי רצֹו וגֹאויבוה אל
וזרא וקאלו להו אחנא לם קולנא לךְ פי אל מאיית שאיי אלא פי
אל חי אלדֹי אתואלד לך פי גֹאפלהום תרח ואראז באל מוכֹפי
אלא מנזלהו ואמרהום באין יכֹפו אל צבי אל מולוד מע אל דאיה[3])
פי אל מגארה פי צאר מוכֹפי פי אל מגארה מודת תלת עשר
סנת מע דאיתהו:

פלמא אנתשא אל גולאם וכובר קלילה מן אל זמאן וכֹרגֹ
אלא אל דונייא לינצֹור תדכירהא וישרוף לאמורהא לחתא יתקק
עבאדת אללה תע׳ פי דאךְ אל נהאר אלדֹי כֹרגֹ בצֹוצֹאיי (?) אל
דונייא פי שאךְ אברהים פי כאלהו אנהו רב אל אעלמין פי וקפ קד
שואייה לקדר מא שרקת אל שמם וצֹאיהאׄ פי שךְ אברהים פי
כאלהו אנהו מולאהא וחאכם עליהא פי לענד מוגֹיב אל שמם
אשרקת אל קמר ואל כואכיב פי קאל לנפסהו האדהי אל סולטאן
והאדהי עסכרהו להאדהי תוצלח אל עבאדה פלמא אצבח אללה
באל צבאת וטֹהרת אל שמם קאל אללה לא שךְ אן עליהום ולי
וסאייד יוהמורהום יגֹיבו ויחצֹרו פי להו תוצלח אל עבאדה פלמא
ערף אללה נייאתהו וטאעטהו ושוברהו פי תוגֹאלה עלי אל קודרה
וקאל להו יא אברהים אנא כאלק אל דונייא וסאייר מא פיהא
פי לענד דֹלךְ אל וקת נתק אברהים באל וחדאנייה ואל חקקייא
וקאל תבארךְ אללה רב אל עאלמין עאלם אל אצראר מוזאיין אל
סמא באל אנואר ואל אפלאךְ באל וקאר כֹאלק אל עמאר ואל
אקפאר אל עזיז אל גֹבאר אל עטֹים אל קהאר להא (להו .l) אל
עז ואל אפתכאר יחיי וימית והו חי דאים לא ימות: **Dann folgen die Erzählung, wie er die Götzen zertrümmert, weil sie nicht reden konnten, ein grosser Dialog zwischen Abraham und Nimrod, die Errettung aus dem Feuerofen, der Tod Haran's und die Namengebung *Abraham*.**

---

[3]) **Nach dieser Darstellung wurde also Abraham nicht durch ein Wunder, sondern von seiner *Amme* (داية) genährt.**

XVIII.

Die Perle Rab's.

(Hebräischer Text S. 120 — 122.)

Dieses von *Elija de Vida's* in ראשית חכמה, 40ab ed. Amst. nach einer alten Handschrift als מרגניתא של ר' מאיר mitgetheilte, im אור קדמון (Ven. 1718) und in *Elija ha-Cohen's* שבט מוסר Cap. 7 aber als מרגניתא דבי רב veröffentlichte Stück athmet eine strenge Askese und ist, den Anfang ausgenommen, sehr späten Ursprungs.

Ich trage hier noch einiges zu מדרש תמורה (Bet ha-Midrasch I, 106 — 114) nach. Dieser Midrasch ist auch in dem ס' הפרדס לרש"י (Const. 1807) abgedruckt und dort steht die in unserer Ausgabe (S. 110) fehlende תמורה ד', die — nach einer Mittheilung des Herrn *Rosenthal* in Hannover — also lautet: תמורה ד'עת לעקיר נטוע כנגד לעושה נפלאות. מוציא לח מיבש ועלין מעצים ומרוה את הנטיעה ומגדלה ואין אחר זולתו שנ' כי אני ה' הפרחתי עץ יבש הובשתי עץ לח אני ה' דברתי ועשיתי כל"ח:

Verzeichniss

der in dem 1. und 2. Theil des „Bet ha-Midrasch" benutzten Handschriften:

1) מדרש אבא גוריון, cod. hebr. 32 der Hamburger Stadtbibliothek.
2) מדרש מגלת אסתר, derselbe cod. ders. Bibliothek.
3) דרש לחנוכה, cod. hebr. 12 der Leipziger Rathsbibliothek.

4) סדר יצירת הולד, ders. cod. ders. Bibliothek.
5) ס' זרובבל, cod. hebr. 38 ders. Bibliothek.
6) ס' זרובבל, cod. hebr. 12 ders. Bibliothek.
7) מס' היכלות, cod. hebr. in *meinem* Besitze.
8) ס' משכן העדות von R. Mose de Leon, cod. hebr. in *meinem* Besitze.
9) אותות ממשיח ממדרשי רב האי גאון, cod. hebr. 17 der Leipziger Rathsbibliothek.
10) מדרש אלה אזכרה, cod. hebr. 134 der Hamburger Stadtbibliothek.
11) ס' חנוך, cod. hebr. Oppenh. 1061 Q.
12) סדר גיהנם, cod. hebr. 21 der Leipziger Rathsbibliothek.
13) قصة سيدنا משה עא"ם, cod. arab. im Besitze des Prof. Tischendorf in Leipzig.
14) قصة ابراهيم ابونا עא"ם im Besitze Desselben.

מדרשים קטנים ואגדות שונות:

דברי הימים של משה רבינו ע"ה:

בשנת מאה ושלשים שנה לרדת בני ישראל למצרים מקץ ששים שנה לאחר שמת יוסף חלם פרעה חלום אחד והנה בחלום זקן אחד עומד לנגדו ובידו מאזנים והיה מעלה כל דרי מצרים אנשים ונשים וטף בכף אחד של המאזנים והיה משים בכף שנייה טלה אחד והטלה מכריע לכל אנשי מצרים והוא משתאה ומהרהר בלבו הפלא ופלא גדול על המראה הגדולה הזאת ויקץ פרעה והנה חלום ויקבוץ לכל חכמי מצרים ואת כל חרטומיו ויספר פרעה להם את חלומו ויראו כל העם מאד מן החלום עד שבא א' מן השרים לפני המלך ויאמר לפניו זה החלום רעה גדולה הוא למצרים ובהלה ויאמר לו המלך ומה היא ויאמר לו בן יולד לבני ישראל שיחריב כל מצרים ועתה אדוני המלך איעצך עצה טובה שתצוה שכל בן שיולד בבני ישראל יהרגו אותו ואולי לא יקום זה החלום וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני עבדיו ויקרא מלך מצרים למילדות העבריות וכו' ותראנה המילדות כי חיות הנה דומות לחיות ואינן צריכות למילדות. ויצו פרעה לכל עמו וכו' ויהי כאשר שמעו בני ישראל את הדבר הזה אשר צוה פרעה להשליך הבנים היאורה ופרשו מקצת העם מנשיהן ומקצתם דבקו בהן ללדת בנים ותעזובנ' ילדיהן על פני השדה וה' אשר נשבע לאבותיהם לתת זרעם כעפר הארץ שלח להם

מלאכיו לרחוץ אותם ולסוכם ולהחתילם ולשום שני חלקי אבנים מן הא׳ יונק חלב ומן הב׳ אוכל דבש ומגדל שערותיהם עד ארכובותיהם למען יתכסו מהם ולעדנם ולפנקם בחמלתו עליהם. ויהי כחמול הש״ית עליהם ובקש להרבותם על פני כל הארץ צוה לתבל ארצו לקבל אותם ולשמרם עד שיגדלו ואח״כ ותפתח הארץ ותקיא אותם ויציצו כעשב הארץ. וישובו איש אל אביו ואיש אל משפחתו וידבקו בם ועוד היו עושין סוכות בארץ בקרקע וטומנים אותם שם והיו המצריים חורשין על גביהן ואינן יכולין להזיקם כדכתיב ע״ג חרשו חורשים וכו׳:

איש לוי היה בארץ מצרים ושמו עמרם בן קהת בן לוי בן ישראל ויקח האיש את יוכבד דודתו לו לאשה ותהר האשה ותלד בת ותקרא שמה מרים כי בעת ההיא החלו המצריים בני חם למרור חיי בני ישראל. ותהר עוד ותלד בן ותקרא שמו אהרן כי בימי ההריון החל פרעה לשפוך דמי זכריהם ארצה ומהם השליך ליאור. וה׳ הטה חסד עליהם ולא מת אחד מהם מאשר היו משליכים היאורה והירה מחייתם מהקב״ה. ואשר היו משליכים בשדה היו מכלכלים אותם מלאכי השרת ומצילין אותם לאבותם בחורים גדולים. ויהי בהשמע דבר המלך ודתו להשליך הבנים היאורה ורבים מעמי הארץ היו פורשין מנשותיהן ויפרד ג״כ עמרם מאשתו. ויהי בעת ההיא מקצת שלש שנים ותהי רוח אלקים על מרים ותנבא בתוך הבית הנה בן יהיה נולד לאבי ולאמי בפעם הזאת שיושיע את בני ישראל מיד מצרים. ויהי כשמוע עמרם את דברי הילדה ויקח את אשתו אשר פירש ממנה בעת הגזרה מקץ ג׳ שנים. ויהי מקץ ג׳ חרשים ותהר יוכבד ותלד בן ובעת לידתו נתמלא הבית אורה גדולה כאור השמש והירח בעת זורחם. ותרא האשה את הילד כי טוב הוא ונחמד למראה ותצפנהו ג׳ ירחים בחדר משכבה: בימים ההם הערימו סוד כל מצרים לאבד כל היהודים ותלכן נשי מצרים ארצה גושן אשר שם בני ישראל ותשאנה גוריהם על כתפיהם עד לא ידעו לדבר ובלדת האשה הישראלית את הילד והצפון את בנה מפני המצריים לבל ידעו המצריים עת לדתה לבלהי השחיתם. והיו באות נשי מצרים גושנה וילדיהן אתם ובבוא המצריות בבית העבריות והיה הילד המצרי מגמגם בלשונו והילד העברי הצפון בחדר משכב אמו עונה אותן ככתבן וכלשונן והיו הולכות המצריות ומגידות לבעליהן ובעליהן למלכם והיה שולח פרעה שוטרו ולוקח את הנערים:

ויהי כמשלש חדשים אשר ילדה יוכבד את הילד ויודע הדבר ביתה פרעה ותמהר האשה טרם בא השוערים ותקח תבת גומא ותשם בה את הילד ותשם בסוף על שפת היאור. ותתצב אחותו מרחוק וישלח אלקים חום גדול ושרב בכל ארץ מצרים וישרוף בשר האדם כחום השמש בגבורתו ויצר להם מרוב החום ותרד בת פרעה לרחוץ על יד היאור וגם כל נשי מצרים כמשפטן הזה. ותרא בת פרעה התיבה שצפה על פני המים ותשלח את אמתה ותקחה ותפתח ותראהו את הילד והיו באות נשי מצרים ההולכות על שפת היאור להניקהו ולא רצה להניק אצלם מאת השם היתה זאת להשיבו אל שדי אמו. ותאמר אחותו לבת פרעה האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות ותאמר לה לכי ותלך ותקרא לאמו. ותאמר לה היליכי את הילד והניקהו לי ואני אתן את שכרך שתי כספים ליום. ויהי מקץ שנתים ימים ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא שמו משה כי מן המים משיתהו. ואביו קרא לו חבר כי בעבורו נתחבר עם אשתו. ואמו קראה לו יקותיאל כי הניקה אותו משדיה. ואחותו קראה לו ירד כי ירדה אליו אל הנהר לראות מה יהיה בסופו. ואהרן קרא לו אבי זנוח כי זנח אבי את אמי והושיבה בעבור זה. וקהת זקנו קרא לו אבי גדור כי בעבורו גדר אלקים פרץ בישראל אשר לא הוסיפו עוד המצריים להשליך בנים היאורה. ומניקתו קראה לו אבי סוכו כי האלהים יצפינהו בסוכה מריב המצריים. וישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל כי בימיו שמע אלהים את נאקתם: בשנה הג׳ ללדת משה ופרעה יושב על השלחן לאכול והגבירה יושבת מימינו ובתיה בתו משמאלו ושריו ועבדיו יושבים לפניו והנער יושב עם בתיה בת המלך ויושט הנער את ידו ויקח העטרה מעל ראש המלך וישם אותה על ראשו ויבהל המלך והשרים על הדבר הזה ויתמהו איש אל רעהו. ויען בלעם הקוסם אחד משרי המלך ומיועציו ויאמר זכר אדוני המלך החלום אשר חלמת ואשר פתר לך עבדך הלא תדע כי העלם הזה מילדי העברים הוא ורוח אלקים בו ומחכמתו עשה זה וזה הוא שיחריב את מצרים. ועתה יצוה המלך מהרה ויסירו את ראשו ויטב הדבר בעיני המלך ואוהביו. וישלח הש״יה מלאך גבריאל ונדמה כאחד משרי המלך ואוהביו. ויאמר לו אדוני המלך לא טוב הדבר להמית נפש דם נקי כי אין לנער דעת. ועתה צוה ויביאו אבן יקרה לפניו וגחלת אש ואם יושים ידו ויקח האבן יקרה בידוע שהוא בן דעת ובן מות הוא ונעשה ממנו משפט. ואם יושיט

1*

ידו ויקח הגחלת בידוע שאין בו דעת ופטור. ויראו כל חכמיו ויאמרו טוב הדבר ויביאו לפניו אבן טובה והגחלת ויושט הנער את ידו ליקח את האבן והמלאך דחף ידו ולקח הגחלת ויביאה לפניו ויגע בשפתיו ובקצת הלשון ונעשה כבד פה וכבד לשון ועל זה ניצל. ויועץ המלך עם יועציו מה נעשה לבית ישראל אשר הם רבים בכל יום ותאמר לו אשתו כטוב בעיניך עשה הלוא כל הארץ לך היא. ויען בלעם ויאמר למלך הלוא תדע כי כל האומה הזאת כל מעשיה בערמה ובמרמה היו. יעקב אביהם עקב עשו אחיו ולקח את בכורתו ובא אל אביו במרמה ויקח ברכתו ויברח אל לבן ונתן לו שתי בנותיו לנשים ושלל את צאנו וכל נפשות ביתו. יצחק אביהם גר בגרר והכשיל אנשי המקום על אשתו לאמר אחותי היא ולקח כל טובם וכספם והלך. וכן עשו בני יעקב לשכם וחמור שאמרו להם שימולו ומלו וביום הג׳ נכנסו עליהם בהיותם כואבים והרגו אותם לפי חרב ובזזו ושללו כל נכסיהם. ועתה אם תשמע בקולי אל תהרגם בחרב רק תרבה עליהם ענויים קשים שיהיו כלים מאליהם ויטב בעיני פרעה ובעיני עבדיו. ויען יתרו המדיני ויאמר לו אדוני המלך ידוע תדע כי כל מי ששולח בהם ידו לא ינקה הלא ידעת אם לא שמעת מה נעשה לפרעה על שלקח שרה אשת אברהם (וגם ליצחק) וגם מה שנעשה לארבעה מלאכים על בן אחיו של אברהם ומה נעשה ללבן לא היה אדם ששלח בהם ידו ונקה. ויקצוף המלך מאד על יתרו המדיני ויאמר לו לך ברח לך אל מקומך והלך: ויהי אחר שהציל אלקים את הנער משה ולא הרגוהו המצריים ויהי בבית המלך בלבוש מלכות ואבן יקרה על ראשו וכל שרי המלך מנשאים אותו ומקץ ט״ו שנה אשר גדל משה בבית פרעה הואיל הנער לראות פני אביו ואמו וירא בסבלותם וירא איש מצרי מכה איש עברי מאחיו. ויהי בראות המוכה את משה וירץ אליו לעזרה כי משה גדול ונכבד היה בבית פרעה ויאמר לו אדוני האיש המצרי הזה בא אל ביתי לילה ויאסרני ויבא אל אשתי לעיני ועתה מבקש נפשי לקחתה. ויהי כאשר שמע משה את הדבר הזה הרע ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי ויצל את העברי מיד מכהו. וישב משה אל בית המלך והאיש העברי שב אל ביתו ויהי בשוב האיש הביתה אמר לגרש את אשתו כי לא נכון לבוא עליה אחרי אשר הוטמאה ותלך האשה ותגד לאחיה ויבקשו אחי האשה להורגו ויבוא וימלט:

ויהי ביום השני ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם וירא איש וכו' ויאמר לרשע למה תכה רעך. ויאמר מי שמך לאיש שר ושופט עלינו הלהרגני אתה אומר כאשר הרגת את המצרי. וישמע פרעה את הדבר הזה ויבקש להרוג את משה ומסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב ועשה הקב"ה נס עמו שנעשה ערפו כעמוד של שיש והוא שאמר משה כשנולד אליעזר כי אלהי אבי בעזרי וכו' והוא שאמר לו הקב"ה כשסרב בשליחותו של מקום ואמר לו שלח נא ביד תשלח ואמר לו הקב"ה (שלח נא ביד תשלח) מי שם פה לאדם או מי למדך לדבר כשהיית נדון לפני פרעה על המצרי או מי ישום אלם מי שם את פרעה אלם שלא נתאמץ במצות הריגתך או חרש או משרתיו חרשים שלא שמעו במצותו עליך להרגך מי עשאן עורים שלא ראוך כשברחת מן הבירה ונמלטת. ומה עשה האלהים וישלח את מיכאל שר צבא מרום ודמותו כדמות שר הטבחים. ויקח חרבו והמית שר הטבחים כי נהפך דמותו לדמות משה. ויחזק המלאך ביד משה ויוציאהו ממצרים ויניחהו מחוץ לגבול מצרים רחוק מהלך ג' ימים:

וישאר אך אהרן ויתנבא בתוך מצרים וידבר אל בני ישראל לאמר איש שיקוצי עיניו השליכו ובגילולי מצרים אל תטמאו הה"ד וימרו בי בית ישראל ולא אבו שמוע ויאמר ה' להשמידם לולי משה בחירו וזכר ברית אבותם אברהם יצחק ויעקב. ויחזק יד פרעה עליהם לענותם הלוך וקשה על בני ישראל וילחצם עד עת שלח דברו ויפקדם. וכשראה בלעם שלא נעשתה עצתו ולא יצא הדבר לפועל לכלות את בני ישראל כפי מחשבתו הרעה אשר חשב ויצא ממצרים וילך לו למלך ניקנוס עם שני בניו ינים וממרים ומלך ניקנוס הוא מלך אדום: בימים ההם היתה מלחמה בין כוש ובין בני קדם וישב ממנו שבי גדול ויכנעו מפני כוש ויהי בצאת ניקנוס להלחם בבני קדם ויעזוב בלעם הקוסם בן לבן הארמי ושני בניו ינים וממרים לשמור את העיר וישבו שם (ודלת הארץ אתם) ויועץ בלעם עם עם הארץ למרוד במלך ניקנוס לבלתי תת בוא העירה. וישמעו אליו עם הארץ וישבעו לו וימליכו אותו עליהם למלך ואת בניו הפקיד עליהם. שרי צבאות בראש העם ויגבהו החומות משני צדי העיר ומן העבר השלישי חפרו בארות רבים לאין מספר וישימו שם מי הנהר הסובב את כל ארץ כוש ומן העבר הב' קבצו נחשים ועקרבים רבים בלהטיהם ואין יוצא ואין בא אל העיר. ויהי בשוב

ניקנוס וכל שרי החילים מהמלחמה וישאו עיניהם ויראו חומת העיר גבוהה מאד ויתמהו איש אל רעהו ויאמרו ביניהם ראו בני העיר כי נתאחרנו במלחמה ויגבהו חומת העיר ויחזקוה לבלתי בא אליהם מלכי כנען. ויהי כאשר קרב אל העיר ויראו שערי העיר סגורות ויקראו לשוערים לפתות אליהם לבוא העיר וימאנו השוערים לפתוח להם במצות בלעם הקוסם ולא נתנום לבוא העירה ויערכו מלחמה בפתח השער ויפלו מחיל ניקנוס מאה ושלשים איש ויהי ביום הב׳ נלחמו מעבר הנהר ויביאו שלשים פרשים רוכבי סוסים דרך הנחל ויטבעו בתוך הבורות וימותו. ויצו המלך לעשות רפסודות לעבור בם ויעשו כן ובבואם אל מקומות הבורות המים מתגלגלים ויטבעו עוד ביום ההוא מאתים איש:

ויהי ביום הג׳ ויבואו מן העבר אשר שם הנחשים והצפעונים ולא יכלו ליכנס אל העיר ויהרגו הנחשים מהם ע״ז איש ויחדלו מלהלחם על כוש ויצור עליה ט׳ שנים אין יוצא ואין בא. ויהי בהיות המצור על כוש ברח משה ממצרים ויבוא אל מחנה ניקנוס מלך כוש ומשה בן שלשים שנה בבואו אל מחנה ניקנוס הצרים על כוש והימים אשר צר ניקנוס על כוש ט׳ שנים. ויהי משה הולך ובא עמהם וימצא חן בעיניהם ויאהבו המלך וכל השרים וכל חיל המלחמה כי הוא הולך וגדל ונוי קומתו דמתה לתמר ויאהבו המלך מאד וישמהו שר צבא וישבו שם ימים רבים עד שחלה המלך ניקנוס וימת. ויאמרו עבדיו מה נעשה אם נעלה מעל העיר ירדפו אחרינו ויכרתו את שמנו ועתה טוב לנו למות במצור משוב לארצנו כשוב העם הנכלמים ויועצו יחדו להמליך עליהם את משה למלך כי אין כמוהו בעם. ויעשו כן ויתנו לו למשה הגבירה אשת ניקנוס ויזכור משה את ברית ה׳ אלהיו ולא קרב אליה וישם חרב בינו לבינה ולא חטא עמה. ויהי ביום הג׳ למלכו ויאמרו לו עבדיו תן לנו עצה ודבר מה נעשה כי ט׳ שנים זה לא ראינו נשינו וטפינו ואנו מתאוים לראותם. ויאמר להם משה אם תשמעו בקולי תשלחו ותשובו אל בתיכם לשלום ויאמרו לו כל אשר תצוונו נעשה. ויאמר להם ההרה לכו וקחו לכם מאפרוחי החסידה כל א׳ וא׳ מכם וילכו מהרה ויעשו כן. ויאמר להם למדו׳ לצוד ציד כדרך בני הנץ ויעשו כן ויאמר להם רכבו איש על סוסו ולבשו השריונות וקחו לכם איש כלי מלחמתו ובואו אחרי מן הצד אשר הנחשים שם ובעת אשר יצאו הנחשים השליכו עליהם אפרוחי החסידה ויאכלום ונקח העיר ויעשו

כן ויקרבו אל העיר ויכוה לפי חרב. וכראות בלעם בן בעור כי נלכדה העיר עונן ונחש ופרח באויר הוא ובניו וינוסו אל מצרים אל פרעה וישבו עמו וישובו איש לביתו וכראות העם כי המלך הושיעם וכעצתו הטובה נתפסה העיר ויאהבוהו מאד וירא משה את ה׳ אלהיו ולא סר מחוקות אבותיו אברהם יצחק יעקב ע״ה ימין ושמאל והימים אשר מלך משה על כוש מ׳ שנה:

ויהי היום והוא יושב על כסאו והגבירה יושבת אצלו ותאמר הגבירה לשרים ראו המלך אשר המלכתם עליכם זה מ׳ שנה ולא קרב אלי ועתה שימו עליכם מלך בן ארוניכם ניקנוס כי לו משפט המלוכה ולא תמליכו עליכם איש נכרי. ויאמרו כל שרי החיילים למשה טוב אתה בעינינו מאד אך כל עם המדינות יועצים להמליך עליהם בן ארוניהם. ועתה קח לך עושר ונכסים ולך מעמנו ושוב אל מקומך בשלום. וילך משה לארץ מדין וישב על הבאר ולכהן מדין שבע בנות וכו׳ עד אשר הואיל משה לשבת את האיש א״ל רעואל מאין תבוא מה ארצך ואי מזה עם אתה ויאמר לו אני משה ויספר לו כל המוצאות אותו במצרים אז אמר בלבו יתרו זה האיש אשר שלח ידו בכהר המלך ועתה אקחנו ואמסרהו ביד פרעה ויצו לבלבלו בלחם צר ומים לחץ וימצא חן בעיני צפורה בתו ותחמול עליו ובכל יום ויום מעת לעת היתה מספקת לו לחם ומזון וישב שם שבע שנים. ויהי מקץ שבע שנים אמרה צפורה לאביה השבוי והאסור אשר השלכת לבור זה כמה ימים ושנים הלוא תדרשנו כי בכל יום צועק עליך לאלהיו והיה בך חטא. ויאמר לה יתרו מי שמע כזאת אדם שלא אכל ושתה זה כמה שנים עודנו חי הלכו לבית האסורים ומצאוהו עומד על רגליו ומתפלל לאלהיו ויוציאוהו משם:

בימים ההם צוה יתרו שיעבירו קול בכל ארצותיו שכל מי שיבוא ויתלוש המטה הנטוע בגנו שיתן לו צפורה בתו לאשה והיו באים מלכים ושרים גדולים וגבורים ולא יכלו לעקור המטה ואחר שהוציא משה מבית הכלא היה מתהלך בגן וראה שם את המטה מוצב ארצה והוא של סנפרנון וחקוק עליו שם המפורש וישם משה ידו על המטה ויעקרהו ממקומו במהר׳ ויהי למטה בכפו וישב לבית והמטה בידו וכראות יתרו המטה ביד משה תמה מאד ויתן לו את צפורה בתו לאשה ותלד בן ויקרא את שמו גרשום ומשה בן ע״ז שנים בצאתו מבית הסוהר. צפורה הלכה בדרך הצדקניות שרה ורבקה רחל ולאה ותלך בדרך ה׳ כאשר צוה עליה משה בעלה:

ומשה היה רועה את צאן יתרו וה׳ אמר לזכור השבועה אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב ונראה למשה בסנה הש״ית וישלחהו לפרעה לעשות אותות ומופתים וישב אל חותנו ויאמר לו אלכה ואשוב׳ ל אחי אשר במצרים ויקח משה את אשתו ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה׳ על דבר אשר לא זכר למול את בנו ונפל לפני המלאך ותקח צפורה צור מתדודי צורים ותמל את בנה ותמלט את בעלה ובנה מיד המלאך: ויאמר ה׳ אל אהרן לך לקראת משה המדברה וילך ויפגשהו בהר האלהים וישק לו וישא אהרן את עיניו וירא את בניו ואת אשתו ויאמר מי אלה לך ויאמר משה אל אהרן הילדים אשר חנן אלהים אותי בארץ מדין וירע הדבר מאד בעיני אהרן ויאמר אל משה על הראשונים אנו מצטערין ואתה בא להוסיף עליהם ויאמר משה לאשתו לשוב אל בית אביה והעש כן ואחר כן באו משה ואהרן מצרימה ויבואו לבית פרעה והיו בשער בית פרעה שני כפירים שאין שום אדם יכול לקרב מהם לשער המלך מפחדם שהיו טורפים למי שרואים אותו עד שיבוא רועה הכפירים ויסירו אותם. ובעת ששמעו שבאו משה ואהרן שומרי הכפירים התירום והניחום על פתח השער בעצת בלעם הקוסם ותרטומי מצרים ובבוא משה ואהרן לפתח השער ויט משה את מטהו על הכפירים ושמחו לקראתו ויבואו אחריו והיו שוחקים לפניו כשחוק הכלבים עם בעליהם בעת בואם מהשדה. ובעת שראה כך פרעה ועבדיו יראו מאד מפניהם ויאמרו להם מה המעשה ומה אתם רוצים ויאמרו אלהי העברים נקרא עלינו לאמר שלח עמי ויעבדוני א״ל פרעה שובו לפני מחר ואשיבה לכם דבר ויעשו כן ויצאו וילכו. אחרי כן קרא פרעה לחכמים ולחרטומים ולמעוננים ולקוסמים וביניהם בלעם ויאמר להם בלעם איך קרבו אל השער ולא טרפו אותם הכפירים א״ל פרעה באו ולא עשו בהם כלום משחקים עמם כאלו הם גדלום ושמחו עמהם כשמחת הכלבים עם אדוניהם באשר גדלום בנעוריהם. ויאמר בלעם אין לו כ״א כמונו ועתה שלח לקרוא אותם ולהווכחה יחדיו לפניך. וישלח לקרוא להם ויצאו משה ואהרן וזקני ישראל ויבואו לפני המלך וידברו אליו כדברים אשר דברו אליו ומטה האלהים בידו ויאמר להם פרעה ומי הוא אשר יאמן אתכם. ויבוא משה ואהרן ויעשו כן כאשר דבר ה׳ להם וישלך אהרן מטהו לפני פרעה ולפני עבדיו ויהי לתנין ויקרא פרעה לחכמים ולמכשפים ויעשו גם הם כן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויקם מטה אהרן ויבלע מטות

החרטומים ויען בלעם וחרטומיו אין זה פלא והמהה וגזומא מתנינך שכלע התנינים שלנו כי חוק בכל העולם שחיה בולעת חיה אחרת אם הרצ׳ שנדע כי רוח אלהים השלך מטך לארץ ואם מטך בעודנו עץ יכלע מטותנו והם עצים נדע כי רוח אלהים עמך ויעשו כן וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ואחר שחזרו כמו שהיו כתחלה כלע מטה אהרן את מטותם. אז צוה פרעה להביא כל ספרי מצרים ולחפש אולי ימצאו שמו של הקב״ה ויחפשו ולא מצאו לפי שהם ספרי טעות ויאמר להם חפשתי בכל ספרי ולא מצאתי שם אלהיכם ויאמרו ה׳ אלהי העברים נקרא עלינו אז אמר פרעה מי ה׳ אשר אשמע בקולו ויאמר משה הוא צונו שנלך דרך שלשת ימים ונזכחה לה׳ אלהינו. כי מיום שירדו ישראל למצרים לא זכחנו לו ואם אינך משלח כמה צרות רעות ורבות ומגפות ישלח בכם. ויאמר להם מה כחו וגבורתו של אלוה זה ויאמרו לו עושה שמים וארץ אור וחושך ים ויבשה וכהמות וחיות וכל העולם חל וזע מלפניו והוא יקח את כוחך וישיבך עפר אל האדמה ויתר לפרעה עליה׳ ויאמר כל אלה האלוהות לא יוכלו לעשו׳ כאשר עשיתי אני לי יאורי ואני עשיתיני ויחר אפו ויגרש אותם ויאמר להככיד עולם. ויביא ה׳ עליהם נגעים גדולים עשרה שהם נחשבים כמאתים וחמשים מכות: מכה א׳ הכיא עליהם הקב״ה דם מפני שהיו מונעים בני ישרא׳ לעשות טבילה לכך הביא עליהם דם: מכה ב׳ הכיא עליהם צפרדע שהיו נופלות במשארותם וכחדרי משכיותם ומשכבם ומרקדין ומנגנין כתוך מעיהם והיתה מכת צפרדע קשה מכולם ולפיכך הביא צפרדע לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו וצדו לנו דגים לפי׳ הכיא עליהם צפרדע: מכה ג׳ הביא עליהם כנים כרום אמה על הארץ וכשהיו המצריים לובשים כגדים נקיים מיד מתמלאים כנים לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו וטאטו וכבדו בתינו וחצרותינו ושווקינו לכך נהפך להם לכנים: מכה ד׳ הביא עליהם ערוב מאריות וזאכים ונמרים ודוכים וחיות רעות ונכנסין לבתיהם של מצרים וסוגרות דלתות בתיהם והקב״ה שולח חיה מן האדמה ששמה סילוני׳ והיתה נכנסת בחלונות ופותקת הדלתות והיו דוכים ונמרים ואריות וזאבים נכנסים ואוכלים המצריים ותינוקות כערסהן ומפני מה הכיא עליהם לפי שהיו המצריים אומרים לכו רעו את בהמותינו לפיכך הביא עליהם ערוב ודבר שימותו כל כהמתם והיא מכה חמישית: מכה ו׳ הביא עליהם שחין באדם ובבהמה ומפני מה הביא עליהם שחין לפי

שהיו המצריים אומרים תקנו לנו מרחצאות לעדן גופנו ועצמנו לפיכך הביא עליהם שחין לחמם את בשרם ומגררין את גופם בחיכוך גדול: מכה ז׳ הביא עליהם ברד ומפני מה הביא עליהם ברד לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו וחרשו וזרעו לנו את שדותינו לכך הביא עליהם ברד שישבר האילנות והזרעים: מכה ח׳ הביא עליהם ארבה לפי שהיו שניו כשני ארבה ומתלעותיו מתלעות לביא ומפני מה הביא עליהם ארבה לפי שהיו המצריים אומרים לישראל לכו ונטעו לנו אילנות ושמרו את פירותיהם לפיכך הביא עליהם ארב׳ שיאכל מה שנשאר מהברד: מכה ט׳ הביא עליהם חשך של גיהנם מי שהיה יושב לא היה יכול לעמוד ומי שהיה עומד לא יוכל לישב מפני כובד החושך ומפני מה הביא עליהם חשך מפני שהיו פושעים בישראל ובקש הקב״ה להמיתם בג׳ ימי אפילה כדי שלא יראו המצריים במפלתן של ישראל וישמחו עליהם: מכה עשירית זו היא מכה בכורות וארז״ל קודם שהביא עליהם המכ׳ הלך משה לפרעה ואמר לו דע כי בכורי מצרים ימותו בלילה הזה התחיל להלעיג עליו ואמר לו כמה בכורות במצרים לא יש ג׳ מאות והטפשים לא ידעו כי כולם בכורות מפני שהיו שטופים בזמה והיו כולם ממזרים כל א׳ וא׳ היה בכור לאביו. וכן הלך משה אצל בכורים ואמר להם כה אמר ה׳ בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים ומת כל בכור בארץ מצרים מיד הלכו כל א׳ וא׳ אצל אבותיה׳ דעו כי כל המכו׳ כולם שאמ׳ משה כולם באו ועתה אומר ומת כל בכור בארץ מצרים השיבו אות׳ אבות׳ וא״ל לכו אצל פרעה כי בכור הוא מיד הלכו אצל פרעה וא״ל שלח את העם הזה שאם לא תשלחם הלילה הזה ימותו כל בכורי מצרי׳ א״ל פרעה מי אמר לכם שתבואו ותדברו עמי א״ל אבותינו אמרו לנו הדבר הזה א״ל לכו והרגו איש את אביו אני אומר או נפשי או נפש שונאי ישראל הצא ואתם אומרים לי לשלחם. מה עשו בכורי מצרים נטלו איש חרבו כמצות המלך פרעה והרגו את אבותם שנאמר למכה מצרים בבכוריהם. ואח״כ בחצי הלילה הכה בהם כל בכור באדם ובבהמה ואף צורתם שהיתה חקוקה מחה אותה הקב״ה וישאילום כסף וזהב וסוסים ובגדים ושמלות כמו שאמר הקב״ה לאברהם אבינו וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול ואח״כ ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל: ויהי בהוציאם ממצרים זכרו ישראל על השבועה שהשביעם יוסף ואמר פקוד יפקוד אלהים אתכם

והעליתם את עצמותי מזה אתכם ומשה כתב שם המפורש והשליכו בנילוס וכתב עלי שור עלי שור מיד צף הארון ולקחו עמהם ארונו של יוסף וגם הארונות של השבטים העלו עמם וכל אחד ואחד נטל ארון אביו והלכו להם למדבר ויצאו עמהם עמים רבים ואספסופים רבים עלו עמהם וישבו להם במדבר. ואמר האספסוף הלוא משה אמר דרך ג' ימים נלך במדבר ועתה נשכימה יחד מחר אם יחזרו מוטב ואם לאו נעשה עמהם מלחמה וכשהגיע למחר אמרו למשה שהיום חונג לפי שכבר עברו שלשת ימים אנחנו חוזרים אמר להם משה ה' אמר לנו לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם אמר להם בגדתם באדוניכם מיד עשו להם מלחמה ויקומו ישראל ויהרגו בהם הריגה גדולה והנשארים הלכו לפרעה ויגידו לו כי ברח העם וירדו העם וישיגו אותם חונים על הים ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה ויבואו אחריהם פרעה וכל חילו וטבעו בים ולא נוהר מהם איש זולתי פרעה מלך מצרים אשר נתן הודאה לאל חי והאמין בו שנאמר ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים ויצו הקב"ה למיכאל וגבריאל שרי מרום ויוציאוהו משם ויוליכוהו לנינוה העיר הגדולה וימלוך פרעה על נינוה ד' מאות שנה. ובני ישראל באו המדברה ויבוא אליהם עמלק בן אליפז בן עשו להלחם עמהם ועמו היו מאה אלף ושבעה ושמונים רבוא איש כולם היו קוסמים ובעלי אוב וידעוני וימסרם ה' כולם ביד משה עבדו וביד יהושע תלמידו ויכום לפי חרב. ויבוא הכנעני מלך ערד וילחם בישראל וגם סיחון ועוג וכולם נפלו ביד ישראל ובאו בחדש הג' להר סיני ונתן להם הקב"ה תורתו הקדושה ודבר עמהם מן השמים ועשו משכן ואהל וארון ומזבח ומזבח לעולה ואהרן ובניו מקטירים ומכפרים עונותם של ישראל. והלכו במדבר מ' שנה לא בלו שמלותם מעליהם ונעלם מעל רגליהם ואוכלים מן כל ימי היותם במדבר ארבעים שנה ובשנת הארבעים בחדש הראשון בעשור לח' מתה מרים ז"ל ובחדש שנים עשר בז' בו מת מרע"ה בן מאה ועשרים שנה ויקבור אותו בגי מול בית פעור ויקם ה' את יהושע פרנס על ישראל והעביר ישראל את הירדן ולקח ארץ שלשים וא' מלכים וחלקה לישראל. ויתר דברי משה ואשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הישר:

הם דברי הימים של משה רבינו ע"ה:

מעשה יהודית:

ויהי בימי אליפורני מלך יון מלך גדול וחזק והוא כבש מדינות רבות ומלכים חזקים והחריב טירותם והיכליהם שרף באש. בשנת עשר שנים למלכותו שם פניו לעלות ולכבוש ירושלים עיר הקדש וקיבץ ק"ך אלפי שולפי חרב וצ"ב אלף בעלי חצים ויאמר המלך אליהם הנה עם בני ישראל אשר בירושלים משונים בדתיהם ואת דתי המלך אינם עושים הוות בקרבם ולא ימיש מרחובם תוך ומרמה עתה קומו ונקומה עליהם למלחמה ולא יזכר שם ישראל עוד. ויען מלך א' אשר היה כבוש תחת ידו במלחמה ויאמר לו חדל לך המלך מאלהי עולם אלהי ישראל אלהי האלהים ה' גבור מלחמה מושל בגבורתו עולם עיניו בגוים תצפינה הסוררים להלחם עם עמו ונחלתו לא ימלט. ולא עוד אלא שכל א"ה נקראו נכרים וישראל הם עם קרובו ומי יגש ויערב אל לבו להלחם עמם. לך התבונן במלכים הראשונים שעברו על שפשטו ידיהם בישראל מה עלתה בהם כמו פרעה וסנחריב ויתר המלכים נכול תכול אתה וכל העם אשר ברגליך ולא תוכל להלחם בישראל אשר מנשרים קלו מאריות גברו הלא המה הגבורים אשר מעולם אנשי שם. ויהי כשמוע אליפורני המלך את דברי המלך ההוא ויקצוף המלך מאד וחמתו בערה בו לאמר מי זה ואיזה הוא אשר מלאו לבו לאמר כי עם בני ישראל רב ועצו' ממני ואשר כח בהם לעמוד בפני חיילי רבים כחול הים ומי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי ויחר אפו מאד ויצו לייסר את המלך ההוא בשפטים גדולים כי דיבר סרה על עוצם חיילותיו לאמר כי לא יעצרו כח בפני עם בני ישראל ויצו המלך לאנשי הצבא לאוסרו

בנחשתי׳ ולהוליכו אל מחנה העברים לירושלים באף ובחמה ובקצף גדול לאמר ככה יעשה לאיש אשר דיבר טוב על ישראל קום לך אתם ואם באבדי את ישראל תפול גם עתה כמוהם בנפול בני עולה ויקחו אותו עבדיו ויביאו אותו מחנה ישרא׳ פתח שערי ירושלים וישובו אל אדוניהם. והמלך בא ברחובות ירושלים אסור בכבלי ברזל וימצא שם שרי צבאות ישראל עוזיהו בן מיכה וכרמי ויתמהו איש אל אחיו וישאלו את פיו ויספר להם את כל אשר קרהו על כי דיבר טוב על ה׳ ועל ישראל עמו ואשר צוה המלך למסור אותו ביד ישראל להמיתו בחרב בהריק חרבו בישראל ואשר אמר ארדוף אשיג אריק חרבי תורישמו ידי וחירף מערכות אלהים חיים לאמר מי בכל אלהי הארצות אשר הציל את ארצו מידי כי יציל ה׳ את ירושלים. ויהי כשומעם שרי ישראל את דברי המלך רעדה אחזתם שם חיל כיולדה ויבאו אל מקדש ה׳ וישתחוו לה׳ בבכי ובצעקה גדולה ומרה לאמר ה׳ אלהי ישראל יושב הכרובים אתה הוא האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת הארץ הטה ה׳ אזנך ושמע פקח עיניך וראה ושמע דברי אליפורני אשר חירף מערכות אלהים חיים ומלך עולם אמנם ה׳ החריבו מלכי אשור את העכו״ם ואת ארצם ונתנו את אלהים באש כי לא אלהים המה כי מעשה ידי אדם עץ ואבן ויאבדם ועתה ה׳ אלהינו הושיענו נא מידו שפוך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל הממלכות אשר בשמך לא קראו כי לא תעזוב הבוטחים בשמך וכי תשפיל הגבר אשר הובטח באדם ובגבור׳ הסוס יבטח. ויהי בכלות את תפלתם לפני ה׳ נחמו את המלך ההוא וידברו על לבו לאמר ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו אשר הודעת את שמו ואת גבורתו יהיה מגן עזרך והוא יראך את מפלת האויב הרע הזה בנקום ה׳ אלהינו נקם נקמת בני ישראל ויהי ה׳ עמך ואתנו תשב בטוב בעיניך ובא עוזיהו וקבלו בביתו ויעש לו משתה גדול ואח״כ נתקבצו כל העם ויתפללו כל הלילה שואלי׳ עזר מאת ה׳:

ויהי ממחרת היום הזה צוה אליפורני לעלות למלחמה עליהם והעם הרגליים אנשי חיל היו ק״ך אלפים איש והפרשים י״ב אלפים נתקבצו יחדיו בכח גדול וביד חזקה נגד בני ישראל. וכאשר ראו בני ישראל את ריבויים ישבו על הארץ ויעלו עפר על ראשם ויצעקו בני ישראל אל ה׳ להושיעם מיד אויביהם ויקחו את כלי זיניהם וישבו בדרכים הצרים אשר בהם נתיב ההר וישמרו

אותם יומם ולילה. ואליפורני בלכתו סביב ההר מצא סילוני המים אשר חוץ לעיר ויצו לנתוש ולנתוץ ולהאביד ולהרוס אותם. ויבואו חיילי הצבא אל המלך לאמר לו כי בני ישראל אינם בוטחים לא בחנית ולא בחיצים ולא בקשת אפס ההרים הרמים וכל הגבעות מחזיקים אותם ואהה למען הוכל להם בלי מערכת מלחמה שום תשים שומרים על מקורי המים לבלתי יוכלו לעלות מים מהמה ותמית אותם בצמא מבלי חרב אז ימסרו לך את העיר מפני הצמא. וייטב הדבר בעיני המלך ולפני כל שלישיו וישם מסביב שרי מאות על מקורי המים ויהי לעשרים יום אחרי שומו משמרת זאת נתמעטו המים מהבורו׳ ומהפלגו׳ לכל יושבי ירושלי׳ ויצמא העם למים ויאספו בני ישראל אל עוזיהו כל האנשים והנשים בחורים ונערים יחד כולם פה א׳ לאמר ישפוט אלהים בינינו וביניך כי הרעותה לנו ומאנת לענות מפני המלך ועל כן ימסור אלהים אותנו בידיהם ואין עוזר ונפלנו לעיניהם ברוב הצמאון ועתה נמסור עצמנו בלב שלם למלך. הלא טוב לנו לעבוד לה׳ והיינו עבדים לאליפורני ממותנו בצמא ומהיותנו דראון לכל בשר כראותנו בנינו ובנותינו מתים לפנינו מעידים אנחנו היום את השמים ואת הארץ ואת אלהי אבותינו הפוקד עלינו כפי עונותינו כי תמסרו תכף ומיד את העיר ביד חיל האויב ונמות מהרה לפי חרב. ויהי כשומעם את צעקת בני ישראל כל שרי צבאות ישראל צעקו צעקה גדולה ומרה ויבכו בכי גדול תוך ההיכל ויצעקו אל ה׳ קול א׳ לאמר חטאנו עם אבותנו העוינו הרשענו אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל כי הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו ראש על עמך יערימו סוד ויתיעצו על צפוניך אמרו לכו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד אשר אמרו נרשה לנו את נאות אלהים כי נועצו לב יחדיו עליך ברית יכרותו. אלא האל אב הרחמן חמול על עמך ועל נחלתך ואל תמסור בני בריתך ביד העמים אשר לא ידעוך למה יאמרו הגוים איה אלהיהם וברוב גאונך תהרוס קמיך עשה להם כמדין כסיסרא כיבין בנחל קישון נשמדו בעין דאר היו דומן לאדמה שיתמו נדיבמו בעורב וכזאב וכזבח וכצלמונע כל נסיכמו. וכאשר כלו הצעקות והבכי קם עוזיהו ועיניו זולגות דמעה ויאמר אליהם חזקו ויאמץ לבבכם אחי ונקוה חסד מה׳ עוד ה׳ ימים אולי ישוב חרון אף ה׳ ויתן כבוד לשמו ואם אחרי ה׳ ימים לא יושיע ה׳ לנו נעשה כאשר דברתם:

ויהי כשמוע את הדברים האלה יהודית האלמנה בת בארי והיא היתה יראת ה׳ מאד ותעש לה יהודית בעליות ביתה חדר מיוחד להתפלל בה ותשב שם עם נערותיה והיא היתה מענה בצום נפשה כל ימי חייה והיא היתה אשת יפת תואר מאד ותהי יהודית נושאת חן בעיני כל רואיה כי היתה יראת את ה׳ והיא כאשר שמעה כי דבר עוזיהו למסור את העיר אחר ה׳ ימים שלחה לקרוא את הכהנים חברי וכרמי ויבאו אליה ותאמר אליהם יהודית מה זה הדבר אשר חשב עוזיהו לעשות למסור את העיר ביד האויב אם לא יבא ישועתנו תוך ה׳ ימים ומי אתם נסיתם את ה׳ לא זו הדרך לקבל חסד המקום ב"ה רק להעיר חרון אף ה׳ האפס לנצח חסדו; כי שמתם גבול לחסדיו ולרחמיו לשום לכם יום כפי בחירתכם חלילה לסור מאחרי ה׳ חסדי ה׳ כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו טוב ויחיל ודומ׳ לתשועת ה׳ כי לא יזנח לעולם ה׳ כי אם הוגה ורחם כרוב חסדיו רגע ידבר על גוי ועל ממלכה ונחם על הרעה ועתה לבו ונשובה אל ה׳ כי ארך אפים הוא ונשאלה ממנו סליחה וכפרה על זה העון בבכי ובצום ואל אלהינו כי ירבה לסלוח ועת צרה הוא ליעקב וממנה יושע וכאשר נבהלה נפשינו מפני זדונם כן נגילה ונשמחה בישועתו כי לא הרשענו כאבותנו אשר עזבוהו ויקטרו לאלהים אחרים. ועל כן נמסרו לחרב ולשבי ולחרפה ולכלימה ביד שונאיהם ואנחנו לא נדע אל אחר זולתו אלהינו אין עוד מלבדו והוא ידרוש דמינו מיד קמינו למען כבוד שמו. ועתה אחי אתם הכהנים לה׳ ונפש כל עמו ישראל תלויות בכם ואתם חזקו ויאמץ לבבכם ולב כל ישראל לאמר אליהם כי אבותינו הובאו בנסיון לנסות אותם אם באמת אהבו את ה׳ אלהיהם ואתם תאמרו אליהם כי אברהם אבינו עמד בנסיונו של מקום וה׳ אהבו וכן יצחק ויעקב ומשה ושאר האבות נמצאו נאמנים לפני ה׳ ביסורין. וכל מי שלא עמד בנסיון ביראת ה׳ והתלוננו לפני ה׳ נגפו לפני המשחית וימותו במכת הנחשי׳ ועתה התבוננו וראו כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלהינו מיסרנו ולמות לא נתננו בעבור שמו הגדול והנורא:

ויאמרו אליה עוזיהו והכהנים צדק כל אמרי פיך אין בהם נפתל ועקש נואלנו ואשר חטאנו לשום גבול לישועת ה׳ ולכן העתר בעדינו כי ישרה ויראת את ה׳ את. ותאמר להם יהודית אנכי אתפלל לה׳ בעדיכם. וגם אתם העתירו אל ה׳ בעדי להקים את

עצתי אשר חשבתי לעשות לנקום נקמת בני ישראל מאת היונים ולכן לעת ערב תעמדו בשערי העיר ואצא אני ושפחתי עמי בלילה ואתם אל תחקרו ממני אנה אני בא אפס כי תמיד תהיה תחינתכם בפיכם לה׳ אלהי ישראל לפקוד את עמו בעבור כבוד שמו. ויאמר אליה עוזיהו לכי לשלום ואלהי ישראל יתן את שאלתך אשר שאלת מעמו ויהי ה׳ עמך לנקום אותנו מאויבינו אמן. ויהודית נכנסה בחדרה ותלבש שק ואפר ותעל עפר על ראשה ותשתחוה לה׳ ותשפוך את נפשה בצום ובבכי ותתפלל לפני ה׳ וכה אמר בתפלתה ה׳ אלהי שמעון אבי אשר שמת בידו חרב להתנקם מהנכרים אשר טמאו וגילו את ערות דינה אחותם ונתת את נשיהם בשבי ואת בנותיהם וכל שללם לבוז ביד עבדיך אשר קנאו את קנאתך פקדני נא ה׳ אלהי כרוב חסדך כי כל דרכיך צדק ומשפטיך תהום רבה והבט נא את מחנה האויב הרע הזה אשר חירף מערכות אלהים כאשר ראיתה את מחנה מצרים ברודפם חמושים אחרי ישראל עמך ונחלתך אשר בטחו במרכבותיהם ובסוסיהם וברוב חילם והשקפת על מחניהם והבהלת אותם במחשכים תהומות יכסיומו ירדו במצולות כמו אבן במים אדירים כמוהם יהיו גם אלה ה׳ אלהי הבוטחים על חילם וברכב ובפרשים ובחיצים ובקשת המתהללים בחניתותיהם ולא ידעו ולא יבינו כי אתה ה׳ אלהינו ה׳ איש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על אויביו יתגבר חשוף זרוע גבורתך כבראשונה ושפוך כאש גבורתך אל הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו אשר אמרו נרשה לנו את נאות אלהים לבא במקדש ולטמא היכל קדשיך ולנתק קרן מזבחך אנא ה׳ עשה למענך אם לא למעננו חרבם תבא בלבם וקשתותם תשברנה ולצר הצורר הרע הזה אליפורני המלך קדמה פניו הכריעהו וילכד בפח עיניו לאהוב אותי ותחלהו בחולי החשק כי ותן בנפשי חוזק למאוסו ובידי כח ואל להשמידו יפלו במכמוריו רשעי׳ יחד אנכי עד אעבו׳ ויהי׳ זה וכר לשמך הגדול כי תמכור אותו ה׳ אלהי ביד אשה ואתה ה׳ לא בגבורת הסוס תחפץ ומלכות זדון לעולם שנאת שועת עניים אתה תשמע צעקת הדל תקשיב ותושיע חנני ושמע תפלתי ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש ותן דבר בפי ועצה בלבי לקיום בית מקדשך למען ידעו כל הגוים כי אתה אלהים חיים ואין זולתך אלהים:

ויהי ככלות יהודית להתפלל לה׳ את כל התפלה והתחנה הזאת ותקם מן המקום אשר השתחותה שמה לה׳ מכרוע על ברכיה וכפיה פרושות השמים ותקרא את שפחתה ותבא אל היכל ביתה ותסר בגדי אלמנותה והשק מעליה ותרחץ את גופה ומשחה עצמה בשמן המור ותקלע את קלעות שערותיה ותשם כתר על ראשה ותלבש בגדים יקרים מוזהבים ותכשיטי׳ חריטים ושהרוני׳ ועגילי׳ וטבעות ותיפה את עצמה בכל תמרוקי הנשים וכ״ד קישוטיה וה׳ נתן לה זיו ויופי הרבה למצוא חן בעיני כל רואיה ותתן יהודית ביד אמתה שפחתה נאד חלב וחמת יין וצלוחית שמן וקמח ולחם וגבינה ותלך לה וכאשר באה אל שערי העיר ומצאה את עוזיהו ואת הכהנים המקוין אותה שמה ותעבור לפניהם ויאמרו לכי לשלום ואלהינו יתן חן וחסד בעיני כל רואיך ויתן לך כלבבך וכל עצתך ימלא לטובה ותתהלל עליך ירושלים עיר הקדש ותהי שמך בכלל החסידי׳ ובמספר הצדיקי׳ ויענו כל העם אשר שם אמן ותצא יהודית מן העיר ההיא ואמתה:

ויהי כאשר ירדו מן ההר בעת עלות השחר פגעו בה משומרי המלך אליפורני ויתפשוה לאמר מאין באתה ואנה תלכי ותאמר אליהם יהודית מבנות העברים אנכי ואברח בהחבא מאתם כי ידעתי כי ימסרו בידכם ולכן חשבתי אצלי לאמר אלכה נא לי לפני שער אליפורני לגלות לו סודות עם היהודים ולהורות לאנשי הצבא את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון ללכוד את העיר ולהופשה ולא יפול ממחנהו עד א׳. וכאשר שמעו את דבריה האנשים אשר תפשוה הביטו את תוארה ויפיה והמה ראו כן תמהו מנועם אמרותיה במועצות ודעת ויאמרו אליה ברוך טעמך כי חלצת נפשך ממות וחכמת בעצתך לבא אל אדונינו ותדע באמת כי בעמדך לפניו ייטב לך ותמצא חן וחסד בעיניו ויביאו אותה למלך ומיד כאשר באת לפניו וישא המלך את עיניו וירא את יפיה וזיו הדרה בערה בו אש החשק והתאוה ויחלה המלך מחולי החשק וכל שריו ועבדיו הפרתמים היושבי׳ לפני המלך אמרו מי אשר ימאס עם העבריי׳ אשר יש להם נשים יפות כאלה ומי לא ילחם עמהם בעבורם וכאשר ראתה יהודית את המלך יושב על כסא מלכותו השתחוה לו אפים ארצה ויקימוה עבדי המלך כי כן מצות אדוניה׳ אז אמר לה המלך תגילי ותשמחי בלבבך ואל תיראי כי לא אחפוץ כמות כל אשר יחפוץ לעבדני ולא הייתי מרים חרבי ותניחותי על עמך אם לא

מאסוני ועתה תאמרי נא לי על מה נסת וברחת מעמהם ותבחרי לבא אלינו. ותאמר לו יהודית אנחנו חטאנו לפני ה׳ אלהינו ולכן דבר ביד הנביאים אל העם לייסר אותם על עוונרת ועל כן בני ישראל פחדו ממך כי חטאו לפני ה׳ אלהיהם וכבד הרעב בהם והנה נחשבנו כמתים מפני הצמאון עד אשר הסכימו לשחוט את צאניהם ולשתות את דמם וחשבו להתיר את הקדשים אשר צוה ה׳ אלהיהם בשמירתם ושלא יהנו מהמה בחטים ביין ובשמן. ואם יעשו זה המה יאבדו ואתה תעמוד. וכאשר ידעתי זה אני אמתך נסתי מאתם ושלחני אלהים להגיד לך ואולם אנכי יהודית אמתך עובדת את ה׳ אלהי גם עתה בהיותי אצלך. אשר על כן אנכי אצא ג׳ פעמים ביום ואתפלל לפני ה׳ אלהי ואתנפל לפני אלהי והוא יגיד לי מתי ישלם להם כפעולם וכרוע מעללותם ואבא ואגיד לך ואעבורך בכל חוצות ירושלים ויהיו כל עדת בני ישראל כצאן אשר אין להם רועה ולא יחרץ כלב לשונו נגדך כי כל זה נאמר לי במראות האלהים ולמען חרון אף ה׳ שולחתי להגיד לך כל זה. וייטב הדבר בעיני המלך ובעיני כל עבדיו ויראו האנשים ויתמהו בראות חכמתה כי רבה ויאמרו איש אל רעהו אין אשה משכלת כזאת בכל הארץ ביופי בחן ובשכל. ויאמר לה המלך הטיב אלהים עמך אשר שלחך לפני למען תמסור את עמך בידינו ובעבור דבריך הטובים אם כה יעשה לי אלהיך. אלהיך אלהי ואת תהיה ראשונה במלכות ויהי שומעך בכל הארץ. ויצו המלך להביא אותה בבירת נכותו ויצו להאכילה מעל שלחנו ותאמר לו יהודית לא תוכל אמתך לאכול מאשר צוית להת לי פן יקראני אסון אבל אוכל מאשר הבאתי עמי ויאמר אליה המלך ואם יחסר לך את אשר הבאת לך עמך מה נעשה לך. ותאמר יהודית חי נפשך אדוני שלא יחסר לי זה עד אשר יקים ה׳ את דברי אשר חשבתי לעשות. ותשאל עוד בערת בואה אל האהל רשות לצאת בלילה ובעת עלות עמוד השחר חוץ מן המחנה להתפלל לה׳ אלהיה ג׳ ימים ויצו את אנשיו להניחה ולעשות כל חפצה ולצאת ולבא להתפלל לפני ה׳ אלהיה ותצא בכל לילה ולילה מחוץ למחנה לטבול את גופה תוך ברכת המית ובעלותה מלטבול שפכה את נפשה בבכי ואנקה לפני ה׳ ישראל לישר את דרכה בישועת עמה ובאה אל האהל בטהרתה ותאכל בסעודת הערב:

ויהי ביום הג׳ ויעש המלך משתה גדול לכל שריו ועבדיו ויאמר ל סריסו שומר הפלגשים לאמר לך נא ראה אם תוכל לפתות ולרצות את יהודית הזאת שאבא אליה ואז בא הסריס אל יהודית ויאמר אליה אל תבושי ואל תכלמי לבא אל אדוני ואולי ייטב לך לאכול ולשתות עמו ותאמר לו יהודית מי אנכי אשר אמנע מאדוני כל אשר ייטב לו וכל הישר בעיניו אעשה כי כל אשר יחפוץ אדוני המלך הוא טוב לי כל ימי חיי. ותקח ותלבש בגדי תפארתה ותבא ותעמוד לפניו ויהי כראות המלך את יפיה תכף הוכה ונחלה מאהבתו אותה ויאמר לה המלך אכלי לחמך בשמחה ושתי בלב טוב יינך כי מצאת חן בעיני. ותאמר לו יהודית אשתה אדוני כי שמח לבי ויגל כבודי היום שמחה רבה מכל ימי חיי והשב ותאכל ותפתח את נאד החלב והשת וגם את המלך השקתה וישמח ויגל המלך עמה מאד וישתה יין הרבה מאד ממה ששתה כל ימי חייו:

ויהי אח״כ הלכו כל עבדי המלך איש איש על מקומו ויסגור סריס המלך את דלתי האוהל אשר שם יהודית עם המלך וילך לו. ויהודית לבדה באהל ואליפורני המלך במטתו ישן כמת ותאמ׳ יהודית אל אמתה לעמוד בחוץ לשמור לפני האהל ותעמוד יהודית לפני המטה ותתפלל בדמעות רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע וכה אמרה בתפלתה חזקני ה׳ אלהי ישראל ואנקמה את נקמת עבדיך ישראל לחזק בריחי שערי ירושלים עיר מקדשך סמכני באמרתך ואל תבישני משברי בחוזק עוזך. וככלותה להתפלל קרבה אל העמוד אשר בראש מטתו ושלפה חרבו של אליפורני עצמו אשר היה תלוי בעמוד ובשולפה את החרב תפשה אותו משערי ראשו ותאמר חזקני נא ה׳ האלהים והכתה פעמים צוארו ותתכה את ראשו ותשלח את אמתה ותקח את כלי מלחמתו אשר היו תלויים בעמודים והכתה את כל גופו מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה ומכה טריה ותבא ותתן ראש אליפורני ביד שפחתה לשום אותה באמתחתה. ותצאנה שתיהן יחדיו כמנהגן להתפלל ותעבורנה את כל המחנות ואין פוצה פה ומצפצף עליהן כי כן צוה עליהן המלך ובסובבן את העמק באו בשערי העיר ותאמר יהודית אל שומרי החומות מרחוק בקול ששון ובקול שמחה פתחו שערים כי עמנו אל אשר עשה הישועה הגדולה הזאת בישרא׳:

ויהי כאשר שמעו את קולה אנשי העיר ויקראו את כהני ה׳ ויאספו כולם מגדול ועד קטן יצאו לקראתם בשמחה ובשירים

ובהלל ובהודות לה׳ והדליקו נרות בכל חוצות ירושלים ובחצריהם ובטירותם עטרו כולן בבגדים חמודים וכלי יקר ואבנים טובות ומרגליות לכבוד ולתפארת ויביאו את יהודית אל תוך העיר בשמחה גדולה כי חשבו לבלתי ראות פניה עוד ויסובבוה כל ישראל סביב. והעל יהודית במקום גבוה ותהס את כל העם. ויהס העם עמדו לא ענו עוד. ואז ענתה יהודית בקולה קול עוז לאמר הללו ירושלים את ה׳ הללי אלהיך ציון כי חזק בריחי שעריך בירך בניך בקרבך הללו את ה׳ אלהינו הללוהו בגבורותיו הללוהו כרוב גודלו אשר לא עזב חסדו ואמתו למיחלים לחסדו ועשה חסד ביד שפחתו וימכור ה׳ ביד אשה שפחתו לשונא ועוכר ישראל בלילה הזה. והוציא מאמתחת׳ את ראש האויב צורר היהודים אליפורני הרשע. ועתה אחי חי ה׳ כי שמרני מלאך ה׳ בצאתי מכאן וביושבי שמה ובשובי הנה ולא נטמאתי והביאני ה׳ אלהיכם אליכם בשמחה ובישועה והמליט נפשי בישועכם הודו לה׳ כי טוב כי לעולם חסדו: וכל ישראל השתחוו לה׳ אפים ארצה ויאמרו אליה ברוך ה׳ אשר בידך השפיל אויבינו המחרף והמגדף מערכות אלהים כל גוים סבבונו בשם ה׳ כי אמילם דחה דחיתנו לנפול וה׳ עזרנו כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני ולא הסתיר פניו ממנו ובשועו אליו שמע. ועוזיהו נשיא ישראל אמר אליה ברוכה את לה׳ עליון מכל הנשים מנשים באהל תבורך ברוך ה׳ אשר ברא את השמים ואת הארץ ואשר הצליח את דרכיך להביא ראש מלך אויבנו צורר היהודים והגדיל היום את שמך ולא ימוש זכר תהלתך מפי כל האנשים אשר יזכרו את חסדי ה׳ לעולם כי לא חמלת על נפשך בעת צרה ויגון עמך. ויענו כל העם אמן ואמן. ויקראו אל המלך אשר היה עומד בבית עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל ותאמר לו יהודית ה׳ אלהי ישראל אשר הודעת את שמו ואת גבורתו ואמרת כי הוא יקום נקמתנו מאויבנו הנה הוא יתברך שבר ראש כל הרשעים בלילה הזה בידי ולמען תדע כי כן הוא הנה ראש אליפורני אשר בזדונו ובעזות לבו מאס את אלהי ישראל וישטום אותך להרגך לאמר כאשר נכה עם ישראל מוכה תפול ביניהם וחרבי יעבור בך. וכאשר ראה המלך החסיד ההוא את ראש אליפורני ויפול על פניו ארצה ויאמר כן יאבדו כל אויבך ה׳ ויפול על רגל יהודית וישתחוה לה ויאמר אליה ברוכה את מאלהיך בכל אהלי יעקב כי כל גוי ועם ועם אשר ישמע את שמעך יהללו עליך את שם ה׳ אלהי ישראל:

ותאמר יהודית אל כל העם שמעו נא לי אחי ועמי ותלו את הראש הזה על ראש חומותינו והיה כאשר יזרח השמש ולקחתם כל אחד מכם את כלי זייניכם ותצאו בתרועת מלחמה ואל תרדו למטה אפס כי תקעתם ותריעו וככן שומרי החומה וילכו אל שר חילם לעוררו למלחמה וכאשר יבאו השרים באהל אליפורני וימצאו אותו מגולל בדמו תפיל עליהם אימתה ופחד ובראותכם אותם בורחים רדפו מהם אחריהם בחוזק כי ה׳ יתן אותם תחת רגליכם. וכן עשו בני ישראל כאשר האיר היום תלו על ראש החומות את ראש האויב הצורר ויקח כל איש ואיש את כלי מלחמתו בידו ויצאו ותקעו והריעו תרועה גדולה וכאשר ראו כן שומרי החומות באו באהל מלכם אליפו׳ והשמיעו קול גדול בפתח האהל להעירו וכאשר באו השרים והשלישים אמרו לסריסים לא עת התמהמה לכו ועוררו את המלך כי יצאו העכברים מחוריהם ופיתו אותנו למלחמה ואז דחק ונכנס סרים המלך שומר הפלגשים באהל אליפורני ויעמוד לפני קלעי מטתו ויספוק את כפיו אולי ישן הוא ויקץ כי חשב כי עודינו ישן עם יהודית וכאשר לא הרגיש דבר קרב אל המטה ויסר את הקלעים וירא גוף אליפורני מושלך ארצה ומגולל בדמו וראשו איננו ויצעק צעקה גדולה בבכי ויקרע את בגדיו ויבא באהל יהודית ולא מצאה ויצא החוצה אל העם ויאמר אליהם אשה א׳ עברית עשתה רעה גדולה הזאת והנה אדונינו המלך מת ומושלך על הארץ ומגולל בדמו וראשו איננו וכאשר שמעו כן שרי החיל קרעו כולם את בגדיהם ויפול עליהם אימה וחשיכה גדולה ותהי צעקה גדולה ומרה במחנותם:

וכאשר שמעו כל החיל כי נהרג ומת גבורם יצאה מהם כל עצה ויברחו כולם מפני הפחד והיראה ובבורחם מלפני העברים הרודפים אחריהם חמושים עזבו כל רכושם וינוסו במשעול הכרמים ובנתיבות ההרים וכאשר ראו כן בני ישראל ירדו מן ההרים וירדפו אחריהם וירדפו בתרועת חצוצרות ובקול שופר חזק מאד והיו מכים את כל הנמצאים מכה גדולה מכת חרב וירדפום עד החורמה ויתר העם ירדו אל מחנה האויב וישללו את כל שללם שלל הרבה מאד אין מספר בצאן ובבקר ברכב ובסוס ובכל מטלטלי אלהיהם וכולם נתעשרו מגדול ועד קטן משלליהם ובזמן ל׳ יום לא נשלם שללם אשר שללו בני ישרא׳ רק כל עושר אליפורני וכל רכושו ניתן ליהודית זהב וכסף ומרגליות ואבני יקר אשר לו הכל ניתן לה מאת העם:

ואז המלך אשר בבירת עוזיהו אשר דיבר טוב על ישראל כראות הנס אשר עשה ה׳ אלהי ישראל עזב מעבוד האלילים והאמין בה׳ וימול את בשר ערלתו ובא לחסות תחת כנפי השכינה הוא וכל ילידי ביתו עד היום הזה. וכל עדת ישראל ששים ושמחים עם יהודית והצאן כל הנשים אחריה בתופי׳ ובמחולות והיו אומרות הודו לה׳ כי טוב כל״ח את יהודית אם בישראל את תהלת ירושלים את שמחת ישראל את כבוד עמינו כי עשית בכח וחזק ואמץ לבך ויד ה׳ היתה עמך לחזק אותך ומבורכת תהיה לעולם ויען כל העם אמן ואמן וזקנים עם נערים ישמחו יעלצו במצלתים ובנבלים:

ותשר יהודית את השירה הזאת לה׳ ותאמר הללו את ה׳ בתוף שירו לה׳ במחול שירו לו שיר חדש הודו וקראו בשמו. ה׳ איש מלחמה ה׳ שמו ה׳ אלהים גדול אתה ונורא בכח ואין דומה לך כל הבריות יעבדוך ויודוך ה׳ כל מעשיך כי אמרת ותהי ושלחת את רוחך ונבראו. ההרים והיסודות ירעשו וכדונג נמסו מלפני גבורתך ימינך ה׳ נאדרי בכח ימינך ה׳ תרעץ אויב מי כמוך באלים ה׳ מי כמוך נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא:

ויהי אחר התשועה הגדולה הזאת כאשר נטהרו כל ישראל העלו כולם עולות וזבחי׳ ונדרים ויהודית הקדיש את כל שללו לבית האלהים ויעשו עם יהודית שמחת זאת הישועה ג׳ חדשים ובכל ימי חיי יהודית לא קם מזיק על ישראל ותשקוט הארץ אחרי מותה שנים רבות ולכל בני ישראל היה אור במושבותם:

תם מעשה יהודית:

מדרש כונן:

כתיב ה' בחכמה יסד ארץ וגו' (משלי ג' י"ט) זו תורה. תורה זו אנה שמה ואנה היתה למה נקרא שמה תורה מפני שירדה הוראה לעולם. ועוד נקרא שמה תורה שהיא בגי' תרי"א ושני (ושתי) דברות אנכי ולא יהיה לך ששמעו מפי הגבורה הרי תרי"ג וכן כתוב תורה צוה לנו משה (דברים ל"ג ד'). ד"א תורה בלשון יון קורין למראה ודמות תוריא"ה כלומר שהיתה סתומה ואח"כ נראית וניתנה לישראל והיתה גנוזה בעליונים קודם שנבראו שמים וארץ ומה שמה היה אמון שמה דכתיב ואהיה אצלו אמון (משלי ח' ל'). ושמא תאמר שהיתה כתובה על ספר עדיין לא נבראו בהמה וחיה לפשוט מהם עור לעשות גויל לכתוב עליו. ואם תאמר על כסף וזהב או (צ"ל שאר) מיני מתכות עדיין לא נבראו לא נזדככו ולא פענחו (ר"ל לא נתגלו בעולם). וא"ת על לוח עץ עדיין לא נבראו האילנות בעולם. ועל מה היתה כתובה ובמה היתה כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה והיתה קשורה בזרועו של הקב"ה שנא' מימינו אש דת למו (דברים ל"ג ב') ומה שמה אמון שנא' ואהיה אצלו אמון (משלי ח' ל'). כיון שנסתכל הקב"ה הביט כאן וכאן ואין מלאך בשמים ונתאוה לבראות עולם לעשות אדם להעסק בתורה שנא' והוא באחד ומי ישיבנו (איוב כ"ג י"ג) ונתיעץ עם התורה שהיא חכמה לבראות עולם שנא' י"י בחכמה יסד ארץ וגו' בדעתו תהומות נבקעו ושחקים ירעפו טל (משלי ג' י"ט כ'). חכמה גי' ע"ג שמות ח' שמונה כ' עשרים מ' ארבעים ה' חמשה הרי ע"ג שמות חקוקים על זרועו של הקב"ה. באחד מהם נברא האור באחד מהם אש באחד מים הרי ג' נשארו מהם שבעים שמות ועל כל שם ושם יכול

לבראות עולם כזה ובהן עתיד לבראות עולמות כמה וכמה להנחיל לצדיקים לע"ל להרחיב בהם (צ"ל גבולם) ולמלא בהם אוצרותיהם שנא' להנחיל אהבי יש וגו' (משלי ח' כ"א). מה עשה נטל שם מן התורה ופתח אותה ונטל ממנה שם אחד שלא נמסר לכל בריה שנא' זה שמי לעולם (שמות ג' ט"ו) חסר כתיב לשון העלמה והציק והטיף ממנו ג' טפות מן (צ"ל אל) הים ונתמלאת כולה מים ורוח הקודש ושכינת הקודש (או צ"ל ושכינה הקדושה) הי מרחפת ומנשבת עליו שנאמר ורוח אלקים מרחפת וגו' (בראשית ג' א'). פתח את התורה ונטל ממנה שם שני והוציא משם ג' טיפות של אורה אחת לאור עוה"ז ואחת לאור עוה"ב ואחת לאור תורה. פתח התורה והוציא משם שלש טיפות של אש והוסק ממנה כל העולם כולו מאותו האש חוץ מאש בני אדם שנא' אש דת למו (דברים ל"ג ב') ונתמלא כל העולם מים ואורה ואש. כיון שראה הקב"ה מימינו אש משמאלו אורה ומתחתיו מים נטלן וערבן שנים שנים ונטל אש ומים וערבן ועשה מהם שמים אש ומים ונטל מים ואורה וערבן זע"ז ועשה מהן סוכה של חושך ועננו כבוד שנאמר ישת חושך סתרו סביבותיו וכו' (תילים י"ח י"ב). נטל אש ומים ועשה מהן חיות הקודש ועשה שמים ואמר להם התמתחו כאוהל והיו נמתחין מעצמן. שנאמר הנוטה כדוק שמים וגו' (ישעי' מ' נ"ב) עד שנאמר להם הקב"ה די:

התחיל הקב"ה לעמוד באורה ושכינתו בעליונים וסגר בעד האופל והתם ונעל חלונותיו אמר הקב"ה אור זה אם נגלהו לב"ו הוא הולך חושך זה להגניזו. אם אגלה שניהם כאחת נמצאו מלאכי השרת רואין ואינן נראין. ואם נתערב שניהם לזווגם אין אורם שוה באחד. אלא אפריד ואטול האור מן החושך ויהיה אור שרוי אצלי שנא' ונהורא עמיה שרא (דניאל ב' כ"ב) והחושך ישכון למטה שנא' וחושך על פני תהום ונאמר וירא אלקים את האור כי טוב ויבדל וגומר וכתיב ויקרא אלקים לאור יום וגומר (בראשית א' ד' ה'):

יום ראשון נטל גוש של שלג מתחת כסא הכבוד וזרק על פני המים באמצעו של עולם ונעשה ארץ שנאמר כי לשלג יאמר הוא ארץ (איוב ל"ז ו') ולקח אבן שתיה וירה אותה במקום בהמ"ק ונתיסד עליה העולם שנאמר או מי ירה אבן פנתה (שם ל"ח ו') וקרא לארץ ועמדה במקומה כדי שלא תזוז לא לכאן ולא לכאן כאניה בפלגוס שנאמר אל אלקים י"י דבר ויקרא ארץ (תהילים נון א') וכיון שזרח אורו על ארץ ישראל זרח כב"ה תחלה ומשם האיר

לכל העולם כולו שנאמר מציון מכלל יופי אלקים הופיע (שם שם ב׳). כיצד האירו לבש טליתו ונתעטף באורו והאיר לעולם שנא׳ עוטה אור כשלמה (שם ק״ד ב׳) והיו המים כל אותו היום מכסין הארץ והיתה מתמוגגת עד שלבש לבוש גאות ונתרקנה כבודו שנא׳ ה׳ מלך גאות לבש (שם צ״ג א׳) וחגר מחגרות של עוז והעמידה בעוזו. שנא׳ ה׳ עוז התאזר (שם שם):

יום שני אמר יהי רקיע בתוך המים וגו׳ (בראשית א׳ ו׳) אמר להם התפלגו לשני חצאים. והעלו חצייכם למעלה וחצייכם למטה. וזדו ועלו כולם למעל׳. אמר להם הקב״ה אני אמרתי עלו חצייכם למעלה ואתם עליתם כולכם למעלה. אמרו המים לא נרד העיזו לפני הבורא ולכך נקראו מים עזים שנא׳ ובמים עזים נתיבה (ישעי׳ מ״ג ט״ז). מה עשה הקב״ה הושיט אצבעו קטנה וקרעם לשני חלקים ונפלו חציים למטה בעל כרחן הה״ד ויאמר אלקים יהי רקיע (בראש׳ א׳ ו׳) אל תקרי רקיע אלא קריע ובקש הקב״ה לשרפן עד שעמדו והתחננו לפניו. אמר להם דעו שאני מבקש להעביר בניי בנעלים בתוככם. אם אני מבקש לעשותכם ים ים ואם יבשה יבשה. מיד התנה עמהם הקב״ה זה התנאי הה״ד וישב הים לפנות בקר לאיתנו (שמות י״ד כ״ז) אל תקרא לאיתנו אלא לתנאו שהתנה עמהם בראשונה. ועוד ההנה עמהם שלא להניח את יונה לילך תרשישה. ולאחר שחצה המים ברא אראלים ומלאכים ואופנים ושרפים וחשמלים ונפח באש והסיק בו׳ מדורי גיהנם:

יום שלישי ברא כל עצים ואילנות בג״ע ובעוה״ז ברא כל אילני מאכל וסרק כיון שראו ארזי לבנון ואילנות בשן וכל אילנות הגבוהים כי נבראו תחלה בארץ מיד גבהו למעלה וגאו בעצמן. אמר הקב״ה אני שונא גאון וגובה ואין גאה בעולם אלא אני. מיד ברא הברזל וכיון שראו האילנות כן שברא הר הברזל בכו לכך נקראו אילנות בכאים (הג״ה בשמואל ב׳ ה׳ ממול בכאים תרגום מקבל אילניא). א״ל הקב״ה למה תבכו אמרו לו לפי שבראת הר הברזל כדי שיעקרינו ממטעינו. והיינו סבורים שאין בעולם גבוהים כמותינו. ועכשיו נברא משחית לחבלינו. א״ל הקב״ה מכם יצא בית יד לגרזן שיקצוץ אתכם. ואעשה אני כי אתם תשלטו בו והוא בכם ועשה שלום ביניהם:

יום רביעי נטל אש והתמו וטבעו וקרא שמו שמש שמשמש את העולם. בו ביום נטל אור והתמו וטבעו וקראו שמו ירח

ע"ש ירוץ אורח וקראו סהר שמשמש בלילה להאיר העולם שהוא חושך כבית הסוהר והיו שניהם שוים ושקולים כאחד הה"ד ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים (בראשית א ט"ז) שניהם היו גדולים עד שקטרגה הלבנה על החמה ואמרה לפני הקב"ה רבש"ע למה זה בראת עולמך בבי"ת אמר לה להודיע לכל בריותי שב' שנים כנגד ב' עולמות וב' עדים אמרה לפניו רבש"ע איזה עולם גדול מחבירו העוה"ז או העוה"ב א"ל העוה"ב גדול מעוה"ז אמרה לפניו רבש"ע מפני מה בראת ב' עולמו' עוה"ז ועוה"ב אחד קטן וא' גדול בראת שמים וארץ שמים גדולים מן הארץ בראת אש ומים מים מכבין את האש בראת שמש וירח צריך שיהא אחד גדול מחבירו אמר הקב"ה גלוי וידוע לפני שבדעתך שאגדיל אותך ואמעיט אותו הואיל וקטרגת עליו לכי את ומעטי את עצמך אחד מן ששים לאור החמה. מיד אמרה לפניו רבש"ע על דבר אחד שאמרתי נענשתי כל כך אמר לה עתיד אני להחזיר אותך כאור החמה שנא' והיה אור הלבנה באור החמה (ישעי' ב"ז). אמרה לפניו רבש"ע אור החמה מה תהא עליה אמר לה עדיין את מקטרגת עליה חייך שיהיה אורה שבעתיים הה"ד ואור החמה יהיה שבעתים באור שבעת הימים:

יום חמישי נטל הקב"ה אור ומים וברא מהן לויתן ואשתו וכל דגי הים ותלה כל העולם כולו על סנפיריו של לויתן, עירב רקק המים ונברא מהם זיז שדי וכל עוף השמים ותלה רגליו של זיז שדי על סנפיריו של לויתן וראשו כנגד כסא הכבוד. וברא אופן אחד בארץ וראשו כנגד חיות הקודש והוא מתורגמן בין ישראל ובין אביהם שבשמים שנא' והנה אופן אחד בארץ אצל החיות (יחזקאל א' ט"ו) וסנדלפון שמו וקושר כתרים לבעל הכבוד מקדוש ומברוך הוא ומאמן יהא שמי' רבא שעונים בני ישראל בבית הכנסת ומשביע את הכתר בשם המפורש והולך ועולה לו בראש הארון. מכאן אמרו חכמים כל המבטל קדוש וברוך ואיש"ר גורם למעט העטרה וחייב נידוי עד שישוב ויביא קרבן לפני הצדיקים לעתיד לבוא:

יום ששי נטל מים ועפר ואור וברא בהמות בהררי אלף. ושור שהוא רועה אלף הרים בכל יום. ומשחקים בכל יום בג"ע לפני הבורא. וברא בהמות וחיות ושרצים ורמשים ואח"כ כנס כל מלאכי השרת כתות כתות וא"ל נעשה אדם וגו' (בראשית א כ"ו) אמרו לפניו רבש"ע מה אנוש כי תזכרנו (תילים ח' ה') והיא היתה כת של מיכאל מיד שרפן באשו הגדולה והשאיר מהן מיכאל לבדו.

וקרא לכת של גבריאל ואמרו כמו שאמרו לו הראשונים ושרפן באשו הגדולה והשאיר מהן גבריאל לבדו. קרא לכת של לביאל אמרו לפניו רבש"ע ומי יאמר לך מה תעשה עשה כרצונך בעולמך כי כך נאה לך. אמר הקב"ה לביאל יפה ראית לעצמך שריפאת מה שהרסו חביריך. מיד החליף את שמו וקרא שמו רפאל ומסר בידו כל מיני רפואות שבעולם אמר למיכאל לך הבא לי עפר ממקום ב"ה וכן עשה. צברו הקב"ה בידו ועשאו לאדם הראשון שנ׳ וייצר ה׳ אלהים את האדם עפר וגו׳ ומנה הקב"ה למיכאל וגבריאל על ישרא׳. רפאל מנה על מיני רפואות ומסר בידו כל מיני דוגמות שבעולם כדוגמות מים עליונים כן דוגמות מים התחתונים יש ערוגה אחת שכולה דוגמה אחת בגזירתו של מלך הוא שאפילו דוגמה אחת מיינקת מכולן. ואם מתקבצים כל באי עולם אינם יכולים לעשות כדוגמה אחרת הה"ד מה רבו מעשיך וגו׳ (תהלים ק"ד נ"ד) ואין לך עשב ואילן שבעולם מלמטה שאין לו שר מלמעלה שממזרו מביאו בעתו ומצמיחו. הה"ד התוציא מזרות בעתו (איוב ל"ח ל"ב): (תסלת)

תנו רבנן ישובו של עולם מהלך ת"ק שנה. שליש מדבר. שליש ישוב. שליש ים. וכמה שלישו קס"ו שנה וה׳ חדשים ורמז מן המקרא אשר נשבע ה׳ לאבותיכם להת להם כימי השמים על הארץ (דברים י"א כ"א) ושנות האבות ת"ק שנה הוו. הרי גבהו של עולם מן הארץ עד לשמים ת"ק וכגבהו כן ארכו שנא׳ כי כגבוה שמים על הארץ (תילים ק"ג י"א) וכתיב כרחוק מזרח ממערב (שם יב) וכתיב וימתחם כאהל לשבת (ישעי׳ מ"ם כ"ב) מנין וימתחם גי׳ תק"ד דל מינייהו ד׳ לד׳ רוחי דעלמא דלית בהו ישוב וכן כתיב מי שם ממדיה כי תדע (איוב ל"ח) כי תדע גי׳ תק"ד הוו שני שלישי יבשה דכתיב ותראה היבשה (בראשית א׳ ט׳) מחצה ישוב ומחצה מדבר שממה היבשה גי׳ שכ"כ הוי שליש ים דכתיב ולמקוה המים קרא ימים (שם יו"ד) למקוה גי׳ קפ"א הוי תק"ג דל מינייהו תלת לתלת רוחי. וא"ת התם תק"ד והכא תק"ג התם דתחומי דיבשה הוא והכא מימים ליבשה לא בעי תחום. והא יתירין ליה תלת רוחי על היבשה הני לשאר ימים דאע"ג דיבשה נינהו קרא להו ימים וקחשיב להו בהדי ימים דכתיב ולמקוה המים (שם שם). וקחשיב להו בהדי יבשה דכתיב ויקרא אלקים ליבשה ארץ (שם שם) משום דתחום דיבשה הוו ומי אוקיינוס לא תחום יבשה

הוא. ליבשה גי׳ שמ״ז הוו. והרי תלתי דת״ק מדבר וישוב של״ג שנים ור׳ ירחין הוו הנך חד יתירי לנסין שבים (פי׳ איים) וקרא להו יבשה שנא׳ ויקרא אלקים ליבשה (שם שם) אלו נסין שבים שאע״פ שעומדים בתהום ים קרואים ארץ. ולמקוה המים קרא ימים (שם שם) זה ים סדום ים סליתי ים ירמוך ים המלח ים הערבה ים טבריה וים הגדול שאע״פ שהן תחומי מי אוקיינוס הן קרויין ימים שנא׳ ולמקוה המים קרא ימים (שם שם):

מזרח העולם גן עדן. אלה ד׳ פנות. ד׳ רוחות העולם סביבות ישובו. מרוח מורחית עדן שנא׳ ויטע י״י אלקים גן בעדן מקדם (בראשית ב׳ ח׳) מרוח מזרחית ושיעורו ח׳ (י״ח) מאות אלף שנים וכו ז׳ כתות של צדיקים ובתים בנויין בו וכל בית ובית י״ב ריבוא מיל ולמעלה גבוה מאה ריבוא מיל:

הבית הראשון שכנגד פתח הראשון שבג״ע בו גירי הצדק שנתגיירו מאהבה וקורותיו של ארזים ועובדיה הנביא ממונה עליהם ומלמדם תורה:

הבית השני כנגד פתח שני פתוח וקירותיו מכסף וקורותיו ארזים והשוכנים בו בעלי תשובה שנצרפים מכל חטא ככסף מכל סיגים והממונה מנשה בן חזקיהו לרב עליהם ומלמד׳ תורה:

הבית השלישי בנויה מכסף ומזהב טוב ומכל אבנים טובות ומרגליות והוא גדול מאד. וכל טובות שבשמים וארץ שם הם וכל מיני מגדים ומיני בשמים ומיני ריחנים נטועים שם ובאמצעיתו עץ חיים שנא׳ ועץ החיים בתוך הגן (בראשית ב׳ ט׳) והוא גבוה ת״ק שנה ויושבין תחת צילו אברהם יצחק ויעקב וי״ב שבטים וכל יוצאי מצרים ומתי מדבר ומלמדם להם תורה ושם דוד ושלמה בעטרותיהן ושם כלאב בן דוד עודנו חי ומשמש בפני אביו ושם כל דור ודור מישרא׳ חוץ מאבשלום וסיעתו ומשה דורש להם כל התורה ואהרן מלמד לכהנים סדר כהונה וכל כהן שחילל כהונתו בעוה״ז פניו מוריקות מפני הבושה ויושב לבדד ושומם עד שיבא אליהו שנאמר וטיהר את בני לוי (מלאכי ג׳ ג׳) ומעץ החיים עולין ויורדין נשמותיהן של צדיקים לשמים ומשמים לג״ע כאדם העולה ויורד בסולם והוא שתול על מקור מים חיים שנאמר והיה כעץ שתול על פלגי מים וגו׳ (תהילים א׳) ומשם יוצא נהר יובל ומתחלק לד׳ נהרות שנאמר ונהר יוצא מעדן וגו׳ והיה לארבעה ראשים (בראשית ב׳ יוד) והם גיחון חדקל פישון ופרת ויוצאין ומשוטטין בעולם ושיעור הגן שלשי׳

(כצ"ל) אלף שני' ושם מרגיעין כל ישראל וגירי הצדק אבל צדיקי' גמורי' ואבות העולם ועשרה הרוגי מלוכה ובחוני שמד שמסרו נפשם למיתה על יחוד השם נשמותיהן בישיבה של מעלה ויורדין בכל יום עם נפשות הצדיקי' שבג"ע ונשמותיהן (צ"ל ונשמות הצדיקי') שבג"ע עומדים חבורות חבורות איש ואנשי ביתו בית ומשפחתו משפחה ומשפחה עד שבט הבא ממנו וכן כתיב ונאספת אל עמיך (במדבר כ"ז י"ג) אל בני המשפחה ויאסוף אל עמיו (בראשית מ"ט ל"ג) לבני השבטים. וקתדראות של אבנים טובות ומרגליות ומטות מוצעות שם ויושבים ומודים ומשבחים להקב"ה חי העולמים איש איש כראוי לו ונהנים מזיו השכינה ובין העוה"ז ובין ג"ע הם (צ"ל היא) החרב המתהפכת מחמי אש לצונן של ברד ומברד לגחלי אש שלא יכנס אדם שם בחייו שנאמר וישכן מקדם לג"ע את הכרובים (בראשית ג' כ"ז) ושיעור להט החרב עשר שנים וכשנכנסו נשמות ישראל בג"ע טובלין אותן ברמ"ח נהרי בלסמון ואפרסמון ומכניסין אותן לג"ע ונהנין מזיו השכינה (כצ"ל איש) כפי מעשיו וכפי תורתו:

הבית הרביעי קורותיו מעצי זיתים והשוכנים שם ישרא' שלקו בעוה"ז ולא מרדו בצווי (כצ"ל בצלו) של הקב"ה והיו נמוכין במתק שפתן ולמה בנוי מעצי זיתים על שהיו לחוצים בעוה"ז ומרורים כזית לכך הם עכשיו מובהקין בג"ע כשמן זית:

הבית החמישי בנוי מאבני שוהם וישפה ואבני מלואים וכסף וזהב וכתם טוב וסביביו נהרי אפרסמון ולפני הפתח מושך נחל גיחון ומסך (צ"ל מפתח) מכל עצי לבונה וריח טוב ומטות זהב וכסף ובגדי רקמה ויושבין שם משיח ב"ד ואליהו ומשיח בן אפרים ושם אפריון מעצי הלבונה כענין המשכן שעשה משה במדבר וכל כליו ועמודיו של כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן (עדה"כ שיר) ובתוכו משיח בן דוד שאהב את ירושלים. אליהו ז"ל תופסו בראשו ומניחו בחיקו ומחזיקו ואומר לו סבול יסורין ודין מרך שמיסרך על חטאת ישראל וכן כתיב והוא מחולל מפשעינו מדוכא בעוונותינו (ישעי' נ"ג ה') עד זמן שיבא הקץ וכל שני וחמישי וכל שבת ויו"ט באין אבות העולם ומשה ואהרן דוד ושלמה וכל מלכות ב"ד ונביאים וחסידים ומקבלים פניו ובוכין עמו והוא בוכה עמהן ומחזיקין לו טובה ואומרים לו סבול דין מרך שהקץ קרוב לבוא ושלשלאות שבצוארך מתנתקות ואתה יוצא לחירות. ואף קרח וכל עדתו מתחננין כל יום רביעי ואומרים לו עד מתי קץ הנפלאות מתי תשוב תחיינו

ומתהומות הארץ תשוב תעלנו (תילים ע"א כ') והוא אומר להם לכו ושאלו לאבות העולם והם מתביישין וחוזרין למקומן. הרי כתבנו רוח מזרחית וישוב אשר בה וסדרי גן עדן:

מערב העולם מדבר. רוח מערבית מי אוקיינוס וכו איים רבים וישוב לשונות הרבה ועמים רבים ואחריו מדברות מלאים נחש שרף ועקרב וציה ותהו ואין אדם ואין זרע ואין אילן שם. ושיעורו אלף אלפים תת"ק שנים והוא משא מדבר ים (ישעי' כ"א א') ומתרגמינן ימא מערבא:

צפון העולם גיהנם רוח צפונית וישובו ארץ בבל וכשדים חוץ מן הישוב. אחוריהן אוצרות אש גיהנם ואוצרות שלג וברד וקיטור וכפור וחושך ורוח סערה והוא אלף אלפים תש"ה שנים. עוד יש בו מהלך ה' שנים דירת שדים ומזיקין ורוחות מחבלין ושם גיהנם ושיעורו ב' אלפים ומאה שנה ולשם נדונים הרשעים בשבעה מדורות גיהנם ושם כת סמאל ורוח צפון אינה מסובבת שנאמר נוטה צפון על תהו (איוב כ"ו ז'). וה' שנים הפרש בין דירת שדים לישוב של רוח צפונית. שאלמלא כן היו מחריבים העולם כולו. שר של גיהנם קיפוד שמו וחבירו השני נגדסגיאל והשר השלישי סמאל והם ממונים על ג' פתחים גדולים. הפתח האחד מדבר ושם ירדו לשאול קרח וכל עדתו ולשם ממונה נגדסגיאל. והפתח השני דומה (צ"ל בימה) של תרשיש וכן כתיב מבטן שאול שועתי (יונה ב' ג') ולשם ממונה קיפוד. הפתח השלישי בגיא בן הנום נוכח ציון וירושלים שנא' כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג' י"ט). ושבעה מדורין יש בגיהנם ואלו (הן ל"ג) שמותן שאול הלוכה ג' מאות שנים ושם נידונין קרח וכל עדתו י"ב חודש כבשר בקלחת. אבדון הלוכה ש' שנה ולשם אובדות נשמות של רשעים. באר שחת הלוכה ש' שנה ושם נידוני' הגזלנים והגנבים ועושקי שכר שכיר. שני בורות יש שם ממלאין בזה ושופכין לתוך השני וזה אינו מתרוקן וזה אינו מתמלא. טיט היון הלוכה ש' שנה ושם נידונים מגלי העריות וטובעין שם ואינן עולין לעולם. דומה הלוכה ש' שנה וכו נידונין המלשינים תלויין בלשונותיהן וכו נידונין בכבל מיתה ובעונש כבד אותן שעיניהם צרות בה"ח. באר שחת הנקרא ארץ תחתית הלוכה ש' שנה וכו טובעין בחושך היהודים החולקים על ת"ח שנא' ואתה אלקים תורידם לבאר שחת (תילים נ"ה כ"ד):

הבית הראשון פתוח גבים גבים ואריות של אש עומדין שם וכשנופלים שם בני אדם מיד אוכלים אותם ואחר שתאכלם האש חוזרים לקדמותם ונופלים שם:

הבית השני יש בו עשרת אלפים ריבוא מאותן שלא קבלו התורה ועליהם ממונה אבשלום לדיינם וב"ק אומרת לו הניחו לו בשביל זכות אבות ומלאך אכזרי עומד ומכה אותן הנוכרים בשבט של אש ושמו קושיאל ולאבשלום פוטרין מן הדין בזכות דוד ובשכר אבותיו שאמרו נעשה ונשמע בהר סיני והרשעים נידונים שם שני פעמים ביום:

הבית השלישי נידונים שם עשרת אלפים ריבוא מא"ה הנוכרים ודנים אותם בשבט של אש כמשפט הראשונים ומלאך הממונה עליהם שפטיאל וקרח ממונה עליהם וקרח ועדתו נפטרים מן הדין בזכות לוי בן יעקב ועדתו נפטרין מן הדין בזכות שאמרו (אבותיהם ל"ג) נו"נ בהר סיני:

הבית הרביעי נידונים בו עשרת אלפים ריבוא בשבט של אש מא"ה הנו' וירבעם בן נבט ממונה עליהם והמלאך המכה אותם מתניאל שמו. וירבעם ניצול מן הדין בזכות אפרים בן יוסף שהיה צדיק גמור ועל שאמרו אבותיו נו"נ בהר סיני:

הבית החמישי נידונים (בו צ"ל) עשרת אלפים ריבוא בכל יום מא"ה הנ"ז ואחאב עמהן והמלאך הממונה המכה אותן אוניאל שמו ואחאב ניצול מן הדין על שאמרו אבותנו נו"נ בהר סיני:

הבית הששי דנין אותן שם כראשונים עשרה אלפים רבוא ונידונים בכל יום ומיכה עמהן והמלאך המכה אותן הדריאל שמו ומיכה ניצול מכל הדינין על שאמרו אבותיו נו"נ בהר סיני:

הבית השביעי נידונים שם עשרת אלפים ריבוא מא"ה הנו' בכל יום כראשונים ועמהן אלישע אחר הוא אלישע בן אבויה ומלאך הממונה עליהם רוגזיאל שמו ואלישע אחר נידון עמהן:

רוח דרומית חדרי תימן והם אוצרות אש ומערת קיטור וסופה וסערה דכתיב מן החדר תבא סופה (איוב ל"ז ט') וכתיב והלך בסערות תימן (זכריה ט' י"ד) ממזרים קרה (איוב שם) זו רוח צפונית שמקררת כל העולם בשלג ושיעור אוצרות וחדרים (ומערות ל"ג) אלפים ותתקס"ה שנים ושם פתחה של גיהנם והרשעים נכנסים שם וחוזרין ורואין מרוח מזרחית ומסתכלין בכבודן של צדיקים ומתביישין ומצטערין ואומרים אוי להם שחטאו ושלא עסקו בתורה

ובמצות ומלאכי חבלה מנהיגין אותן בקוצין עד שמגיעין לעומקה של גיהנם אשר ברוח צפונית וק"ד שנים הפרש בין פתחה של גיהנם ובין ישוב שבדרום. וכיון שהנשמה פורחת מגופה מקבלים אותה מלאכי חבלה וקולעין אותה כהרף עין למלאכי זעם ומלאכי זעם קולעין אותה לגיהנם שנא' ואת נפש אויבך יקלענה בתוך בכף הקלע (שמואל א' כ"ה כ"ט) ומייסרין אותה בגיהנם. נמצא בריוח העולם **ים מדבר ישוב גן עדן וגיהנם** וכל ד' גבולותיו מהלך שבע פעמים אלף אלפים שנה ותע"ה אלפים שנה ותק"ד שנים ורוח. ד' שנים הרי התק"ח עם ישוב ת"ק שנה וגלגל חמה מהלך משחרית לערבית ת"ק שנה ואינו נכנס בישוב אלא שש שעות (שבועות) בשנה ולבנה מהלכת חסר ממנה י"א שעות ואינה נכנסת בישוב אלא שש שעות (שבועות) בלבד:

ארכו של עולם ת"ק שנה ורחבו ת"ק שנה והוא עגול וים הגדול הנקרא אוקיינוס מקיף אותו והים הגדול עומד על סנפיריו של לויתן ולויתן שרוי בתוך המים התחתונים ואינו דומה בהן אלא כדג קטן שבתוך הים ומים התחתונים עומדים על שפת מימי אוקיינוס ואינן דומין בהן אלא כמעין קטן שעל שפת הים כן המים התחתונים כנגד מי אוקיינוס ומי אוקיינוס עומדין על שפת מימי בראשית ודומין מי אוקיינוס כנגדן כמעין קטן שעל שפת הים ומי בראשית עומדין בשפת (צ"ל מים) בוכין ודומין כנגדן כמעין קטן שעל שפת הים ומים הבוכין תלוין ועומדים על ארץ התחתונה וארה"ת רקוע על המים שנא' לרוקע ארץ על המים (תהלים קל"ו ו') ומים על עמודי חשמל ועמודי השמל על הר ברד והר ברד על אוצרות שלג ואוצ"ש על אוצרות של מים ואש ואוצרות מים על הים וים על תהום ותהום (צ"ל ושר של תהום) דומה לשלשה ראשי שור ועומד בין תהום העליון לתהום התחתון ואומר לתהום העליון החסר מימיך לתהום התחתון הבע מימיך שנא' תהום אל תהום קורא (תילים מ"ב ח') ותהום עומד על תהו ותהו דומה לקו ירוק ומקיף את כל העולם כולו כחוט ומתווך בין קצות השמים לקצות השמים ומשם חושך יוצא ותהו על בהו אלו אבנים מפולמות שהם משוקעות בתהום ומהן יוצאין מים שנא' ונטה עליה קו תהו ואבני בהו (ישעי' ל"ד י"א) ובהו עומד על הים וים עומד על מים ומים מתוקים ומים מתוקי' על ההרי' וההרי' על רוח ורוח על כנפי סערה וסערה תלויה וקשורה

בשפת ארץ התחתונה. וארץ התחתונה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת אדמה. אדמה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת חרבה. חרבה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת יבשה. יבשה תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת ארקא. ארקא תלויה בסערה. וסערה תלויה וקשורה בכיפת תבל. תבל תלויה בסערה וסערה תלויה וקשורה בכיפת חלד וכיפות ז׳ רקיעין אחוזים בקורקסייהו ככיפת קערה שהיא כפויה ע״ג שולחן. וחלד היא ישוב העולם, וחלד תלויה בסערה וקשורה בכיפת רקיע. רקיע וקורקסיה אחוזים בקורקסי תבל. ורקיע תלוי׳ בסערה וקשורה בכיפת שחקים. שחקי׳ בקורקוסיה אחוזי׳ בקורקסי ארקא ושחקי׳ תלוי׳ בסערה וקשורים בכיפת זבול. זבול תלויה בסערה ואחוזים בקורקסי יבשה. זבול תלויה בסערה בכיפת מעון וקורקסי מעון אחוזים בקורקסי חרבה. חרבה תלויה בסערה וקשורה בכיפת מעון (צ״ל מעון תלוי׳ בסערה וקשורה בכיפת מכון). וקורקסי מעון אחוזים בקורקסי אדמה (צ״ל וקורקסי מכון אחוזים בקורקסי אדמה). מכון תלויה בסערה וקשורה בערבות. וקורקסי ערבות אחוזים בקורקסי ארץ התחתונה. ערבות תלוים בזרוע של הקב״ה שנאמר ומתחת זרועות עולם (דברים ל״ג). אמר שמואל זרועו׳ הללו למה אלא אחת בימינו סובל העליוני׳ ובשמאלו סובל התחתוני׳ לכך נאמר ומתחת זרועות עולם. וכסא כבוד אחרי ארץ התחתונה מקיפין אש ומים. אחרי או״מ מקיפין רעש ורעדה. ואחרי רו״ר מקיפין ברקים ורעמים. ואחרי בו״ר מקיפין זיקין וזועות. אחרי זו״ז דמות החיות. אחרי דה״ח רצוא ושוב. ואחרי רצו״ש אמרי המולה. אחרי א״ה קול דממה דקה. אחרי קד״ד אומרים קדוש קדוש קדוש. אחרי אומרי קק״ק אומרים ברוך כבוד ה׳ ממקומו. אחרי אומרי בכי״מ אומרים ברוך כבוד ה׳ לעולם ועד:

ארץ התחתונה אחוזה בקורקסי ערבות ומישור ערבות בארץ התחתונה ובהן רגלי החיות ואופנים ושרפים ועל קרני החיות רקיע ועל אותו רקיע כס״כ ורגלי השכינה על ראשיהן ובערבות ורגליהן בארץ התחתונה. ומנין שכסה״כ בערבות שנאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו (תלים ס״ח ה׳). ומנין שרגלי החיות בארץ התחתונה שנאמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות (יחזקאל א׳ ט״ו) וכשם ששכינתו בעליונים כך שכינתו בארץ שנאמר כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ (חבקוק ג׳ ג׳) ואומר

השמים כסאי והארץ הדום רגלי (ישעיה ס"ו א'). ואלף אלפים וריבי רבבות של מה"ש עומדין ומקלסין אותו בכל מיני שבח ובכ"מ קילוס סביבות סביבות רגלי השכינה בארץ התחתונה שנא' כסה שמים הודו וגו' (חבקוק שם) ומקיפין אותו מקום של רגלי השכינה אלף אלפים עולמות שנאמר סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה (יחזקאל מ"ח ל"ה) וזו ירושלים בנויה שברקיע. וד' אלפים ות"ק עולמות לרוח מזרחית וד"א ות"ק עולמות לרוח מערבית וד"א ות"ק עולמות לרוח דרומית וד"א ות"ק עולמות לרוח צפונית אלו שברוח צפונית מלאים מלאכים אומרים תהלה בכח בכבוד וגבורה ושבח וזמרה וחן וצדקה נותנים שיר ותפארת. אלו שברוח דרומית מלאים מלאכים נותנים הוד והדר פאר ורנה ועטרה וגאוה וגאון. אלו שברוח מזרחית מלאים מלאכים משוררים שיר חדש וקדושה מלאים, טהרה כתר מלכות וקול דממה דקה. אלו שברוח מערבית מלאים מלאכים אומרים בחדוה ותפארת ועטרה וגאות גילה וצהלה ורינה:

שמונה עשר אלפים עולמות מקיפין חומות אש ומים. אחרי חומות אש ומים מקיפין הרי ברד. אחרי הרי ברד מקיפין אוצרות של שלג. אחרי אש"ש מקיפין כתלים של סופה. אחרי כש"ס מקיפין כיפי סערה. אחרי כ"ס מקיפין כרובים מעופפים. אחרי כ"מ מקיפין כנפי רוח. אחרי כ"ר מקיפין אלף אלפים מחנות. אחרי אא"מ מקיפין רבי רבבון צבאות. אחרי רר"צ מקיפין אלפי שנאן. אחרי א"ש מקיפין משוררי שירות. אחרי מ"ש מקיפין מרנני רננות. אחרי מ"ר תוקעי בשופר זה. ואחריהם אומרים הדר ואחריהם אומרים ברוך ואחריהם אומרים י"י ימלוך שנאמר ותהלתו מלאה הארץ (חבקוק ג') ואחרי כל אלה מקיפין טיט היון. מכאן ואילך תהו ובהו עד אין חקר ועד אין מספר ואין שיעור ואין סוף שנאמר ישת חושך סביבותיו סכות חשכת מים עבי שחקים (שמואל ב כ"ב י"א) ע"כ יש לך רשות לדבר מכאן ואילך כאלו נותן אצבעו בעין. כ"כ בספר בן סירא במופלא ממך אל תחקור ובמכוסה ממך אל תדרוש ובמה שהורשת התבונן ואין לך עסק בנסתרות:

ובכל יום ויום יושב הקב"ה על כרוב עובר ושב בכל העולמות הללו ומקבל מהן שבח וקילוס כשהוא הולך רוכב על כרוב וכשהוא חוזר טס על כנפי רוח שנאמר ויעוף וידא על כנפי רוח (תילים

י"ת י"א). בא וראה שלא כמדת הקב"ה מב"ו. מב"ו כשהוא משגר שליח ממדינה למדינה צריך לחזור ולהחזירו שליחותו. אבל שליח של הקב"ה אינו כן אלא במקום שעומדין משם מחזירין שליחותן שנאמר והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני (יחזקאל ט' כ"ט) ואומר התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו (איוב ל"ח ל"ה). וישיב לך א"א כאן אלא ויאמרו לך הננו מלמד שכ"מ שהולכין שם מצויין ועומדין לפניו ואומר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה' (ירמיה כ"ג כ"ד). ע"כ תהום התחתון של ארץ התחתונה:

למעלה מארץ התחתונה תהום. למעלה מתהום תהו. למעלה מתהו בהו. למעלה מבהו ים. למעלה מן הים מים מתוקים. למעלה ממים מתוקים אדמה. ועל אדמה גדולתו ותהלתו של הקב"ה כחו ותקפו שנאמר אל תראי אדמה וגו' (יואל ב' כ"א) ע"כ תהום השנית. למעלה מתהום תהו. למעלה מתהו בהו. למעלה מבהו חושך. למעלה מחושך מים. למעלה ממים חרבה. למעלה מחרבה יאורים שנאמר ונתתי יאורים חרבה (יחזקאל ל' י"ב) ע"כ תהום השלישית. למעלה מתהו בהו. למעלה מן בהו מים. למעלה מן מים יבשה. וביבשה ימים ונהרות וכל מקוה מים שנאמר אשר לו הים והוא עשהו ויבשת ידיו יצרו (תילים צ"ה ה') עד כאן תהום הרביעית. למעלה מן היבשה תהום. למעלה מן תהום תהו ובהו וחושך ומים. למעלה ממים ארקא ובארקא שאול תחתית ואבדון ובאר שחת וטיט היון ושערי מות ושערי צלמות וכהם נידונים בגיהנם ושם נידונים רשעים ומלאכי חבלה ממונים עליהם ושם אוצרות חושך ורשעים בחושך ידמו (שמואל א' ב' ט'):

מדור העליון של גיהנם שאול וגבהו ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה ורחבו ת"ק שנה. מדור השני אבדון ת"ק שנה ארכו ות"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור השלישי באר שחת ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור הרביעי טיט היון ת"ק שנה ארכו ת"ק שנה רחבו ת"ק שנה גבהו. מדור החמישי שערי מות ומדתו כמדת האחרים. מדור הששי שערי צלמות ומדתו כמדת הראשונים וכן מדור השביעי. ונמצא גיהנם עולה הילוכה עשרת אלפים ות"ק שנה והאש שבגיהנם חזקה היא אחת מס' באש של שערי צלמות. האש שבשערי צלמות קשה היא

אחת מס׳ באש של שערי מות. והאש שבשערי מות קשה היא אחת מס׳ באש של טיט היון. והאש של טיט היון קשה היא אחת מס׳ באש של באר שחת. והאש של באר שחת קשה היא אחת מס׳ באש של שאול. והאש של שאול וכל מדורת הללו שבגיהנם לכופרים בה׳ לאפיקורסין למוסרין ולכופרים בתורה ולכופרים בתחה״מ. ושנתנו חיתותם בארץ החיים אלו פרנסי הדור שמטילין אימה יתירה על הצבור שלא לש״ש ושפשטו ידיהם בזבול מה שהחריבו בהמ״ק ושחטאו והחטיאו את הרבים כגון ירב״נ וחביריו יורדין לגיהנם וננעלת בפניהם ונידונין בה לדור דורים שנאמר ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים (ישעיה ס״ו) (ע״כ מעשה גיהנם):

תהום החמישי למעלה מן ארקא תהום תהו ובהו וחשך ומים. למעלה מן המים תבל ועל תבל יש הרים וגבעות שנאמר ההרים רעשו והגבעות תתמוגגנה (ישעיה) ובה אפיקים ונאיות וכל יושביהן. ויש בתבל שס״ה מיני בריות ויש מהן ב״א שראשם דומה לשור וגופיהן דומה לשור והן מדברים כב״א. ויש מהם שיש לו שני ראשים וד׳ אזנים וד׳ עינים וב׳ חוטמין וב׳ פיות וד׳ ידים וד׳ רגלי׳ וגופיהן אחד וכשהן יושבין דומין לשני ב״א וכשהן הולכין דומין לא״א ובשעה שאוכלין ושותין מריבין זע״ז לומר אתה אכלת יותר ממני ואתה שתית יותר ממני. ושמא תאמר רשעים הם ח״ו אלא צדיקי׳ גמורים הם ועל תבל עתיד הקב״ה לעמוד ולהקים פגרי אדם של אותן ב״א שעשו עצמן כאלו שוכנים בעפר ומחיה אותן להעמידן על רגליהן ומודיע להן ניסים וגבורות ונפלאות כדי שיודו להקב״ה שהוא מחיה מתים ואח״כ יושב ומחלק להן שכר טוב וחלק טוב ונחלה מכסא ה״כ שנאמר וכסא כבוד ינחילם כי לה׳ מצוקי ארץ וישת עליהם תבל (שמואל א׳ ב׳ ח׳). ע״כ תהום הששית:

למעלה מן תבל תהום למעלה מן תהום תהו ובהו וחושך וים ומים. למעלה ממים חלד ועל חלד יש ב״א ובהמות וחיות השדה ועוף השמים וימים ונהרות ודגי הים וכל מיני שקצים ורמשים. ושם ישראל ותורה ומצות ומע״ט וצדיקים ויראת ה׳ וע׳ אומות ורשעים וצדיקים והישרי׳ ומדברות הרי׳ וגבעות שדות וכרמי׳ וגנות ופרדסים יערות וכל ישוב שנא׳ האזינו כל יושבי חלד (תילים מ״ט ב׳). ע״כ תהום הז׳. ע״כ שיעור התחתיים:

נתחיל שיעור עליים. למעלה מן חלד וילון ואינ

משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית ומחדש בכל יום מעשה בראשית. ומנין שנקרא שמים שנא׳ הנוטה כדוק שמים (ישעי מ׳ כ״ב). ולמה נקרא׳ שמו וילון לפי שהוא דומה לסימן של מלכים שמכניסין אותו בפתח פלטין של מלכים. משעה שהמלך נכנס בפלטין שלו הם מכניסין אותו ובשעה שהוא יוצא הם מעבירי׳ אותו. אף כך וילון בשעה שעלה עמוד השחר תצא חמה לשמש בעולם הוא נמתח בעולם ומכסה פני רקיע מפני גלגל חמה שמהלכת בעולם. וכשהחמה נכנסת גוללין ומעבירין אותו כדי שתעלה הלבנה וכוכבי׳ ומזלות להאיר על פני הארץ והוא רחוק מן וילון ת״ק שנה. למעלה מן וילון שמים הנקרא רקיע שנאמר השמים מספרים כבוד אל וגו׳ (תילים י״ט ב׳) ושמה חמה ולבנה וכומ״ז קבועים שנאמר ויתן אותם אלקים ברקיע השמים וגו׳ (בראשית א׳ י״ז) ומלאכים קדושים שמות נכבדים ממונים עליהם ואלה שמותם (ע״כ מצאתי):

ד״א ה׳ בחכמה יסד ארץ (משלי ג׳ י״ט) שכל מה שברא הקב״ה בעולמו ברא כנגדן ונתן אימת זע״ז. ברא הקב״ה את ישרא׳ ברא כנגדן לאומים כי לעין (צ״ל בולעין) אותן ישראל כשהן חיין. ומה תקנה תקן להן. שרים. ברא לאומים ברא שרים שלהם ברא ישראל ברא שרים שלהם מיכאל וגבריאל בזמן שישראל עוברין על רצונו של מקום עומדין ומקטרגין שרי המזלות על ישראל. ועומדין שרי ישראל בתחינה ובקשה לפני הקב״ה כיון שמתחברת התחנתם של שרי מזלות עם תחנתם של ישראל מיד מתרצה להם הקב״ה לישראל. ונותן להם שיהיו מתגברין ומתישין את כחן ומסכסכין את רוחם ואלמלא כן לא היו יכולין ישראל לעמוד בפניהם. ברא בני אדם ברא כנגדן שדים ואלמלא רחמיו של הקב״ה ותיקונם שתיקן להן אין כל בריה יכולה לעמוד בפני המזיקין ומיד חוזרין חלילה. ומה תקנה שלהן כל תקופת ניסן נותן הקב״ה כח בשרפים ומתגברין ומתקוממין את ראשן ונופל אימתן על המזיקין וכן הוא אומר באברתו יסך לך ואומר לא תירא מפחד לילה (תילים צ״א). ברא בהמות וחיות ברא כנגדן דובים ואריות ונמרים ואלמלא רחמיו של הקב״ה לא היו יכולין בהמות ושאר חיות לעמוד בפני חיות רעות. ומה תקנה תיקן להן כל תקופות תמוז נותן הקב״ה כח בבהמות בהררי אלף ומגביהות את עצמן ונופל אימתן על אריות וחיות רעות ואלמלא כן לא היתה בהמה יכולה לעמוד בפניהם. ברא עופות מהן בישוב מהן שלא בישוב ברא כנגדן פרס ועזניה כמו כן בישוב

כך נשר בישוב. ואלמלא רחמיו של הקב"ה ותקנה שתקן להן לא היו עופות יכולין לעמוד בפני אלו. ומה תקנה שתיקן להן כל תקופות תשרי נותן הקב"ה כח בזיז שדי ומרים את ראשו ונותן אימתו וקולו על פרס ועזני'. ברא דגים קטנים ודגים גדולים ויש בהן דג גדול שגדלו ארבע מאות פרסה ואלמלא רחמיו של הקב"ה ותקנה שתיקן להן לא היה כח לקטני' לעמוד בפני הגדול. ומה תקנה שתיקן להן כל תקופת טבת מרים לויתן את ראשו מניף א"ע ונופל אימתו על הדגים שבים ואלמלא כן לא היה כח לקטנים לעמוד בפני הגדול הה"ד ה' בחכמה יסד ארץ:

דבר אחר י"י בחכמה יסד ארץ וגו' שברא הקב"ה את עולמו בד' רוחות מזרח ומערב צפון ודרום. מזרח ממנו יוצא אור לעולם. מערב ששם אוצרות שלג ואוצרות ברד ומשם יוצא קור לעולם. דרום משם טללי ברכה וגשמי נדבה יוצאי' לעולם. צפון ממנו יוצא חשך לעול'. וכשם שברא הקב"ה ד' רוחות וסיבבן לכל העולם כולו ובריות העולם עומדים באמצע כך ברא הקב"ה ד' רוחות וסבבן לכסא הכבוד וכס"הכ באמצע למעלה מכולם. וכך סדרן של בני יעקב בשעה שצוה עליהם כדגלים. מזרח שממנו יוצא אור יהיו כנגדו מי שהוא אור. וכן כתיב והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה (במדבר ב' ג') שהוא מלך ועליו יששכר שהוא בעל תורה שנא' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים (ד"ה א' י"ב ל"ב) ועליו זבולון שהוא בעל עשירות שנא' זבולון לחוף ימים ישכון (בראשית מ"מ י"ג). דרום שממנו טללי ברכה וגשמי נדבה יוצאין לעולם וכנגדן ראובן שהוא בעל תשובה והקב"ה משפיע ברכה בשבילו לעולם ועליו שמעון דסני זימה הוא ומדתו מדה"ד לכך הרג אנשי שכם ועליו גד בעל גבורה שנא' גד גדוד יגודנו וגו' (בראשית מ"ט י"א). מערב שממנו אוצרות שלג ואוצרות ברד וקור וחום יוצא לעולם וכנגדן אפרים ובנימין ומנשה ושכינה לעולם במערב שנא' ידיד ה' ישכון לבטח וגו' (דברים ל"ג י"ב). צפון שממנו חושך יוצא לעולם וכנגדן דן שיצא ממנו ירבעם שהחשיך בעבודת כוכבים ומזלות שהיה מחזיר ירבעם על כל א"י ולא היו מקבלין אותו עד שבאו שבט דן וקבלו אותו שנא' ויועץ המלך ויעש שתי עגלי זהב אשר בדן (מלכים א' י"ב כ"ח) ועליו נפתלי ואשר מאירים על החושך שנא' יהי רצוי אחיו וגו' (דברים ל"ג כ"ד) הה"ד י"י בחכמה יסד ארץ (משלי ג' י"ט):

כונן שמים בתבונה שברא שמים וד׳ רוחות וסיבב להם מלאכים מיכאל וגבריאל ואוריאל רפאל וסיבבן לד׳ רוחות. מיכאל במזרח מלפניו כנגד שבט לוי שבשעה שעברו ישראל את הים ענה משה ואמר מי כמוכה ואח״כ אמר אין כאל ישורון הרי מיכאל. רפאל במערב מאחריו כנגד אפרים ולמה נקרא שמו רפאל שהוא מזומן לרפאות את ישראל שנא׳ אל נא רפא נא לה (במדבר י״ב י״ג) וסתם הכתוב רפא נא לה הרי רפאל. גבריאל בדרום מימינו כנגד ראובן ויהודה דכתיב כי יהודה גבר באחיו (דה״א ה׳ ב׳) ויצא ממנו בן שנקרא שמו פלא יועץ אל גבור (ישעיה ט׳ ו׳) הרי גבריאל. אוריאל בצפון משמאלו כנגדו דן שהוא חושך ולמה נקרא שמו אוריאל כנגד תורה נביאים וכתובים לכך נאמר כאן כונן שמים בתבונה:

דבר אחר כונן שמים בתבונה העליונים שבראן לזכרון אל לשבח את שמו. כיצד כל שחר ושחר מלאך עומד לפניו ופותח ואומר י״י ימלוך לעולם ועד (שמות ט״ו י״ח) וכל גבורי מעלה עונין אחריו וחיה אחת עומדת באמצע הרקיע ישראל שמה ואומרת ברכו את י״י המבורך וכל גדודי מעלה עונין אחריו ברוך י״י המבורך לעולם ועד וגומרין את הדבר שרפים ואומרים קדוש קדוש קדוש י״י צבאות וגו׳ (ישעיה ו׳ ג׳) והאופנים וחיות הקודש מרעישים את העולם ואומרים ברוך כבוד י״י ממקומו (יחזקאל ג׳ י״ב) עד שאוגדין כל שרי מעלה וכל גדודים כאו״א אומר לאותה חיה ששמה ישראל ועל מצחה חקוק ישראל שמע ישראל י״י אלהינו י״י אחד (דברים ו׳ ד׳) הה״ד כונן שמים בתבונה:

תם מדרש כונן:

מסכת היכלות:

פרק ראשון: הקב"ה רם ונשא ואף כסאו רם ונשא: ומנין שהקב"ה נקרא רם ונשא שנ' בה אמר רם ונשא ומנין שאף כסאו רם ונשא שנאמ' וארא את יי' יושב על כסא רם ונשא: הב"ה נק' צדק שנאמר אני יי' דובר צדק בו' ומנין שאף כסאו נקרא צדק שנ' צדק ומשפט מכון כסאך: הקב"ה נקרא משפט שנ' כי אלהי משפט יי' ואף כסאו נקרא משפט שנא' כי שמה ישבו כסאות למשפט: הקב"ה נקרא אמת שנאמ' ויי' אלהים אמת ואף כסאו נקרא אמת שנא' והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת: הקב"ה נקרא כבוד שנא' ויבא מלך הכבוד ואף כסאו נקרא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון: יבא מלך הכבוד וישב על כסא הכבוד בהיכל הכבוד שנאמ' ובהיכלו כלו אומר כבוד: הקב"ה נקרא קדוש שנ' קדוש ק"ק יי' צבאות מלא כל הארץ כבודו ואף כסאו נקרא קדוש שנא' אלהים ישב על כסא קדשו: יבא מלך הקדוש וישב על כסא הקדוש בהיכל הקדוש בסוד קדושים רבה שנא' אל נערץ בסוד קדושי' רבה:

כמה כסאות יש לו לב"ה יש לו כסא נכון שנ' נכון כסאך מאז: יש לו כסא צדק ומשפט שנא' צדק ומשפט מכון כסאך: יש לו כסא חסד שנ' והוכן בחסד כסא: יש לו כסא יה שנאמר כי יד על כס יה: יש לו כסא כבוד שנאמר כסא כבוד מרום מראשון: יש לו כסא אמת שנא' והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת: יש לו כסא קדוש שנא' אלהים ישב על כסא קדשו: יש לו כסא עולם שנא' כסאך אלהים עולם ועד: יש לו כסא רחמים שנא' ליי' אלהינו הרחמים והסליחות: יש לו כסא מלוכה שנאמר

והיתה ליי׳ המלוכה: יש לו כסא רם ונשא שנאמר ואראה את יי׳ יושב על כסא רם ונשא: יבא רם ונשא וישב על כסא רם ונשא ית׳ וית׳ ויתרומם על כל ברכה ותהלה:

פרק שני: כסא רם ונשא ארכו ת״ת אלפים רבבו׳ פרסאו׳: ורחבו חמש מאות אלפים רבבות פרסאו׳: ועביין שלש מאות אלפים רבבות פרסאות: וחשבונות הללו בפרסאות של הקב״ה ית׳ שמו וישתבח זכרו וכל פרס׳ ופרסה שלו אלפים באמה והאמה שלו ד׳ זרתות וזרת שלו מסוף העולם ועד סופו שנא׳ מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן: שבעים כסאות של מלכות יש לו להב״ה מעין כסאי מלכיות שבעולם כנגד שבעים אומות שבעולם ושבעים כתרי כבוד יש לו מעין כתרי כבודו כנגד שבעים לשונות שבעולם ושבעים שרביטים של ממשלות יש לו מעין שרביטין שיש בעולם וכנגד שבעים כתרים של כבוד שיש לו בעולם וכלם אינן אלא משלו וכל מלכי ארץ וכל מלכי רוזני תבל אינן אוכלים גדולה ומלכות בעולם אלא משלו והוא אינו חסר כלום ממלכותו וממשלתו אבל כסא הכבוד עצמו אינו מנחיל אותו אלא ליריאיו בלבד שנאמר וכסא כבוד ינחילם:

פרק שלישי: כסא הכבוד תחתיו כסא אבן ספיר מתוקן לתחת רגלי השכינה שנ׳ ויחזו את האלהים (פי׳ כבוד אלהי ישר׳) ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכסא הכבוד מתוקן למושב יקרו וכסא הכבוד הוא כסא רם ונשא ומראהו כעין החשמל מתוך האש ומהו חשמל מלמד ששלש מאות ושבעים ושמונה מיני מאורות של זיו וזוהר גדול קבועים בו והפחות שבהם כזיו גלגל חמה וסימן בגימט׳ חשמ״ל שע״ח ולא עוד אלא שפירם עליו כתבנית בנר של זיו זוהר מאור הדר שהן כיוצא בו בכל מיני מאורות שברום ערבות שאפי׳ חיות הקדש שבמרכבה וכרובי גבורה ואופני שכינה אינם יכולים להסתכל בזיו הכבוד מפני שהוא נתון ופרוס עליו ומזיו כסאו מוקף כמראה זוהר סביבות כסאו ולפיכך הקיף הקב״ה ענן וערפל סביבו שנאמר ישת חשך סתרו סביבותיו סוכתו כדי שלא יזונו מלאבי השרת מזיו השכינה ומזיו כסאו ומזיו כבודו ומזיו מלכותו שנאמר רם על כל גוים יי׳ על השמים כבודו יודעים גבורת כבודו ומספרים השמים תפארתו בכל שעה ושעה שנאמר השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע כתוב א׳ אומר על השמים כבודו וכתוב א׳ אומר מלא כל הארץ כבודו אם נאמר על השמים כבודו

כבוד אל למה נאמר מלא כל הארץ כבודו אלא על השמים כבודו
זהו עיקר שכינת כבודו ומלא כל הארץ כבודו זהו כבודו שכל
המלכים והרוזנים נוהגים בו כבוד ואוכלים גדולה ומלכות מכבודו:

פרק רביעי: קרקע ערבות כולה מליאה גחלים ואבני
ספיר ואבני ברקת ואבני מרגלית קבועים בה שזיון הולך בכל רקיע
ורקיע ונוקבין בזיון שבעה רקיעים ודומה גלגל חמה כפני זיון כמו
זיו הנר בפני זיו גלגל חמה וכל רקיע ורקיע מלא זיו זוהר גדול
מזיון כמו רקיע מזיו גלגל החמה שהוא מלא ומאיר את כל העולם
ולא עוד אלא שארבע חומות של אש מוקפות להם כרום ערבות:
חומה ראשונה של לפיד: שניה של שלהבת: ג' של להטת: רביעית
של ברקים: שאפילו שבעה שרים הגדולים הנקראים בשם מלכים
יהוה יהוה שם נכבד ונורא אינם יכולים להסתכל בזיו
אותם החומו' שכנגד הכסא וביניהם קבועים ז' היכלות על ז' הידורים
זה לפנים מזה וזה לפנים מזה וכולם מלאים גחלים ולפידים וזיקוקים
וברקים ועמודי גחלים ועמודי להטי' ועמודי לפידים ועמודי ברקים
ועמודי אישי' ועמודי להכים שהם גבוהי' מן הארץ ועד רום רקיע
העליון וככל היכל והיכל ח' אלפים ותשס"ו שערי ברקים כמנין
שעות של ימות השנה וכל שער ושער רום קומתו כרום ז' רקיעים
ורחבן כרחבו וארכו של עולם ועל כל פתח ופתח שבהיכל ערבות
קבועים כהם שס"ה אלפים רבבות מיני מאורות כמאור הגדול שכל
העולם מבהיק מזיון ואין כל בריה יכולה להסתכל בהם ועל כל
פתח ופתח עומדים שס"ה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהם
גבוהים מן הארץ ועד רום רקיע וכלם מכף רגלם ועד קדקד ראשם
מלאים עינים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכל א' ואחד גופו כגחלים
ומראיהם כלפידים וגלגלי עיניה' כברקי' מאירים וכלי חכסיסיהן איש
למינהו וכל א' וא' יש לו סוסים וסוסיה' סוסי אש ומרכבותיהם
מרכבו' להבה וחרכותיה' חרכות לפידי' ורומחיה' רומחי שלהבת
וקשתותיה' קשת גדול וחיציהם חיצי להט וכל כלי זייניהם אש
בוערה ויש להם כמה שמות ולסוסיהם כמה שמות ויש להם ד'
פנים ולסוסיהם ד' פנים ויש להם ד' כנפים ולסוסיהם ד' כנפים
הם מדברים בד' פיות ד' דבורים וסוסיהם מדברים בד' פיות ד'
דבורים הם אומרים קדוש וסוסיהם אומרים קדוש הם אומרים ברוך
וסוסיהם אומרים ברוך הם מספרים שירות מלכם בע' לשונות
וסוסיהם מספרי' שירות מלכם בע' לשונות הם עושים רצון קוניהם

בכל יום ויום וסוסיהם עושין רצון קוניהם בכל יום ויום ולמעלה מהם ממונים ח' שרים גדולים ורמים ונכבדים על כל פתח ופתח של מלאכי השרת ואינם נכנסים ויוצאין לראות פני כסא הכבוד ולומר שירה כסא הכבוד אלא על פיהם וד' חותמות של שם המפורש בידיהם שנים על כל פתח ופתח לכל א' ואחד א' בכניסה ואחד ביציאה שמורה של שומרי הפתחים על כל פתח ופתח לכל א' וא' של השרים הגדולים הממוני' על הפתחים שבהיכלי ערבות. מן הארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה ועביו של רקיע ת"ק שנה וכן כל רקיע ורקיע ובין כל רקיע ורקיע מהלך ת"ק שנה למעלה מהם חיות הקדש רגלי החיות כנגד כלן קרסולי החיות כנגד כלן שוקי החיות כנגד כלן יריכי החיות כנגד כלן. גופי החיות כנגד כלן. צוארי החיות כנגד כלן. ראשי החיות כנגד כלן. עיני החיות כנגד כלן. קרני החיות כנגד כלן. למעלה מהן כסא הכבוד. רגלי כסא הכבוד כנגד כלם. וכסא הכבוד עצמו כנגד כלם. ורם ונשא יתרומם ויתנשא שוכן עליו:

פרק חמישי: בהיכל ז' קבוע כסא הכבוד ומרכבות כרובים ומחנות שרפים ואופנים וחיות וגלגלי אש אוכלה ומרכבות להבה וחשמלי זוהר הדר וזיקוקי אש ואוצרי ברקים וגנזי טללים וחדרי להטים וכידורי לפידים ודגלי צבאים. (צ"א ורגלי צבאים) וגדודי טפסרים וצבאות אראלים ולהבות גחלים ואסיפת אישים ואסמי שלגים ונהרי להבים ומעייני מקור מים חיים וקיראי קולות ורעמים ומרעישי שירה ומדברי פלאים ושואגי נעימים והדורי פני' וניצוצי חשמלים ומעונות נוראים ומרובעי פנים וכנפים ומכוסי אפים ומלואי עיני' ובעלי קרני הוד של מלכות והדר של כבוד תפארת עליונים וגיאות רם ורמים ושבח רם רמים שעל כסא הכבוד ואוצרות רוחות וגנזי נשמות ברכות וצדקות תהלות וזמירות חיילות וצבאות גדודים ומערכות דגלים וחיילות שלישים ובעלי מלחמות גבורים וגבורות עוזזות ותעצומות פרשים ופקודי חיילות שרים ותוקעי בקרנות ומגידי תושבחות ומרנני רננות ושבחות והודאות פלאות וגדולות פאר שירים ושירות קדושה ונעימות ברום רקיע ערבות ברזי דרי ערבות בתוך ערבות לרוכב ביה שמו בערבות ית' שמו ויתעלה זכרו אמן:

פרק ששי: ד' כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה. מחנה ראשונה של מי"כאל על ימינו. ומחנה שנייה של גברי"אל על שמאלו. ומחנה שלישית של אורי"אל מלפניו. ומחנה רביעית

של רפ"אל מאחריו. ושכינת הקב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא וכסאו גבוה למעלה וד' מחנות עומדות בתוך בחדרי אישים ולפידים לנגדם גלגלי כסא הכבוד ומרכבות שבהיכל השביעי שבערבות וכל מחנה ומחנה ד' מאות ותשעים וששה אלפים פרסאות. ארכו ורחבו שני אלפים פרסאות שנא' וגוייתו כתרשיש מה תרשיש שני אלפים פרסאות אף גוייתן של מלאכי השרת שני אלפים פרסאות נמצאת גוייתן של מלאכי השרת מן הכתוב. ורום קומתן מק"ו ובין מחנה ומחנה נהרי אש עוברין ביניהן שהם נמשכין ויוצאין מתחת כסא הכבוד וכל אחד ואחד עמוק כתהום רבה. ורחבו כמרחבי רקיע עולין ויורדין בכל א' וא' ומרעישין את המון כל המערכות ובין כל מחנה ומחנה ערפלי טוהר מוקפין ביניהם ובין כל מערכה ומערכה ענני אור לפניהם ועננֵי חשך לאחריהם וכלם כנפיהם כרום ראשיהם ואש מעוטפין על פניהם לכל יצפו ולבל יכירו בדמות פני שכינה כי השכינה אצלם בכל מקום וכל מלאך ומלאך מהם מלובשין לבושי שלהבת ועטופים מעילי גחלת נכונים באימה ופחד לעשות רצון קוניהם מהם עומדי' אלף מחנות בקדושה ומהם רצים רובי צבאות בשליחות אותם שעומדים בקדושה אומרי' לפניו מהבוק' ועד ערב קק"ק ה' צבאות ומהערב ועד הבקר אומרים לפניו ברוך שם כבוד ה' ממקומו וכשם שהקדושה משולשת כך הברכה משולשת והם צופים בדמות כסא הכבוד ואינם מכירין בדמות פני השכינה והם מביטים בדמות פני החיות ואינם משיגים למחנה החיות וחיות הקדש עומדות מתחת כסא הכבוד ופניהם דמות צורת אדם וכל גופן דומה לגחלים המשולהבות בתוספת אש וכל א' וא' מהם יש לה כ"ד פנים וכ"ד כנפים שכל א' וא' מהם יש לה עשרים פנים בתוך ד' פנים ועשרים כנפים בתוך ד' כנפים (ר"ל שכל אחת ואחת מהם יש לה כ"ד פנים פנים בתוך פנים ויש לה כ"ד כנפים כנפים בתוך כנפים) וכל א' וא' מהם גופן מלא עינים וכל עין ועין כגלגל הלבנה וכלם נכונים ופונים לכל צד וצד ולכל רוח ורוח ופניהם אשה אל אחותה וכנפיהם אשה אל אחותה ולפני פרסות רגליהם רבוצות אבני גחלי' ולפני אבני גחלי' רבוצי' טורי לפידי' ולפני טורי לפידים מוקפי ענני האישי' ולפני ענני האישים מוקפי' נוצצי קללי' ולפני נוצצי קללים מוקפי' נוצצי להבי' ולפני ניצוצי להבים מוקפי' עבי קלים ולפני עבי קלים מוקפים ערפלי טוהר ולפני ערפלי טוהר מוקפים נהרי גחלת ולפני נהרי גחלת מוקפים גלגלי שלהבת ולפני גלגלי שלהבת מוקפים

חשמלי דולקת ולפני חשמלי דולקת מוקפים קולי רעמים ולפני קולי רעמים מוקפים ענני להטות ולפני ענני להטות מוקפים זיקוקי ברק ולפני זיקוקי ברק מוקפים ברקי האור ולפני ברקי האור מוקפים גשמים בשמים ולפני גשמים בשמים מוקפים טללי חיים ולפני טללי חיים מוקפים מחנות שכינה ולפני מחנות שכינה מוקפים מרעישי שירה ולפני מרעישי שירה מוקפים מנעימי קדושה ולפני מנעימי קדושה מוקפים גלגלי סופה ולפני גלגלי סופה מוקפים כנפי הרוח ולפני כנפי הרוח מוקפים סביבי סערה ולפני סביבי סערה מוקפים נהר דינור ולפני נהר דינור מוקפים חשמלי זוהר ולפני חשמלי זוהר מוקפים בזיקי הדר ולפני בזיקי הדר מוקפי׳ בזיקי גאוה ולפני בזיקי גאוה מוקפים טפסרי נורא ולפני טפסרי נורא מוקפים אראלי מעונה ולפני אראלי מעונה מוקפים אומרים קדוש ולפני אומרים קדוש מוקפים אומרים ברוך ולפני אומרים ברוך מוקפים אומרים ה׳ ימלוך לעולם ועד כסה שמים הודו ותהלתו מלאה הארץ. זה משכן החיות שבמרכבה:

פרק שביעי: למעלה מהם מעונה כדמות רקיע כעין הקרח הנור׳ על ראשי החיות שהוא מלא זיו וזוהר שנ׳ הוד והדר לפניו נתון מתוכן והוכן כרוב מראות אש וכרוב מראות להבה ונתון בהדר הוד על ראשי החיות שנ׳ ודמות על ראשי החיות רקיע ושם הוכנו כרובי פלאי פלאים גלגלי מרכבה שכסא הכבוד נתון עליהם גלגל זה כנגד גלגל זה וגלגל זה כנגד גלגל זה זיו הדרו של גלגל זה כנגד זיו הדרו של גלגל זה מעשה פלאיו של גלגל זה כנגד מעשה פלאיו של גלגל זה ועומדת בת קול אחת אצל גלגל זה ובת קול אחת אצל גלגל זה ומה טיבן של קולות הללו אלא מלמד שבשעה שהקב״ה יורד משמי שמים העליונים מתשע מאות וחמשים וחמשה רקיעים ויושב בערבות על כסא כבודו מיד בת קול אחת יוצאה בכל שערי רקיע ורקיע ובכל שערי ערבות ואומרת שאו שערים ראשיכם וגומר והם משיבין ואומרין מי זה מלך הכבוד והיא משיבה ואומרת ה׳ עזוז וגבור ה׳ גבור מלחמה: ובת קול אחרת יוצאה בכל שערי בתי כנסיות ובתי מדרשות ואומרת שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד ושרי בתי ע״א משיבין ואומרים מי הוא זה מלך הכבוד. ושרי בתי כנסיות ובתי מדרשות עם הררי בראשית משיבין ואומרין ה׳ צבאות הוא מלך הכבוד סלה: ומה הוא מלך הכבוד שהוא יודע לכבד לבריותיו מכבודו. באותה שעה

ישמיעו גלגל לגלגל ברעש וברעם קולות ורעמים קולות לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו. באותה שעה אין הב"ה רוכב בערבות לא בקדוש שמו ולא בברוך שמו ולא בה' צבאות שמו אלא בשתי אותיות הללו בי"ה מפני שבשתי אותיות הללו ברא הקב"ה העולם הזה והע"הב שנא' כי ביה ה' צור עולמים צור עולם לא נאמר אלא צור עולמים: באי זה אות ברא הקב"ה עולם הבא ובאי זה אות ברא העה"ז. ברא עולם הבא בי' וברא עה"ז בה' ומנין שברא הב"ה העה"ז בה' שנ' בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"א בראם אם בן יקדים ה"א ליו"ד אלא מלמד שמתחלה ברא העה"ב והעמידו לצד אחד ואח"כ ברא העה"ז. ומפני מה ברא העה"ז בה"א מפני שהוא דומה לאכסדרה ומפני מה דומה לאכסדרה מפני שכל מי שרוצ' לצאת מן העה"ז יוצא ואין בידו מאומה מיגיעו ומעמלו מכל מה שעמל כל ימי חייו. ומפני מה ברא העולם הבא ביו"ד מפני שכל המקטין עצמו בעה"ז זוכה ונוחל העה"ב שנברא ביו"ד: דבר אחר כשם שהיו"ד קטן מכל האותיות כך אין נוחל בעה"ב אלא מי שהוא מקטין עצמו אצל מי שהוא קטן ממנו בתורה ובחכמה שנאמר ודוד הוא הקטן וכן דוד קטן היה והלא ראש למלכי יהודה היה ויצא ממנו משיח וכל המלכים כלם אלא מתוך שהקטין את עצמו זכה ונחל גדולה ומלכות בעה"ז וגדולה ומלכות בעה"ב: דבר אחר מפני שבני העולם הבא ממעטין את עצמם ומתן שכרם מכובד ומרובה שנא' להנחיל אוהבי יש. ומפני מה תגין של יו"ד בלפי פניו מפני שבני העה"ב אינם מלוין זה לזה אלא כל א' וא' נהנה משלו לפי שכר מעשיו שבידו לפיכך נאמר סולו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו מלמד שבשעה שהקב"ה רוכב בערבות על כסא כבודו ירונו לפניו בקול רנה וקול ששון וקול שמחה וקול ירנן וקול יגיל וקול עילוז וקול עוז וזמירות וקול שירות ותושבחות ותהלות קול פאר והודות קול שבח ושירות קול צהלה ורננות וכסא הכבוד גבוה למעלה באויר ומראה כבודו כעין החשמל ועטרת נוגה בראשו וכתר שם המפורש במצחו חציו אש וחציו ברד מימינו חיים ומשמאלו מות ושרביט של אש בידו ופרוכת פרוסה לפניו ושבעה מלאכים שנבראו תחלה משרתים לפניו לפני' מן הפרוכת ושבעה שוטרים יושבים על שבעה כסאות שם הראשון אורפ"ניאל. ושם השני תיגר"א נ"א תגרי"אל. ושם השלישי דוה"ל נ"א בוא"ל. שם הרביעי אסי"מור נ"א כלמ"ה. שם החמישי פלמי"אל נ"א דנה"אל. שם הששי

פסכ"ר. ושם השביעי כלמי"ה נ"א בוא"ל: ברא הקב"ה שש קצוות ופנה למעלה וחתמו ביה"ו חתם תחת ופנה למטה וחתמו ביו"ה. חתם מזרח ופנה לפניו וחתמו בהי"ו. חתם מערב ופנה לאחריו וחתמו בהו"י. חתם דרום ופנה לימינו וחתמו בוי"ה. חתם צפון ופנה לשמאלו וחתמו בוה"י יתי שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שהוא חי וקיים לעדי עד ולנצח נצחים אמן בשם יהדריאל אלהי ישרא׳ המסגל עדתו מלך נסים מלך גבורות מלך נפלאות מלך נוראות מלך פריסות כסאך מעופף משעה שתקעת יתד אריגת המסכת של שכלול העולם כלו ומסלולו עומד עליה שני הברות רוחות לאין חקר ולאין מספר לא הניח רגליו על קרקע ערבות אלא כעוף מתעופף ועומד תחתיו גאי גאים קשורי קשרים וכל מלכי׳ ראשי מדוה שברא חבושים עומדים תחת כסא כבודו והיו מנטלי׳ אותו בעוז ותוקף ואף הם לא הניחו רגליהם בקרקע ערבות אלא כעוף מתעופף ועומדים תחתיהם ושלשה פעמים בכל יום ויום כסא כבודו משתטח לפניו ואומר יהדריאל אלהי ישרא׳ התכבד ושב עלי מלך מפואר לפי שמשאך חביב עלי שנאמר קק"ק יי׳ צבאות מלא כל הארץ כבודו מי כה׳ אלהינו מי כאדוננו מי כמלכנו מי כיוצרנו אין קדוש כה׳ כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: אמר ר׳ ישמעאל כל השירות הללו וכל המעשה הזה שמע ר׳ עקיבא כשירד למרכבה ותפס ללמוד אותם מלפני כבודו שהיו משוררים לפניו משרתיו ברוך הוא וברוך שמו ויברכו את שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה:

תמה מסכת היכלות:

מעשה דר׳ יהושע בן לוי:

ארז״ל ריב״ל צדיק גמור היה וכשהגיע זמנו ליפטר מן העולם אמר הקב״ה למלאך המות עשה לו כל צרכו מה שיבקש ממך. הלך אצלו ואמר הגיע זמנך ליפטר מן העולם אלא כל דבר שאתה מבקש ממני אעשה לך. כששמע ר׳ יהושע כך א״ל מבקש אני ממך שתראני מקומי בגן עדן. א״ל לך עמי ואראהו לך. א״ל תן לי חרב שלך שלא תבהילני בו. מיד נתן לו החרב והלכו שניהם עד שבאו אצל חומות ג״ע וכשבאו אצל חומות ג״ע חוץ לחומה לקח מה״מ את ר״י והגביהו והניחו על חומת ג״ע. א״ל ראה מקומך בג״ע. קפץ ריב״ל מן החומה ונפל בג״ע ואחז מה״מ בכנף מעילו. א״ל צא משם. נשבע ר׳ יהושע בשם שאינו יוצא מכאן. ולא היה רשות למלאך ליכנס שם. אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע ראה מה עשה בן לוי בזרוע נטל חלקו בגן עדן. א״ל הקב״ה לכו ובדקו אם נשבע קודם לכן והי׳ מפר שבועתו אף הוא יפר. ויצאו ובדקו ואמרו מימיו לא עבר שבועתו. א״ל הקב״ה א״כ לא יצא משם. כיון שראה מה״מ שלא יכול להוציאו א״ל תן לי החרב. ולא היה רוצה ר״י ליתן לו עד שיצאה בת קול ואמרה תן לו הסכין שצריכה לבריות. א״ל ר״י השבע לי שלא תראה אותו לבריות בשעה שאתה נוטל נשמתו של אדם. שבתחלה שבכל מקום שהיה מוצא שוחטו בפני הכל כבהמה ואפי׳ בחיק אמו ובאותה שעה נשבע לו ונתנה לו. והתחיל אליהו מכריז לפני ר״י ואמר לצדיקים פנו מקום לבר ליואי. הלך ומצאו לרשב״י שהיה יושב על י״ג קינובין של צדיקים. א״ל את בר ליואי. א״ל אין. א״ל ראית הקשת מימיך. א״ל אין. א״ל א״כ לית את בר ליואי. ולא היה הדבר כך כי לא נראתה

הקשת מימיו ולמה אמר לו שנראתה כדי שלא יחזיק טובה לעצמו. ולמה שאלו בקשת מפני שהוא אות ברית בין הקב"ה ובין הארץ וכל זמן שנראת הקשת הקב"ה מרחם על עולמו וכל זמן שיש צדיק בעולם אין העולם צריך קשת שבשביל צדיק א' העולם עומד שנ' וצדיק יסוד עולם לפיכך שאלו על הקשת. הלך מה"מ לר"ג וא"ל כך וכך עשה לי ריב"ל. א"ל ר"ג יפה עשה לך אלא בא ואשלחך אליו ואמור לו בבקשה ממך שתחפש בג"ע כלו וגיהנם ואוצרותיהם וכתוב אותם ותשלח אותם אלי אם יש גוים בג"ע ומבני ישראל בגיהנם. הלך מלאך המות וא"ל ר"י כך אעשה. הלך ר"י וחפש בג"ע כלו ומצא בה ז' בתים בג"ע וכל בית ובית י"ב ריבוא מילין באורך וברוחב י"ב ריבוא מילין שיעור מדת ארכן כרחבן. הבית הראשון כנגד הפתח הראשון בג"ע שוכנים בה גרים שבישראל שנתגיירו מאליהם לא בחוזק והקירות שלה בנויות מזכוכית וקורותיה ארזים וכשבאתי למדדה עמדו כל הגרים ובקשו לעבור. ענה עובדיה הצדיק שהוא ממונה עליהם וא"ל מנין זכותכם שישב זה עמכם מיד הניחוני למדדה. הבית השני כנגד פתח השני בג"ע והיא בנויה מכסף וקורותיה ארזים ויושבין בה בעלי תשובה ומנשה בן חזקיהו ממונה עליהם. הבית השלישי כנגד פתח הג' שבג"ע והיא בנויה מכסף וזהב ושוכנים בה אברהם יצחק ויעקב וכל ישראל שיצאו מארץ מצרים וכל דור המדבר וכל בני המלך חוץ מאבשלום ושם דוד ושלמה וכלאב בן דוד חי הוא שם ושם כל מלכי בית יהודה חוץ ממנשה בן חזקיהו שהוא ממונה על כל בעלי תשובה ומשה ואהרן הם ממונים עליהם ושם כל כלי זהב וכלי כסף הנחמדים וכל טובות ושמנים ואבנים וחופות ומטות וכסאות ומנורות של זהב ושל אבנים טובות ומרגליות ואמרתי למי אלה מזומנות ענה דוד ואמר לי כל אלו השוכנים בעולם שבאת ממנו ואמרתי לו שמא יש שם מא"ה אפילו מבני עשו אחי א"ל לא שכל טובה שעושים בעולם הקב"ה משלם להם שכרם בחייהם באותו העולם ובסוף יורשים גיהנם אבל בישראל כל רשע שבהם לוקה בעולמו בחייו וזכה לעוה"ב שנאמר ומשלם לשונאיו וגו'. הבית הרביעי כנגד פתח הרביעי בג"ע והוא בנוי ויפה כאדם הראשון וקורותיו מעצי זית ובו צדיקים גמורים ונאמנים ולמה מעצי זית על שהיו ימיהם מרורים כזית. הבית החמישי הוא בנוי מכסף וזהב ומפז ומכתם וזכוכית ומבדולח ונהר גיחון מושך אל תוכו וקורותיו זהב וכסף ומעלה מכל ריח לבנון

הפרשת מטות כסף וזהב ובשמים תכלת וארגמן מאריגת חוה ותולעת שני ועזים מאריגת המלאכים ושוכנים בו משיח ב"ד ואליהו ז"ל ואפריון מעצי הלבנון עמוריו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן ובתוך אפריון משיח שוכן שהוא אהבת בנות ירושלים של תוכו רצוף אהבה ואליהו ז"ל נוטל ראשו של משיח ומניחו בחיקו וא"ל החרש כי הקץ קרוב ואבות העולם והשבטים כלם ומשה ואהרן דוד ושלמ' וכל מלך ומלך מישראל ומבית דוד כל שני וחמישי וכל שבת ויום טוב באים אליו ובוכים עמו ומחזיקים אותו ואומרים לו דום והשען בבוראך כי הקץ קרוב ואף קרח ועדתו ודתן ואבירם ואבשלום באי' אליו כל יום רביעי ושואלים אותו עד מתי קץ הפלאות ומתי תשוב תחיינו ומתהומות הארץ תשוב תעלינו והוא אומר להם לכו אצל אבותיכם ושאלו להם וכשהם שומעים כך מתביישים ואינם שואלים אל האבות. וכשבאתי אצל משיח שאל אותי ואמר לי מה עושין ישראל בעולם שבאת משם אמרתי לו הם מחכים אותך בכל יום. מיד הרים קולו בבכי. הבית הששי יושבים בו מתים בדרך מצוה. הבית השביעי יושבין בו מתי חולאים בשביל עונותיהם של ישראל:

ועוד אמר ריב"ל בקשתי למדוד בגיהנם ולראות אותו ולא נתנו לי רשות משום צדיקים לא יראו גיהנם. שלחתי לאותו מלאך ששמו קומם שיכתוב לי גיהגם כלו ולא היה יכול שבאותה שעה המיתו ר' ישמעאל כ"ג ורשב"ג ועשרה צדיקים ובאה שמועה ולא יכולתי ללכת עם אותו מלאך לגיהנם. יום א' עמדתי וקבלתי (צ"ל חמרתי) עם קנור המלאך והלך עמי האור עד שבאתי לשערי גיהנם והם פתוחים והרשעים שהיו שם ראו את האור ושמחו ואמרו זה לזה האור הזה שיוציאנו מכאן. וראיתי בתי' ארכן עשרה מילין על חמשה מילין פתוחות גבים גבים של אש ועומדים ואובלין את הרשעים. ואחר שאוכלין אותם עומדין מעל האש על רגליהם ונופלין ונשרפין. ובאותו הבית יש בו עשר אומות מאומ"ה ואבשלום בן דוד ממונה עליהם ואומרים אומה לאומה אם אנחנו חטאנו מפני שלא קבלנו את התורה אתם מה חטאתם משיבים להם אף אנו כמותכם. אומרים לאבשלום אתה ואבותיך שקבלתם את התורה למה. אומר להם על אשר לא שמעתי למצות אבי. ומלאכים עומדין מכאן במקלות שלהן ומנטלין אותן על האש והן נשרפים כולם ואח"כ רצים לאבשלום ורוצים להכותו ולשרפו באש ובת קול אומרת

להן אל תכו ואל תשרפו אותו שהוא מזרע ישראל שאמרו לפני נעשה ונשמע והוא בן דוד עבדי. ומניחין אותו על כסאו ומושיבין אותו בכבוד המלך. ולאחר כן מוציאין את הרשעים מן האש כאילו נשרפו ולא נגע בהם אש כלל וחוזרין ושורפין אותם וכן עושין להם ז׳ פעמים ד׳ ביום וג׳ בלילה ואכשלום ניצול מכל אלה מפני שהוא בן דוד. א״ר יהושע כשראיתי כל אלה חזרתי לגן עדן וכתבתי כל הדברים ושלחתי אותן לר״ג. ולזקני ישראל והודעתים כל מה שראיתי בג״ע ובגיהנם. המקום ברחמיו יצילנו מדינה של גיהנם ויתן לנו חלק לעוה״ב עם הצדיקים והחסידים אמן:

תם מעשה דר׳ יהושע בן לוי:

סדר גן עדן:

אמר רבי יהושע בן לוי שני שערי כדכד יש בגן עדן ועליהם ששים ריבוא של מלאכי השרת וכל א׳ ואחד מהם זיו פניהם כזוהר הרקיע מבהיק ובשעה שהצדיק בא אצלם נפשטין מעליו הבגדים שהיה עומד עמהם בקבר ומלבישים אותו שמונה בגדים של ענני כבוד ושני כתרים נותנים על ראשו אחד של אבנים טובות ומרגליות ואחד של זהב פרוים ונותנים שמונה הדסים בידו ומקלסין ואומרים לו לך אכול בשמחה לחמך ומכניסים אותו במקום נחלי מים מוקף ת״ת ורדים והדסים וכל אחד ואחד יש לו חופה בפני עצמו לפי כבודו שנאמר כי על כל כבוד חופה ומושכי׳ ממנו ארבע נהרות אחד של שמן ואחד של אפרסמון ושל יין ודבש וכל חופה וחופה למעלה ממנה גפן של זהב ושלשים מרגליות תלויים בו וכל אחד מבהיק זיו כזיו הנוגה. וכל חופה יש בה שולחן של אבנים טובות ומרגליות וששים מלאכים עומדים על ראש כל צדיק וצדיק ואומרים לו לך אכול בשמחה דבש שעסקתה בתורה שנאמר ומתוקים מדבש ושתה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית שעסקת בתורה שנמשלה ליין שנאמר אשקך מיין הרקח והמכוער שבהם כדמותו של יוסף וכדמות של רבי יוחנן ופרחי רמון של כסף מוקף כנגד השמש ואין אצלם לילה שנאמר ואור צדיקי׳ כאור נוגה ומתחדש עליהם לשלש משמרות. משמרה ראשונה נעשה קטן ונכנס למחיצת הקטנים ושמח שמחת קטנים. משמרה שניה נעשה בחור ונכנס למחיצת הבחורים ושמח שמחת בחורים. משמרת שלישית נעשה זקן ונכנס למחיצת הזקנים ושמח שמחת זקנים. ויש בג״ע שמונים ריבוא של מיני אילנות בכל זוית הקטן שבהם משובח מכל עצי בשמים. בכל זוית

יש בו ששים ריבוא של מלאכי השרת מזמרי׳ בקול נעים ועץ החיים באמצע וגופו מכסה כל גן עדן ויש בו ת״ק אלף טעמים ואין טעמו של זה דומה לזה ואין ריחו של זה דומה לזה. ושבעת ענני כבוד למעלה ממנו ומארבע רוחות מכין אותו וריחו נודף מסוף העולם ועד סופו ותחתיו ת״ח מבארין את התורה וכל אחד יש לו שתי חופות אחד של כוכבים ואחד של חמה ולבנה ובין כל חופה וחופ׳ פרגוד של ענני כבוד ולפנים הימנה עדן שבה יש י״ש עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש י״ש בגימט׳ שלש מאות ועשר ובתוכו שבעה בתים של צדיקים. ראשונה שם הרוגי מלכות כגון רבי עקיבא וחבריו. שניה הטבועים בים. שלישית רבי יוחנן ותלמידיו מה היה כחו שהיה אומר אם יהיו כל השמים יריעות וכל העולם לבלרין וכל היערים קולמוסים אינן יכולים לכתוב מה שלמדתי מרבותי ולא חסרתי אלא ככלב המלקק בים. כת ד׳ אלו שירדה עליהם הענן וכסה להם. כת ה׳ של בעלי תשובה במקום שב״ת עומדים צדיקים גמורים אין עומדים. כת ו׳ של רווקים שלא טעמו טעם חטא מימיהם. כת ז׳ של עניים שיש בהם מקרא משנה ודרך ארץ עליהם הכתוב אומר וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו. והקב״ה יושב ביניהם ומבאר להם את התורה שנאמר עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי ולא פירסם הקב״ה הכבוד המתוקן להם יותר ויותר שנאמר עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו:

תם סדר גן עדן:

ספר זרובבל:

הדבר אשר היה. אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה (נ"א הראני שם) המראה הזאת. ואני הייתי מתפלל לפני ה' בחזיון המראה אשר ראיתי על נהר כבר באומרי (נ"א ואומר) ברוך אתה ה' מחיה המתים:

נהם לבבי עלי לאמר איך יהיה צורת הבית לעולמים. ויענני מדלתות השמים ויאמר לי האתה זרובבל פחת יהודה. ואומר אני עבדך. ויצא לי קול (נ"א ויען לי) וידבר עמי כאשר ידבר איש אל רעהו. קולו שמעתי ומראהו לא ראיתי. ואקום ואתפלל כבתחילה ואומרה (נ"א ואגמור) תפלתי ואפנה לביתי. וביום אחד עשר לאדר (נ"א לחדש) היה מדבר עמי ויאמר לי בא אצלי שאל ממני. ואומר מה אשאל. קטני' (נ"א קצרו) ימי קצי ואמלא ימי. ויאמר לי אחייך. ויאמר אלי תהי חי. ותשאיני רוח בין השמים ובין הארץ ויוליכני בנינוה העיר הגדולה והיא עיר הדמים ויצר לי מאוד ואקום מצרה להתפלל ולחלות את פני אלהי ישראל ואתודה את פשעי וחטאתי ואומר אנא ד' חטאתי פשעתי ואשמתי כי נחלו כאבי. אתה הוא אלהי ישראל אשר עשית הכל ברוח פיך ובאומרך מתים יחיו. ויאמר ה' אלי לך אל בית ההורף (נ"א בית הלצות) מקום השוק. ואלך כאשר צווני. ויאמר אלי פנה לך הלאה. ואפנה ויגע בי וראיתי איש נבזה ופצוע. ויאמר אלי האיש הפצוע ונבזה זרובבל מה לך פה (נ"א מלאכהך). ואען ואומר רוח ה' נשאני באשר (נ"א בזה העיר) לא אדע ויוליכני בזה המקום. ויאמר אלי אל תירא כי למען הראותך הובאת הנה. וכשמעי דבריו נחמתי ושאלתי לו מה שם המקום הזה. ויאמר אלי זו הוא רומה רבה שאני אסור בה

בכלא עד בא קיצי (נ"א ואומר לו אדוני אי אתה ומה מבקש ומה תעשה הנה ויאמר אלי אני משיח השם שאני אסור פה עד עת קץ). וכשמעי זאת הסתרתי פני רגע ממנו ואשוב ואביט אליו והסתרתי עוד כי יראתי. ויאמר אלי אל תירא ואל תחת למה אתה מחריש. ואומר שמעתי שמעך כי משיח אלהי אתה. ומיד נדמה אלי כנער מכלול יפה ונעים בחור אין כמותו. ואומר אליו מתי יאיר נר ישראל. ובאמרי לו הדברים והנה איש בעל כנפים בא אלי ויאמר אלי (נ"א מוסיף עוד מה תשאל למשיח השם ועניתי ואמרתי מתי יבא קץ הישועה ויאמר לי) כי הוא היה שר צבא ישראל שנלחם עם סנחריב ועם מלכי כנען ועתיד הוא להלחם מלחמת ה' עם משיח ה' ועם המלך עזפני' וארמילוס בן אבן שיצא מהאבן. ויוסף מטטרון ויאמר לי המלאך אני שנהגתי את אברהם בכל ארץ כנען ואני הוא אשר פדיתי את יצחק ונאבקתי עם יעקב במעבר יבוק ואני שנהגתי את ישראל במדבר מ' שנה בשם ה' ואני שנגליתי ליהושע בגלגל ואני הוא ששמי כשם רבי ושמו בקרבי. ואתה זרובבל שאל ממני ואגידה מה יקרא לעמך באחרית הימים. ויאמר לי זה משיח ה' הצפון כאן עד עת קץ (נ"א ויאמר לי משיח ה' אשר יבא בעת קץ ושמו מנחם בן עמיאל ויולד בימי דוד מלך ישראל וישאהו רוח ויצפנהו כאן עד עת קץ) ואני שאלתי למטטרון ויאמר אלי מטה ישועה יתן הש"י לחפצי בה אם מנחם וככב יגיה לפניה ותצא חפצי בה ותהרוג ב' מלכים האחד נוף מתימן ושם השני אנטוכיא (נ"א אסרנו מאנטוכיא) ואותות האלו יהיו בחג השבועות ואמת הדבר (נ"א מוסיף לבשיהרג) ובשיבנה העיר ד' מאות ו"כ שנה יחרב שנייה ו"כ שנה לבניעת (נ"א לבשיבנה רומא) רומה וימליכו בה שבעים מלכים וכשגמרו עשרה מלכים בה והעשירי יחרוב ב"ה ויוסר התמיד ומאותו יום חשוב לך ט' מאות וצ' שנה יהיה תשועת ה' ויזכור עם קדשו לגאלם לנטלם לנשאם ולקבצם. והמטה אשר יתן ה' לחפצי בה אם מנחם משקד (נ"א מן שקדים) הוא והוא נטמן ברקת (נ"א מוסיף עיר נפתלי). והוא מטה אהרן ומשה ודוד מלך ישראל. והוא המטה אשר פרח באוהל מעד ויציץ ציץ ויגמול שקדים ואליהו בן אלעזר גנזו ברקת והיא טבריא ושם גנזו משיח בן אפרים. ויען זרובבל בן שאלתיאל (נ"א ואומר למיכאל) ויאמר בי אדוני מתי יבא נר ישראל ומה יהיה אחרי כל זאת. ויאמר לי משיח בן יוסף

יבא ה׳ שנים אחר חפצי בה ויקבץ כל ישראל כאיש אחד ויעמדו מ׳ שנים בירושלים ויקריבו קרבן ואז יעלה מלך פרס על ישראל ויהיה צרה גדולה בישראל. ותצא חפצי בה אשת נתן הנביא עם המטה אשר יתן ה׳ לה ויתן ה׳ בהם רוח עועים ויהרגו איש את אחיו ושם ימות רשע. ובשמעי דבריו נפלתי על פני ואמרתי לו הגידה לי האמת על עם קודש. וידבק בי ויראיני אבן בדמות אשה ויאמר אלי אבן זאת ישכב שטן עמה ויצא ממנה ארמילוס והוא ימלוך על כל העולם כלו ואין מי יעמוד לפניו וכל מי שלא יאמין בו ימות בחרבו הקשה ויבא בארץ ישראל עם עשרה המלכים לירושלים ויהרגו שם משיח בן יוסף ושש עשרה צדיקים עמו ויגלו ישראל במדבר וחפצי בה אם מנחם עומדת שם לא יבא אותו רשע (ולא יראה אותו רשע) ומלחמה זו תהיה בחדש אב. אז ואז יהיה צרה בישראל שלא היתה כמותה בעולם וינוסו בצריחים ומערות ובמדברות וכל א״ה יטעו אחר אותו רשע שטן ארמילוס חוץ מישרא׳ ויספדו כל ישראל את נחמיה בן חושיאל שנהרג. ותהיה נבלתו מושלכת לפני שערי ירושלים וחיה ועוף לא יגעו בה. וכשמעי דבריו ותצר לי מאוד (נ״א מוסיף על הריגת בן יוסף ועל כל ישרא׳) ואקום להתפלל לפני ה׳ וישמע וישלח את מלאכו אלי ואדע כי הוא המלאך הדובר בי ואשתחוה לפניו. ויאמר אלי מה לך זרובבל. ואומר אליו הבהילנו רוח. ויעמוד מטטרון ויען ויאמר זרובבל שאל ממני בטרם אלך מעמך. ואשאל לו ואומר מתי יבא נר ישראל. ויען אלי ויאמר חי ה׳ אשר שלחני כי אומר אליך את מעשה הש״י כי הקול הקדש שלחני אליך להגידך את כל אשר תשאל. ויאמר אלי מיכאל גשה נא אלי ושים לבך לאשר אני אומר אליך כי אמת הדבר בשם אלהים היים. ויאמר אלי מנחם בן עמיאל יבא פתאום בחדש ניסן ויעמד על בקעת ארבאל ויצאו אליו כל הכמי ישראל ולהם יאמר בן עמיאל אני הוא משיח אשר שלחני ה׳ לבשרכם ולהצילכם מיד צורריכם ויביטו בו החכמים ויבזוהו כמו שאתה בזית אותו (נ״א מוסיף ולא יאמינו בו) ויבער בו חמתו וילבש בגדי נקם תלבושת ויבא בשערי ירושלים ועמו אליהו ויקיצו ויחיו את נחמיה (נ״א בן שאלתיאל הנהרג) ויאמינו בו. וכך השביעני מטטרון כי למלאות חרבות ירושלים ט׳ מאות וצ׳ שנה יהיה תשועת ה׳ מנחם ואליהו יעמדו על הים הגדול ויקראו בנביאיו ויצאו כל פגרי ישראל שהשליכו עצמם בים מפני שוביהם ואז תעל

עדת קרח ויבואו אצל משה ויחיו מוזי מדבר ואסף דגל הקרחי וירד הש"י בהר הזיתים וההר יבקע מגערתו וילחם בגוים ההם כאיש מלחמות יעיר קנאה ויבא משיח בן דוד ויפח באפיו של ארמילוס וימיתוהו וכל ישראל יראו את ה' בשוב ציון עין בעין (נ"א מוסיף שנ' עין בעין יראו בשוב ה' ציון) כאיש מלחמות וכובע ישועה בראשו ולבוש שריון וילחם בארמילוס ובחייליו ויפלו כלם פגרים מתים בבקעת ארבאל וימלטו שרידים ויתקבצו בסלע ה' אלף חמש מאות ולבושי שריון מאה אלף ו"ה מאות מישראל ונחמיה בראשם ויהרגום. ואחרי זאת יבא מנחם בן עמיאל ונחמיהו ואליהו ויעלו לירושלים וכחדש אב ישבו חרבות ירושלים ויהיה שמחה גדולה לישראל ויקריבו קרבניהם ויערב לה' מנחת יהודה וישראל כבראשונה וירח ריח ניחוחינו וישמח מאד בהדר הבית הבנוי למעלה והוסיף כה באורך וברוחב וירד מן המזרח וממדבר הגדול עד הים האחרון ועד הנהר הגדול נהר פרת וגם ההיכל יהיה נבנה על (נ"א חמשה) ראשי הרים. ואשאל לו מה שמם ויען ויאמר לי לבנון הר המוריה ותבור וכרמל והרמון:

ואלו הם העשרה מלכים אשר יקומו על האומות ב"ז שנים האחד סליקום מאסמפיא. השני ארממוס (נ"א ארטימוס) ממדינת הים. ג' קילוס (נ"א טלים) מגיתא. ד' פלואוס (נ"א פאולס) מגליא. ה' רומטרוס ממורטיא. ו' מקלנוס מזלטיא (נ"א מורקולוס מאטליא). ז' הוא ארכטונים מאדמים (נ"א אכטונוס מרודמא). שמיני מספליסנים (נ"א אפעלסטוס) מארם נהרים. ט' פרוס מפרסי (נ"א שירון מפרס). י' ארמילוס בן שפון (נ"א מוסיף וזה סימן דמות ארמילוס שער ראשו כזהב וכבול וידיו עד עקבי רגליו וזה עינו זרת בן עין לעין ועיניו עקומות ושני קדקדין לו וכל רואיו יראו ממנו ועשרה מלכים שיבראו עמו יקומו על האומות). מיד אחריו והיתה לה' המלוכה. ועינינו תראנה הקריה הנסוכה אשר בגלות נמשכה בחטאנו עד הנה התוחלת נמשכה (נ"א מיד והיתה לה' המלוכה במהרה בימינו):

סליק ספר זרובבל:

אותות המשיח:

האות הראשון עתיד הקב"ה להעמיד שלשה מלכים וכופרים בדעתם ומשקרים ומראים עצמם לבני אדם שהם עובדים להכ"ה ואינם עובדים ומתעים ומבלבלים כל הבריות וכופרי' אומות העולם כדיניהם ואף פושעי ישראל המתיאשים מן הגאולה כופרים בהקב"ה ועוזבים את יראתו ועל אותו הדור נאמר ותהי האמת נעדרת ומהו נעדרת שבעלי האמת נעשו עדרים והולכים ובורחים ומתחבאים במערות ובמחילות עפר ונאספים כל גבורי הדור וכטלו אנשי אמנה ונגנזין שערי חכמה והעולם עומד משונה ובאותו זמן אין מלך ולא נשיא בישרא' שנאמר כי ימים רבים ישבו ישראל אין מלך ואין שר אין זבח ואין מצבה וגו'. ולא ראשי ישיבות וגאון יעקב לא רועים נאמנים ולא חסידים ובעלי השם וננעלי' דלתי שחקים ונסגרים שערי פרנסה וכלכלה. ובזמן שמשיח יתגלה בגבורתו דור הולך ונופל בחייו מפני גזרות קשות ומשונות ומבוהלו' שגוזרי' שלשה מלכים הללו. ועוד שגוזרים לכפור במקדש כה' ובתורה והקב"ה גזר שתמלוך מלכות הרשעה ט' חדשים מכיפה לכיפה שנאמ' לכן יתנם עד עת יולדה ואין לכן אלא שבועה שנאמר לכן נשבעתי לבית עלי. וגוזרים גזרו' קשות וכופלים מס על ישרא' על אחד עשר מי שהיה נותן עשרה נותן מאה וכל מי שהיה נותן שמונה נותן שמונים וכל מי שאין לו חותכין ראשו. וכל אלו תשעה חדשים מתחדשות גזרות אחר גזרות זו קשה מזו. ויוצאים בני אדם מסוף העולם שהם מכוערים ביותר וכל מי שרואה אותם מת מפחדם ואינם צריכים לעשות מלחמה אלא מפחדם ממיתים הכל וכל אחד ואחד יש לו שני קדקדים ושבעה עינים והם דולקים כאש וקלים

בהליכתם כצבאים. באותה שעה צועקים ישראל ואומרים ווי ווי וקטנים מישראל מתבעתים והולכים ונטמנים כל אחד ואחד תחת אביו ותחת אמו ואומרים ווי ווי אבא מה נעשה ואבותיהם משיבים להם עתה אנחנו סמוכים לגאולתן של ישראל:

האות השני מביא הקדוש ברוך הוא חום בעולם מחמתה של חמה עם שחפת וקדחת ורבים חלאים רעים ודבר ומגפה וממיתים מאומות העולם אלף אלפים בכל יום וכל רשעים שבישראל מתים עד שיבכו אומות העולם ויצעקו אוי לנו אנה נלך ואנה נברח וחופרים כל אחד קברו בחייו ושואלין את נפשם למות. ומתחבאים בצחיחין ובצריחין ותיותין כדי לצנן את עצמם ובאים במערות ובמחילות עפר. ואם תאמר איך ינצלו הצדיקים מחום החמה הקב"ה יעשה להם רפואה באותו חום שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. ועל אותו עדות נבא בלעם הרשע אוי מי יחיה משומו אל:

האות השלישי הקדוש ברוך הוא מוריד טל של דם ויראה לאומות העולם כמו מים וישתו ממנו וימותו ואף רשעי ישראל המתיאשים מן הגאולה ישתו ממנו וימותו וצדיקי' המחזיקי' באמונתו של הקדוש ברוך הוא אינם נזוקים כלל שנאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע. ויהיה כל העולם דם כל אותם השלשה ימים שנאמר בהושע ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן:

האות הרביעי הקדוש ברוך הוא מוריד טל של רפואה לרפאות הדם וישתו ממנה הבינוניים ויתרפאו מחלים שנאמר אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון:

האות החמישי הקדוש ברוך הוא מחזיר את השמש לחשך שלשי' יום שנאמר השמש יהפך לחשך והירח לדם. אחר שלשים יום הקדוש ברוך הוא מחזירו לקדמותו שנאמר ואספו אסיפת אסיר על בור וסוגרו על מסגר ומרוב ימים יפקדו. ומתפחדים אומות העולם ומתביישים ויודעים שבשביל ישראל כל האותות האלו ורבים מהם מתיהדי' בסתר שנאמר משמרים הבלי שוא חסדם יעזובו:

האות הששי ממליך הקדוש ברוך הוא אדום הרשעה על כל העולם כמו שאמרנו למעלה. ויקם מלך אחר ברומי וימלוך על כל העולם תשעה חדשים ויחריב מדינות רבות. ויחר אפו על ישראל וישליך עליהם מס גדול. ויהיו ישראל באותה שעה בצרה גדולה

מרוב הגזירות והמהומות שמתחדשות עליהם בכל יום וישראל מתמעטין ובלין באותו זמן ואין עוזר לישראל ועל אותו זמן נתנבא ישעיה ואמר וירא כי אין איש וישתומם וגומר. לסוף תשעה חדשים יגלה משיח בן יוסף ושמו נחמי' בן חושיאל עם שבט אפרים ומנשה ובנימין ומקצת בני גד. ושומעין ישראל שבכל המדינות שבא משיח ה' ומתקבצים אליו מעט מכל מדינה ומכל עיר שנאמר בירמיהו שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון. ויבא משיח בן יוסף ויתגרה מלחמתו עם מלך אדום וינצח את אדום ויהרוג מהם תילי תילים ויהרוג את מלך אדום ויחריב מדינת רומי ויוציא קצת כלי בי' המקדש שהם גנוזים בבית יוליי"נוס קיסר ויבא לירושלם וישמעו ישראל ויתקבצו אליו. ומלך מצרים ישלים עמו ויהרוג כל אנשי המדינות אשר סביבות ירושלם עד דמשק ואשקלון וישמעו כל אנשי העולם ויפול אימה גדולה עליהם:

האות השביעי הקב"ה בעל נפלאות עושה מופת בעולם. אמרו שיש ברומי אבן של שיש דמות נערה יפה תואר והיא אינה עשויה ביד אדם אלא הקב"ה בראה בן בגבורתו. ובאין רשעי אומות העולם בני בליעל ומחממין אותה ושוכבים אצלה והקדוש ב"ה משמר טפתן בתוך האבן ובורא בה בריה ויוצר בה ולד והיא מתבקעת ויוצא ממנה דמות אדם ושמו ארמי"לוס השטן זה שהאומות קורין אותו אנטיקרי"שטו ארכו שתים עשרה אמה ורחבו שתים עשרה ובין שתי עיניו זרת והן עמוקות אדומות ושער ראשו כצבע זהב. פעמי רגליו ירוקין ושתי קדקדין יש לו. ויבא אצל אדום הרשעה ויאמר להם משיח אני אני אלהיכם מיד מאמינים בו וממליכים אותו עליהם ומתחברים בו כל בני עשו ובאים אצלו והולך וכובש כל המדינות ואומר לבני עשו הביאו לי תורתי שנתתי לכם. ומביאים לו תפלותם ואומר להם אמת היא שנתתי לכם ואומר לאומות העולם האמינו בי כי אני משיחכם מיד מאמינים בו. באותה שעה משגר לנחמיה בן חושיאל ולכל ישראל ואומר להם הביאו לי תורתכ' והעידו לי שאני אלוה מיד מתפחדין ויתמהו. באותה שעה יקום נחמיה בן חושיאל ושלשים אלף גבורים מגבורי בני אפרים ויקחו ספר תורה וקורין לפניו אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ויאמר להם אין בתורתכם זו כלום אלא בואו והעידו לי שאני אלוה כדרך שעשו כל האומות. מיד יעמוד

כנגדו נחמיה ויאמר לעבדיו תפשוהו וכפתוהו. מיד יקום נחמיה בן חושיאל ושלשים אלף שעמו ויעשו עמו מלחמה ויהרגו ממנו מאתים אלף. מיד יחרה אפו של ארמי"לוס הרשע ויקבוץ כל חילי אומות העולם לעמק החרוץ וילחם עם ישראל ויהרגו ממנו תילי תילים ויננפו מישראל מעט ויהרג משיח ה׳ וכאים מלאכי השרת ונוטלים אותו ומטמינים אותו עם אבות העולם. מיד ימס לבם של ישראל ויתש כחם וארמי"לוס הרשע לא ידע שמת משיח שאם יודע לא היה משאיר מישראל שריד ופליט. באותה שעה כל אומות העולם טורדין את ישראל ממדינותיהם ואינם מניחים אותם לדור עמהם במדינותיהם ואומרים ראיתם את העם בזוי ושפל שמרדו עלינו והמליכו מלך ותהי צרה לישראל שלא היתה כמותה מימות העולם עד אותו זמן. ובאותה שעה יעמוד מיכאל לברר את הרשעים מישראל שנאמר ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך והיתה צרה אשר לא נהיתה וגומר. מיד יברחו כל ישראל במדברות וכל מי שלבו מסופק בדינו חוזר על האומות העולם ואומרים זו הגאולה שאנו מחכי׳ לה שהמשיח נהרג. וכל מי שאינו מצפה לגאולה מתבייש ממנה וחוזר על אומות העולם. באותה שעה הקב"ה בוחן את ישראל וצורפן ככסף וכזהב. שנאמר בזכריה והבאתי את השלישי׳ באש וצרפתים כצרוף הכסף וכתיב ביחזקאל וברותי מכם הפושעים בי וגו׳. וכדניאל כתיב יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים וגו׳ ויהיו כל שארית ישראל והקדושים והטהורים במדבר יהודה חמשה וארבעים יום ויהיו רועים ואוכלים מלוחים ועלה שיח קוטפי׳. ובהם מתקיי׳ מה שנאמר בהושע לכן הנה אנכי מפתיה והולכתיה המדברה ודברתי על לבה. ומנין שחמשה וארבעים יום הם שנאמר ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ משומ׳ אלף ומאתי׳ ותשעי׳. וכתיב אשרי המחכה ויגיע לימים אלף שלש מאות שלשי׳ וחמשה. נמצא בין אלו לאלו חמשה וארבעים יום. באותה שעה ימותו כל רשעי ישראל שאינם ראוים לראות הגאולה. ויבא ארמי"לוס וילח׳ במצרי׳ וילכדה שנאמר וארץ מצרי׳ לא תהיה לפלטה ויחזור פניו לירושלם להחריבה פעם שניה שנאמר ויטע אהלי אפדנו בין ימים להר צבי קדש ובא עד קצו ואין עוזר לו:

האות השמיני יעמוד מיכאל ויתקע בשופר שלשה פעמים שנא׳ והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדי׳ וגומר וכתיב וה׳ אלהים בשופר יתקע והלך בסערות תימן. תקיעה ראשונה יגלה

משיח בן דוד ואליהו הנביא לאותן הצדיקים הברורים מישראל שנסו למדב׳ יהודה לסוף מ״ה ימי׳ ישיבו את לבם ויחזיקו את ידיה׳ הרפות וברכיה׳ הכושלות יאמצו. וישמעו כל ישראל הנשארי׳ בכל העולם את קול השופר וידעו כי פקד ה׳ אותם וכי באה הגאול׳ השלמה ויתקבצו ויבאו שנאמר ובאו האובדים בארץ אשור וגומר ומאותו קול יפול פחד ורתת על אומות העולם ויפלו עליה׳ חלאי׳ רעים. וישראל מתאזרי׳ לצאת ויבא משיח בן דוד ואליהו הנביא עם הצדיקים ששבו ממדבר יהודה ועם כל ישראל הנקבצי׳ ויבא לירושלים ויעלה במעלות בית הנשאר׳ וישב שם וישמע ארמי״לוס שעמד מלך לישראל ויאמר עד אנה האומה הבזויה והשפלה הזאת עושין כן מיד יקבוץ כל חיילי אומות העולם ויבא להלחם עם משיח ה׳ ואז הקב״ה אינו מצריכו למלחמה אלא אומר לו שב לימיני והוא אומר לישראל התיצבו וראו את ישועת ה׳ אשר יעשה לכם היום מיד הקב״ה נלחם בהם שנאמר ויצא ה׳ ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב. והקב״ה מוריד אש וגפרית מן השמים שנאמר ונשפטתי אתו בדבר וברד וגש׳ שוטף ואבני אלגביש וגו׳. מיד ארמי״לוס הרשע ימות הוא וכל חילו ואדום הרשעה שהחריבו בית אלהינו והגלונו מארצנו. ובאותה שעה יעשו בה׳ ישרא׳ נקמות גדולות שנאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגומר:

האות התשיעי יתקע מיכאל תקיעה גדולה ויבקעו מחילות המתי׳ בירושלם ויחיה אותם הקדוש ב״ה וילך משיח בן דוד ואליהו הנביא ויחיו משיח בן יוסף הנאסף בשערי ירושלם וישלחו את משיח בן דוד בשביל שארית ישראל הפזורים בכל הארצות. מיד כל מלכי אומות העולם נושאים אותם על כתפותיהם ומביאים אותם לה׳ וגו׳:

האות העשירי תוקע מיכאל תקיעה גדולה ויוציא הקדוש ברוך הוא מנהר גוזן ומחלח וחבור ומערי מדי כל השבטים ויבאו עם בני משה באין מספר ובאין שיעור. כגן עדן הארץ לפניהם ואחריהם תלהט להבה ולא ישאירו מחיה לאומות העולם ובשעה שיוצאו השבטים ענני כבוד יקיפו אותם והקב״ה הולך לפניהם שנאמר ועלה הפורץ לפניהם והקב״ה יפתח להם מעינות של עץ היים וישקה אותם בדרך שנאמר בישעיה אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וציה למוצאי מים. וכתיב

לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש וגומר. הקב"ה יזכנו לראות את הגאולה מהרה ויזכנו לראות בית הבחירה. ויקיים בנו מקרא שכתוב הנני שב את שבות אהלי יעקב ומשכנותיו ארחם ונבנתה עיר על תלה וארמון על משפטו ישב ויקיים עלינו כל נחמותיו וכל הבטחותיו שנאמר על ידי נביאיו וכתיב בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה:

תמו אותות המשיח:

מדרש אלה אזכרה:

כשברא הקב"ה ית' את האילנות היו מתגאים בקומתן ומגביהין עצמן למעלה למעלה. וכיון שברא הקב"ה ית' את הברזל היו משפילין עצמן ואמרו אוי לנו שכבר ברא הקב"ה אותו דבר שיברות אותנו. כך אחר חורבן הבית היו פריצי הדור מתגאים ואמרו מה הפסדנו בזה שנחרב הבית הרי יש בינינו תלמידי חכמים שמדריבין את העולם בתורתו ובמצותו. מיד נתן הקב"ה בלב הקיסר של רומי ללמוד תורת משה מפי חכמים וזקנים. והתחיל בספר בראשית והיה לומד עד שהגיע לואלה המשפטים. וכיון שהגיע לפסוק וגונב איש ומכרו וגו' מיד צוה למלאות פלטירו מנעלים ושלח לקרוא לעשרה חכמי ישראל ובאו לפניו והושיבן בקתדראות של זהב. אמר להן עמוק הדין יש לי לשאול מכם ואל תאמרו לי כי אם הדין ואת האמת והמשפט. אמרו לו אמור. אמר להם ומי שגנב איש מאחיו של בני ישראל והעמר בו ומכרו מה דינו? אמרו לו התורה אמרה מות יומת. ענה ואמר להם א"כ אתם חייבים מיתה. אמרו לו אמור למה. אמר להם על מבירת יוסף שמכרוהו אחיו. ואם הם היו בחיים הייתי דן אותם ועתה שאינם חיים אתם תשאו עון אבותיכם. אמרו לו תן לנו זמן ג' ימים אם נמצא זכות על עצמנו מוטב ואם לא עשה מה שתחפץ. ונתרצה להם לדבר זה. יצאו מלפניו וחילו את פני ר' ישמעאל כ"ג שיזכיר השם הגדול ויעלה לרקיע ויחקור אם נגזרה גזירה מאת הש"י. וטיהר ר' ישמעאל את עצמו בטבילה ובקדושין ונתעטף בטלית ובתפילין והזכיר השם המפורש בפירושו. מיד נשאו הרוח והביאו למעלה עד ברקיע הששי ופגע בו גבריאל המלאך. ואמר לו אתה

הוא ישמעאל שקונך משתכח בך בכל יום שיש לו עבד בארץ שדומה לקלסתר פניו. אמר לו אני הוא. אמר לו למה עלית בכאן. אמר לו לפי שמלכות הרשעה גזרה גזירה עלינו לאבד ממנו עשרה חכמי ישראל ועליתי לידע הגזירה אם היא מאת הקב"ה. אמר לו גבריאל אם גזירה היא לא חתומה תוכל לבטלה? אמר לו הן. אמר לו כמה. א"ל בשם י"ת. מיד ענה גבריאל ואמר אשריכם בני אברהם יצחק ויעקב שגילה הקב"ה לכם מה שלא גילה למלאכי השרת:

אמרו עליו על ר' ישמעאל כהן גדול שהי' משבעה יפים שהיו בעולם והי' פניו דומה למלאך ה' צבאות. כיון שכלו רוב ימיו של ר' יוסי אביו אמרה לו אשתו אדוני אישי מה זה שאני רואה הרבה בני אדם שמצליחין בזרעם ואנו לא הצלחנו בבנים כי אין לנו יורש בן או בת. אמר ר' יוסי דבר זה גורם להם לפי שמשמרין עצמן (צ"ל נשיהן) כשיוצאין מבית הטבילה אם פגע בהן דבר שאינו הגון הן חוזרות לטבילה וטובלות פעם שנית ולפיכך הם מצליחים בזרעם. אמרה לו אם הדבר הזה מעכב הרי אני מקבלת עלי להיות נזהר באותן הדברים. וכיון שהלכה לטבילה ויצאה מבית הטבילה פגע בה כלב אחד חזרה וטבלה פעם שני' פגע בה (גמל) חזרה וטבלה עד שמוני' פעמים. אמר הקב"ה לגבריאל הרבה נצטערת הצדקת לך והראה לה כדמות בעלה. מיד יצא גבריאל והלך וישב בפתח בית הטבילה והיה נדמה לה כדמות ר' יוסי בעלה ותופסה והוליכה לביתה. ואותו הלילה נתעברה מר' ישמעאל ונעשה יפה תואר ויפה מראה כדמות גבריאל ולכך נתזווג לו גבריאל כשעלה ברקיע. אמר לו גבריאל ישמעאל בני חי נפשך שכך שמעתי מאחורי הפרגוד שעשרה חכמי ישראל נמסרו להריגה ביד מלכות הרשעה. אמר לו ר' ישמעאל למה. א"ל על מכירת יוסף שמכרוהו אחיו. שמדת הדין מקטרגת בכל יום לפני כסא הכבוד ואומרת כלום כתבת בתורתך אות אחת לבטלה. הרי השבטים שמכרוהו את יוסף ולא פרעת עדיין מהם או מזרעם. לפיכך נגזרה גזירה על עשרה חכמי ישראל למסרם להריגה ביד מלכות הרשעה. אמר לו ר' ישמעאל עד עתה לא מצא הקב"ה פריעה במכירתו אלא בנו. אמר לו גבריאל חי נפשך ישמעאל בני שמיום שמכרוהו השבטים את יוסף לא מצא הקב"ה בדור אחד עשרה צדיקים וחסידים כמו השבטים לפיכך הקב"ה פורע מכם אבל לך האמת.

כיון שראה סמאל הרשע שביקש הקב"ה לחתום את החתימה למסור עשרה צדיקים ביד מלכות הרשעה שמח שמחה גדולה והי' מתפאר לומר נצחתי את מיכאל השר. מיד חרה אפו של הקב"ה על סמאל הרשע ואמר לו אי סמאל אם רצונך לפטור עשרה חכמי ישראל מהריגה או תקבל עליך צרעת לעולם הבא. אחד משנים תקבל. א"ל סמאל הרשע לא אפטור עשרה צדיקים מהריגה אקבל עלי גזירתך כאשר דברת. מיד חרה אפו של הקב"ה על סמאל ולא הספיק את דבריו עד שקרא הקב"ה מטטרון הסופר הגדול השר ואמר לו כתוב וחתום ששה חדשים שלמים נגע צרעת שאת וספחת ובהרת וירקון ושחין רע על אדום הרשעה וגפרית ואש על האדם ועל הבהמה ועל הכסף ועל הזהב ועל כל אשר להם עד שיאמר איש לחבירו הא לך רומי וכל אשר בה בפשוט וחבירו משיב אין לי חפץ בהם כי אין לי הנאה מהם. וכששמע ר' ישמעאל כך מיד נתקררה דעתו והי' מהלך ברקיע אנה ואנה והי' רואה מזבח סמוך לכסא הכבוד. אמר לגבריאל מה זה. אמר מזבח הוא. אמר לו ומה אתם מקריבים עליו בכל יום. וכי פרים ואשים למעלה? אמר לו נפשות של צדיקים אנו מקריבים עליו בכל יום. אמר לו מי מקריב אותם? אמר לו מיכאל השר הגדול. מיד ירד ר' ישמעאל והגיע לארץ והגיד לחביריו שכבר נגזרה גזירה ונכתב ונחתם והיו. מתאוננים בימין על שנגזרה גזירה עליהם קשה כזאת ושמחים בשמאל על ששקלן הקב"ה בצדקות ובחסידות נגד השבטים. והיו יושבין זוגות זוגות

ר' ישמעאל ור' שמעון ב"ג: ר' עקיבא ור' חנינא בן תרדיון: ר' אליעזר בן שמוע ור' ישבב הסופר: ר' חנינא בן חכינאי ור' יודא בן בבא: רבי חוצפית המתורגמן ור' יודא בן דמא:

נכנס הקיסר וכל גדולי רומי אחריו. אמר להם מי יהרג תחלה. ענה ר' שמעון ב"ג אני נשיא בן נשיא מזרעו של דוד מלך ישראל ע"ה אני איהרג תחילה. ענה ר' ישמעאל כ"ג ואמר אני כ"ג בן כ"ג מזרעו של אהרן הכהן אני איהרג תחלה ואל אראה במיתת חבירי. אמר הקיסר זה אמר אני איהרג תחלה וזה אמ' אני איהרג תחלה א"כ הפילו גורלות ביניכם. ויפול הגורל על רשב"ג וצוה הקיסר לחתוך את ראשו תחלה והתכוהו. ונטלו אחר

כך את ר׳ ישמעאל כ״ג בין יריכיו וצוח עליו במר נפש ואמר אי תורה ואי שכרה. הלשון שהי׳ מבארת התורה בשבעים לשונות איך עתה לוחכת את העפר. והי׳ מתאונן ובוכה על רשב״ג. אמר לו הקיסר מה זה ומה זה אתה זקן שאתה בוכה על חבירך היה לך לבכות על עצמך. א״ל ר׳ ישמעאל אני בוכה על עצמי שחבירי גדול ממני בתורה וכחכמה ועל שקדמני בישיבה של מעלה אני בוכה:

עוד שהוא מדבר ומתאונן ובוכה ומקונן נשקפה בתו של הקיסר בעד החלון וראתה יפיו של ר׳ ישמעאל כ״ג ונכמרו רחמי׳ עליו ושלחה לאביה ליתן שאלה ובקשה אחת. ושלח לה הקיסר בתי כל אשר תאמר אעשה חוץ מר׳ ישמעאל וחביריו. שלחה לו אבקש ממך להחיות את נפשו. שלח לה כבר נשבעתי. שלחה לו אבקש לך א״כ שתצוה להפשיט את עור פניו כדי להסתכל במקום מראה. מיד צוה להפשיט את עור פניו. וכיון שהגיע למקום תפילין צעק צעקה גדולה ומרה ונזדעזעה שמים וארץ. צעק פעם שני׳ ונזדעזעה כסא כבוד. אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה צדיק כזה שהראית לו כל גנזי העולם עליונים ורזי תחתונים יהרג במיתה משונה מזה הרשע. זו תורה זו שכרה! אמר להם הניחו לו שתעמוד זכותו לדורות שלאחריו. אמר הקב״ה מה אעשה לבני גזירה היא ואין מי שיפיר. יצתה בת קול ואמרה אם אשמע קול אחר אהפוך את כל העולם לתוהו ובוהו. וכששמע ר׳ ישמעאל כך שתק. א״ל הקיסר עד עתה לא בכית ולא צעקת ועתה אתה צועק. א״ל לא על נשמתי אני צועק אלא על מצות תפילין שהולכין ממני. א״ל הקיסר עדיין אתה בוטח באלקיך. א״ל הן יקטלני ולו איחל. מיד יצתה נשמתו של ר׳ ישמעאל:

ואחריו הוציאו ר׳ עקיבא בן יוסף דורש כתרי אותיות ומגלה פנים בתורה כמו שנמסרו למשה מסיני. וכשהוציאוהו להריגה בא מכתב לקיסר שמלך ערביא מתפשט בארצו. נחץ ללכת וצוה לחבוש את ר׳ עקיבא בבית האסורין עד שישוב מן המלחמה. וכשבא מן המלחמה צוה להוציאו. וסורקין את בשרו במסרקות ברזל וכל סריקה וסריקה שהיו סורקין הי׳ אומר ר׳ עקיבא צדיק הוא ה׳ הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. יצתה בת קול ואמר׳ אשריך ר׳ עקיבא שהיית צדיק

וישר ויצתה נשמתך בצדיק וישר. וכשנפטר בא אלי׳ הנביא זכור לטוב ונטלו על כתיפו ונשאו חמשה פרסאות ופגע בו ר׳ יהושע הגרסי א״ל וכי אינך כהן. א״ל גופן של צדיקים אינו מטמא. והלך עמו יהושע הגרסי עד שהגיע למערה אחת מאוד יפה וכיון שנכנסו שם מצאו שם מטה יפה ונר דולק. נטלו אלי׳ ז״ל דרך מראשותיו ור׳ יהושע דרך מרגלותיו והשכיבוהו על אותו מטה והי׳ מלאכי השרת בוכים עליו שלשה ימים ושלשה לילות ואחר כך קברוהו באותה מערה וביום של מחרתו נטלו אלי׳ ז״ל והביאו בישיבה של מעלה לדרוש בכתרי אותיות בישיבה של מעלה והיו מתקבצות כל הנשמות של צדיקים וחסידים לשמוע מדרשות:

ואחריו הוציאו ר׳ חנינא בן תרדיון. אמרו עליו על ר׳ חנינא בן תרדיון שהי׳ נעים בפני הקב״ה ואדם ומעולם לא עלה קללת חבירו על מטתו (צ״ל שפתו). וכשצוה הקיסר ברומי שלא ללמוד תורה מה עשה ר׳ חנינא בן תרדיון עמד והקהיל קהילות ברבים וישב לו בשוקי של רומי והי׳ לומד ועוסק ודורש בתורה. וצוה הקיסר לכרכו בספר תורה ולשרפו. נטלו הקוסטינר וכרכו בספר תורה והצית את האור ונטל ספוגין של צמר ושריין במים ונתן על לבו כדי שלא תצא נשמתו במהרה. והי׳ בתו עומדת ואומרת אוי לי אבא שראיתיך בכך. והוא משיב ואמר לה טוב לי בתי שראיתני בכך. ותלמידיו היו עומדין עליו ואומרין רבינו מה אתה רואה. אמר להם אני רואה גוילין נשרפין ואותיות פורחות והתחיל לבכות. אמרו לו תלמידיו מפני מה אתה בוכה. אמר להם אם אני לבדי נשרף לא הי׳ הדבר קשה לי ועכשיו אני נשרף וספר תורה עמי. אמר לו הקוסטינר ר׳ אם אני מסתלק את הספוגין של צמר מעל לבך כדי שתצא נשמתך מהרה מביאני אתה לחיי עולם הבא? א״ל הן. אמר לו השבעה לי. נשבע לו. מיד כשנשבע לו הרבה הקוסטינר את השלהבת ונטל הספוגין ויצתה נשמתו. ואף הקוסטינר השליך עצמו באש ונשרף. יצתה בת קול ואומרת ר׳ חנינא בן תרדיון והקוסטינר מזומנים לחיי עולם הבא. על זה בוכה ר׳ ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת כגון זה הקוסטינר ויש אדם שעובד כל ימי חייו ומפסיד את שכרו בשעה אחת כגון יוחנן כהן גדול ששמש שמונים שנה בכהונה גדולה ולבסוף נעשה צדוקי:

ואחריו הוציאו ר׳ יודא בן בבא שלא טעם שינה אלא כשינת סוס מח״י שנה עד פ׳ שנים. ואותו היום שהוציאוהו ליהרג ערב שבת הי׳ והוציאוהו ליהרג מט׳ שעות ולמעלה והתחיל מבקש מהם בחייכם המתינו לי מעט עד שאקיים מצוה אחת שצוה הקב״ה עלי. א״ל עדיין אתה בוטח באלקיך. א״ל הן. א״ל וכי עדיין יש כח באלקים שאתה בוטח עליו. א״ל גדול אדוני ומהולל מאד ולגדלתו אין חקר. א״ל אם יש בו כח למה לא הציל אותך ואת חביריך מיד מלכות. א״ל אנו חייבים מיתה למלך גדול ונורא והוא מסר אותנו ביד מלך כדי לתבוע את דמינו מידו. באו והגידו למלך את דבריו. שלח המלך אליו ואמר לו אמת שהגידו לי ממך או לאו. א״ל אמת הוא. א״ל הקיסר כמה עזי פנים אתם שעל פתח מיתה אתם עומדים ועדיין עזים אתם. א״ל ר׳ יודא אוי לך קיסר רשע בן רשע הלוא ראה חרבן ביתו והריגת חסידיו וצדיקיו ולא עשה קנאה להנקם מיד. אמרו לי׳ תלמידיו רבינו הי׳ לך להחניף אותו. אמר להם וכי לא למדתם שכל המחניף לרשע סופו נפל לידו. א״ל בחייך קיסר המתין לי עד שאקיים מצוה אחת ושבת שמה והוא עולם הבא. א״ל לזה שמעתי לעשות שאלתך. מיד התחיל בקידוש היום ויכלו השמים והארץ והי׳ אומר בנעימות ובקול רם והי׳ תמיהים כל העומדים עליו. וכיון שהגיע עד ברא אלקים לעשות לא הניחוהו לגמור וצוה הקיסר להרגו והרגוהו ויצתה נשמתו באלקים. יצתה בת קול ואומ׳ אשריך ר׳ יודא שהיית דומה למלאך ויצתה נשמתך באלקים. וצוה וחתכוהו איברים איברים והשליכוהו לכלבים ולא הוספד ולא הוקבר:

ואחריו הוציאו ר׳ יודא בן דמא. אותו היום ערב שבועות הי׳. א״ל ר׳ יודא לקיסר חייך המתין לי מעט עד שאקיים מצות עצרת ואקדשו כדי לשבח הקב״ה שנתן לנו התורה. א״ל הקיסר עדיין אתה בוטח בתורה ובאלקים שנתנה. א״ל הן. א״ל קיסר מה שכרה של תורתך. א״ל עלי׳ אמר דוד ע״ה ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך. א״ל הקיסר אין שוטים בעולם כמו אתם סוברים שיש עולם אחר. א״ל אין שוטים בעולם כמו אתם כופרי׳ באלקים חיים ואוי לך אוי לבושתך ואוי לחרפתך כשתראה אותנו עם השם באור החיים ואתה תשוב בשאול תחתיות במדרגה התחתונה. מיד חרה אפו של הקיסר עליו וצוה לקשרו בשערות ראשו בזנב הסוס וצוה למשכו בכל רוחב של רומי ואחר כך צוה וחתכוהו איברים.

ובא אלי' ז"ל ולקח האיברים וקברן במערה אחת הסמוכה לנהר היורד לפני רומי ושמעו כל רומיים קול נהי ובכי כל שלשים יום בתוך אותה מערה ובאו והגידו לקיסר. אמר להם אם הי' העולם נהפך לתוהו ובוהו לא אשקוט עד שאמלא רצוני באותן עשרה זקנים כאשר נשבעתי. והי' שם אחד מחכמי רומי ואמר לקיסר אדוני קיסר דע כי הסכלת בזה ושגית הרבה מאד ששלחת יד בעם ה' בלי חנינה. דע כי תהי' לך מרה באחרונה שהרי כתיב בתורת היהודים אל רחום וחנון ארך אפים. ועוד כתיב בתורתם ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. כששמע הקיסר כך חרה אפו על אותו זקן וצוה לחנקו. כששמע הזקן כך מיהר ומל את עצמו מיד. כשנחנק לא נמצא ולא נודע אנה. ויחרד הקיסר חרדה גדולה ולא שב אפו בכל זאת ועוד ידו נטויה:

ואחריו הוציאו את ר' חוצפית המתורגמן. אמרו עליו על ר' חוצפית המתורגמן שהי' בן מאה ושלשים שנה כשהוציאוהו ליהרג והי' יפה תואר ויפה מראה והי' דומה למלאך ה' צבאות. באו והגידו למלך את יפיו ואת שיבתו ואמרו לו בחייך אדוני תרחם על הזקן הזה. אמר הקיסר לר' חוצפית כמה שנים אתה א"ל מאה ושלשים שנה לבד מיום אחד ובקשתי ממך שתמתין לי עד שתתמלא יומי. אמר לי' הקיסר מה לך שתמות היום או למחר. אמר לי' כדי שאקיים עוד שתי מצות. אמר לי' מה מצוה עתה רוצה לעשות. אמר לי' לקרא קריאת שמע ערבית ושחרית להמליך עלי את שם הגדול והנורא המיוחד. אמר לי' הקיסר עזי פנים ועזי נפש עד מתי אתם בוטחים באלקיכם שאין בו כח להציל אתכם מידי שהרי אבותי חרבו את ביתו ואת נבלת עבדיו נתנו סביבות ירושלים ואין קובר ועתה אלקיך זקן הוא ואין לו כח להציל עוד. שאלו הי' בו כח הי' נוקם נקמתו ונקמת עמו ונקמת ביתו כמו שעשה מפרעה ומסיסרא ומכל מלכי כנען. וכששמע ר' חוצפית כך בכה בכי גדול ואחז בבגדיו ויקרעם על גדוף השם ית' ועל חרפתו ואמר לקיסר אוי לך קיסר מה תעשה ליום אחרון כשפוקד הש"י על רומי ועל אלקיכם. אמר המלך עד מתי אתווכח עם זה וצוה להרגו ויסקלוהו ותלוהו. ואז באו שריו וחכמיו וחלו פניו לקברו כי חמלו על שיבתו. ויאמר המלך לקבור אותו. ויבאו תלמידיו ויקברוהו ויספדוהו הספד גדול וכבד מאד:

ואחרין הוציאו את ר׳ חנינא בן חכינאי. ואותו היום ערב שבת הי׳ וכל ימיו הי׳ יושב בתענית מבן שנים עשר שנים עד תשעים שנים וחמש. אמרו לו תלמידיו רבי רצונך שתטעום כלום קודם שתיהרג. אמר להם עד עתה התעניתי ולא אכלתי ולא שתיתי ועתה איני יודע איזה דרך אלך ואתם אומרים לי לאכול ולשתות. התחיל בקדוש היום ויכלו השמים עד ויקדש אותו ולא הניחוהו לגמור עד שהרגוהו. ויצתה בת קול ואומרת אשריך ר׳ חנינא בן חכינאי שהיית קדוש ויצתה נשמתך בקדושה בתיבת ויקדש:

ואחרין הוציאו ר׳ ישיבב הסופר. אמרו עליו על ר׳ ישיבב הסופר שהי׳ בן תשעים שנה אותו היום שהוציאוהו ליהרג. כיון שהוציאו אותו באו תלמידיו ואמרו לו רבינו תורה מה תהא עלינו. אמר להם בני עתידה תורה להשתכח מישראל לפי שאומה הרשעה העיזה פני׳ והערימה סוד לאבד מרגלותינו ממנו והלוואי שהייתי כפרה על הדור. אבל אני רואה שאין לך רחוב ורחוב שכרומי שאין בה חלל חרב שעתידה אומה הרשעה לשפוך דם נקי מישראל. אמרו לו רבינו ומה תהא עלינו. אמר להם החזיקו איש ברעהו ואהבו שלום ומשפט אולי יש תקוה. אמר לי׳ קיסר זקן בן כמה שנים אתה. אמר לי׳ היום בן תשעים שנה אנכי ועד לא יצאתי ממעי אמי הי׳ גזירה מאת הקב״ה למסור אותי ואת חבירי בידך כדי לתבוע דמינו מידך. אמר לי׳ וכי יש עולם שני. אמר לי׳ הן. ואתה אוי ואוי לבושתך כשיפרע דם חסידיו מידך. אמר הקיסר מהרו להרגו גם זה ואראה כח וגבורתו של אלקי זה ומה יעשה לי בעולם שני. צוה עליו ושרפוהו:

ואחרין הוציאו ר׳ אלעזר בן שמוע. אותו יום אמרו עליו על ר׳ אלעזר בן שמוע שהי׳ מאה וחמש שנים ומקטנותו עד סוף ימיו לא שמע אדם שהוציא תפלות מפיו ולא נתקוטט עם חביריו בין בדבור בין במעשה והי׳ ענוו ושפל רוח וישב בתענית שמונים שנה. ואותו היום שנהרג יום כפורים הי׳ ובאו תלמידיו לפניו ואמרו לו רבינו מה אתה רואה. אמר להם אני רואה ר׳ יודא בן בבא שמשיאים את מטתו ואת מטת ר׳ עקיבא בן יוסף סמוכה אצלו והם מתווכחים בדבר הלכה יחד זה עם זה. אמרו לו ומי מכריע ביניהם. אמר להם ר׳ ישמעאל כ״ג. אמרו לו מי מנצח. אמר להם ר׳ עקיבא על שטרח בכל כחו בתורה. אמר להם בני

רואה אני עוד שנשמת כל צדיק וצדיק מטהרת את עצמה במי השילוח כדי ליכנס היום בטהרה בישיבה של מעלה לשמוע את דרשות ר׳ עקיבא בן יוסף שידרש להם מעניינו של יום וכל מלאך ומלאך מביא קתדראות של זהב לכל צדיק וצדיק לישב עליו בטהרה. צוה הקיסר להרגו. ויצאה בת קול ואומרת אשריך ר׳ אלעזר בן שמוע שהיית טהור ויצאה נשמתך בטהרה:

סליק מדרש אלה אזכרה:

מדרש ברכת יעקב אבינו ע"ה:

ויקרא יעקב אל בניו: לא היה צריך קרא לומר אלא ויקרא עשו למה שהוא גדול. אלא אמר הכתוב כי לא שאול תודך מות יהללך. ומי מודה מי שהוא חי ומשתחוה לחי שנאמר חי חי הוא יודך כמוני היום. א"ר חנינא בנוהג שבעולם עבד אינו עושה דיאתיקי ומי עושה דיאתיקי בן חורין כך עשו בן יעקב גורר מה(?) ואינו עושה דיאתיקי לא מת עשו על מטתו ומי עשה דיאתיקי יעקב שנא' חי חי הוא יודך לפיכך ויקר' יעקב אל בניו. זהו שאמר הכתוב מסיר שפה לנאמנים זה יצחק ויעקב ששניהם בקשו לגלות מסטירין של הקב"ה יצחק קרא לעשו לגלות לו את הקץ וגנזו הקב"ה ממנו שנ' ויקרא את עשו בנו הגדול. ואף יעקב בקש לגלות את הקץ לבניו שנא' האספו ואגידה לכם. למה הדבר דומה לעבד שהאמינו המלך על כל מה שיש לו בא אותו העבד למות קרא לבניו לעשותן בני חורין ולומר להם היכן הוא דיאתיקי שלהן והאוני שלהן. ידע המלך והלך ועמד לו מלמעלה הימנו ראה אותו עבד והפליג את הדבר שהיה מבקש לגלות להם התחיל אומר להם בבקשה מכם עבדי' של מלך אתם היו מכבדי' אותו כדרך שהייתי מכבדו כל ימי. כך יעקב אבינו אמר אקרא לבני להודיע להן אימתי הוא הקץ מיד נגלה עליו הקב"ה ואמר לו לבניך אתה קורא ולי לאו שכן ישעיה אמר ולא אותי קראת יעקב. כיון שראה אותו יעקב התחיל אומר לבניו בבקשה מכם בני היו מכבדין להקב"ה כדרך שכיבדוהו אבותי שנא' האלהים אשר התהלכו אבותי לפניו. אמרו לו יודעין אנו מה בלבך. שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. כיון ששמע יעקב כן השתחוה שנא' וישתחו ישראל על ראש המטה.

התחיל אומר בלחישה ברוך שם כבוד מלכותו לעול' ועד. אמר לו הקב"ה כבוד אלהים הסתר דבר אין המדות הללו שלך שנאמר הולך רכיל מגלה סוד וגו'. דבר אחר ויקרא יעקב אל בניו. זהו שאמ' הכתוב אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. אמר ריב"ל ג' דברים גזרו ב"ד של מטה והסכים הקב"ה מלמעל' ואלו הן. אחד בימי עזרא בשע' שעלו מבבל ביקש הקב"ה להתיר להם את המעשרות. מה עשה הלכו וגזרו על עצמן שהן מעשרין שכן הוא אומ' את ראשית עריסותינו ותרומתינו ופרי כל עץ תירוש ויצהר וגו' מה עשו כתבו בספר וחתמו ונתנו אותו בהיכל. למחר נכנסו ומצאו אותו חתום. ומנין שהסכים הקב"ה עמה' שנ' ובכל זאת אנו כורתים אמנה וכתבים ועל החתום שרינו לוינו וכהנינו. ואחד בימי מרדכי ואסתר שנ' קימו וקבלו היהודים. ומנין שהסכים הקב"ה עמהם וקבלו אין כתיב כאן אלא וקבל היהודי' מכאן שהסכי' הקב"ה עמה'. ואחד בימי יהוש' בשעה שנכנסו ישראל לארץ. אמר להם יהושע והיתה העיר חרם ואין אתה מוצא שאמר לו הקב"ה אלא מעצמו עשאו. ומנין שהסכים הקב"ה על ידו שנ' חטא ישראל וגם עברו את בריתי וגו' מכאן שהסכים הקב"ה עמהן. הוי אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי. מדבר ביעקב בשעה שנכנסו בניו לברכה התחיל מחלק להם פרוקופאו' ומנין שהסכים הקב"ה עמו שכן אתה מוצא בברכה שברך יעקב אבינו את השבטים כך ברכן משה. תדע לך שהוא כן את מוצא ממה שהסכים הקב"ה עמו על כל ברכה וברכה אימתי בשעה שהיה מסתלק מן העולם. הוי ויקרא יעקב אל בניו: ר' פנחס הכהן בר חמא ור' יהודה הלוי בר שלום אומר מהו האספו הטהרו כמה דאת אמר תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף. דבר אחר האספו העשו אסופות אסופות. מה עשו כיון שנכנסו התחיל מקנתרן. ראובן בכורי אתה:

ראובן בכרי אתה. א"ר לוי בר שלום שלא ראה קרי יעקב אביהם פ"ד שנה עד שנולד ראובן: יתר שאת אמר ליה ראוי היה לך ליטול ג' חלקים יתר על אחיך הבכורה והכהונה והמלכות וכשחטא ניתנה הבכורה ליוסף והכהונה ללוי והמלכות ליהודה: פחז כמים. נוטריקון הוא *פחזת *חטאת *זנית. וכי ראובן זנה חס לצדיק אלא כשמתה לאה אמו הביא יעקב בלהה והושיבה על המטה כיון שראה ראובן קינא ועמד והפך את המטה והעלה עליו הכתוב כאלו שכב עמה; אז חללת יצועי עלה. יצועי קלקל ועלה. אמר לו אביו

בני אין לך רפואה עד שיבא מי שכתוב בו ומשה עלה. וכיון שבא משה ועלה ועמד בהר עיבל ומינה שבטו של ראובן תחלה על הקללות ופתח פיו שבטו ש׳ ראובן ואמר ארור שוכב עם אשת אביו ידעו כל ישראל שהיה ראובן זכאי ונתרפא ומחל לו הקב״ה:

שמעון ולוי ארור אפם. בשעה שהרגו שכם וחמור וכל אנשי העיר ולא נמלכו באביהן ואירר כעסן שהיה קשה ביותר שנ׳ ועברתם כי קשתה שכבה חמתם ואף שלה׳ לפיכך אחלקם ביעקב וגו׳ סופרי׳ להעמיד משמעון בבתי כנסיות. ותלמידים ומשנים משבט לוי בבתי מדרשות עוסקים בתורה:

יהודה אתה יודוך אחיך. לפי שהודית יודו לך אחיך בעוה״ז ובעה״ב. ולפי ברכתו של יעקב אבינו עמדו ממנו ל׳ מלכים שנ׳ אלה תולדת פרץ. ותחשוב דוד ושלמה רחבעם ואביה אסא עד יכניה. וכן לעה״ב ודוד עבדי נשיא להם לעולם. ולפי שזכה יהודה והציל לתמר וב׳ בניה מן המיתה הציל את יוסף מן המיתה שנ׳ ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע וגו׳. והציל לפרץ וזרח וכבר נשתלמה צורתן במעי אמן תמר שהיה לה ג׳ חדשים מעוברת שנ׳ ויהי כמשלש חדשים. לפיכך הציל הקב״ה מזרעו ארבעה אחד מן הבור ושלשה מן האש. דניאל כנגד יוסף. חנניה מישאל ועזריה כנגד תמר פרץ וזרח שנא׳ הוציאוה ותשרף. וזכה להקרות גביר באחיו שנא׳ כי יהודה גביר באחיו. ועוד משבט יהודה יצאה אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה. ועוד משבט יהודה יצא נחשון בן עמינדב ראש לנשיאים שנ׳ ויהי המקריב ביום הראשון. ועוד משבט יהוד׳ יצא בצלאל שעשה את המשכן. ומשבט יהודה הקריבו בראשונה לחנוכת המזבח. ומשבט יהודה יצאו מלכים ונביאים. ומשבט יהודה יצא כלב. ועוד במסעות יהודה בראשונה שנא׳ ונסע דגל מחנה יהודה. בחנייתם כן שנ׳ והחונים קדמ׳ מזרחה דגל מחנ׳ יהוד׳. ובברכת משה החסיד בירך בראשונ׳ שנ׳ וזאת ליהודה ויאמר. ועוד שבט יהוד׳ נחלו בראשונ׳ שנ׳ זאת הארץ. וחלק האר׳ שלקחו הרבה משאר שבטי׳ שנ׳ והארץ שקטה ממלחמ׳ ויגשו בני יהוד׳ אל יהוש׳ בגלגל ויאמ׳ אליו כלב בן יפנ׳ הקנזי. וחלק הארץ שנתן מנחלתו ללוי׳ ישבו בה בני אהרן שנ׳ ויתנו להם את קרי׳ ארב׳. ועוד אחר מית׳ יהוש׳ שאלו מי יעל׳ לנו בכנעני בתחל׳ להלחם בו ויאמ׳ יהוד׳ יעל׳. ומשבט יהוד׳ יצא עתניאל ראשון לשופטי׳ שנ׳ ויזעקו בני ישרא׳ אל ה׳ ויקם ה׳ את עתניאל בן קנז. ומשבט יהודה

יצא בועז. ועוד מלכות ישראל נתנה לשבט יהודה לדוד הצדיק לו ולבניו ברית מלח. שנאמ׳ ויאמר ה׳ אל שמואל עד מתי אתה מתאבל על שאול וגו׳ עד כי ראיתי בבניו לי מלך. בכל מקום שנא׳ לי לעולם הוא וכן אמר דוד ויבחר ה׳ אלהי ישראל בי כי ביהודה בחר לנגיד ובבית יהודה בית אבי בי רצה להמליך על ישראל. ועוד משבט יהודה יצא שלמה המלך והוא בנה בית המקדש ורצה הקב"ה ליתן שכינתו בה שנא׳ אז יקהל שלמה ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת מפני הענן וכתיב וכל בית ישראל רואים ברדת האש. ועוד משבט יהודה יצא יהושפט איש צדיק שנא׳ בו ויעש הישר בעיני ה׳, ומשבט יהודה יותם המלך איש צדיק שנ׳ בו ויעש הישר בעיני ה׳. ומשבט יהודה יצא יאשיהו איש צדיק שנא׳ בו וכמוהו לא היה לפניו מלך. ומשבט יהודה יצאו חנניה מישאל ועזריה אנשים צדיקים וחכמים שכן כתוב בהם והילדים האלה ארבעתם נתן להם האלהים מדע והשכל בכל ספר וחכמה. ונעשה להם נסים ומופתי׳ בבבל דכתי׳ בדאין קרב נבוכדנצר לתרע אתון נורא יקדתא. דאין דניאל עם מלכא מליל אלהי שלח מלאכיה ובסוף כתיב ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין. ועוד משבט יהודה יצא זרובבל בן שאלתיאל וכתי׳ אמר אל זרובבל בן שאלתיאל פחת יהודה. וכתיב ביום ההוא נאם ה׳ אקחך זרובבל בן שאלתיאל. וכתיב ידי זרובבל בן שאלתיאל יסדו הבית הזה וידיו תבצענה. וכתיב כי מי בז ליום קטנו׳. וכתיב מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישור. ועוד משבטו עתיד משיח שנאמר והיה ביום ההוא שורש ישי. ומשבט יהודה יצא שלמה שבנה בית ראשון. ובצלאל בנה את המשכן. זרובבל בנה בית שני. ומלכנו עתיד לבנות בית המקדש. ושני שבטים הללו מצינו שהם מתייחסים מכל שבט. יהודה ולוי. ובהם המלכות והכהונה. יהודה רביעי הוא נולד לשבטי׳ כגון ד׳ שהוא אות רביעי׳ באל"ף בי"ת ולשם הזה. וביום הרביעי נבראו המאורות וכתיב במשיחנו וכסאו כשמש נגדי. וניצלו לו מזרעו ארבע אחד מגוב אריות ושלשה מכבשן האש. דוד אות רביעית הוא ראש וסוף שנא׳ לא יסור שבט מיהודה. ועוד כתיב ונאמן ביתך וממלכתך וכתיב לעול׳ אשמר לו חסדי. ומה שאמרנו כשם שברביעי נבראו המאורו׳ כך יהודה נולד רביעי לשבטים ומהם אנו מונים שנות עולם. השבטים נמנו בתורה בט"ו מקומות ויהודה נמנה ראש לשבטים בד׳ מקומות כנגד לידתו. ועוד כתיב בקרבן

נחשון שהוא משבט יהודה וקרבנו קערת כסף אחת ובכלם כתיב קרבנו הוסיף לנחשון וי"ו רמז ליהודה ששה צדיקים יצאו משבטו ונתברכו כל א' ואחד בשש מדות. כתיב בדוד יודע נגן וגבור חיל איש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו. וכתיב בחנניה מישאל ועזריה ילדים אשר אין בהם כל מום וטובי מראה ומשכילים בכל חכמה ויודעי דעת וגו'. וכתיב בחזקיהו שש ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום. וכתיב ביה בדניאל בדאין כל קבל די רוח יתיר' ביה ומנדע ושכלתנו וגו'. וכת' במשיחנו ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דע' ויראי' ה':

יהודה אתה יודוך אחיך. זו היא שנאמרה ברה"ק ע"י איוב אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם כנגד מי אמר איוב המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד הצדיקים שהם כובשים את יצרם ומודים במעשיהם שכל מי שהוא מודה במעשיו זוכה לחעה"ב שנ' זובח תודה יכבדנני ושם דרך אראנו בישע אלהים. וכן אתה מוצא ביהוד' בשעה שבא מעשה תמר לידו והוציאוה לישר פשלחה ואמרה לו הכר נא מהו הכר נא שא נא עיניך והכר את בוראך ואל תתבייש מב"ו מיד כבש יצרו והודה במעשיו. ובשביל שהודה במעשיו הציל הקב"ה את בניו מן השריפה והוא רמז שרמז לו הקב"ה מתחלה שנ' ויהי כמשלש חדשים. אמר לו הקב"ה אתה הצלת את תמר ואת שני בניה מן השריפה אף אני אציל את בניך מן השריפה ואלו הן חנניה מישאל ועזריה. הא למדת שכל מי שהוא מודה במעשיו הקב"ה מצילו ומביאו לחעה"ב וכל מי שאינו מודה במעשיו הקב"ה מקללו. שכן מצינו בקין בשעה שהרג את הבל אמ' לו הקב"ה אי הבל אחיך אמר לפניו רבש"ע אני והבל הנחתנו דורן לפניך. להבל קבלת ולי חזרה בפחי נפש ממני אתה מבקשו והלא אינו מתבקש אלא ממך שאתה משמר כל הבריות. אמר לו אני מודיעך היכן הוא מיד קללו שנא' ועתה ארור אתה מן האדמה וגו' מיד עמד ונשתטח לבקש רחמים מלפני הקב"ה שנ' גדול עוני מנשוא. אמר לפניו רבש"ע לא יהא עוני גדול מאותן ס' רבוא שעתידין להכעים לפניך במדבר וכיון שאמר נושא עון מיד מחלת להם שנ' ויאמר ה' סלחתי כדבריך. באותה שעה אמר הקב"ה אם איני מוחל לקין הרי אני נועל דלת בפני כל ב"ת. מיד מחל לו הקב"ה מחצה שמתחלה אמר לו נע ונד תהיה בארץ ולאחר שעשה תשובה מה כתיב בי' וישב בארץ נד קדמת עדן. מכסה פשעיו לא יצליח ומודה

ועוזב ירוחם זה יהודה הצדיק שבייש עצמו במעשה תמר ואף ראובן לא הודה במעשיו אלא מכחו של יהודה כיון שראה ראובן את יהודה שהודה עמד הוא והודה על מעשיו. ולפי שגרם יהודה לראובן לעשות תשובה לפיכך סמכו משה רבינו לו שנ׳ יחי ראובן ואל ימות וגו׳ וכתיב בתרי׳ וזאת ליהודה ויאמר. על שניהם הוא אומ׳ אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם ומה שכר נטלו על כך להם לבדם נתנ׳ הארץ ולא עבר זר בתוכה:

יהודה אתה יודוך אחיך. בא וראה מה כתיב למעלה מן הענין שמעון ולוי אחים וכלם אינם אחים אלא אחים הם בעצה הם נטלו עצה על שכם והרגום שנא׳ ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש חרבו. והם נטלו עצה על יוסף ובקשו להרגו שנא׳ ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא ועתה לכו ונהרגהו. ומי הם אם תאמר ראובן הרי ראובן בקש להצילו שנא׳ וישמע ראובן ויצילהו מידם. אם תאמר יהודה הרי כבר נאמר ויאמר יהודה אל אחיו מה בצע. ואם תאמר בני השפחות והלא כבר נאמר והוא נער את בני בלהה וגו׳. אלא מי הם ויאמרו איש אל אחיו זה שמעון ולוי דכתיב בהו שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם. וכיון שבאו במצרים אמר יוסף אם אני מניחם במקום אחד נוטלים עצה עלי ומחריבין את כרך מצרים לפיכך הפריש שמעון מלוי שנאמר ויקח מאתם את שמעון. וכיון שהפריש נעשה לוי יחידי שנא׳ ויפתח הא׳ את שקו וכי א׳ היה והלא כבר נאמר ויהי הם מריקים שקיהם אלא הא׳ זה לוי שנעשה יחידי ותשש כחו באותה שעה לכך נאמר שמעון ולוי אחים: וכיון שהוכיחן אביהם הוריקו פניו של יהודה. מיד קרא לו ופתח יהודה אתה יודוך אחיך. א״ר תנחום בר חנילאי בשעה שהוכיח יעקב שמעון ולוי הוריקו פניו של יהודה ונתייראו שמא הוכיחו במעשה תמר מיד קראו ופייסו שנא׳ יהודה אתה יודוך אחיך. מת״ל אתה יודוך אחיך. אלא כך אמר לו יעקב יהודה בני גלוי וידוע לפני הקב״ה שהצלת את יוסף מן המיתה שאלמלא אתה היו הורגים אותו שמעון ולוי ועתה תזכה שהרי יודו לך אחיך בעה״ב שהצלת אותם משפיכות דמים ולא נטרדו אחיך לגיהנם אף בעה״ז תזכה שיקראו כל השבטים על שמך יהודים כשם שנקראת אתה יהודה: ידך בעורף אויביך. אמר לו בני אתה הקשית ערפך שעה אחת וביישת עצמך במעשה תמר תזכה שתהרג את אויביך בדבר נוקשו על ערפו

ומניחו הולך והורג ואיזה זה הקשת: גור אריה יהודה. א״ר חמא בר חנינא זה מלכנו בן דוד שיצא מב׳ שבטים אביו מיהודה ואמו מדן ובשניהם כתיב אריות גור אריה יהודה דן גור אריה. אמר לו ליהודה בני מסולק אתה מאותו עון שאמרת טרף טרף יוסף: לא יסור שבט מיהודה. זה ראשי גליות שביהודה שבבבל שרודין את עם ישראל במקל. ומחוקק מבין רגליו אלו נשיאים של בית ר׳ שמלמדים תורה ברבים בא״י. ד״א לא יסור וגו׳. זה בן דוד שעתיד לרדות את המלכו׳ במקל שנ׳ תרעם בשבט. ומחוקק מבין רגליו אלו יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים שמורים הלכות בא״י בסנהדרי גדולה שהיא יושבת בלשכ׳ הגזית בחלקו של יהודה:

זבולן לחוף ימים ישכן. בסחורתו. ויששכר בתורתו. זה עם זה שותפי׳ בעה״ז ובעה״ב: זבולן וגו׳ מה ראה יעקב שברך זבולן תחלה ואח״כ יששכר והלא יששכר גדול ממנו והוא היה ראוי ליברך תחלה. צפה וראה ב״ה שעתיד ליחרב ועתיד סנהדרין שתעקר משבטו של יהודה ולהקבע בשבטו של זבולן שבתחלה גלתה סנהדרין וישב׳ לה ביבנה ומיבנה לאושה ומאושה לשפרעם ומשם לבית שערי׳ ומשם לצפורי וצפורי היה בחלקו של זבולן ואח״כ גלתה לטבריה וכן ישעיה אמר לה ישפילנה עד ארץ. א״ר יוחנן טברי׳ היא משלמת למלכנו שנ׳ תרמסנה רגל רגלי עני. מה כתיב אחריו והוכן בחסד כסא. באותה שעה יפרע הקב״ה מא״ה פורענות גדולה שאין לה הפסק ואין לה קץ ומורידן לגיהנם ונידונין בה לדורי דורות שנ׳ ויצאו וראו בפגרי האנשים. וכ״כ למה שנתן הקב״ה קץ ליסוריהן של צדיקים שמתייסרים בעה״ז. באותה שעה מגעת פורענות של רשעים שאין לה קץ לעולם. וקץ יסוריהן של צדיקים מעביר מן העולם. שנ׳ קץ שם לחשך ומהו קץ שם לחשך. אר״י אלו הצדיקי׳ שדומין בעה״ז כמי שהוא יושב בחשך ואפלה. באותה שעה משלם הקב״ה מתן שכרן של צדיקים שאין לה קץ ואין לה הפסק. אשריהן הצדיקים שהן מרבין את התור׳ ורודפין שלום לישראל שמשתלמין שכר פועל שאין לה קץ ואין לה הפסק לעולם ולעולמי עולמים שנא׳ למרבה המשרה ולשלום אין קץ: (עניין אחר) מפני מה ברך זבולן תחלה מפני שזבולן לחוף ימים ישכון וכל הסחור׳ למחוזו באין כדכתיב והוא לחוף אניות. ויששכר מסתפת בסחרותיו שנ׳ יששכר חמור גרם שנוטל הסחורות מזבולן ומשתכר בהם. הוא שאמר מ״ר שמח זבולן בצאתך לפרש בים

ויששכר באהליך שמשתכר באהליו מסחור׳ של זבולן. (אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם):

יששכר חמור גרם. כשם שהחמור שובר את העצי׳ כך שבטו של יששכר. יודעי בינה לעתים לדעת שהיה שבטו מעמיד מאתים סנהדריות:

יהי דן נחש עלי דרך זה׳ שמשון שצפה אותו יעקב והוא עומד בין שני עמודים והתפלל עליו שתנתן בו כח שנ׳ ה׳ אלהים זכרני נא וחזקני נא:

גד גדוד יגודנו. זה שבטו של גד שכשהיה א׳ מהם יוצא למלחמה היו נוצחין והיו הורגין מפרק הראש עם הזרוע:

מאשר שמנה לחמו שהיו מספיקין שמן המשחה:

נפתלי אילה שלוחה. מלמד שקפץ במצרים בחיל והביא שטר המערה לקבור את אביו עד שהוא הולך בא חושים בן דן והיה חרש וכשרא׳ עשו מונע מלקבור את אבינו יעקב דקרו בידו על צוארו והתיז את ראשו ונפלו שניהם על מטתו של יעקב אבינו. ופתח עיניו וראה נקמה ושמח שנ׳ ישמח צדיק כי חזה נקם פעמיו ירחץ בדם הרשע. ונתקיימה נבואת רבקה שאמרה למה אשכל גם שניכם יום אחד: הנותן אמרי שפר. שהי׳ לשונ׳ של שבט נפתלי בתורה מתוקים מדבש:

בן פורת יוסף מלמד שאין עין הרע שולט בהם: בנות צעדה עלי שור. שהיו המצריות בנות מלכים מבקשות לראות את פני יוסף ולא תלה עיניו בא׳ מהן וזכה לירש ב׳ עולמים שלא הרהר באחת מהן:

בנימין זאב יטרף. שבט גדול וחזק: (עניין אחר) בנימין זאב יטרף וגו׳. פירוש בנימין חלקו בין בני יהודה ובין בני יוסף. כשהולך לטרוף ועבר בארץ יהודה בבקר לא ישוב עד הערב וכשהולך בערב לא ישוב עד הבקר כדכתיב בבקר יאכל עד שטורף ולערב יחלק שלל ששולל. ומנימין שבנין בין אלו השבטים דכתי׳ ויעל גורל מטה בני בנימין וגו׳ ויצא גבול גורלם בין בני יהודה ובין בני יוסף: כתיב כי לא יעשה ה׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו וגו׳. בראשונה היה הסוד ליראי ה׳ שנאמ׳ סוד ה׳ ליריאיו. חזר ונתן אותו לישרים שנ׳ כי לא יעשה ה׳ אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. כל מה שהצדיקים עושים ברוח הקדש עושים. יעקב כשבירך שבט יהודה הוא מברכו באריה שנ׳ גור אריה יהודה

מטרף בני עלית כרע רבץ כאריה וכלביא מי יקימנו ומזווגו כנגד מלכות בבל ודניאל חנניה מישאל ועזריה מזדוגין לה. יוסף מזווגו כנגד המלכות ומסורת היא שאין עמלק נופל אלא ביד בני בניה של רחל. ומשה זיווג שבטו של לוי כנגד מלכות יון שבני חשמונאי היו משבטו של לוי. ומקי' לבנימן בנגד מלכות מדי שמרדכי פורע ממנו שהוא משבטו של בנימן וכתיב במלכות מדי וארו חיוה אחרי תניינה דמיה לדוב שהוקשה כנגד שבט בנימן שנמשל בזאב. זאב יטרף. מה הזאב הזה חוטף כך הי' שבטו של בנימן חוטף שנ' וראית' והיה אם יצאו בנות שילה. מלמד שהיו חוטפין נשים לבניהן משום שבועה שנשבעו ישראל עליהם שלא ישאו נשים: בבקר יאכל עד אלו הקרבנות שמקריבין בבה"מ. דכתיב את הכבש האחד תעשה בבקר.

ויכל יעקב לצות את בניו. מה ציוה לטעון את מטתו. א"ל אל יטעון מטתי א' מבני בניה' שיש להם מבנו' כנען וקבלו עליהם מצות אביהן וברכתו באהבה רבה וגמורה שנ' איש אשר כברכתו. וברכתו קיימת לעולם ולעולמי עולמים שנ' ברוכים אתם לה' עושה שמים וארץ: (סליק ברכת י"ב שבטים כל אחד ואחד בשמו):

כל אלה שבטי ישראל שנים עשר. לא פחות ולא יותר אף רבקה האתה י"ב שבטים שנ' ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאומים הרי ארבעה. ולאם מלא' יאמץ הרי ששה. ורב יעבד צעיר הרי ח'. וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה הרי עשרה. ויצא הראשון אדמוני. ואחרי כן יצא אחיו הרי י"ב. ויתרוצצו הבנים בקרבה. אמרה כך אני מצטער' בי"ב שאמר לי הקב"ה שהוא מעמיד ממני למה זה אנכי אין ז"ה אלא י"ב בני' שנים עשר שבטי ישראל:

וזאת אשר דבר להן אביהם ויברך אות' איש כברכתו ברך אות' אין כתיב באן אלא ויברך אות' למה בן אלא בשביל שנתן ליהוד' גבורתו של ארי וליוסף גבורתו של שור ולנפתלי קלתו של איל ולדן נשיכתו של נחש תאמר שזה גדול מזה בללן באחרונ' איש אשר כברכהו ברך אותם. לפי שחלק להם את הארץ ונתן ליהוד' ארץ שהיא עושה שעורים. ולנפתלי ארץ שהיא עושה חטי' אע"פכ כללן באחרונ' שיהו אוכלין אלו משל אלו הוי וזאת אשר דיבר להם אביהם. זאת אשר דבר אין כתיב כאן אלא וזאת אשר ועוד עתיד אדם אחר כיוצא בי לברך אתכם ומהיכן שפסקתי הוא

מברך אתכ׳ כיון שעמד מרע״ה פתח להם וזאת הברכה מהיכן שפסק להן אביהן הוי וזאת אשר דבר להם אביהם. אמר להם אומר לכם הברכות הללו אימתי מגיעות אתכם בשעה שתקבלו את התורה שכתוב בה וזאת התורה הוי וזאת אשר דבר. ממה שחתם אביהם פתח להם משה: מזקנים אתבונן. יצחק כשבר׳ את יעקב אמר לו ואל שדי יברך אותך במה חתם בסוף ברכתו בקריאה. ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו. ואף יעקב ממה שפסק אביו התחיל שנ׳ ויקרא יעקב אל בניו. וחתם יעקב כשברכן בו זאת שנ׳ וזאת אשר דבר. ואף משה כשעמד לברך את השבטים ממקום שפסק יעקב משם התחיל שנ׳ וזאת הברכה אשר ברך משה. ובמה חתם משה באשריך ישראל. אף דוד כשבא לברך את ישראל ממקום שפסק משה פתח שנא׳ אשרי האיש. הוי מזקנים אתבונן:

ויצו אותם ויאמר אליהם. וכיון שנסתלק משם ויעשו בניו לו כן כאשר צום. מה עשו חנטו אותו והעלו אותו. כתי׳ ויבאו עד גורן האטד וכי יש גורן לאטד שהוא אומ׳ ויבאו עד גורן האטד אלא אלו כנעני׳ שנטלו את כתריהן והקיפו ארונו של יעקב כגורן זה שמקיפין אותו באטד. ר״א אומר כיון שראו ארונו של יעקב אבינו התירו אזורי מתניה׳ וחלקו כבוד לי״א. ר״ש בן נחמני אמר קשרי כתפותיהן התירו. ורבנן אמרו באצבע הראו את הארון: ויאמרו אבל כבד זה למצרים בשביל כן נתן להם הקב״ה גורן שנ׳ עד גורן האטד:

ויעש לאביו אבל שבעת ימים ומנין שהאבל שבעת ימים שהוא אומר ויעש לאביו אבל שבע׳ ימי׳. ארז״ל שבעת ימים מנין מדכתיב ומפתח אהל מועד לא תצאו ז׳ ימים לפיכך ויעש לאביו אבל שבעת ימים. ולמה עושין שבעת ימים כנגד ז׳ ימי המשתה. אמר להם הקב״ה בעה״ז נצטערתם עם הצדיק הזה ושמרתם לו אבל ז׳ ימים. ולע״הב אני מחזיר לכם אותו האבל לשמחה שנא׳ והפכתי אבלם לששון ונחמתים ושמחתים מיגונם. וכשם שאני מנחם אתכם כך אני מנחם לציון ולחרבותיה שנא׳ כי נחם ה׳ ציון נחם כל חרבותיה וישם מדברה כעדן וערבתה כגן ה׳ ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה:

תם מדרש ברכת יעקב אבינו ע״ה:

דמות כסא של שלמה המלך ע"ה:

רז"ל אמרו בשע' שהמלך אחשורוש ישב על כסא מלכותו בקש לישב על כסא שעשה שלמה ברוב חכמתו ובתבונתו של הקדוש ברוך הוא. אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם במקום שהיה יושב שלמה המלך ודן ישראל שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך על ישראל איך ישב עליו אותו רשע עשה למען שמך ואל תנבל כסא כבודך. ואמרו ז"ל היאך נמצא כסא של זהב במדי. אמרו ז"ל לאחר מיתתו של שלמה עלה שישק מלך מצרים לארץ ישראל ונטל כסא שלמה בשביל כתובת בתו והוריד אותו למצרים בכתוב בשנה החמישית עלה שישק מלך מצרים על ירושלם ואחר כך עלה סנחריב ושבה את הכסא מארץ מצרים והביאו לארץ ישראל מפני שהיה מבקש להלחם עמם ובאותו הפרק נפל סנחריב ביד ישראל ובזזו את ממונו וחזר הכסא למקומו וישב עליו חזקיהו ונטל את הכבוד ותתנשא במלכותו והצליח בדכתיב ויצלח חזקיהו בכל מעשהו וראה חזקיהו שיש בכסא שש מעלו'. ומה ראה שלמה לעשות הכסא בו' מעלות כנגד ששה בני אדם שיצאו מדוד ואלו הן חזקיהו יאשיה דניאל וחבריו וברוח הקודש עשה אותו כסא כנגד ו' מלכי יהודה שעמדו עליו ואלו הן שלמה רחבעם חזקיה מנשה אמון ויאשיהו ובימי יאשיהו עלה פרעה מלך מצרים ונלחם ביאשיהו ונטל הכסא מירושלם והביאו למצרי' ובקש לישב עליו ולא ידע מנהגו של כסא ואיך יושבין עליו והכהו האריה על ירכו והיה צולע ולפי' נקרא שמו פרע' נכה ומתרגמינן פרעה חגירא. וכשעלה נבוכדנצר למצרים מצא שם הכסא ונטלו והוליכו מבבל ובקש לעלו' בו ולישב ולדון את צדקיהו בבלה. אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו

של עולם נתקיי' בנו הכתו' ואויבינו פלילים. ונבוכדנצר לא היה יודע מנהגו של כסא עלה לישב בו והכה אותו הארי שעל השמאל ונפל ממנו והיה מצטער ממנו עד יום מותו ועליו אמר הכתוב איך נפלה משמים הילל בן שחר וכי לשמי' עלה אותו רשע בן רשע מזרע נמרוד הרשע אלא כיון שרצה לישב על כסא שלמה שנתן לו מן השמים נפל מן הכסא לכך נאמר איך נפלת משמי' הילל בן שחר. וכשדריווש המדי מלך והחריב את בבל אף הוא נטל את הכסא והוליכו לעילם אשר במדי לקיים מה שנאמר ושמתי כסאי בעילם ואעפ"כ לא ישב אדם שם לעולם. וכשמלך אחשורוש שלח והביא לו חכמים לעשות כדמותו של כסא ולא יכלו אלא עשה לעצמו כסא אחר וישב עליו שנאמ' בימי' ההם כשבת המלך אחשורוש וגומר. כיצד עשה שלמה המלך הכסא בחכמתו שנתן לו הקדוש ברוך הוא והוא מכובש באבני' טובות ומרגליות שכמותו לא היה יכול לעשו' המלך שלמה ושליט. ו' מעלות היו לכסא ומאותן המעלות היה עולה לכסא ושנים עשר אריות יש בו על כל מעלה ומעלה יש בו שני אריות. כיצד. כיון שהמלך שלמה דורש לעלות במעלה ראשונה היו אריות שבו פורשות למעלה ידיהם וכתב מורשם בידיהם ולא היה עולה במעלה שניה עד שהיה קורא הכתובי' שהיו מורשמין. ומה היה בהן כשהמלך הופך פניו לצד ימינו היה רואה את הכתב שהיה ביד הארי של ימין ומה כתוב בו לא תכירו פנים במשפט. והופך פניו לצד שמאו והיה כתוב בו לא תקח שוחד. וכן בכל האריות היה כתוב בהן מענינים אלו של משפט כגון ודל לא תהדר בריבו וכיוצא בו. וכל מעלה ומעלה היתה מכובשת מאבנים טובות ומרגליו' ויש בהן אבנים יקרות לבנות מכורכמות ויש בהן זכוכית לבן וטובה ואילני תמרי' מיפות את הכסא ומרוקמי' בבגדי שש והיו טווסין של שן מכוונים כנגד כנפי נשרים. ושני עמודים של שש על ראשי האריות ושני אבנים של זהב היו על שני צידי הכסא והיו מלאים מכל מיני בשמים. ושתי קתדראות של זהב משני צדי הכסא אחת לגד הנביא ואחת לנתן הנביא. ושבעי' קתדראות של זהב לשבעים זקנים ויושבין בהן ועל כל קתדר' וקתדר' שני אריות ושני נשרים ומכונים אחד כנגד אחד ועומדין על רגליהן וכשהמלך עומד על הכסא נותן רגלו על מעלה ראשונ' והיה הגלגל חוזר והארי פושט ידו של ימין והנשר כנפו של שמאל והמלך נשען עליהן ועל מעלה שניה הגלגל חוזר והנשר פושט כנפו של ימין וארי פושט ידו של שמאל והמלך נשען

עליהן ועולה למעלה שלישי׳ וכן כלן. וכשעלה כל המעלו׳ תנין של כסף היה טוען גלגל של כסא וכופין למלך שלמה ומושיבין אותו על הכסא ומיד פושטין הנשרי׳ את כנפיהם ועולין בגלגל של כסא והיו מוסבין למעלה מראשו ויונה של זהב היתה עומדת בין העמודים ופותחת לו הארון ונוטלת ספר תורה ונותנה אותו על ברכיו לקיי׳ מה שנאמ׳ והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו. והארי של שמאל פושט ידו ונוטל העטרה ונותנה על ראש המלך. והעומדים אומרי׳ תקום מלכות בית דוד לעולם. ועל כל מעלה ומעלה היו החיו׳ טמאות עם הטהורו׳. במעלה הראשונה השור כנגד הארי. בשניה הזאב כנגד הטלה. בשלישית נמר כנגד גדי. ברביעי׳ דוב כנגד צבי. בחמישי׳ נשר כנגד צפור. והוא היה עולה ביניהם להודיע שהוא נותן שלום ביניה׳ מפני שהוא יושב בין אלו לאלו וכשהיה יושב על כל מעלה ומעלה קורא פסוק אחד. על מעלה ראשונה אומר תורת ה׳ תמימה. בשניה עדו׳ ה׳ נאמנה. בשלישית פקודי ה׳ ישרים. ברביעית מצות ה׳ ברה. בחמישית יראת ה׳ טהורה. בששי׳ משפטי ה׳ אמת. ואח״כ יושב המלך שלמה. וכשהיה הכהן גדול והזקני׳ באים אל המלך שלמה לשאול שום דבר מהמשפט שבין אדם לחברו יושבין מימין ומשמאלו ודן עמהם את הדין. וכשהם מביאין את העדים להעיד לפני המלך היו הגלגלים של כסא חוזרין ואריות נוהמין ונשרים פורחין וטווסין מצפצפין וכל כך למה כדי לחטוף את העדים בלבם כדי להעיד אמת ואף נבוכדנצר כשבקש לישב עליו נשבר כאשר כתבנו. ואחשורוש ראה אותו כסא ונתאוה לו לישב עליו יותר מנבוכדנצר ומדריוש ומפרע׳ ולא יכול לישב. והביא אומנין מצור ומאליכסנדריא לעשות אחד כדמותו ולא יכלו אלא עשו לו כסא אחר נאה וישב עליו בשנת שלש למלכו ושלש שנים עסקו בו לקיים מה שנאמר בימים ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה ובשנת שלש ישב על אותו כסא שעשו לו האומנין מצור ומלכסנדריא:

נשלם דמות הכסא:

מעשה בשלמה המלך ע"ה:

מעשה בשלמה המלך ע"ה אשר היה שט בכל יום לרקיע לשמוע סודות מפי עזא ועזאל ולא היה לו פחד ואימה וכל צבא מעלה היו כורעים ומשתחוים לפני הקב"ה והיו משבחים אותו שהעמיד מלך כזה בישראל והיו ממלאים לו כל רצונו שנאמר וישב שלמה על כסא יי' למלך והיה מולך על העליונים והתחתונים גזר והביאו אבנים וצרכי בנין לבית המקדש וכשבקש השמיר היה מביא אשמדאי מלכא דשידי בשלשלאות של ברזל וטבעת שחקוק עליו שם המפור' והיה תפוס אצלו ימים רבים אפילו אחר בנין ב"ה וכשגרמה החטא בקש ממנו שיתיר אותו והוא יגלה לו סוד אחד שהוא ענין גדול ונורא מאוד וההירו ושאל ממנו שיתן לו טבעתו שהיה חקוק בו שם המפורש והוא האמינו כי היתה סבה מארת יי' לשלם לו כפעלו על שעבר שלשה לאוין שילך ג' שנים בגלות וכשלקח הטבעת השליכו לים ובא דג אחד ובלע אותו אז השליכו ארבע מאות פרסאות בארץ העמים וגרשו מעל מלכותו ואבד כל תפארתו כי השליכו למרחוק והיה שואל על הפתחים ואמר אני שלמה הייתי מלך בירושלים והיו משחקים מדבורו והיו אומרים מלך כזה ישאל על הפתחים ועמד בזה הצער ג' שנים על שעבר שלש' מצות התורה על לא ירבה לו נשים ולא ירבה לו סוסים וכסף וזהב לא ירבה לו מאוד ונכשל בכולם ובסוף הזמן הזה בסוף השלש שנים רצה הקב"ה לרחם עליו למען דוד עבדו ולמען הצדקת נעמה בת מלך עמון שיצא ממנו משיח בן דוד שיתחבר אליה ויביאנה עמו לארץ ישראל הביאו הקב"ה לארץ עמון ובא לעיר המלוכה שמה משכמם והיה עומד ברחוב העיר משכמם ומלצר המלך שר הטבחים שעושה ומבשל מאכל המלך בא לקחת מה שצריך לעשות למלאכתו ומצא שם את שלמה עומד שם ולקח אותו באנגריא שהוליך מה שלקח והוליכהו לבית התבשיל וראה מה שהוא עושה ואמר שלמה שיעמוד עמו וישרתהו ואינו רוצה אלא המאכל בלבד ונתרצה לו וישב עמו וישרתהו ויעזרהו אחר איזה ימים אמר לו

שיכשל למלך מאכלים כמנהגו כמו שהוא היה אומן גדול כאלו המאכלים ונתרצה לו המלצר והוא עשה ובשל מעדני המלך וכשאכל המלך אותם המטעמים שהביאם המלצר וטעם אותם התבשילין שאל המלך למלצר מי בשל אלו המאכלים שעד עתה לא הבאת לי כהם וסיפר לו כל המאורע שאותו האדם בשלם וצוה לעבדיו שיקראו אותו ובא לפני המלך ואמר לו אם רוצה אתה להיות לי מלצר ואמר הן ושלח את המלצר מלפניו ושם אותו במקומו לבשל לו כל מאכליו ויהי אחר הדברים האלה ראתה אותו בת מלך עמון שמה נעמה ואמרה לאמה שרצונה לקחת את האיש הזה המלצר לבעל ואמה נערה בה ואמר לה יש במלכות אביך שרים רכים ונכבדים שתקח אחד מהם הטוב בעיניך ואמר אינני רוצה אלא זה המלצר והפצירה בה הרבה ולא הועיל שאמרה על כל פנים אין רצוני באיש אחר אלא בזה עד שהוכרחה אמה לגלות הענין לבעלה המלך שרצון בתו הוא ליקח את המלצר לאיש וכששמע זה הדבר חרה לו זה עד מאוד ורצה להרוג את שניהם אבל לא היה רצונו של הקב"ה ונעשה להם שנכמרו רחמי המלך עליהם ולא רצה לשפוך דם נקי וקרא לאחד מעבדיו וצוהו שיוליך אותם למדבר שמם ושם ימותו מאליהם והסרים עשה כאשר צוהו המלך והניחם במדבר והלך לדרכו אל המלך לשרתו כבראשונ׳ והם הלכו משם למצא אוכל להחיות את נפשם ובאו לעיר אחת שהיתה על שפת הים והוא הלך לבקש אוכל לנפשם ומצא דייגים מוכרים דגים וקנה אחד מהם והביא את הדג הזה לאשתו שתבשלה אותו וכשפתחה אותו הדג מצאה הטבעת בתוכו שחקוק עליו שם המפורש ונתנה את הטבעת הזה לבעלה ותכף הכיר את הטבעת הזה ושם אותו באצבעו ותכף שב רוחו אליו ודעתו נתישבה עליו ועלה לירושלים וגרש את אשמדאי וישב על כסא מלכותו ושם כתר מלכות בראשו ואחר כך שלח לקרוא לאביה שהוא מלך בני עמון ואמר לו למה הרגת שני נפשות בלי רשות ופחד ואמר ח"ו ולא הרגתים אלא גרשתי׳ למדבר שמם לא ידעתי מה נעשה בהם אמר שלמה המלך ע"ה לו ואם תראה אותם תוכל אתה להכיר אותם דע שאני המלצר ובתך אשתי ושלה לקראתה ובאה ונשקה ידיו והוא שמח שמחה גדולה והלך לו אל ארצו:

תם מעשה בשלמה המלך ע"ה:

מסכת כלים:

משנה א': אלו הן הכלים המוקדשים והגנוזים כשחרב בית המקדש. המשכן והפרוכת מנורת הקודש וארון העדות ציץ הזהב ונזר הקדש לאהרן הכהן וחושן המשפט וחצוצרות כסף הכרובים ומזבח העולה והפרוכת לאוהל מועד המזלגות והקשות השלחן ומסך השער מזבח הנחושת והבגדים לאהרן הקדושים שהיה מלבש הכהן גדול ביום הכפורים פעמונים ורימונים שהיו על שולי המעיל וכלי קודש שעשה משה בהר סיני במצות הקודש המטה וצנצנת המן:

משנה ב': אלו כלי הקודש וכלי בית המקדש שהיו בירושלים ובכל מקום כתבום שימור הלוי וחביריו על לוח נחושת וכל כלי בית קודש הקדשים שעשה שלמה בן דוד ובמקום שימור היו עמו חזקיהו צדקיה חגי הנביא וזכריה בן ברכיה בן עדו הנביא:

משנה ג': אלו הכלים לקחה הארץ הבריחים והיתדות הקרשים והטבעות ועמודי החצר. אלה הכלים מזרקי כסף מאה ועשרים ריבוא מזרקי זהב טוב חמשת ריבוא של זהב טוב ששים ריבוא ושל כסף ק"ך ריבוא וחמשה אלו כתבו אלו המשניות בבבל ושאר נביאים שהיו עמהם ועזרא הכהן הסופר:

משנה ד': מאה ושלשים מהלוים נהרגו ומאה נמלטו עם שימור הלוי וחביריו והם גנזו קערות של זהב טוב חמשים ריבוא ושל כסף מאה ועשרים ריבוא קשות של זהב טוב חמשים רבוא ושל כסף ק"ך רבוא ועל כל קשוה וקשוה מרגליות ה' אבנים טובות שוים ודמי כל א' ואחד של אבן טובה מאה ככרי זהב כל דמי המרגליות מאתים אלפים ככרי זהב חצוצרות של זהב ל"ו כל אלו החביאום וגנזום במגדל בארץ בבל בכרך ושמה בגדת. מנורת של

זהב טוב עשרה רבוא וז׳ נרות על כל אחד ואחד כ״ו אבנים טובות על כל מנורה ומנורה שמרגלית כל אחד מהם לא נודע דמיה ובין כל אבן ואבן מאתים אבנים גם כן לא נודע דמיהן:

משנה ה׳: שלחנות של זהב ע״ז וזהבם מקירות של גן עדן שנתגלה לשלמה ומזהירין כזהר חמה ולבנה שמזהירין ברום עולם וכל כסף וזהב שהיה בעולם כששת ימי בראשית עד יום שמלך צדקיה ולא היו שוים ערך הזהב שהיה מצופה על היכל הבית מבית ומבחוץ אין חקר ואין שיעור ואין קצבה ואין משקל לאותו הזהב שהיה מצופה על ההיכל ועל פני ההיכל ועוד ז׳ אלפים ככרי זהב כל אלו הביאום וגנזום בסגל הבר ואבנים טובות שהיה ההיכל בנוי בהם ונדבכין ג׳ של אבני יקר ונדבך אחד של עצי אלמוגים והנדבכין שלשה הם מאבנים טובות ואורך אבן טובה אחת של שבע באמה ורחבה ה׳ באמה שתקן דוד ואורך מרגלית אחת עשר באמה כל אלה הכין דוד לבית הגדול לשלמה בנו:

משנה ו׳: מנין של אבנים ל״ו אלף ומנין המרגלית כך. כל אלו היה ההיכל בנוי בהם ג׳ נדבכין ונדבך א׳ של עצי האלמוגים והיו מחופין זהב טוב ונתונים בבנין כל אלו החביאום הכשרים שבישראל מפני נבוכדנצר והאלמוגים מזהירין כזוהר הרקיע:

משנה ז׳: אבנים טובות ומרגליות וכסף וזהב שהקדיש דוד המלך לבית הגדול אלף אלפי׳ ככרי כסף ומאת אלפים ככרי זהב ואילנות של זהב פרויים שהיו עושין פירות שש מאות וששים ושש רבוא ככרי זהב טוב שהיה מתחת עץ החיים בגן הקודש כל אלו נגלו לחלקיה הסופר ומסרם לשמשי״אל המלאך שישמרם עד שיקום המלך דוד וימסור בידו הכסף והזהב עם הזהב שהתנדב שלמה ועמהם ככרי זהב ואבנים טובות שאין להם דמים כל אלו גנוזים ונסתרים ושמורים מפני חיל כשדיים במקום הנקרא בורסיף:

משנה ח׳: פרוכת של זהב ז׳ שנכנם בהם י״ב אלפים ככרי זהב ולבושי הלוים ואבנטים שלהם י״ב אלף מלבושים ואפוד של כהן גדול שהיה משרת בהן ומעילו חוץ ממלבושי הכהנים ע׳ אלף ואבנטיהם ומצנפיהם ומכנסיהם כל אלו שעשה דוד להם לרצון על ישראל ולקחום הכשרים בסוד שנתגלה להם כל התשמיש הזה להיותם לעתיד לרצון על ישראל:

משנה ט׳: כנורות שעשה דוד אלף ונבלים ז׳ אלפים לרצון על ישראל צלצלים לשיר ולהשתחות להודות ולהלל לאלהי ישראל

שנתנו לו למשה מסיני וכתוב עליהן מתחת רגלי כסא הכבוד אבן ספיר דמות כסא והכנורות מעצי אלמוגים היו מצופים זהב טוב ואבנים ה׳ על כל כנור וכנור שהיו מביאין אותם הענגים והשעירים והרוחות שהיו משועבדי׳ לשלמה ועל כל כנור וכנור היה פעמון של נחושת קלל מלפני כסא הכבוד ואבן א׳ טובה יקרה ומעולה שחצב משה כהר סיני מתחת כִסא הכבוד שעל אבן הספיר. הכל צפונים וגנוזים בעין צדקיה שהיו יודעים הכשרים בסוד שיפלו ח״ו ביד צר שהיה שונא לישרא׳ שכלים הללו אין משתמשין בהם אלא לרצון על ישראל והיו גונזים איתם ברוך וצדקיה שהכשדים לא ישתמשון בהם ח״ו והטמינום עד היום שישובו ישראל לקדמותן ויקחו כבוד ויקרת עולם כשימצא להם איש דוד בן דוד שמו ויתגלה לו הכסף והזהב כשיתקבצו כל ישראל ויעלו עלייה שלימה לירושלים אמן:

משנה י׳: ואלו הן משקלי הכסף הגנוזים בעין כתל על ידי ברוך וצדקיה ככרי כסף ק״ך רבוא. ושל כסף טוב ק״ס רבוא. כלים של נחושת סירים של נחושת טוב מאתים רבוא. ושל ברזל ק״י רבוא. ושפתים שאין להם מצוקים ומצוקים של נחושת סביבות שער הנחושת כרובים שאין להם משקל כיורים של נחושת שאין להם משקל מהבת של זהב טוב ג׳ אלפים ושלחנות של זהב טוב מתחת העץ החיים העומד כנן הקודש ע׳ שהיו עליהם לחם הפנים אין ערך לדמיהן שקמים של זהב שכל מיני מעדנים תלויים בהם והן של זהב מזוקק שזקק דוד מלך ישראל כל אלו גנזם צדקיה:

משנה י״א: ואוצרות של זהב וכסף מימי דוד ועד צדקיה ועד שגלו ישראל לבבל מגינים של זהב רכי רבבות ושל כסף לשאין להם מדה מרגליות ואבנים טובות אלף אלפים וש׳ אלפים ונ״ג אלף כל אלה צפונים וגנוזים בחומת בבל ובתל ברוק לתחת הערבה הגדולה שבבבל שהיו תולים עליהם כנורותיהם ומכית יער הלבנון לקחו זהב מדת כורין אלף אלפים ותשע אלפים וכל הנביאים והחכמים והסופרים לא יוכלו לחשוב העושר והכבוד שהיה בירושלים:

משנה י״ב: ועוד י״ב אבנים טובות ביד חילק בן שימור הלוי נמסרו בידו להצניעם ולהחזירם לשבטים שהיו שמות השבטים חקוקים עליהם שהיו מאירות על ראשי השבטים מעולות ויקרים בדמיהן זו מזו ואלו מלך ונביא ואיש לא ידע באיזה מקום נגנזו אלא חילק בן שימור הלוי ושאר העושר והכבוד שהיה בירושלים

לקח אותו שמשי"אל המלאך וחזרו והראו אותו שימור וחילק וחביריהם הלוים למיכאל וגבריאל וכל ישראל החביאו הכלים עד שיקום מלך צדק לישראל ולא עוד אלא שנשבעו שבועה גדולה אלו ואלו שלא יגלו הכלים האלה עד שיקום דוד בן דוד וימסרו בידו כל כסף וזהב ומרגליות שהטמינו כשעה שיתקבצו גליותיהם של ישראל מד׳ רוחות העולם ויעלו בגדולה ומעלה גדולה על ארץ ישראל. ובעת ההיא יצא נהר גדול מבית קודש הקדשים ששמו גיחון וישטוף עד המדבר הגדול והנורא ויתערב בנהר פרת ומיד יעלו ויתגלו כל הכלים:

תמה מסכת כלים:

מדרש מעשה תורה:

שער שלשה שלשה פעמים בכל יום הכרוז יוצא ואומר נוח לאדם שלא נברא ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו: ג׳ דברים צריך אדם להתסכל בהם. כשיוצ׳ מבית הכסא אומר לעצמו ראה מה דרכך. וכשמקיז דם אומ׳ ראה שבשר ודם אחה. וכשרואה את המת ראה מה אחריתך: ג׳ הקב"ה אוהבן מי שאינו כועס ומי שאינו משתכר ומי שמעביר על מדותיו: ג׳ הקב"ה כועס עליהם. על מי שנעור בלילה ואינו עוסק בתורה. ועל מי שעוסק בתורה ואינה מקיימה. ועל מי שעוסק בתורה שלא לשמה: ג׳ הקב"ה נותן להם חן. חן תורה על לומדיה. וחן אשה על בעלה. וחן מקח על מקחו. וי"א אף חן מקום על יושביו: ג׳ נוחלין העולם הזה והע"הב. הדר בארץ ישראל והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במוצאי שבת: ג׳ דברי׳ העוש׳ אותם יורש העולם הזה והע"הב. המפרנס עניים והעושה צדקה וגמילות חסדים: ג׳ דברים צריך אדם לבקש רחמים עליהם בכל שנה ושנה. על שנה טובה ועל מלך טוב ועל חלום טוב: ג׳ דברים עומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהם הזכרת השם בכל מקומות ובכל עת ונבלות הפה: ג׳ לא אמרו אמת ונאבדו מן העולם הזה ומן העולם הבא. מרגלים. ודואג. ובני המון הבארותי: ג׳ הקב"ה מכריז עליהם בעצמו על הרעב ועל השובע ועל הפרנסה: ג׳ דברים מביאין את האדם לידי עניות. המזלזל בנטילת ידים. ומי שאשתו מקללת בפניו ושותק. והמשתין מים בפני מטתו ערום: ג׳ מביאין לידי פודגרא מנעול דחוק ומטה קצרה ותשמיש ביותר: ג׳ דברים מביאין את האדם לידי דאגה. גדול שער. וגדול צפרנים. ובגדים פצועי׳: ג׳ אין חייהם חיים.

המצפה לשולחן חבירו. ומי שאשתו מושלת עליו. ומי שיסורין באין עליו. וי"א אף מי שאין לו אלא חלוק א': ג' אין רואין דין של גהינם. חולי מעים. ודקדוקי עניות. והרשות: רבי מאיר אומר אף מי שיש לו אשה רעה ואינו מגרשה שנאמר ומוצא אני מר ממות את האשה: שלשה כשהם נותנין נותנין בעין יפה וכשהם נוטלין נוטלין כשבח. הרשות ארץ וים: ג' דברים מעין העולם הבא. שינה. שמש. השמיש: ג' דברי' אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהם סיכה ורחיצה ותשמיש: ג' דברים העושה אותן דמו בראשו וקרוב למית' יותר מן החיים. ישן ועומד. הקיז דם ועומד. משמש מטתו ועומד. וי"א אף השותה מים ועומד: ג' דברים אמרו רבותינו ז"ל אכל אדם כל מאכל ולא אכל מלח ושתה כל משקה ולא שתה מים אכילתו דם וזהו תחילת חולי מעים. שתה ואכל ולא הלך ד' אמות אכילתו מרקבת וזהו תחילת רוח רעה. אכל והוא נצרך לנקביו דומה לתנור שהוסק על גבי אפרו וזהו תחילת ריח הפה: ג' דברי' מרחיבין את הנפש. אשה נאה. ודירה נאה. וכלים נאים: ג' דברים ממעטין את הזבל וזוקפין את הקומ' ומאירין את העיני'. פת נקיה. ובשר שומן. ויין ישן: ג' דברי' מחזירין את הנפש. בשר. יין. מרחץ: ג' מאבדין את המזונות. קול. צעקה. סערה: ג' צועקין ואינן נענין. המלוה מעותיו בלא עדים. והמחלק נכנסיו לבניו בחייו. והקונה אדון לעצמו. וי"א אף מי שיש לו אשה רעה ואינו מגרש' ואף מי שיושב בעיר רעה ואינו יוצא ממנה: שלשה דברי' נאמרו בפוך מגדל שער בעפעפי' ומפסיק את הדמעה ומעביר את בת המלך: ג' דברים נאמרו בכותח. מטמטם את הלב. ומסמא את העיני'. ומכחיש את הגוף: שלשה דברים נאמרו בצפרנים. גונזן צדיק. שורפן חסיד. זורקן רשע: ג' תכיפות הן. תכף לסמיכה שחיטה. תכף לנטילת ידים ברכה. תכף לב"הם אכילה: שלשה דברים נאמרו בגרוגרות. ממעיט את הכשפי'. ומאיר את העיני'. ומרבה הזרע: שלש' דברי' נאמרו באשה. טפח באשה ערוה. שער באשה ערוה. קול באשה ערוה: ג' דברים אין אדם נצול מהן. עיון תפלה. ולשון הרע. והרהור: שלשה דברי' האומו' נאנחים עליה' בכל יום. על התור' ועל המילה ועל השבת שנתן לישראל: ג' אין להם מהילה. המתרעם על מדותיו. והמדבר אחד בפה ואחד בלב. והרואה דבר ערוה בחבירו ומעיד בו יחידי: ג' דברים אפילו עושין תשובה אין מוחלין להם. הבא על אשת איש והמכנה שם

רע לחבירו. והמתכבד בקלון חבירו. וי"א אף המלבין פני חברו ברבים ואפילו בדבר הלכה: ג' הקב"ה שונאן. האוחז אמתו בידו ומשתין. ומשמש מטתו ערום. והמדבר דברי' שבינו לבין אשתו בפרהסי': בג' דברים האדם ניכר. בכיסו בכוסו ובכעסו. וי"א אף בשחקו: שלשה דברים מזקינין את האדם. הדר בעליה. והמגדל תרנגולין בתוך ביתו. והמדבר ואינו נשמע: שלשה דברי' מעבירין את האדם על כבוד קונו ועל כבוד דעתו. מלכות. ויצר הרע. ורוח רעה: ג' דברים אמרו חכמים. יש נושא אשה לשם שמים. ולשם ממון. ולשם זנות. הנושא אשה לשם זנות עליו הכתוב אומר אכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו וסוף יוצא ממנה בן סורר ומורה. והנושאה לשם ממון עליו הכתוב אומר כי בנים זרים ילדו וגו' עתה יאכלם חדש את חלקיה' חדש נכנס וחדש יוצא והממון בורח ממנו ולבסוף יצטרך לבריות. והנושאה לשם שמים עליו הכתוב אומר ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך. ולבסוף יוצאין ממנו בנים שמושיעין את ישראל: ג' דברי' צריך אדם ללמוד. שחיטה. ומילה. וכתיבה: ג' דברים מכהות עיניו של אדם. המסתכל בקשת. ובידי כהנים בשעה שנושאין כפיהם. והמסתכל בפני המת. וי"א המסתכל בפני נשיא כשהוא דן: ג' דברים מקצרין ימיו של אדם. מי שנותנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא. וכוס של ברכה ואינו מברך. והנוהג גדולה לעצמו. וי"א אף מי שרואה ספר תורה ואינו עומד בפניו: ג' דברים מאריכין ימיו של אדם. המאריך על שולחנו המאריך בתפילתו והמאריך בבית הכסא: ג' עזים הם כלב בחיות תרנגול בעופות ישראל באומות. וי"א צלף באילנות. וי"א אף עז בבהמה דקה: שלשה נבראו בלא חטא. עמר' אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד: שלשה אין להם מחילה הגר שחזר לקלקולו. והבועל אשה נדה. והמוכר תרומה לשם חולין: ג' אין להם קבורה הנהנ' מאידיהן של כותי'. והאוכל במקו' אחד ומברך במקו' אחר. והמכבד בקלון חבירו: ג' דברים שאל רבי יהושע בן לוי את מלאך המות. אמר לו וכשאתה נכנס לחולי כיצד אתה יושב אמר לו מראשותיו. ואל תשב בפניו מפני שאני יושב בפניו. וכשהדבר בעיר אל תלך באמצע הדרך. ג' טיפות אני מטיף מן החרב מאחת מת. ומאחת מסריח. ומאחת פניו מוריקות: ג' מפתחות לא נמסרו ביד שליח ואלו הן של חיה ושל גשמי' ושל תחיי' המתים. של חיה דכתיב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. ושל גשמים

דכתיב יפתח ה׳ לך אוצרו הטוב. של תחית המתים דכתיב וידעת׳ כי אני ה׳ בפתחי את קברותיכ׳: שלשה דברי אמרו רז"ל. לעול׳ יאכל אדם וישת׳ פחות ממה שיש לו. וילבש ויתכסה במה שיש לו. ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו שהוא תלוי בקונו והן תלוין בו: שלשה ספרים הם. הרואה ספר ירמיהו בחלום ידאג מפני שהוא ספר פורענות. ספר מלכים יצפה לגדולה. ספר ישעיהו יצפה לנחמה: שלש׳ ספרי כתובי׳ הם. הרואה ספר איוב ידאג מן הפורענות. ספר משלי יצפה לחכמה. ספר תילים יצפה לחסידות:

שער ארבעה ארבעה דברים צוה ר׳ יהודה בן בתירא את תלמידיו הזהרו בכבוד חביריכם שהוא כבודכם והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו שלוחות ושברי לוחות מונחות בארון. ומנעו ארח בניכם מן ההגיון והושיב׳ בין ברכי חכמים. וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים. והזהרו בבני עניי׳ ובבני עם הארץ ללמדם תורה שמא מהם תצא תורה: ארבעה משלי׳ אמרו חכמי׳ זכרונם לברכה אם יכבס אדם שק ויתלבן כן תמצא דעת בכסילי׳, ואם יעלה חמור בסולם כן תמצא דעת בשוטי׳. ואם ידור גדי עם נמר כן תדור כלה עם חמותה. אם תראה עורב כלו לבן כן תמצא כשרה בנשי׳: ארבעה סימנין הן סימן לע"ז נגעים. סי׳ לנבלות הפה אסכרה. סימן לשנאת חנם ירקון. סימן לגסות הרוח עניות: ארבעה דברים רעי׳ לבני אדם. בטילת מלאכה. ושיחת ילדי׳. ועצת ילדים. ורוח גבוהה: ד׳ דברים יפים לבני אדם מלאכה ותורה ועצת זקנים ורוח נמוכה: ד׳ דברים קשים זה מזה מכת כלב קשה בגוף. חולי מעים קשה ממכת כלב. אשה רעה קשה משתיהן, חסרון כיס קשה מכולם: ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים. עני דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשיך וכי מתים היו והלא דתן ואבירם חיו אלא שירדו מנחלתן. מצורע דכתיב אל נא תהי כמת. סומא דכתיב במחשכים הושיבני כמתי עולם. ומי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: ארבעה דברים נאמרו בנחש. הרואה נחש בחלום סימן יפה לו. הרגו אבדה פרנסתו. נשכו בן זכר עולה לו. ספר עמו דבריו נשמעי׳ לפני המלך: ד׳ תלמידים היו לו לאליהו ואלו הן מיכה. ויונה. ועובדיהו. ואלישע: ארבעה דברי׳ קשים לכשפים. המקנה בחרסי׳ והאוכל ירק מאגודה כשהי׳ קשורה והטובל בנהר או במרחץ ואינו שוטף ידיו ורגליו וההורג כנים על כרעי המטה:

ארבעה דברים צריך לו לאדם להחזיק בהם תורה ומצות ותפלה ודרך ארץ. תורה דכתיב חזקו ואמצו לבבכם. מצוה דכתיב קוה אל ה׳ חזק ואמץ לבך. תפלה דכתיב תפלה לעני כי יעטוף. דרך ארץ דכתיב חזק ונתחזק בעד עמנו: ד׳ דברים הקב"ה מעיד עליהם. על רווק הדר בכרך שלא טעם טעם חטא. ועל עני שמצא אבדה ומחזירה לבעל׳. והדן דין אמת לאמיתו. והבודל ממשפח׳ שקוראי׳ עליה ערער: ד׳ צריכין להודות. יורדי הים. והולכי מדברות. ומי שחלה ונתרפא. ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא ובכלן כתיב יודו לה׳ חסדו: מפני ארבעה דברים ממונם של בעלי בתים נמסר למלכות. על מלוה ברבית. ועל מאחרי שטרות פרועות. ועל פוסק צדקה ברבים ואינו נותנה. ועל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה: מפני ארבעה דברים המאורות לוקין. על כותבי פלסתר. ועל מעידי עדות שקר. ועל מגדלי בהמה דקה. ועל קוצצי אילנות טובות: ד׳ כתות אינן מקבלות פני שכינה. כת לצים. כת חנפי׳. כת רמיה. כת שקרים. כת לצים דכתיב ובמושב לצים לא ישב. כת חנפים דכתיב כי לא לפניו חנף יבא. כת רמיה דכתיב לא ישב בקרב ביתי עושה רמיה. כת שקרים דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני: ד׳ דברי׳ מבטלין רוע גזירה. צדקה צעקה שינוי השם שינוי מקום. צדקה דכתיב צדקה תציל ממות. צעקה דכתיב ויצעקו אל ה׳ בצר להם. שינוי השם דכתיב שרי אשתך והדר וברכתי אותה. שינוי מקום דכתיב ויאמר ה׳ אל אברם לך לך מארצך וממולדתך וכתיב ואעשך לגוי גדול: ארבעה דברי׳ העושה אות׳ דמו בראשו. היושב בצלו של מת. והעומד ערום לאור הנר. והמכבה את הנר בפיו הרי זה נכפה. והמשמש מיטתו לאור הנר יוצאי׳ ממנו בנים בעורי׳ ונכפים: ד׳ צריכין שימור בשעהן חולה. חיה. חתן. וכלה: ארבעה דברי׳ צריכין שימור לעולם. תינוק. ומלך. וכהן גדול. ותלמיד חכם:

שער חמשה חמשה דברים אין הדעת סובלתן. דל גאה. וזקן נואף. ועשיר גנב. ופרנס המתגא׳ על הציבור חנם. והמגרש את אשתו שנים או שלשה פעמי׳ ומחזירה: ה׳ דברי׳ אין אדם רשאי להתהלך בהם. שנאה עזות נקמה עלילה קנאה: ה׳ דברים האוכל אותם דמו בראשו. האוכל שום קלוף וביצה קלופה ובצל קלופה והשותה משקין מגולין ומשקין מזוגין שעבר עליהם הלילה: ה׳ דברים העושה אותם דמו בראשו. הלן בבית הקברות והיוצא

יחידי בלילה והנכנס פתאום לביתו או לבית אחר והמקיז דם ומשמש מטתו ושאינו מאפיל מטתו בשעת התשמיש: ה׳ דברי׳ אין אדם רשאי להלוך בהם. שנים שהולכים ודקל ביניהם. והישן בצל דקל יחידי. והנפנה בין דקל לכותל. והמוצא מים ברשות הרבים ועובר עליהם. והשותה מים מגולין: חמשה דברים נאמרו בשום. משחין. מצהיל פני׳. והורג שרצים שבבני מעים. ומרבה זרע. ומוציא תאוה. וי״א אף מכנים את האהבה: ה׳ דברים הם שיש בכל אחד א׳ מששים. דבש אחד מששים במן. אש אחד מששים בגיהנם. שבת אחד מששים מהעול׳ הבא. חלום אחד מששי׳ מנבואה. שינה אחד מששי׳ ממיתה: חמשה דברים נאמרו בשור בחלום. רוכב עליו ימות. האוכל מבשרו יעשיר. בעטו דרך רחוקה לפניו. נושכו יסורין באין עליו. נוגחו יהיו בניו מנגחין בהלכה: ה׳ דברים הקב״ה מתחרט עליה׳ שבראם. כשדי׳ וישמעאלי׳ יצר הרע וע״ז ועל ישראל שגלו: ה׳ דברים מעמידי׳ את החכמה. האוכל פת אפויה כל צרכה. וביצה מגולגלת בלי מלח. ושותה משיירי העסה. וטובל במלח ואוכל. והרגיל בשמן זית: ה׳ דברי׳ נדמו לאדם הראשון ולקו. שמשון בכחו. שאול בצוארו. אבשלום בשערו. אסא ברגליו. צדקיהו בעיניו. שמשון בכחו ולקה בכחו שנאמר ויט בכח. שאול בצוארו ולקה בצוארו שנאמר ויקח שאול את החרב. אבשלום בשערו ולקה בשערו שנאמר ויהזק ראשו באלה. אסא ברגליו ולקה ברגליו שנאמר לעת זקנתו הלה את רגליו. צדקיהו בעיניו ולקה בעיניו שנאמר ואת עיני צדקיהו עור:

שער ששה ששה דברים צוה רבינו הקדוש את בנו בשעת פטירתו. אמר לו אל תדור עם אדם רשע מפני שאומרים אוי לרשע ואוי לשכינו. ואל תישן על מטת ארמית משום מעשה שהיה. ואל תשב בעיר שראשה תלמיד חכם. ואל תעמוד בפני השור כשהוא עולה מן הנהר מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו. ואל תברח מן המכס שמא אתה מפסיד הכל. ואל תצא בדרך בערבי שבתות ובערבי ימים טובים ובלילי רביעית ובמוצאי החג שאגרת בת מחלת יוצא׳ בי״ח רבבות של מלאכי חבלה ולא ידעינן באיזה שעה. ומשום רבי עקיבא אמרו שכל אחד ואחד יש לו רשות לחבל: ו׳ דברים צוה רבי עקיבא את רבי שמעון בן יוחאי כשהיה חבוש בבית האסורין. אמר לו למדני תורה אמר ליה איני מלמדך סוף אתה נמסר למלכות. אמר ליה כשם שהעגל רוצה לינק כך הפרה

רוצה להניק. אמר לו ומי הוא בסכנה אמר ליה העגל הוא בסכנה. מיד פתח ואמר לו אם בקשת ליחנק התלה באילן גדול. ואם בקשת ללמוד בנך תורה למדהו בספר מוגה. ואל תבשל בקדירה שבשל בה חבירך. ואל תכנס לעיר או לביתך פתאום. בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה: ו׳ דברים צוה רבי עקיבא את ר״י. עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ואל תשב בגבהה של עיר. ואל תגביה פתחך יותר מפתחי של חבירך. ואל תעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהציבור מתפללין. ואל תמנע מרגליך מנעלים קיץ והורף. והוי משכים ואוכל בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצינה: ששה דברים העושה אותן אוכל פירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא השכמת בית הכנסת ועיון תפלה ובקור חולים והכנסת אורחים והדן את חבירו לכף זכות שלא בפניו והמקדש על היין בערבי שבתות: ששה דברים העושה אותם דמו בראשו. לעולם יתרחק אדם מן הפורעניות ומן ספקות ומן הדומה לו ומן הרשות ומן הפקדון ששמו פקדון וסופו לריב וממלאכת הציבור ומגסות הרוח: ששה דברים יפים לחולה זיעה שינה עיטוש הילוך מעי׳ קרי חלום. זיעה דכתיב בזיעת אפך תאכל לחם. שינה דכתיב ישנתי אז ינוח לי. עיטוש דכתיב עטישותיו תהל אור. קרי דכתיב יראה זרע יאריך ימים. הילוך מעי׳ דכתיב מהר צועה להפתח. חלום דכתיב ותחלימני ותחיינו: ששה דברים נאמרו בבני אדם שלשה כמלאכי השרת ושלשה כבהמה. מהלכין בקומה זקופה. ומדברין בלשון הקודש. ויש בהם דעת ובינה כמלאכי השרת. ושלשה כבהמה אוכלין ושותין. ופרין ורבין. ומוציאין רעי ומתים כבהמה: ששה דברים נאמרו בשדים שלשה כבני אדם ושלשה כמלאכי השרת. רואין ואינן נראין ופורחין ואין בהם קנאה ושנאה כמלאכי השרת. ושלשה כבני אדם אוכלין ושותין ופרין ורבין ומתים: ששה הם מלאכי המות. גבריאל על המלכים. קפציאל על הבחורים. משביר על החיות. משחית על הקטנים. אף וחמה על האדם ועל הבהמה: לעולם יהא אדם יודע אצל מי יושב ואצל מי עומד ואצל מי מסב ואצל מי מסיח ואצל מי חותם את השטר ואצל מי קורא: ששה דברים נאמרו בעמי הארץ. אין מוסרין להם עדות. ואין מקבלין מהם עדות. ואין מתלוין עמהם בדרך. ואין מגלין להם סוד. ואין מכריזין על אבידתם. ואין עושין אותם אפוטרופסין על היתומים ולא על קופת של צדקה: ששה דברים צוה רבינו הקדוש את בנו שלשה מיראת שמים ושלשה

מדרך ארץ. אמר לו בני אל תאכל לחם בשבת עד שתגמור את הפרשה. ואל תישן על מטתך עד שתקרא קריאת שמע ותתפלל. ואל תכנס באחרונה לבית המדרש. ואפילו היה לך כמה עבדים וכמה שפחות אתה בעצמך הצע את מטתך. ואל תסיח אחרי הכותל מפני שאזנים לכותל:

שער שבעה שבעה דברים נאמרו בגסי הרוח. כל מי שיש בו גסות הרוח כאלו עובד ע"א. ותורתו משתכחת. ושכינה מסתלקת ממנו. ויסורין באין עליו. ותקלות באות על ידו. ונמסר לידי מתנות בשר ודם. וסופו נכשל באשת איש: ז׳ דברים נאמרו בענוה מי שיש לו ענוה זוכה לחיי העולם הבא ותורתו משתמרת ושכינה עמו וניצל מן הפורענות ולא תאונה לו רעה והכל מרחמין עליו וניצל מאשה רעה: שבעה מתעסקין בצרכי ציבור הפרנסים הדיינים החזנים השמשים הסופרים וגבאי צדקה ומלמדי תינוקות ועליהם נאמר והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע: שבעה יורדין לגיהנם המינים והמומרים והמוסרים והמתכבד בקלון של חבירו והמכנה שם רע לחבירו והמלבין פני חבירו ברבים והבא על אשת איש: ז׳ דברים נצטוו בני נח. על הדינין ועל ע"א ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל קללת השם ועל הגזל ועל אבר מן החי: שבעה דברים נבראו קודם בריאות העולם. תורה וגן עדן וגיהנם ושמו של משיח וכסא הכבוד ובית המקדש ותשובה. תורה דכתיב ה׳ קנני ראשית דרכו. גן עדן דכתיב ויטע ה׳ גן בעדן מקדם. גיהנם דכתיב כי ערוך מאתמול תפתה. שמו של משיח דכתיב לפני שמש ינון שמו. כסא כבוד דכתיב כסא כבוד מרום מראשון. בית המקדש דכתיב מקדש ה׳ כוננו ידיך. תשובה דכתיב בטרם תחיל ילדה ואומר תשוב אנוש עד דכא: שבעה שמות ליצר הרע. ערל טמא רע שונא אבן מכשול צפוני: שבעה אין להם חלק לעולם הבא. המזכיר את השם בכל עת ובכל מקום. והמקטיר לבונה לע"ז. והקורע בגדיו בחמתו. והלוחש על המכה ומזכיר עליה את השם. והמלוה כספו בריבית. והמשלח מדנים בין האחים: שבעה דברים. נוח לו לאדם שלא נברא משנברא. ימות ואל יראה אותם. ימות ואל ימותו בניו בחייו. ימות ואל יתענה. ימות ואל ימסר ביד בשר ודם. ימות ואל ילבין פני חברו ברבים. ימות ואל יבא על אשת איש: שבעה הם מנודין לשמים. מי שאין לו מזוזה בביתו. ומי שאין לו ציצית בבגדו. ומי שאין לו תפילין בראשו ובזרועו. ומי שאינו

מתעסק במצוה. ומי שאין לו אשה. ומי שאין לו בנים. ומי שיש לו בנים ואינו מגדלן לתלמוד תורה: שבעה פתחים הם פטורים מן המזוזה. בית התבן. ובית העצים. ובית הבורסקי. ובית האוצרות. ובית המרחץ. ובית שאינו גבוה עשרה טפחים. ובית הכסא: שבעה אבות כרותי ברית. אברהם יצחק יעקב משה ואהרן ופנחס ודוד. אברהם דכתיב ביום כרת ה׳ את אברם ברית. יצחק דכתיב ואת בריתי אקים את יצחק. יעקב דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב. משה דכתיב על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אהרן דכתיב ברית מלח עולם. פנחס דכתיב והיה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. דוד דכתיב כרתי ברית למשיחי נשבעתי לדוד עבדי: שבעה רועים הם ודוד באמצע. אדם שת מתושלח בימינו. יצחק ויעקב ומשה משמאלו. ואברהם לאן הלך אלא שהוא עומד על פתח גיהנם להציל את בניו מגיהנם:

שער שמונה שמונה נסיכי אדם הם. ישי שאול שמואל עמוס צפניה חזקיהו אליהו ומשיח: שמונה שמות למשיח. ינון צמח משיח פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום:

שער תשעה ט׳ נכנסו לגן עדן בחיים ולא טעמו טעם מיתה. בנימן בן יעקב. כלאב בן דוד. סרח בת אשר. בתיה בת פרעה. אליעזר עבד אברהם. ועבד מלך הכושי. ומשיח. ואליהו. ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא. וי״א אף רבי יהושע בן לוי:

שער עשרה עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. הקשת. והמן. והבאר. ועמוד הענן. ועמוד האש. והכתב. והמכתב. והלוחות. ומקלו של אהרן. והשמיר. וי״א אף המזיקין וקברו של משה רבינו עליו השלום ואילו של יצחק אבינו: עשרה קבי חכמה ירדה לעולם. תשעה נטלו ישראל ואחד כל העולם: עשרה קבי יופי ירדה לעולם. תשעה נטלו רומיים. ואחד כל העולם כלו: עשרה קבי כשפים ירדו לעולם. תשעה נטלו מצריים ואחד כל העולם: עשרה קבי זנות ירדו לעולם. תשעה נטלו ישמעאלי׳ ואחד כל העולם: עשרה דברים קשים זו מזו בעולם. הר קשה ברזל מחתכו. ברזל קשה אש מפעפעו. אש קשה מים מכבין אותו. מים קשים עבים סובלין אותם. עבים קשי׳ רוח מפזרתן. רוח קשה גוף סובלו. גוף קשה פחד שוברו. פחד קשה יין מפיגו. יין קשה שינ׳ משכחתו. שינה קשה מיתה קשה הימנה. וצדקה תציל ממיתה דכתיב צדק׳ תציל ממות. וי״א אף אשה רעה קש׳ מכולן שנא׳ ומוצא אני מר ממות

את האשה וגומר טוב לפני האלהים ימלט ממנה: עשרה דברים נאמרו בלב. הלב רואה. הלב שומע. הלב יודע. הלב מדבר. הלב הולך. הלב נופל. הלב צועק. הלב עומד. הלב שמח. הלב מתנחם. הלב רואה שנ׳ ולבי ראה הרבה. הלב שומע שנ׳ ונתת לעבדך לב שומע. הלב יודע שנ׳ לב יודע מרת נפשו. הלב מדבר שנ׳ ודברתי אני אל לבי. הלב מהלך שנ׳ לא לבי הלך. הלב נופל שנ׳ אל יפול לב אדם. הלב צועק שנ׳ צעק לבם אל ה׳. הלב עומד שנ׳ היעמוד לבך. הלב שמח שנ׳ שמח לבי. הלב מתנחם שנ׳ דברו על לב ירושלים וקראו אליה וגומר:

תם מדרש מעשה תורה:

ספר אלדד הדני:

בשמך עליון קוני. אשים כל בטחוני. ואשית כל רעיוני. אל אלדד הדני:

ישתבח שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שבחר בישר׳ מכל האומו׳ ונתן להם תורה ומצות והבדילם משבעי׳ לשונות וצוה אותם לקיים שש מאות ושלש עשר׳ מצות לעשות ולקיים כל מצוה בזמנה וכזמן שהיו עושי׳ רצונו של מקום לא שלטה בהם אומה ולשון עד שעמד בהם ירבעם בן נבט ועשה שני עגלי׳ של זהב וחטא והחטיא את הרבי׳ ונחלקה מלכות ב"ד. מה עשה כנס את ישר׳ ואמר להם קומו ונלחם עם רחבעם בן שלמה ואנשי ירושלים. אמרו לו למה אנו נלחמי׳ עם אחינו ועם בן אדונינו דוד. אמרו לו כל זקני ישראל אין לך בכל שבטי ישראל גבורי חיל ואנשי המלחמה יותר משבט דן. הלך ואמר להם קומו והלחמו עם בני יהודה. אמרו לו בחיי דן אבינו אין אנו עושין מלחמה עם אחינו ועם בן אדונינו ולא נשפוך דם ארצה. מיד נשקו בני דן החרבות והרמחים והקשתות ומסרו את עצמם להלחם עם ירבע׳ ראה הקב"ה כוונתם שהיתה לטובה והצילם משפיכות דמים. והיו מכריזין כל שבט דן ואומרים נוסו בני דן וצאו מארץ ישר׳ ובאו ארץ מצרים. ויתיעצו כל נשיאיהם ויאמרו הלא כתיב בתורת משה לא תשובו בדרך הזה עוד. והיאך אנחנו יורדין למצרים. עוד היו נועצים אל ארץ אדום ועמון. וכשמצאו שהקב"ה מנע מלהוריש את גבולם ולהלחם עמם מנעו עצמם מללכת אל ארצם. והקב"ה נתן להם רוח טובה והיו עולין בני דן עד נחל קישון ונוסעים על הגמלים וחונים עד שהגיעו לארץ כוש ומצאו ארץ טובה ושמנה ארץ רחבת

ידים וארץ גנות ופרדסים ושדות וכרמים ולא הניחום בני כוש לשבת עמהם עד שכרתו ברית להם. כי פחדו מהם והיו בני כוש פורעין מס לבני דן. וישבו שני׳ רבות עד שפרו ורבו מאוד. ועוד נסעו שלשה שבטים מישראל נפתלי גד ואשר ויסעו גם הם מארץ ישראל והיו נוסעים וחוני׳ עד שבאו אל גבולם של שבט דן והרגו מבני כוש עד אין מספר ולקחו מהם ארצם מהלך מאתים יום על מאתים יום והיו עושין מלחמה עד היום הזה. והלכו ארבעה שבטים הנוכרים ובטחו בקונם. ועזרום השם במלחמותם. ופרו ורבו ממלכות עדינה והיתה ידם בעורף אויבי׳ ועוד עזרום ויקבצם עם אהלה ואהליבה אחיותיהם והם חוני׳ בחומה הנקרא דהב דבי והם נלחמים עם שבע מלכיות ושמם ארדא ותיסקט וסרמ׳ וקאקא והוהם ורומרום ולודים. והם מעבר לנהרי כוש לקיים נביאות נביא צפני׳ מעבר לנהרי כוש עתרי בת פוצי יבילון מנחתי:

ואלה השבטי׳ יש להם והב לרוב וצאן ובקר וגמלים וסוסים וחמורים הרבה מאוד והם זורעי׳ וקוצרי׳ ויושבים באהלי׳ ונוסעים וחוני׳ מגבול לגבול מאתים יום על מאתים יום ובמקום שהם חוני׳ אין לך מקום שתכנס שם רגל בני אדם כי אם שדות וכרמים ופרדסים וגנות:

ושם המלך ביקר תפארת גדולה ומלבות עוזיאל בן מיכאל משבט אשר ודן בארבע מיתות ב״ד סקילה שריפה הרג וחנק. וכי יצעק הצועק בקול שופר יצא השר צבא. וכי ימעטו החיילות יהי׳ מאה ועשרים דגלים. וכל דגל אלף איש. וזה מקצת שבט אחד ויוצא וילחם מלחמתו ויחזור ובשיביא השלל מארץ כוש מחלקי׳ אותו ליוצאי הצבא. ארבעה שבטים אלו כל שבט ושבט יש לו מהלך שלשה חדשים ושלל כל שבט לשבטו בלבד. ובניהם בחול אשר על שפת הים והם גבורי חיל. ובעת שילחמו יאמרו לא טוב היום לנוס ולא ינוס ישראל ויחוק לבו בקונו ה׳ אל עליון קונה שמים וארץ גבור מלחמה וישפכו דמי אויב במלחמ׳ וכמה פעמי׳ עשו בני כוש בכי על נפשם ויקוננו. ובתולת ישראל תפרח ותשיש:

ועוד מבני משה רבינו ע״ה חוני׳ אצל הנחל ששמו שבטיון. ונקרא כן על שם שנסו מא״י והנחל יסוב אותם. והגוים קוראים לנחל ההוא סבטיון. והקף הנהר מהלך ג׳ חדשים מרובע. והם שוכני׳ בבתים וחצרים ובמגדלי׳ ואין עמם דבר טמא לא עוף טמא ולא חיה טמאה ולא כלבים וזאבים לא חיה רעה ולא זבוב ולא

פרעוש וכינים ולא עורבים ולא עקרבים ולא נחשים ולא שועלי׳ ולא אריות ולא נמרים. זולת צאן ובקר. וצאנם יולדות ב״פ בשנה. והם זורעים וקוצרים ועמהם כל מיני פירות שבעולם וכל מיני קטניות וקשואים ואבטיחים ובצלים ושומים והם בעלי אמונה ובעלי תורה ובעלי משנה ובעלי תלמוד. וכשהם שוני׳ אומרים אמר יהושע ב״נ מפי הגבורה. ואינם מזכירים שם חכם ולא יודעים אותם. ואינם יודעים לדבר כי אם בלה״ק: ויש להם הלכות יין נסך והלכות שחיטה והל׳ טריפות חמורים מדברי סופרים. שמשר״עה החמיר בהם יותר מד״ס והם טהורים וחסידים וצדיקי׳ ואינם נשבעין בשם. ואם ישמעו משום אדם שהוא נשבע בשם אומרים לו עני למה נשבעת בשם המפורש. ואיך תשא השם בפיך. וכי פת הוא שתאכלנו או מים שתשתה אותו. אין לך הנאה מהוכרת השם לבטלה. בוא וראה שבעון השבועה הבני׳ מתים כשהם קטנים. והם בעלי אמונה וחסידים ויחיו הרבה כמו מאה ועשרים שנה ולא ימות להם בן בחיי אביו. ויראו בנים וב״ב שלשה וארבעה דורות והם זורעי׳ וקוצרי׳ ונער קטן הולך עם מקניהם מהלך כמה ימים ואינם מתייראים משום דבר לא מחיה רעה ולא משדים. ולא מכל נזק שבעולם. מפני שהם קדושים וטהורים צדיקי׳ וחסידים. שעדיין הם מחזיקים בקדושתו של משר״עה לפיכך נתן להם הקב״ה כל הטובה הזאת. והם יושבי׳ לבדם ואינם רואים בני אדם ולא בני אדם רואים אותן. אלא הד׳ שבטים שיושבים לצדם והם מעבר לנהר כוש. ונהר שבטיון חולק ביניהם. והם שכתוב בהם לאמור לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו. ויש להם זהב הרבה עד מאוד והם זורעים פשתן ומגדלים תולעת שני. ועושים מהם בגדים נאים. והם רכים ביותר. יותר כפלים מיוצאי מצרים. ובארבעה שבטי׳ הללו אמר הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהר כוש. ורוחב נהר שבטיון מאתים ועשרים אמה כמטחוי קשת. והנהר מלא חול ואבנים וכולו הולך למרחוק וקול האבנים כרעש גדול וכגלי הים וכרוח סערה ובלילה נשמע קולו עד מהלך חצי יום. ויש להם מעיינות רבות ויקבצו המים ל ברכה אחת. וישקו מהם את ארצם. ובאותה הברכה ישרצו כל מיני דגים וסביבותי׳ ישרצו כל מיני עוף הטהורים. והנהר והחול והאבנים הולכים כל ימי השבוע ובשבת ישבות. וינוח מע״ש עד מ״ש. ומעבר לנחל אש שלא יוכל שום אדם לגעת אל הנחל כמהלך מיל. והאש ילחך כל מה שסביבות הנהר שתוציאנו

הארץ. וארבעה שבטים הללו הולכים עם מקניהם אצל שפת הנהר לגזוז את צאנם. כי היא ארץ שטוחה ונקי׳. לא תשרש לא קוץ ולא דרדר ולא עשב ולא ירק. וכשיראו אותם כני משר״עה הם מתקבצים ועומדים על שפת הנחל. והם צועקים איהם ואומרים חי היה חי היה הראונו בני דן הסוסים והגמלים והחמורים שלהם. ויאמרו כמה אורך זה וכמה אורך צווארו וכמה אזנו קטנה תראה כמה הוא מתוקן והם צדיקי׳ וחסידים ויושבים בטח שקט ושאנן:

והנה בא אצלי צדיק זה מן הארבעה שבטים הללו והוא משבט דן והקב״ה גלה אותו אל בניו המפוזרים בכל פיאות לבשר אותם בנחמות טובות וכך היתה יציאתו מעבר לנהר כוש נכנס בים הוא ואחד משבט אשר לסחור עם אנשי הספינה ולקנות מהם בגדים. והיה להם רוח סערה עד שקיעות החמה. והלכו כל הלילה ברוח סערה עד שנתייאשו מן החיים. וכאור הבוקר השליך אותם הרוח אל אומה אחת ושמה רומרום והם מבני כוש והם אוכלין בני אדם ומיד שראו אותם לקחום והי׳ אותו האשורי שמן וכריא מעונג ומפונק ומיד היו אוכלין אותו כשהוא חי והי׳ צועק ואומר אוי לי אמי כי ילדתני שהכושים אוכלין את בשרי ונטלו זה האחר ונתנו אותו בקולר עד שיהי׳ בריא ושמן והיו נותני׳ לו לאכול ולא הי׳ אוכל. והי׳ עמהם זמן רב עד שעשה הקב״ה עמו נס. ובאו עליהם חיילות גדולות והרגו אותם ושבו ובזזו אותם ובכלל השבי׳ נשבה שם גם הצדיק אלדד הדני:

ואותה האומה שנשבה ביניהם היתה עובדת את האש. ועבודתם היא קרובה לעבודת המולך. ופעם אחת בזמן מן הזמנים ביום מיוחד להם מתקבצים אל בקעה גדולה. ושם אילן גדול נטוע מימי קדם ועליו עולה בתולה יפה ערומה ומכה כף אל כף וכירכתים. לקולה ירגזו כלם ונופלים על פניהם ארצה. וקמים לאלתר ורצים ונכנסים לבמה גדולה אשר בבקעה ההיא. ויבאו האנשים על הנשים וסוגרים הדלתות ומכבים את הנרות וכל איש חוטף לו אשה אחת ולא יחושו אם יכא הבן על האם. או האח על אחות. או האב על הבת. והראשונה אשר תלד כשנה ההוא זכר או נקבה. שורפים את הנולד. ומאותו עפר מזים עליהם. ועושים מעשים אשר לא נעשו ולא שמעתי מעולם. והי׳ צדיק זה עמהם ד׳ ימים עד שהביאו אותו אל מדינת צין. וקנה אותו יהודי אחד בארבעה מאות זהובים. ושם אותו בים עד שיצא ליבשה:

ונפל לשבט יששכר שהם שוטטים בהרים על שפת הים והם בקצה ארץ פרס ומדי והם עוסקים בתורה יומם ולילה. ומקיימים והגית בו יומם ולילה. ואינם נלחמים עם שום אדם כ"א כל ימיהם במלחמתה של תורה. והם שרוים בהשקט ושאנן ושלוה ואין שטן ואין פגע רע ביניהם. והם חוני' בעשרה ימים מהלך על עשרה ימים ויש להם מקנה רב. ואין מי שיושיט ידו לעבור עבירה. ויש להם שכינים אומות עובדי האש. והאומות האלו ישאו לנשים אמותיהם ובנותיהם ואחיותיהם ואין להם עובדי ארמה. כי הכל יקנו בכסף. ויש להם לשבט יששכר שופט ונשיא ושמו נחשון ודנין ב"ד מב"ד. ומדברים בלה"ק ובלשון פרס ובלשון קדר:

ובני זבולן חוני' בהר פריאן. ושבט ראובן נגדם אצל הר פריאן ויש ביניהם שלום ואהבה ואחוה וריעות. ועושים מלחמות עם כל סביבותיהם וכל השלל שהם מביאין מחלקים אותו ביניהם ומדברים בלשון קדר. ויש להם מקרא ומשנה ותלמוד ואגדות. וכל שבת פותחין ואומרים דרשות בלה"ק:

ושבט אפרים וחצי שבט מנשה הם בהרים נגד מדינות נביא הישמעאלי שנקרא מיכ"ה. ובלשונם נקרא קיאבע. והם בעלי סוסים ויוצאים בדרכים לשלול שלל ולבוז בז. והם גבורי חיל ואנשי מלחמה אחד מהם ינצח אלף איש:

ושבט שמעון וחצי שבט מנשה בארץ הקדריים רחוק מירושלים ששה חדשים והם רבים עד אין מספר. והישמעאלים פורעים להם מס מכל צד מפני פחדם וגבורתם. וזה האיש המגיד את כל זה הוא משבט דן. ושמו אלדד הדני ויחוסו אלדד בן מחלי בן אתיאל בן יקותיאל. בן יאיר בן אלדד בן מחלי בן אבני בן שמעי'. בן אפרי בן חורי בן אלקנה. והמשפחה תקרא ע"ש הילל הזקן הילל בן אפרים בן טוביה בן אלום בן פדות בן נעמן בן נועם בן נעמי בן חופי בן גמליאל. בן שלו בן כלב בן עובדי' בן עמרם בן רודף. בן אברהם בן זכריהו בן יוסף בן משיח בן יעקב בן כפיר בן אביא. בן קשת בן איוב בן שלום בן אביהוא בן אהליאב בן אחיסמך בן חושם בן דן בן יעקב אבינו ע"ה:

שאלה זאת שאלו אנשי קירואן לרבינו צמח גאון יעקב על עסקי אלדד הדני שנפל ביניהם מן השבטים הגנוזים בחוילה הקדומה בארץ כוש:

לפני רכב ישראל ופרשיו עמוד הימיני פ"ה אביר הרועים. ראש הגבורים חמוש ושלות במלחמתה של תורה. אזור וחגור בכל כלי זיין להבין ולהתבונן בספר מלחמות ה' לפרש מסתוריה. לפענח רז העלומיה לגלות ולפרסם עמקי תעלומי' וצפוני'. ולפרש סתרי ענייני'. ולידע טעמי' ולבחור פתרוני'. לפקוח עינים עורות מעורונותם. להציל סגורים ממסגרותיהם. לפתוח לבבות מאטומיהם. להעמיד דברי' על בורייהם. דבר דיבור על אופניו. והוא אדונינו הדר זיוונו מאור עינינו רבינו והדרינו. כתר ישענו. עטרת תפארתינו. אלופינו ומאלפינו מר רב צמח גאון יעקב. י"ר מלפני אדון האדוני' שיוסיף על חיי אדונינו לרוממו ולברכו להטיב גזעו. ולהטיב צמחו. ולהטיב שרשו לפרוח פרחו להציץ ציצו. ולהניץ ניצו לייפות פניו להפריחו ולהמליכו ולהמתיקו ולהצליחו ולהצמיחו ולעשות צמחים כצמחי רבבה בישראל. כי אדונינו הוא תפארת שבח ישראל זרוע נטוי' לעדת ישראל. מטה ישראל ועטרת תפארתם. ולא לנו המפוזרים בלבד אלא לשבטים אשר מעבר לנהרי כוש כי הם מלחם אדונינו אוכלי' ומימיו הם שותי'. נודיע לאדונינו שנתאר' בינינו אדם א' ושמו אלדד הדני משבט דן יספר לנו כי ארבעה שבטים הם במקום א' דן ונפתלי גד ואשר שם המקו' החוילה הקדומ' אשר שם הזהב ויש להם שופט עבדין שמו ודנין בארבע מב"ד. ויושבים באוהלי' ונוסעי' ממקום למקום ונלחמים עם חמשת מלכי כוש ומהלך ארצם שבע' חדשים. אבל חמש' המלכי' סובבים אותם מאחוריהם ומשני צדדי' ונלחמי' עמהם בכל עת ומי שהוא רך לבב מהם נותני' אותו לנחלת ה'. יש להם המקרא כלו. ואין קורין המגילה ממעשה אסתר. כי לא היו באותו הנס. ולא מגילו' איכה כדי שלא לשבר לבם. ובכל תלמוד שלהם אין שם שום חכם. אלא אמר יהושע מפי משה מפי הגבורה. וכל איש זרו' נותנין אותו לחלק המלחמה. ואינם זזים ממלאכתן אלו לתורה ואלו למלחמה הם מן השבטי' ארבעתן. וכשיוצאין אין יוצאין מעורבבי'. גבורי דן להם שלש חדשים ידועים רודפין אחר מלחמתם על סוסיהם. ואין יורדים מעליה' כל השבוע. בע"ש יורדי' בכל מקו' שהם וסוסיהם עומדים בכלי זייניה'. ואם לא יבואו עליהם האויבי' שובתי' השבת כמשפט. ואם יבואו עליהם האויבי' יוצאין בכל כלי זיינ' והורגין בהם רבים בגבורות השם עליהם. ויש שם מגבורי בני שמשון ובני דלילה והם רצים לקראתם למלחמה. והקטן שבהם ירדוף רבים מהם והרמת קול כ"א

מהם בקול ענות גבורה כקול אריה וקור׳ בקול גדול לה׳ הישועה ועל עמך שבטי ישורון גבורותך סלה. ועומדי׳ במלחמ׳ עד תשלום שלש׳ חדשי׳. ובתשלום שלש׳ חדשין מביאין עמה׳ כל השלל למלך עוזיאל ומחלק הכל בשוה לכל ישראל. וכשהמלך מקבל חלקו נותן אותו לחכמי׳ לומדי תירה. ומי שהו׳ ראוי לחלק נותני׳ לו חלק. ואח״כ לוקחים חלקם. וכן גד וכן אשר עד תשלום שנים עשר חודש וחוזרין. ואין להם לשון אחר כ״א לה״ק לבד. וזה אלדד הדני אפילו דיבור א׳ אינו מבין לא מלשון כוש ולא מלשון ישמעאל אלא לה״ק לבד ולה״ק שהוא מדבר יש בו דברי׳ שלא שמענו מעולם כמו ליונה קורא תינהר׳, ציפור קור׳ ריקות. פילפול דרמוש. כגון אלה כתבנו מפיו הרבה שהיינו מראי׳ לו הדבר ואמר לנו השם בלה״ק ואנו כותבין אותו. ואחר ימים חזרנו ושאלנוהו על כל דבר ומצאנוהו אותו כדבור הראשון. התלמוד שלהם בלה״ק מצוחצח ואינו מזכיר בו שום שם חכם לא מבעלי משנה ולא מבעלי תלמוד. אלא כך אומרים בכל הלכה כך למדנו מפי יהושע מפי משה מפי הגבורה. ובא לומר לנו אסור והיתר. וראינו שתורה אחת היא אלא במקצת מחליפין. והוצרכנו לפרש לפני מעלת אדונינו הלשון הזה מה שכתבנו ממקצת התלמוד שלהם. לפי שיש בו תמיהה גדולה וכפי שיעיין בו אדונינו. בהלכות שחיטה שלהם אומרים:

אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבור׳ כל זובח זבח אשר משל ישראל שאינו יודע הלכות שחיטה אסור לאכול שחיטתו ואלו הן הלכות שחיטה:

שהיותי׳ דרסותי׳ חלדותי׳ הגרמותי׳ עקורי׳. והכי פתרונם. שהיותי׳ מהו כי יקח אדם הבהמה והאניסו אונס או נפל המאכלת מידו או נפל סודר על פניו ושהה כדי שחיטה אחרת פסולה. ואם המעיט כשירה:

דרסותי׳ מהו אם יהי׳ המאכלת חדה מאוד והכריתה אותה בפ״א. נפלה המאכלה על העצים תהלך ותביא תביא ותהלך זאת היא הדריסה דרוסתה מנבלתה היא הנבילה אשר לא תאכל:

חלדותי׳ מהו אם מהרה הבהמה והעלתה ראשה טרם תפול המאכלה עלי׳ ותבוא המאכלת מהרה בין הוושט ובין הגרגרת אם שחטה מלמעלה כשירה. ואם שחטה מתחרת טריפה. אולם כמה הגון אם יקח המאכלת ממקומה ושוחט על אופן השחיטה ויכין מקום למאכלת. אם נקב הגרגרת שלו במקום שחיטה טריפה:

הגרמותי׳ מהו מטבעת הגדולה ולמעלה פסולה ולמטה כשירה אם דנשתייר מטבעת הגדולה מלא פתיל על פני׳ כשירה הגרמי׳ כולה: וכן שחיט׳ העשוי׳ כקולמס פסולה:

עקורי׳ מהו אם שחטה לבהמה אצל אבן או קיר או יתד והעקירה רגלי׳ לתוכם ולא הבין גלי׳ ומתה ורגלי׳ מעוקרת זאת היא הנבילה אשר לא תאכל. ואם הבין טרם יצא הדם כולה או טרם יצא הנשמה והמשיכה מזה המקום אל מקום אחר רחוק כשירה. ואם נעקרו הסימנים טריפה:

הלכות טריפות שלהם מתחיל בנקבי המוח של ראש שנשבר ולא נכנס הדם במות ולא זז ממקומו כשר. אם שחין יצא בראש נגד המוח. והעצם עומד במקומו. וקרומו של מוח עומד במקומו כשר. ואם הדם נכנס במות ממנו. או משחין שיצמח שם פסולה. נקבה המרה נקבו הדקים ניקב קרום הושט נקבה הגרגרת בין כנפי הריאה. ניקב הריאה פסולה היא ולא תאכל. ניקב הלב לבית חללו לא תאכל לכלב תשליכון אותו או מכור לנכרי. וכן נקובת הושט. וכן אם יצא שחין בין גרגרת לושט אם נקב לגרגרת ולא לושט לושט ולא לגרגרת כשרה ואם שניהם פסולה. ואם עמד ביניהם ויצא ולא נקב לא בזו ולא בזו אם נשאר מעוטה כשירה. נשתברו ידי הבהמה או נחתכו לגמרי או שנעקרו מעיקרן. או שיש לה שלשה ידים כשירה. והעצם הנשבר אסור אם אין עור ובשר חופים את רוב. נחתכו רגלי׳ טריפה ולא בכל מקום אלא מקומות יש. ניטל קיבוץ הגידים או שנפסק טריפה. חמשה אונין לריאה שלשה מימינה ושני׳ משמאלה. ויש לה עור כצד הימין אחת קטנה. ואינה עומדת בסדר האונין. אלא מרוחקת מהם לצד פנים. ואם היו שני׳ בימין ושלשה בשמאל טריפה. ועוד אמר לנו אומרים אנחנו אמר רבינו יהושע למשה רבינו אם נמצאו שלשה בשמאל וארבע בימין. אמר לו משרע"ה יום א׳ הייתי במדרש אהל מועד ובחנתי ריאה אחת לראות ומצאתי רביעית דבוקה לקנה. עוד מצאתי לה שני כבדים אחד מעל הלב ואחד מתחתית הלב. ושניהם דבוקין בסופם. צוה להביא כלי מים חיים עד מאוד ונתן שני הכבדים בכלי הנחושת וישפוך עליהם מים חמין ואמר אם יעמוד האחד ויתפשר האחד כשירה. ואם שניהם יעמדו או שניהם יתפשרו פסולה. נדבקה אזן הריאה לצלעין יתן הטבח את ידו שמה. וישבר מן הצלע ויצא עם הריאה ביציאתה ויקח מאכלת ויסור הצלע מן הריאה. ויפח כריאה

אם יעמוד הרוח כשר׳ ואם יצא הרוח ממנה פסולה. הריאה יש לה ב׳ קרומים נקבו זה בלא זה כשרה. וכן אם נגלד הקרום העליון ואם עולה בנפיחה ויעמוד הרוח ואם לאו פסולה. ואם לא הבין מקום הצלע יתן מן הרוק שלו על אותו מקום אם יצא הרוח פסולה ואם לאו כשרה. טריפה מן הטחול מהו נבין אם יש בו בזיעה אחת ויצא ממנו רוטבו פסול ואם לאו כשרה. נדבק הטחול לצלעים אם בא להפריעהו ולא יתפרע עד שנשאר ממנו דבוקה לצלעי׳ פסול הוא ולא תאכל. נדבק הטחול לקרב ולא יתפרד חתוך אותו במאכלת. אם הקרב לקח מהטחול כשר ואם הטחול לקח מהקרב פסול. נקב בעביו טריפה ניטל הטחול כלו כשר. טריפה מן הכליות מהו לא נמצא כ״א כולי׳ אחת אם עגל בן בקר הוא תקח שתי כליות מעגל אחר ותתן אותו בכף מאזנים עם הכוליא אם תשקול כנגד שתי הכליות עגל לעגל גדי לגדי עתוד לעתוד כשר ואם לאו פסול. ואם הכליות מלאים מים עכורי׳ טריפה. לקתה באחת מהם שנתמסמס הבשר ונופל כשתאחז טריפה. וכן כוליא שהקטינ׳ עד כפול בדקה ועד כענב בגסה. ועוד אמר לנו לומדים אנחנו אמר רבינו יהושע מפי משה מפי הגבור׳ אם מצא׳ בהמה שנשתברו צלעותי׳ הגדולה ברובן טריפה. שבירות העצמות אשר בידים או לרגלים מהארכוב׳ ולמטה כשירה. ואפילו נשבר מארכוב׳ ולמעלה ושומן העצם עומד במקומו כשירה. נמצא שבור ואינו ידוע אם קודם שחיטה או לאחר שחיטה אם מקום המכה משחין מבואר הוא שקודם שחיטה היה וטריפה. ועוד אמר לנו בהמה שניטל קבוץ הגידין שלה וחתך מיד הרגל למעלה מהם כשירה. ואם נפשטה הבהמה מהיים או שנפל עורה מפני חולי טריפה. אבל אם נשתייר כרצוע׳ רחבה ע״פ כל השדר׳ כשירה. בהמה שנפל׳ ממקום גבוהה יש לחוש שמא נתרסקו אברי׳. וכן עוף שנפל על דבר קשה צריך לבדוק מכל הטריפו׳ ואם חיה כשירה ואם לאו טריפה. אחוזת הדם והמעושנ׳ והמצוננת כשירה. הנופלת מהו נפל זאב על שור וחתך מבשרו דבר מועט בשיניו או בצפרניו ועמד השור ונגחו או האניסהו ולא ההייראֿ ממנו כשר לאוכלו בעת שתשחטהו. ואם יפול דוב או כפיר או פר על כבש או על עז ובאו הרועים ומלטוהו מידו אינו מותר עד שימלא לו שנה. ועוד אמר לנו לומדים אנחנו שבא איש מבני עמינו אל יהושע ואמר לו אדוני עז היתה לי ונפל עלי׳ חיה רעה ומלטוהו הרועים מידה. וילדה לי שני גדיי עזים. דבר לו הגדי מותר לאכלו. והאם אינה מותרת עד שתמל׳ לה שנה. הדריך אדם אל הבקר והיא

עוברה אי נתן את המאכלת עלי' ויצא העוכר ונשאר חציו בפנים וחציו לחוץ תחתכהו ותשליכהו וחציו הנכנס שחיטות אמו מטהרתו. יצא ממנו עגל חי ועמד על ד' והוא חי תשחטהו ותאכלהו. ואם ימות בזאת הלילה שחיטת אמו מטהרתו וכשר לאכלו וכל שאסר לנו הקב"ה התיר לנו כמותו תחת הדם ככד תחת בשר בחלב כחל תחת בהמה שתמות ילד בכריסה:

ועוד שאלנו אותו על הפסוק ואמרנו לו ושפך את דמו וכסהו בעפר ואם המקום סלע צחיח ואין בו עפר. השיב ואמר לנו דבר זה הבין יהושע ב"נ ואמר יקח הפתיל אשר עליו או בגד וישחטהו בתוכו ויברך על שחיטת העוף ונוטל את הפתיל ומכסה בו את הדם ומברך על כיסוי הדם ומוליך את הדם אשר בפתיל אל העפר ומכסה בלא ברכה. ובשבירות העצם והגרמה ובכל הטריפו' כאשר הוא בבהמה כן הוא בחיה מלבד הניקור שאינה בחיה כ"א גיד הנשה לבדו וחלב חיה כשר הוא לאכלו. בהמה חיה ועוף שיש להם שני ראשי' איזה מהם תשחטו תתן הקדקד קדקד על קדקד הימין למעלה ושמאל למטה. אם תשההו או תדריסהו או תחלידהו או תגרימהו או תעקרהו כשר מלבד הימין אשר למעל' שאם תגרימהו או תמצא בו אחת מאלו פסול. ועוד אמר לנו אחד מבני עמינו בא אל יהושע ודבר לו אדוני איש צייד אני ואצוד חיות ועופו' בהרי' ואיני מכיר סימנין להבדיל בין טמא לטהור. ויגד לו יהושע רבינו. אינך מכיר מפרים פרס' ומעל' גרה. אמר לו הצייד מפרס פרסה הוא ואולם שאין מעל' גרה לפני כי אני תפסתי' פתאום. דבר לו רבינו יהושע סימן זה יבא בידך אם יש לה שיניים למעל' טמא. דבר לו הצייד אדוני זה בחיה בעופות מהו. דבר לו רבינו יהושע סימן זה יבוא בידך כשאת' שוחטו ואם שתי מוראתיו א' שופכת לאחת טהור. ואם אין לו אלא א' טמא: הרי מקצת דברים ששאלנוהו וכתבנו לפני אדונינו עטרת ראשינו להודיעו האמת. ועוד סיפר לנו כשחרב הבהמ"ק עלו ישראל לבבל. ועמדו הכשדים אמרו להם שירו לנו משיר ציון. עמדו בני משה וגעו בבכיה לפני הקב"ה וכיתתו אצבעותיהם בשיניהם לומר האצבעות שהיו מכין בהם בבהמ"ק האיך נכה בהם בארץ טמאה. ובא הענן ונשאום עם אהליה' וצאנם ובקרם והוליכם לחוילה והורידום שם בלילה:

ועוד אמר לנו ספרו לנו אבותינו ואבותינו מאבותינו ששמעו באותה הלילה רעש גדול. ובבוקר ראו חיל גדול וכבד. והסיעם להם את הנהר שגולל אבנים וחול במקום שלא הי' שם נהר מעולם.

והנהר ההוא גולל אבנים וחול בלי מים ברעש וקול גדול. שאלמלא הי׳ פוגע בהר של ברזל הי׳ נפצו. והנהר גולל כל ששת ימי השבוע אבנים וחול בלי שום טיפת מים. ובשבת נח. ובשעה שיעריב יום הששי כה״ש. חרד עליו ענן. ואין אדם יכול ליגש עליו עד מוצאי שבת. והוא ששמו שבטיון ואנו קוראין אותו סבטיון. ויש מקומות באותה הנהר שאין לה רוחב כששים אמה. והם עומדים בצד הנהר משם. ואנו מכאן ומספרים אלו עם אלו והם אסורין מפני שהנהר מקיף עליהם. ולא אנו יכולין ליכנוס אצלם ולא הם יכולין לצאת משם. ואין ביניהם חיה רעה ולא בהמה טמאה ולא שקצי׳ ורמשים אלא צאן ובקר. וחורשים וזורעי׳. ושואלין אלו את אלו וספרו להם בחרבן הבית ולא היו יודעים בני דן מאומה. אבל נפתלי גד ואשר לאחר חורבן בית שני באו לדן מפני שמתחילה היו יושבין עם יששכר בעריהם והיו מתקוטטי׳ עמהם שהיו אומרים להם אתם מבני השפחות. ונתייראו אלו שלא תפול מלחמה ביניהם ונסעו והלכו עד שהגיעו לדן ונעשו ד׳ שבטים במקום א׳:

והרי התשובה שהשיב מר צמח גאון יעקב לדברי אנשי אלקירואן אשר שאלו על עסקי אלדד הדני ומהו תלמודו. בעסק ר׳ אלדד הדני ששלחתם לפני ואשר ששמעתם ממנו ספרו לנו חכמים ששמעו מן רבנא יצחק בן מר ורבנא שמחה שראו ר׳ אלדד הדני זה והיו תמהים מדבריו שהי׳ במקצתן נראין כדברי חכמים שלנו ומקצתן היו מופלגין. בדברינו בדבר זה ראינו מקראות שיש בהם סיוע לחכמי׳ שלנו לפי כשעלה סנחריב והגלה שבט זבולן בשנת ה׳ לאחז המלך מן יסוד המקדש עד שמונה לאחז קרוב לרס״ד שנה. וכיון שראו בני דן שהיו גבורי חיל שהתחיל מלך אשור לשלוט בישראל יצאו מארץ ישראל לכוש וחנו שם להיו׳ שם ארץ גנות ופרדסים שדות כרמים ארץ רחבת ידים מלאה כל טוב ונתנו לבם לעבוד את ה׳ ביראה ולעשות כל מצותיו מאהבה והועיל להם כי נכתרו בשני כתרים כתר תורה ומלכות כאשר סיפ׳ ר׳ אלדד הדני זה. ושנו רבותינו עשר גליות גלו ישראל ד׳ ע״י סנחריב. וד׳ ע״י נבוכנדצר. ואחת ע״י אספניוס. וא׳ ע״י אנדרנייוס ולא הוזכר שבט דן בכל הגליות. לפי שמעצמו יצא. והלך לכוש קודם החורבן קל״ה שנים. נראה לי שאין פגם בדבר זה שמא לא נסע דן עד גלות השלישית. ואומר ר׳ אלדד הדני שדנין בד׳ מב״ד סקילה שריפה הרג וחנק. ואין בתורה מיתת חנק וחכמי׳ דרשוהו ואמרו כל מיתה

האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. וכי בני משה אצלם ונהר סבטיון מקיף להם אמת אמר שכך אומרים רבותי׳ במדרש שהגלה נבוכדנצר לוים בני משה ששים רבוא. וכיון שהגיעו לנהרות בבל הם וכנוריהם אירע להם כמו שסיפר לכם ר׳ אלדד. וקודם ביאות אבותינו לארץ כנען הם נתעסקו במלחמות ושכחו המשנה שלקחו מפי משה ומפי יהושע ע״ה אמרו עליו שנולדו לו ספיקורת אחר מיתת משה. ובכל השבטי׳ שהיו בכל הארץ שבטי יהודה ובנימין החזיקו בתורה על כלם. ואל תתמהו על השינוי ועל החילוף אשר שמעתם מפי ר׳ אלדד. שהרי חכמי בבל וחכמי א״י שוני׳ משנה אחת בתיקון רב. ואין פוחתין ואין מוסיפין. ולפעמי׳ תלמידים הללו אומרים טעם אחד. והללו אומרי׳ טעם אחר. כמו שני חכמים היושבי׳ להבין במקרא או במשנה זה נראה לו טעם אחד. וזה נראה לו טעם אחר. ואפילו במקראות שהם כתובים וקבועים יש שנוי בהם בין בבל לארץ ישראל בחסרות ויתרות ובפתוחות וכתומות ובפסקי הטעמים ובמסורות בחיתוך הפסוקין וכ״ש המשנה שהוא דבר סתום עמוק עמוק מי ימצאנו. ויש לומר שאינו כלל רחוק שאלדד זה שגג והחליף מרוב צרותיו שעברו עליו וטורח הדרך המענה גוף האדם. אבל המשנה תורה אחת היא עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע ואין אתה מוציא חילוף לא חילוף בדבר גדול ולא חילוף בדבר קטן אלא בתלמוד שאנשי בבל גורסין אותה בלשון ארמי׳ ובני ארץ ישרא׳ שוני׳ בלשון תרגום. ואף החכמים שגלו לכוש פתרו התלמוד בלה״ק שהם מכירי׳ אותו. וזה שאין בו שום חכם. לפי שכל משנה שהיו ישראל דורשים במקדש סתם הי׳. ולא הי׳ בו שום חכם לפרש והתורה אחת היא בין במשנה בין בתלמוד. וממעיין א׳ הכל שותין. ואין נכון לפרש כל דבר שנאמר כבוד אלקי׳ הסתר דבר. ושאומר אלדד שהם מתפללין על חכמי בבל בראשונה ואחר על כל הגלות יפה הם עושין מפני שעיקר החכמים והנביאים לבבל גלו. והם יסדו את התורה וקבעו ישיבה בנהר פרת מימי יהויכין מלך יהודה ועד היום הזה הם היו שלשלת החכמה והנבואה ומהם תורה לכל העם יוצא׳, וכבר הודענו לכם שמעיין א׳ הכל שותין והתחזקו במה שהחכמים דורשין לכם ובתלמוד שילמדו לכם ואל תטו ימין ושמאל מאחרי כל דבריהם שכן כתוב על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לכם תעשו:

תם ספר אלדד הדני:

ספר חנוך:

שבעים שמות יש לו להק"בה בפירוש ושאר שלא בפירוש אין להם חקר ואין להם מספר. ואלו הם ע' שמות של הקב"ה: (כאן היו כתובין כ"ב שמות ע"ד אלפא ביתא של אל בם. וכ"ב שמות ע"ד אלפא ביתא של את בש. וכ"ב שמות ע"ד תשרק.) אלו שמותיו של הקב"ה שהם יוצאים בכמה כתרים של אש בכמה כתרים של להבה בכמה כתרים של בזק בכמה כתרים של חשמל בכמה כתרים של ברק מלפני כסא הכבוד ועמהם אלף מחנות של שכינה וריבי רבבות צבאות גבורה נוהגי' אותם כמלך ברעד ברתת באימה וזיעה בהוד והדר ויראה בפחד בגודל וכבוד ביקר בחוסן בבינה ודיעה בעמוד אש ובעמוד להבה וברק ואורם כבריקי אור וכמראה חשמל נותנים להם כבוד ועוז וקוראים לפניהם ק' ק' ק' שנ' וקרא זה אל זה ואמר ק' ק' ק'. גוללים אותם בכל רקיע ורקיע שבמרום כבני מלכים אדירים ונכבדים וכשמחזירים אותם אל מקום כסא כבוד כל חיות שבמרכבה פותחים את פיהם בשבח כבוד שמו של הק"בה ואומרים בשכ"מלו:

אלף אמר הקב"ה א"יברתיו "לקחתיו פ"קדתיו למטטרון עבדי שהוא אחד מכל בני מרומי' כלם. איברתיו בדורו של אדם הראשון וכיון שהסתכלתי בבני דור המבול שהם מקלקלים ובאים סילקתי שכינתי מביניהם ועליתי בקול שופר ובתרועה למרום שנא' עלה אלקים בתרועה יי' בקול שופר (תהילים מז) ולקחתיו לחנוך בן ירד מביניה' והעליתיו בקול שופר ובתרועה למרום להיות לי לעד עד ד' חיות שבמרכבה לעולם הבא. פקדתיו על כל גנזים ואוצרות שיש לי בכל רקיע ורקיע ומפתחי כל אחד ואחד מסרתי

בירו ושמתיו שר על השרים ועשיתיו משרת לבסא כבוד היכלי ערבות לפתוח לו דלתותיה' וכסא הכבוד לסלסל ולסדר חיות הקדש לקשור בראשם כתרים. ואופני הדר לכתור להם עוז וכבוד ברובי הוד להלבישם הדר. וזיקי זוהר להזכירם זיו זוהר. שרפי להבה להתעטפם גאוה. חשמלי אורה להתאזרם נהורא. בכל שחר ישחר להבין לי מושב בשבתי על כסאי בכבוד ויקר לראות כבודי במרום עוזי ברזי עליוני' וברזי תחתונים. רוממתי עליכם רום קומתו בתוך כל רמי הקומות שבעת אלפים פרסאות. גדלתי כסאו מהוד בסאי והרבתי כבודו מהוד בבודי. הפכתי בשרו ללפידי אש ובל עצמות גופו לגחלי אור. שמתי מראיו במראה בזק. ואור עפעפיו באור לא נעדר. הבהקתי פניו באור זיו השמש. וזוהר עיניו כזיו כסא כבוד. שמתי לבושו כבוד הוד והדר. וכסות מעילו פאר וגאוה. ועוז כליל כתר מלבות של חמש מאות על חמש מאות פרסה. ונתתי עליו מהודי ומהדרי ומזיו כבודי שעל בסא הכבוד. קראתיו בשמי יד"וד הקטן שר הפנים ויודע רזים. וכל רז ורז גליתי לו באהב וכל סוד וסוד הודעתיו באשר קבעתי כסאו בפתח היכלי מבחוץ לישב ולעשות דין וכל פמליא שלי שבמרום וכל שר ושר העמדתי לנגדו ליטול רשות לעשות לו רצונו. שבעים שמות נטלתי משמותי וקראתי בהם לרבות לו כבוד. שבעים שרים נתתי' בידו ליפקד להם בבל לשון פקודי דברי. להשפיל בדברי גאים עדי ארץ. ולהגביה בשיח שפתי שפלים עד למרום. להכות מלכי' באמרתי. להבניע רוזנים וזדים בדברותי. להסיר מלכים ממלכותם. להקים רוזני' על ממשלתם. שנ' והו' מהשנא עידניא וזמניא מהעדה מלכין ומהקם מלכין וגו'. ליתן חכמה לכל מלכי עולם ובינה ומדע למביני מדע שנא' יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה. לגלות להם רזי דברי ולהורות להם גזירת דין משפטי שנ' כן יהיה דברי אשר יצא מפי לא ישוב אלי ריקם כי אם עש' את אשר חפצתי וגו'. כי אם אעשה לא נאמר אלא כי אם עשה מלמד שכל דבר ודבר וכל שיח ושיח שהוא יוצא מפי הקב"ה עומד מטטרון ועושהו מעצמו ומקיים גזירתו של הקב"ה. והצליח את אשר שלחתיו ומצליח לא נאמר לא והצליח מלמד שכל גזיר' וגזירה שיוצא מפי הקב"ה על אדם כיון שעשה תשובה אין משלחין אותו לפורענות אלא משלחין אותו לאדם אחר שנ' צדיק מצרה נחלץ ויבא רשע תחתיו. ולא עוד אלא שבכל יום ויום יושב מטטרון ג' שעות בשמי מרום וכונס כל אותן

הנשמות של עוברין שמתו במעי אמן ושל יונקי שדים שמתו על שדי אמן ושל תינוקות של בית רבן שמתו על חומשי תורה ומביא אותם תחת כסא הכבוד ומושיבן כתות כתות חבורות חבורות ואגודות אגודות סביבות פניו ומלמדן תורה וחכמה ואגדה ושמועה ומסיים להם ספר תורה שנא' את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים (ישעיה כח): צ"ב שמו' יש לו למטטרון ואלו הם: (ולא רצינו להדפיסם) ושם האחרון שלו סגנזגל. סגנזגל שר החכמה. ולמה נקרא שמו סגנזגאל מפני שכל גנזי החכמ' כולן מסורין בידו וכולן נפתחו למשה מסיני עד שלמדו לו בארבעים ימים כשהיה עומד בהר. התורה בשבעים פנים של שבעים לשון. נביאים וכתובים הלכות ואגדות שמועות תוספות וכולם בשבעי' פנים של שבעי' לשון. נביאים בע' פנים של ע' לשון. כתובים בע' פנים של ע' לשון. הלכות בע' פנים של ע' לשון. שמועות והוספות בע' לשון של ע' פנים. וכיון שעלו לו סוף מ' יום נשתכחו לו כולם בשעה אחת עד שקרא לו הקב"ה ליפפיה שר של התורה ונתן לו למשה במתנה שנ' ויתנם יי' אלי ואח"כ נתקיימ' בידו ומנין שנתקיימה לו שנ' זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב אל כל ישראל חקים ומשפטים. תורה אלו תורה נביאים וכתובים. חקים אלו הלכות ושמועות. ומשפטים אלו אגדות ותוספות וכולם נאמרו לו למשה בסיני: אלו תשעים ושתים שמות מעין שם המפורש שבמרכבה שחקוקה על כסא הכבוד שנטל הקב"ה משמו המפורש והניחם על שמו של מטטרון שמות שלו שקוראין בהם מלך מלכי המלכי' הקב"ה ומלאכי השרת בשמי מרום. ועשרים ושתים חותמות שטבע אצבעו שבו נחתמו כל סדרי רקיע ערבות ובו מהחתמים פתקי של שרי מלכיו' שבמרום במלכות ובממשלת ברבות ובגדולה ובו מתחתמים פתקי של מלאך המות ופתקי של כל אומה ומלכות: אמר מטטרון מלאך שר הפנים. מלאך שר התורה. מלאך שר חכמה. מלאך שר התבונה מלאך שר הכבוד מלאך שר ההיכל מלאך שר המלכים מלאך שר הרוזנים מלאך שר השרים רמים וגבוהים רבים ונכבדים שבשמים ובארץ. יי' אלקי ישראל הוא עד לי בדבר זה שכשגליתי רז זה למשה רעשו עלי כל חיילי מרום שבכל רקיע ורקיע ואמרו לי מפני מה אתה מגלה רז זה לבני אדם ילוד אשה בעלי מום בעלי טומאה בעלי דם בעלי זיבה בעלי טיפות סרוחות. רז שנבראו בו שמים וארץ ים ויבשה הרים וגבעות

נהרות ומעיינות גיהנם אש וברד גן עדן ועץ החיים ונוצרו בו אדם ובהמה וחית השדה ועוף השמי' ודגי הים בהמות ולויתן שקצים ורמשים שרצי הים ורמשי מדברו' תורה וחכמה דעת ומחשבה בית עליוני' ויראת שמים מפני מה אתה מגלה לבשר ודם אמרתי להם מפני שנתן לי רשות הקב"ה. ועוד נטלתי רשות מכסא רם ונשא שכל שמות המפורשות יוצאות בברקי אש ובזיקי זוהר וכחשמלי להבה ולא נתקררה דעתן עד שנזפן הקב"ה והוציאם בנזיפה מלפניו ואמר להם אני רציתי ,ואני חשקתי ואני פקדתי ואני מסרתי למטטרון עבדי בלבד. שהוא אחד מכל בני מרום ומטטרון מן בית גנזים שלי ומסרו למשה ומשה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים לאנשי כנסת הגדולה ואנשי כנסת הגדולה לעזרא הסופר ועזרא הסופר להלל הזקן והלל הזקן לר' אבהו ורבי אבהו לר' זירא ורבי זירא לאנשי אמונה ואנשי אמונה לבעלי אמונות להזהר בו ולהתרפות בו כל החולאים המתרגשות לבא בעולם שנאמ' ויאמר אם שמוע תשמע בקול יי' אלקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יי' רופאך:

תם ספר חנוך:

מעשה אברהם:

בשעה שנולד אברהם אבינו ע"ה עמד כוכב אחד ממזרח ובלע ד' כוכבים לארבע רוחות השמים. אמרו חכמיו לנמרוד בן נולד לתרח בשעה זו שעתיד לצאת ממנו אומה שתירש העולם הזה והעולם הבא אם רצונך ינתן לאביו מלא ביתו כסף וזהב ונהרגהו. מיד שגר נמרוד אצל אביו אמר לו בן נולד לך אמש עכשיו תנהו לי ונהרגהו ואתן לך מלא ביתך כסף וזהב. אמר לו תרח אמשול לך משל למה הדבר דומה לסוס אחד שאמרו לו נחתוך את ראשך ונתן לך בית מלא שעורים. אמר הסוס להם שוטים אם תחתכו את ראשי מי יאכל השעורים. ואתם אם תהרגו את בני מי יירש הכסף והזהב. השיב לו המלך מדבריך אני מכיר שבן נולד לך. אמ' לו תרח בן נולד לי ומת אמר לו על חי אני אומר לך ולא על מת. מה עשה תרח החביא את בנו במערה שלש שנים. זמן לו הקב"ה שתי חלונות. מן האחד יוצא שמן ומן השני סלת. כשהיה בן שלש שנים יצא מן המערה הרהר בלבו מי ברא שמים וארץ ואותי. התפלל כל היום כולו לשמש ולערב שקע השמש במערב וזרחה הלבנה במזרח. כשראה הירח והכוכבים סביב הירח אמר זהו שברא השמים והארץ ואותי והכוכבים הללו שריו ועבדיו. עמד כל הלילה בתפלה לירח. לבקר שקע הירח במערב וזרח השמש במזרח אמ' אין ביד אלו כח. אדון יש עליהם אליו אתפלל ואליו אשתחוה. הלך אצל אביו אמר לו אבי מי ברא שמים וארץ ואותי. אמ' לו אביו אלהי ברא שמים וארץ וכל אלה. אמר לו אברהם הראני אלהיך שמא יש בהם כח לברא את כל אלה. מיד הביא ע"ז שלו והראהו אלהיו. חזר אברהם לאמו ואמר לה אמי עשי לי

תבשילין נאים וטובים ואביאם לאלהי אבי אולי יקבל ממני קרבני. מיד עשתה לו אמו תבשילין נאים וטובים והביאם לאלהי אביו ונתן לפני הגדול שבהם ואין קול ואין עונה. חזר לאמו אמ׳ לה׳ עשי לי תבשילין נאים וטובים מן הראשונים עשתה לו והביאם לפני ע"ז של אביו אין קול ואין עונה. מיד שרתה עליו שכינה וקרא עליהם פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו מיד נטל אש ושרפם והוציא הגדול שבהם להוץ ונתן האש בידו. בשבא אביו לביתו ומצא אלהיו שרופים אמר לאברהם בני למה שרפת את אלהי. אמר לא שרפתי. אלא הגדול שבהם קצף עליהם ושרפם. אמר לו בני שוטה וכי יש בהם כח או יש בהם רוח חיים שהם יכולין לעשות כל אלה והלא אני עשיתים מעץ. אמר לו ישמעו אזנך מה שפיך מדבר. ואם אין בהם כח למה אמרת לי אלהי ברא שמים וארץ. מה עשה תרח הלך אצל נמרוד ואמר לו בני שרף את אלהי ואלהיך באש. שלח נמרוד בשביל אברהם ואמר לו למה עשית כן. אמר לו אני לא עשיתי בן אלא הגדול. אמר לו נמרוד וכי יש בהם רוח חיים שיכולין לעשות כן אמר לו ישמעו אזניך מה שאתה מדבר בפיך ואם אין בהם כח למה תניחו למי שברא שמים וארץ והשתחוו לעץ. אמר לו אני בראתי שמים וארץ בכחי. אמר לו אברהם אתה יכול לבראות. כשיצאתי מן המערה ראיתי השמש יוצא במזרח ושוקע במערב עשה אתה שיצא במערב וישקע במזרח ואשתחוה לך ואם לאו מי שהגביר את ידי לשרוף את האלילים הוא יגבירני ואהרוג אותך. אמר נמרוד לחכמיו מה יהא דינו של זה אמרו לו זהו שאמרו עליו עתידה אומה לצאת ממנו שתירש העולם הזה והעולם הבא ועתה כמשפט הזה שעשה כן יעשה לו. מיד השליכוהו לתוך כבשן האש. באותה שעה נתמלא עליו הקדוש ברוך הוא רחמים והצילו שנאמר אני השם אשר הוצאתיך מאור כשדים:

תם מעשה אברהם:

מרגניתא דבי רב:

אמר רב אמר הב"ה לישראל לא יועילו בכם לא היסורין ולא התוכחו' ולא התראה ולא הבטחה ולא טלטול ולא אריכו' ימים ולא אריכו' רוח ולא שליח ולא צווי ולא קללות ולא חרמות ולא נחמות ולא כושה ולא פחד ולא אימת הע"הב ולא אימת חשבון ולא אימת דין גיהנם ולא שמי המתחלל בגוים על ידכם. ומי שיש בו כל המעשים האלו מאבד זכותו ומונע ממנו טובות הרבה ושנותיו מתקצרין וקונה שם רע ונזכרין לו מעשיו ועונותיו ועונות אבותיו ותפלתו נמאסת בע"הז ובע"הב וכל מעשיו מפורסמין ונותן עליהם דין וחשבון וכל שמחה ששמח ביצרו נעשית לו אבל והם נתבעין ממנו בדינים משונים וכושה מרובה ומלאכים אכזריים בעולם ארוך לכן הוא אומר ומה תעשו ליום פקודה וגו' ואנה תעזבו כבודכם. ועוד אדם חוטא בעיניו עיניו כהות. חוטא באזניו שומע חרפתו. חוטא בפיו אין דבריו נשמעים. חוטא בעצה פרנסתו מתמעטת. חוטא במחשבה זיו פניו משתנה. חוטא בלשונו יסורין באין עליו. חוטא בידו יורד מכבודו. חוטא בלבו מת בדאגה. חוטא ברגליו שנותיו מתקצרים. חוטא ביצרו יצרו מקטרגו. חוטא ומחטיא קובר את אשתו ובניו ובני ביתו. חוטא בליצנות גזר דינו נחתם. וכי מה הנאה לאדם וסופו לפרוש מעולם לעולם מחיים למות. מאורה לחשכה. משינה מתוקה לשינה דחוק' ומרה. מאור מהוק לרמה ותולעה. ממטעמים מתוקים לטעם עפר. מחבוק נאה לחבוק עפר. כמה עשירי' יצאו מן העולם בפחי נפש. כמה חכמים היה חכמת' עליהם לתקלה. כמה גבורים היה גבורת' עליהם לתקלה. כמה מגדלי בנים לא שמחו בבניהם. כמה נאים היה נויים עליה' לתקלה.

כמה זקנים לא ראו כבוד. כמה בחורים נקצצו בחופתן. וכי מה הנאה לאכול ממאכל שהוא מביאו לדינים מרובים. משמחה שמביאה את האדם לדאגות הרבה. ממלבוש שהוא גורם לפגיעות מרובות. מהרהור שגורם למכאובי' מרובים. משינה מתוקה שגורמת למיתה משונה. מחטא שהוא מאבד זכיות הרבה. מתרעומת שמקפחת פרנסות הרבה. איזהו בן הע"הב המתרחק מן העבירות ומהרהור ומליצנו' ומלשון הרע ומהכיעור והדומה והמקיים המצוות ויש בידו מצוה על אמתתה ומתרחק מן החטא ומעיון תפלה ומתודה על עונותיו לפני הב"ה ועושה תשובה. והמתחבר לרשע טורד עצמו מן הע"הז ומן הע"הב. והמסביר פנים לרשע הרי זה ממרגיזי אל. והמרמה בדרכיו מתאכל בסופו. והמטה את חברו מדרך טובה לדרך רעה מת בחצי ימיו. והמלעיג על המצוות אין מרחמין עליו מן השמים. והמלעיג על עניותן של עניים סוף סוף הוא יגע ואחרי' אוכלים יגיעו. וכל המרגיל להאדים פני חברו פנקסו פתוחה בו ביום. ואין לך קשה אלא מי שעוסק בדברי הבאי. אוי למי שהעולם מטעה בו. אוי למי שהשעה משחקת לו. אוי למי שנעשה סניגורו קטיגורו. אוי למי שיצרו מנצחו. אוי למי שנהפך עליו הגלגל. אוי למי שמאבד את עמלו. יש פורענות מיד ויש פורענות לאחר זמן. ויש אחת אחר אחת ויש כלן כאחת. ויש מהן באות על האדם והוא ער ויש באות והוא ישן. ויש מהן כבדות ויש מהן כמרוצות נפש. ויש בדעתו ויש שלא בדעתו. ויש בזקנותו ויש בנערותו. ויש בסתר ויש בגלוי. ויש בבית ויש באכסניא. כל צרה וצוקה וקנאה ופרצה ותקלה ממעטין את החטא. ויש שעובד את המקום מתוך יראה כדי שלא תתקפח פרנסתו. ויש מתוך אהבה. ויש מתוך בושה. ויש מתוך תמימות. ויש מתוך להראות. ויש בשמחה ששמח שיהיה המצוה על ידו. ויש מתוך היסורין שנא' בצר להם ישחרונני. וכל אחד ואחד לפי מעשיו. בשעה שנפטר האדם המלאך הממונ' על הדין עומד כנגדו ואומר לו אוי על זה הגוף שיצא מן העולם ריקם מזכיות ומלא עונות. מביט ברגליו ואומ' אוי להם לרגלים שלא הלכו ביושר. אוי לידים שנתעסקו בדברי שקר. אוי למעי' שנהנו מן הגזל. אוי לעיני' שלא הלכו באמונה. אוי לאזנים שלא קבלו תוכחת. אוי לפה שלא עסק בתורה. אוי לו לבשר שלא נתיגע ביראה. אוי לו ליצר שלא נכנע מפני בוראו. אוי לו ללב שלא עבד את בוראו. שעתיד לעמוד בנזיפה ואומר לו עמוד בדין והכר מעשיך

ודע מהיכן באת ולפני מי אתה עתיד ליתן את הדין. ואם אין אתה יכול להשיב מי יוכל להשיב. ומי יוכל לסבול עונותיו שהן כאש לבגד. וכחרב לצואר. וכחץ ללב. וככבלים לרגלים. כחשך לעינים. כמרה לפה. כשוחה לרגל. כחרישה לאזנים. כמכשלה לכח. כימים רעים לזקנה. כייסורין לגוף. כגדיעה לקרן. כמרה למיתה. כעבירה ליום הדין. יש שהוא מת בחצי ימיו. ויש מי שהוא יוצא מהעולם בתמימות. אשרי מי שיראתו על פניו. אשרי הנשמר מעוניו. אשרי מי שהוא עניו. אשרי המשכחים אותו המוניו. אשרי מי שהוא שפל בעיניו. אשרי מי שמטה אזניו לשמוע דברי תורה. אשרי השומע דברי תורה בכל יום. תורת ה׳ תמימה עומדת לפני האדם בשעה שהוא עוסק במשנתו ואומרת ה׳ עמך גבור החיל הנה באתי ללמדך על כן יצאתי לקראתך לשחר פניך ואמצאך. אשריך אם תזכרני. אשריך אם בלבך תצפנני. אשריך אם תקיימני. אשריך אם תשמיעני. ובכל יום כי יהיו זממיך. כי בי ירבו ימיך. התרחק מן העבירה והדבק בתורה וברח מן השררה ותהיה בחכמה תמיד וקרא אל אלהיך תמיד כי הוא ירגיעך וישביעך וִיניח לך. וזכור שאתה טפה סרוחה מזומן לעפר ושוחה. לכן התרחק מן המנוחה ועבוד אלהיך בשמחה ויהיה לך להמל׳ כי הדרך שחוחה ויהיה לך למשאת וארוחה. אם את הדבר הזה תעשה לך יאיר כנוגהים וציך אלהים כי אם תעבוד אלהיך באהבה וחבה אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא:

תם מרגניתא דבי רב:

Druck von Friedrich Nies in Leipzig.

מפתח:

(Inhalts-Verzeichniss.)

Jos. Addison Alexander,

April 12. 1854.